

**T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REKREASYON YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**REKREASYONEL HİZMETLER, YAŞAM KALİTESİ VE
KENTLEŞME ARAŞTIRMA KONULARINA ODAKLI
ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: WEB OF SCIENCE
ÖRNEĞİ (2019-2023)**

MUHAMMET PAYLI

DOKTORA TEZİ

**Danışman
Doç. Dr. Yusuf ER**

Şubat 2025 – KARAMAN

**T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REKREASYON YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**REKREASYONEL HİZMETLER, YAŞAM KALİTESİ VE
KENTLEŞME ARAŞTIRMA KONULARINA ODAKLI
ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: WEB OF SCIENCE
ÖRNEĞİ (2019-2023)**

DOKTORA TEZİ

**MUHAMMET PAYLI
ORCID No: 0000-0002-9899-7026**

**Danışman
Doç. Dr. Yusuf ER**

Şubat 2025 – KARAMAN

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REKREASYON YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

TEZ ONAYI

Enstitü Anabilim Dalı:	Rekreasyon Yönetimi
Enstitü Bilim Dalı:	Rekreasyon Yönetimi
Tez Başlığı:	Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme Araştırma Konularına Odaklı Çalışmaların Bibliyometrik Analizi: Web of Science Örneği (2019-2023)
Tez Yazarı:	Muhammet PAYLI
Tez Danışmanı:	Doç. Dr. Yusuf ER
Tez Savunma Tarihi:	27/02/2025

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırlanan bu tez **27/02/2025** tarihinde akademik dinleyicilere açık yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Doç. Dr. Yusuf ER Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	Başarılı
Prof. Dr. Mehmet DEMİREL Necmettin Erbakan Üniversitesi	Başarılı
Prof. Dr. Osman ÇEVİK Selçuk Üniversitesi	Başarılı
Prof. Dr. Sefa USTA Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	Başarılı
Doç. Dr. Faruk GÜVEN Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	Başarılı

Jüri tarafından kabul edilen bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca **Doktora Tezi** olması için gerekli şartları yerine getirdiği onaylanmıştır.

27/02/2025

Prof. Dr. Alaattin UCA

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi/Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

27/02/2025

Muhammet PAYLI

Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, tablo ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken (ChatGPT, Gemini, DALL-E vb.) üretken yapay zekâ programlarından destek almadığımı beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Muhammet PAYLI

27/02/2025

ETİK BEYAN METNİ

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, alınan Benzerlik Raporuna göre tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐ **Hayır** ☒

Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dâhil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Muhammet PAYLI

27/02/2025

ÖN SÖZ

Çalışmamın bitirilerek tamamlanmasında önemli katkılar sağlayan birçok kişiye minnettarım. Doktora eğitimimin başlangıcından bu yana destek veren, bilgi ve tecrübeleri ile yol gösteren, güven ve ilham veren, farklı bakış açısı kazandırmanın yanı sıra samimi, çalışkan ve özverili bir insan olmamız konusunda kılavuzluk eden, her zaman sabır ve anlayışla bizleri yetiştiren kıymetli danışmanım Doç. Dr. Yusuf ER'e katkılarından dolayı sonsuz teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans ve doktora eğitimlerim sürecinin bütün aşamasında bilgi, deneyim, bakış açısı ve fikirlerinden faydalandığım, özellikle akademik deneyim ve çalışmalarda her zaman yanımda olan, etik ve insani değerleri ile örnek aldığım değerli hocam Prof. Dr. Osman ÇEVİK, Prof. Dr. Mehmet DEMİREL, Prof. Dr. Sefa USTA, Doç. Dr. Faruk GÜVEN, Doç. Dr. Mustafa MORTAŞ'a şükranlarımı sunuyorum.

Lisansüstü eğitime ilk başlangıcından bu zamana kadar her zaman yanımda olan ve destek veren değerli hocam Prof. Dr. Murat YAKAR, Prof. Dr. Ramazan ÖZÇELİK, Doç. Dr. Fatma Okur ÇAKICI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Her aradığında kendisine derse çalıştığımı söylediğim, çalışmamın gerçekleştirilmesi aşamasında karşılaşmış olduğum zorluklarda beni düşünce ve konuşmaları ile rahatlatan, ilham veren, yüksek lisans ve doktora eğitimini en iyi şekilde tamamlayabileceğim konusunda tam destek sağlayan ve inanan Turgut ÖKMEN'e teşekkür ederim.

Son olarak eğitim, öğretim ve hayatım süresince ilgi, sabır, saygı ve sevgisiyle her daim yanımda olan, bu uzun ve zorlu süreçte manevi desteği takdire şayan sevgili eşim Çiğdem PAYLI'ya teşekkür ederim. Ayrıca, gelişim ve değişim dönemlerindeki en değerli zaman dilimlerinde kendileri ile birlikte olmam gereken zamanlarda yanlarında olamadığım, hayatıma huzur ve mutluluk veren canım kızım Hira Nur ve oğlum Mehmet Polat'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Muhammet PAYLI

Karaman, 27/02/2025

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
RESİMLER (BİLİMSEL HARİTALAR) LİSTESİ	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiv
ÖZET	xv
ABSTRACT	xvi
GİRİŞ	17
1. BÖLÜM: REKREASYONEL HİZMETLER	19
1.1. Rekreasyon Kavramı	19
1.1.1. Zaman	20
1.1.1.1. Boş Zaman ve Serbest Zaman	21
1.1.1.2. Ciddi Serbest Zaman	22
1.2. Rekreasyonun Tarihsel Gelişimi	22
1.3. Rekreasyon Teorileri	24
1.3.1. Rekreasyon Teorisi (<i>Recreation Theory</i>)	25
1.3.2. Artık Enerji Teorisi (<i>Surplus Energy Theory</i>)	25
1.3.3. Öğrenme Teorisi (<i>Learning Theory</i>)	25
1.3.4. İçgüdü-Pratik Teorisi (<i>Pre-exercise Theory</i>)	26
1.3.5. Catharsis Teorisi (<i>Cathartic Theory</i>)	26
1.3.6. Taklit, Tekrar Kuramı (<i>Recapitulates Theory</i>)	27
1.3.7. Optimal Uyarılma Kuramı (<i>Arousal Theory</i>)	27
1.3.8. Genelleme Teorisi (<i>Generalization Theory</i>)	28
1.3.9. Bedel Teorisi (<i>Price theory</i>)	28
1.4. Rekreasyonel Faaliyetlere Katılımın Nedenleri	28
1.5. Rekreasyon Faaliyetlerinin Sınıflandırılması	29
1.5.1. Faaliyetlere Katılım Şekillerine Göre Rekreasyon	30
1.5.2. Faaliyetlere Katılanların Mekân Tercihleri Bakımından Rekreasyon	31
1.5.3. Faaliyetlere Katılanların Sayılarına Göre Rekreasyon	32
1.5.4. Faaliyetlere Katılanların Yaşlarına Göre Rekreasyon	33
1.5.5. Rekreasyona Katılanların Kültürel Değerleri Açısından Rekreasyon	35
1.5.6. Faaliyetlere Katılanların Milliyetleri Açısından Rekreasyon	35

1.5.7. Faaliyetlere Katılanların Zaman Tercihleri Açısından Rekreasyon	36
1.5.8. Fonksiyonel Açıdan Rekreasyon	37
1.5.9. A-Tipik Boş Zaman Davranışı	40
1.6. Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımın Artış Sebepleri	40
1.7. Rekreasyon Faaliyetlerinin Geliştirilmesine ve Sürdürülmesine Etki Eden Faktörler	41
1.8. Rekreasyonun İlişkili Olduğu Diğer Alanlar	41
1.8.1. Turizm, Ekonomi ve Rekreasyon İlişkisi	42
1.8.2. Oyun, Spor, Sağlık ve Rekreasyon İlişkisi	44
1.8.3. Eğitim, Kültür, Sanat ve Rekreasyon İlişkisi	46
1.8.4. Çevre ve Peyzaj Mimarlığı ile Rekreasyon İlişkisi	50
1.9. Hizmet Kavramı	52
1.10. Hizmetin Nitelikleri	52
1.10.1. Soyutluk Niteliği (<i>Intangibility</i>)	53
1.10.2. Ayrılmazlık Niteliği (<i>Inseparability</i>)	53
1.10.3. Heterojenlik Niteliği (<i>Heterogeneity</i>)	53
1.10.4. Bozulabilirlik Niteliği (<i>Perishability</i>)	54
1.11. Rekreasyonel Hizmetler	54
1.12. Rekreasyonel Hizmet İşletmeleri	55
1.12.1. Spor Odaklı Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri	56
1.12.2. Kişisel Tercihlere Yönelik Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri	57
1.12.3. Kültürel Etkinlik Odaklı Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri	58
1.12.4. Doğa ve Çevre Odaklı Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri	58
1.12.5. Eğitim Odaklı Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri	59
1.12.6. Turizm ve Tarihi Miras Odaklı Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri	59
1.12.7. Eğlence ve İkram Odaklı Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri	60
2. BÖLÜM: YAŞAM KALİTESİ	61
2.1. Yaşam Kalitesi Kavramı	61
2.2. Yaşam Kalitesi Tarihsel Bakış	62
2.3. Yaşam Kalitesi Özellikleri	63
2.4. Yaşam Kalitesi Göstergeleri	63
2.4.1. Ekonomik Göstergeler (<i>Economic Indicators</i>)	63
2.4.2. Çevresel Göstergeler (<i>Environmental Indicators</i>)	64
2.5.3. Sağlık Göstergeleri (<i>Health Indicators</i>)	64

2.5.4. Sosyal Göstergeler (<i>Social Indicators</i>).....	65
2.5. Yaşam Kalitesini Araştırmayı ve Açıklamayı Gerektirecek Temel Sorular	66
2.6. Yaşam Kalitesi Model Teorileri.....	66
2.6.1. Robert A. Cummins 'in Yaşam Kalitesi Modeli (1997).....	66
2.6.2. Ruut Veenhoven'ın Dörtlü Yaşam Kalitesi Modeli (2000).....	67
2.6.3. Schalock ve Verdugo'nun Yaşam Kalitesi Modeli (2005)	68
2.6.4. Rahman ve Arkadaşlarının Yaşam Kalitesi Modeli (2005)	69
2.6.5. Pieter J. Kriel'in Yaşam Kalitesi Modeli (2006)	70
2.6.6. Budapeşte Yaşam Kalitesi Modeli (2008)	71
3. BÖLÜM: KENTLEŞME/ŞEHİRLEŞME.....	73
3.1. Kent ve Kentleşme	73
3.2. Kentleşmenin Tarihsel Gelişimi	74
3.3. Yeni Kentsel Yaklaşımlar	75
3.3.1. Gezegensel Kentleşme (<i>Planetary Urbanization</i>).....	76
3.3.2. Postkolonyal Kentleşme (<i>Postcolonial Urbanization</i>)	76
3.3.3. Birleşmeler Kentleşmesi (<i>Assemblage Urbanism</i>).....	77
3.4. Kentleşmeye Sebep Olan Faktörler.....	78
3.4.1. İtici Faktörler (<i>Driving Factors</i>)	79
3.4.2. Çekiçi Faktörler (<i>Hammer Factors</i>)	80
3.4.3. İletici Faktörler (<i>Transmitting Factors</i>).....	80
3.4.4. Siyasi Faktörler (<i>Political Factors</i>)	81
3.5. Kentleşme Düzeylerinin Belirlenmesi	82
3.5.1. Demografik Kentleşme (<i>Demographic Urbanization</i>)	82
3.5.2. Ekonomik Kentleşme (<i>Economic Urbanization</i>).....	83
3.5.3. Arazi Kentleşmesi (<i>Land Urbanization</i>)	84
3.5.4. Sosyal Kentleşme (<i>Social Urbanization</i>)	84
3.6. Rekreatyonel Hizmetler ile Yaşam Kalitesi ve Kentleşme/Şehirleşme İlişkisi..	85
4. BÖLÜM: REKREASYONEL HİZMETLER, YAŞAM KALİTESİ VE KENTLEŞME ARAŞTIRMA KONULARINA ODAKLI ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ	88
4. Araştırma Yöntemi, Bulgu ve Analizler	88
4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	88
4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	89
4.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	90

4.4. Araştırma Kapsamında Kullanılan Analiz Teknik ve Yöntemler	90
4.4.1. Bibliyometrik Analiz (Bibliometric Analysis).....	91
4.4.2. Bibliyometrik Yasalar (Bibliometric Laws)	91
4.4.2.1. Lotka'nın Ters Kare Yasası (Inverse Square Law)	92
4.4.2.2. Zipf'in Dilbilimi Yasası (Linguistics Law)	92
4.4.2.3. Bradford'un Dağılım Yasası (Law of Distribution)	93
4.4.3. Bibliyometrik Yöntemler (Bibliometric Methods)	93
4.4.3.1. Performans Analizi (Performance Analysis)	94
4.4.3.2. Bilimsel Haritalama (Scientific Mapping)	95
4.4.4. Literatür Araştırmaları	95
4.5. Araştırma Yöntem ve Aşamaları.....	96
4.6. Araştırma Soruları	99
4.7. Araştırma Verilerinin Seçimi ve Filtrelenmesi	104
4.8. Veri Setinin İndirilmesi ve Tabloların Belirlenmesi.....	105
4.9. Araştırma Bulguları ve Analizi	105
4.9.1. Performans Analizi	106
4.9.1.1. İlgili Yayın Dilleri Kapsamında Performans Analizi.....	107
4.9.1.2. İlgili Yayın Yıllar Kapsamında Performans Analizi.....	108
4.9.1.3. Belirlenen Araştırma Alanları Kapsamında Performans Analizi	110
4.9.1.4. İlgili Üniversiteler/ Kurumlar Kapsamında Performans Analizi	113
4.9.1.5. İlgili Ülkeler Kapsamında Performans Analizi	116
4.9.1.6. İlgili Taranan İndeksler Kapsamında Performans Analizi.....	119
4.9.1.7. İlgili Dergiler Kapsamında Performans Analizi.....	120
4.9.2. Bilimsel Haritalama Analizleri	129
4.9.2.1. Ortak Yazar Bağlamında Yazarlar Analizi	129
4.9.2.2. Ortak Yazar Bağlamında Üniversiteler/Kurumlar Analizi.....	139
4.9.2.3. Ortak Yazar Bağlamında Ülkeler Analizi.....	146
4.9.2.4. Ortak Kelime Bağlamında Anahtar Kelimeler Analizi	156
SONUÇ	169
KAYNAKÇA.....	183
TEZ İNTİHAL RAPORU ÖZET SAYFASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZ GEÇMİŞ	240

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AIEST	: International Association of Scientific Experts in Tourism (Uluslararası Turizmde Bilimsel Uzmanlar Derneği)
A-T	: Sıra sayısı
BAD	: Bilimsel atıf dizinleri
BKP	: Bölgesel ve Kentsel planlama
C	: Coğrafya
DOI	: Digital object identifier (Dijital nesne tanımlayıcı)
GÇ	: Geliştirme çalışmaları
GSMH	: Gayri safi milli hâsıla
JCI	: Journal citation indicator (Dergi atıf göstergesi)
JCR	: Journal Citation Reports (Dergi atıf raporları)
JIF	: Journal impact factor (Dergi etki faktörü)
KÇ	: Kent çalışmaları
M.Ö.	: Milattan önce
MA	: Microsoft Academic (Microsoft akademik)
NTDS	: Hungarian tourism development strategy (Macar turizm geliştirme stratejisi)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü)
P	: Soru parametreleri
QOL	: Yaşam kalitesi
RIS	: Other reference software (Diğer referans yazılımlar)
SN	: Sıra no
STK	: Sivil toplum kuruluşları
TC	: Total number of citations (Toplam atıf sayısı)
TDK	: Türk Dil Kurumu
TQOL	: Life quality theory (Yaşam kalitesi teorisi)
UNDP	: United nations development programme (İnsani gelişim raporu)
WHO	: World Health Organisation (Dünya Sağlık Örgütü)
WIDER	: World Institute For Development Economic Research (Dünya Kalkınma Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü)
WOS	: Web of Science (Bilim ağı)
Y	: Yanıt/cevap

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1.	İnsanoğlunun Zamanı Kullanma/Değerlendirme Biçimlerine Göre Türleri.20
Tablo 2.1.	Ruut Veenhoven'ın Dörtlü Yaşam Kalitesi Modeli (2000).....69
Tablo 4.1.	Araştırmanın Amaçları Doğrultusunda Oluşturulan Soru Parametreleri...100
Tablo 4.2.	Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerin Yayım Dilleri ve Makale Dağılım Durumları (2019-2023).....108
Tablo 4.3.	Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerin Yayınlanma Yılları ve Makale Dağılım Durumları (2019-2023).....110
Tablo 4.4.	Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerle İlişkili Araştırma Alanları ve Makale Dağılım Durumları (2019-2023).....111
Tablo 4.5.	Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerle Üniversiteler/Kurumlar veya Kuruluşların Makale Dağılım Durumları (2019-2023).....115
Tablo 4.6.	Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerle İlişkili Ülkeler ve Makale Dağılım Durumu (2019-2023).....117
Tablo 4.7.	Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerle İlişkili İndeksler ve Makale Dağılım Durumu (2019-2023).....120
Tablo 4.8.	Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerin Yayınlandığı Dergilere İlişkin Analitik Veri Durumları (2019-2023).....122
Tablo 4.9.	Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerin Yayınlandığı Dergiler “h”, ”g”, “İndeks Değerleri” ve “Atıf Sayılarına (TC)” İlişkin Analitik Veri Durumları (2019-2023).....125
Tablo 4.10.	Bilimsel Dergilerin JIF Q, Dergi Etki Faktörü, Yüzdelik değeri ve Kategori Durumu (2023).....128
Tablo 4.11.	Ortak Yazarlar Bağlamında Yazarlar Arası Makale Atıf ve Bağlantı Güç Değerleri Açısından Üretkenlik ve Etkinlik Durumu.....131
Tablo 4.12.	Araştırma Konusu Odağında Literatüre Kazandırılarak En Çok Atıf Yapılmasıyla Öne Çıkan İlk On Bilimsel Makale ve Atıf Durum Bilgileri.....136
Tablo 4.13.	Ortak Yazarlar Bağlamında Üniversiteler Arası Makale, Atıf ve Bağlantı Güç Değerleri Açısından Üretkenlik ve Etkinlik Durumu.....141
Tablo 4.14.	Ortak Yazarlar Bağlamında Ülkeler Arası Makale, Atıf ve Toplam Bağlantı Güç Değerleri Açısından Üretkenlik ve Etkinlik Durumu.....148
Tablo 4.15.	Ortak Kelime Bağlamında Anahtar Kelimelerin Kullanım ve Bağlantı Güç Değerleri Açısından Etkinlik Durumu (Anahtar Kelime Kapsamında)....158
Tablo 4.16.	Ortak Kelime Bağlamında Anahtar Kelimelerin En Az Kullanım ve Bağlantı Güç Değerleri Açısından Etkinlik Durumu (Anahtar Kelime Kapsamında).....164
Tablo 4.17.	İlgili Bilimsel Çalışmaların Özet Bölümünde Kullanılan Ortak Kelime ve Kullanım Sayı Durumları (Özet Kapsamında).....165

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1.1.	Rekreasyon ile Diğer Alanlar Arasındaki İlişki Görseli.....42
Şekil 2.1.	Cummins'in Yaşam Kalitesi Modeli (1997).....68
Şekil 2.2.	Schalock ve Verdugo'nun Yaşam Kalitesi Modeli (2005).....70
Şekil 2.3.	Rahman ve Arkadaşları'nın Yaşam Kalitesi Modeli (2005).....71
Şekil 2.4.	Kriel'in Yaşam Kalitesi Modeli (2006).....72
Şekil 2.5.	Budapeşte Yaşam Kalitesi Modeli (2008).....73
Şekil 4.1.	Bibliyometrik Analiz Teknik ve Yöntemleri.....95
Şekil 4.2.	Araştırmaya İlişkin Bibliyometrik Analiz Aşamaları.....99

RESİMLER (BİLİMSEL HARİTALAR) LİSTESİ

Sayfa

Resim 4.1.	Ortak Yazar Bağlamında Yazarlar Arası Bilimsel Ağ ve Yoğunluk Haritası.....	132
Resim 4.2.	Ortak Yazar Bağlamında Yazarlar Arası Bilimsel Ağ Haritası (8 Yazar Kümesi).....	133
Resim 4.3.	Ortak Yazar Bağlamında, Üniversiteler/Kurumlar Arası Bilimsel Ağ ve Yoğunluk Haritası.....	142
Resim 4.4.	Ortak Yazar Bağlamında Üniversiteler Arası Bilimsel Ağ Haritası (25 Üniversite Kümesi).....	144
Resim 4.5.	Ortak Yazar Bağlamında Ülkeler Arası Bilimsel Ağ ve Yoğunluk Haritası.....	148
Resim 4.6.	Ortak Yazar Bağlamında Ülkeler Arası Bilimsel Ağ Haritası (15 Ülke Kümesi).....	150
Resim 4.7.	İlgili Makalelerin Üretim ve Yayınlanmasında İş Birliği Yapmış Ülkelerin İşbirliği Dünya Haritası (2019-2023).....	152
Resim 4.8.	İlgili Makalelerin Üretim ve Yayınlanmasında Dünya Ülkelerin Yıllık Üretim Dağıtımı (2023).....	154
Resim 4.9.	Ortak Kelime Bğlamında, Anahtar Kelimeler Bilimsel Ağ ve Yoğunluk Haritası (16 Küme).....	159
Resim 4.10.	İlgili Bilimsel Makale Çalışmalarında Kullanılan Anahtar Kelime ve Ortak Kullanım Sayılarına Bağlı Tematik Harita (Anahtar Kelime Kapsamında).....	162
Resim 4.11.	İlgili Bilimsel Makale Çalışmalarında Kullanılan Anahtar Kelimeler ve Ortak Kullanım Sayılarına Bağlı Kelime Bulutu (Anahtar Kelime Kapsamında).....	163
Resim 4.12.	İlgili Bilimsel Çalışmalarda Kullanılan Ortak Kelime ve Kullanım Sayılarına Bağlı Tematik Harita (Özet Kapsamında).....	166
Resim 4.13.	İlgili Bilimsel Çalışmalarda Kullanılan Kelimeler ve Ortak Kullanım Sayılarına Bağlı Kelime Bulutu (Özet Kapsamında).....	167

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa
Grafik 4.1. İlgili Makalelerin Yayım Dil Durumu.....	109
Grafik 4.2. İlgili Makalelerin Yayım Yılı Durumları.....	111
Grafik 4.3. İlgili Makalelerin Araştırma Alanları Durumu.....	113
Grafik 4.4. İlgili Makalelerin İlişkili Olduğu Üniversiteler (İlk 20 Üniversite).....	116
Grafik 4.5. İlgili Makalelerin İlişkili Olduğu Ülkeler (İlk 20 Ülke).....	119
Grafik 4.6. İlgili Makalelerin İlişkili Olduğu İndeksler.....	121
Grafik 4.7. Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makaleler ile Öne Çıkan Dergiler..	123
Grafik 4.8. Araştırma Konusu Odağında Yayımlanan Bilimsel Makalelere İlişkin Bilimsel Dergilerin Yıllık Verimlilik Durumları (2019-2023).....	127
Grafik 4.9. Araştırma Konusu Odağında Yayımlanan Bilimsel Makalelere İlişkin Üniversitelerin Yıllık Verimlilik Durumları (2019-2023).....	146
Grafik 4.10. Araştırma Konusu Odağında Yayımlanan Bilimsel Makalelere İlişkin Ülkelerin Yıllık Verimlilik Durumları (2019-2023).....	153
Grafik 4.11. Yazarkarın Bağlantılı Olduğu Üniversite ve Ülkele Arasındaki Bilimsel Ağ İlişkisi Üç Alan Grafiği (Ülke-Yazar-Üniversite).....	155
Grafik 4.12. İlgili Makalelerde Öne Çıkan Anahtar Kelime, Üniversite ve Ülkeler Arasındaki Bilimsel Ağ İlişkisi Üç Alan Grafiği (Üniversite-Anahtar Kelime-Ülke).....	168

ÖZET

Tez Başlığı : Rekreatyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme Araştırma Konularına Odaklı Çalışmaların Bibliyometrik Analizi: Web of Science Örneği (2019-2023)

Yazar : Muhammet PAYLI

Danışman : Doç. Dr.Yusuf ER

Ana Bilim Dalı : Rekreatyon Yönetimi

Programı : Doktora

Kabul Tarihi : 27/02/2025

Sayfa Sayısı: 243

Rekreatyonel hizmetler rekreatyon işletmelerince sunulabilirken, rekreatyon etkinliklerini bireyler kendileri de yapabilmektedir. Rekreatyon kapsamındaki hizmet ve etkinlikler, aynı zamanda turizm faaliyeti kapsamındadır. Rekreatyon hizmetlerindeki gelişimler ülke, bölge ve sektörleri ekonomik, istihdam vb. yönden olumlu/olumsuz etkileyebilmektedir. Bu etkilere bağlı, insanların yaşam kalitesinin yanında, şehirlerdeki kentleşmeye birçok katkılar sağlayabilmektedir.

Uluslararası literatür incelendiğinde; “*Rekreatyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusuna odaklı çalışmaların performans durumu, sosyal ve kavramsal yapısındaki değişim ve gelişimini ortaya koyan bir bilimsel çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle yapılan bu çalışmayla ilgili konulara ilişkin makale çalışmaların değişim ve gelişimindeki durum ve yapıları ortaya koyarak, literatürdeki bu boşluğun doldurulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda WoS veri tabanında yer alan ve araştırma konusu olarak belirlenen akademik makalelerin tamamı belirlenen akademik bileşenler kapsamında incelenmek üzere bu veri tabanından indirilmiştir. Veriler bibliyometrik analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Yapılan analizler neticesinde ilgili makalelerin; en çok “*İngilizce*” dilinde, “2022” yılında, “*Çevre Bilimleri Ekolojisi*” araştırma alanında, “*SSCI*” indeksinde, “*Toplam Çevre Bilimi*” dergisinde yayımlandığı tespit edilmiştir. Yine “*İngiltere*” ve “*Londra Üniversitesi*”nin ilgili makalelerin yayımlanmasında daha fazla destek verdiği görülmüştür. Ayrıca ilgili makalelerin literatüre kazandırılmasında, bilim insanı “*Pereira, P.*” makale, “*Hinata, H.*” atıf, “*Wang, Y.*” bilimsel işbirliği, “*Melbourne Üniversitesi*” ve “*İngiltere*”nin makale, atıf ve bilimsel iş birliği açısından önde geldiği, “*Şehirleşme*” anahtar kelimenin ise bu makalelerde ortak kullanım ve bilimsel bağ ilişkisi açısından daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rekreatyonel hizmetler, yaşam kalitesi, kentleşme, bibliyometrik analiz, bilimsel haritalama analizi

ABSTRACT

Title of Thesis : Bibliometric Analysis of Studies Focusing on Recreational Services, Quality of Life and Urbanisation Research Topics: The Case of Web of Science (2019-2023)

Author : Muhammet PAYLI

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Yusuf ER

Main Field of Science : Recreation Management

Program : PhD

Accepted Date : 27/02/2025

Number of Pages : 243

While recreational services can be provided by recreational enterprises, individuals can also carry out recreational activities themselves. Services and activities within the scope of recreation are also within the scope of tourism activities. Developments in recreation services can positively/negatively affect countries, regions and sectors in terms of economic, employment, etc. Depending on these effects, besides the quality of life of people, it can make many contributions to urbanisation in cities.

When the international literature is examined, it has been determined that there is no scientific study that reveals the change and development in the performance status, social and conceptual structure of the studies focused on the research topic '*Recreational Services, Quality of Life and Urbanisation*'. From this point of view, this study aims to fill this gap in the literature by revealing the status and structures in the change and development of article studies on related topics. For this purpose, all of the academic articles in the WoS database, which were determined as the subject of the research, were downloaded from this database to be analysed within the scope of the determined academic components. The data were evaluated by bibliometric analysis method.

As a result of the analyses, it was determined that the relevant articles were mostly published in "*English*" language, in the year "*2022*", in the research field of "*Ecology of Environmental Sciences*", in the "*SSCI*" index, in the journal "*Total Environmental Science*". Again, it was observed that "*England*" and "*University of London*" provided more support for the publication of related articles. In addition, it has been determined that the scientist "*Pereira, P.*" article, "*Hinata, H.*" citation, "*Wang, Y.*" scientific cooperation, "*University of Melbourne*" and "*England*" come to the fore in terms of article, citation and scientific cooperation, and the keyword "*Urbanisation*" is used more in these articles in terms of common use and scientific linkage relationship.

Keywords: Recreational services, quality of life, urbanization, bibliometric analysis, scientific mapping analysis

GİRİŞ

Rekreasyon, bireylerin zorunlu çalışma zamanları dışında kalan boş zamanlarda kendilerini fiziksel, ruhsal ve zihinsel yönden yenilemek ve geliştirmek amacıyla kendi istek ve arzusu ile istediği bir yer veya alanda gerçekleştirdiği etkinliklerin tamamı olarak tanımlanabilir. Zihinsel, ruhsal ve fiziksel yönden yenilenmeye ve gelişime ihtiyacı olan bireylerin, rekreasyon etkinliklerine olan taleplerinin her geçen gün arttığı izlenmektedir. Bu etkinlikleri bireyler kendi başlarına veya gruplar halinde yapabilmektedir. Bireyler genellikle kendilerince gerçekleştirdikleri rekreasyon etkinlikleri genellikle ücretsizdir. Ancak bireylerin kendi imkanları çerçevesinde yapamayacakları birçok rekreasyon etkinliklerini belirli bir ücret karşılığında, bu hizmeti sunan rekreasyon işletmelerinden almaktadır. Rekreasyonistlerin almış olduğu bu hizmetler Rekreasyonel hizmetler olarak tanımlanabilir.

Yaşam kalitesi, bireyin içinde yaşadığı sosyal çevreye bağlı olarak, kendisini her anlamıyla huzurlu, mutlu, sağlıklı, zihinsel, ruhsal, fiziksel yönden iyi olduğunu hissetmesi şeklinde belirtilebilir. Bireyin kendisini özel olarak iyi hissedebilmesinde, istediği zaman gereksinim duyduğu rekreasyon etkinlikleri deneyimlemesi veya Rekreasyonel hizmete ulaşabilmesi ile yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu etkinlik ve hizmetlerin gerçekleştirilmesinde ilgili kentin imar, plan ve peyzajı kentleşme anlamında göz önüne alınarak insanların ihtiyaç duyacağı oyun, spor, piknik, eğlenme, dinlenme, sosyal ve kültürel etkinlikler için alanların, kompleks ve tesislerin belirlenerek düzenlenmesi gerekmektedir. Bu yapılacaklarla, ilgili kentteki insanların yaşam kalitesinin yükselmesi ile daha sosyal ve demokratik toplum düzenine kavuşması sağlanabilecektir.

Kentleşme, şehir merkezlerinde insanların gereksinim duydukları birçok alandaki değişim ve gelişmelere bağlı olarak, kırsal kesimdeki insan nüfusunun kent merkezlerine göç etmesi olarak belirtilebilir. Bu tanım dikkate alındığında, şehir merkezindeki iyileşmeler çekici kuvvet, kırsal kesimde ihtiyaç duyulan gereksinimlerin olmaması ise, kırsal kesimin itici kuvvet etkisi bulunmaktadır. Kent merkezine insanları göç etmeye zorlayan çekici kuvvetler arasında, insanların ihtiyaç duyduğu rekreasyonel hizmetlerde (alış-veriş merkezleri, eğlence alanları/mekanları, park, sinema, tiyatro, sosyal ve kültürel etkinlikler vb.) yer almaktadır.

Çalışma Konusu

Yukarıda belirtilen önemli etkiler göz önünde bulundurularak, uluslararası literatürde rekreasyonel hizmetler, yaşam kalitesi, kentleşme araştırma konusu odağındaki bilimsel çalışmalar incelemeye alınmıştır. İlgili araştırma konuları ayrı ayrı veya birlikte birçok bilim insanı tarafından ele alınarak akademik çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda; rekreasyonel hizmetler, yaşam kalitesi, kentleşme araştırma konusu odağında literatüre kazandırılan makale çalışmalarından yola çıkarak hangi dilde, yılda, araştırma alanında, taranan indeksde, üniversite, ülke, bilimsel dergi ve bilim insanının bağlantılı/ilişkili olduğunu tespit edilmesinin uluslararası literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu düşünceden hareketle; “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme Araştırma Konularına Odaklı Çalışmaların Bibliyometrik Analizi: Web Of Science Örneği (2019-2023)*” araştırma konusu çalışmaya değer görülmüştür.

Çalışmanın Önemi

Uluslararası literatürde yapılan incelemede; “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konuları odağındaki makale çalışmalarının akademik bileşenleri kapsamında performans durumunu, sosyal ve kavramsal yapısını ortaya koyan bilimsel bir çalışmanın bilim dünyasına kazandırılmadığı görülmüştür. Literatürde, çalışmaya konu bu

boşluğun kapatılması uluslararası alandan birçok sektör, toplum, üniversite, kuruluş, üniversite, ülke ve bilim insanına bilgi akışı/aktarımı sağlayacağından stratejik bir öneme sahip olduğu belirtilebilir.

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın literatür açısından, stratejik bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda; “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmalarının, belirlenecek bilimsel aktörleri (yayımlanma dili, yılı, araştırma alanı, tarama indeksi, üniversite, ülke, bilimsel dergi) kapsamındaki performans durumu, sosyal ve kavramsal yapılarındaki değişim ve gelişimlerini açığa çıkaran araştırma çalışmasının literatüre kazandırılması amaçlanmaktadır.

Her araştırmada olduğu gibi ilgili çalışmanın da sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın evren ve örnekleminin yanı sıra ilgili veri setleri göz önüne alındığında bazı sınırlılıklar: a) Araştırma konusuna ilişkin ilgili makalelerin sadece WoS veri tabanından elde edilmesi. b) İlgili makalelerin incelenmesine ilişkin veri dosyaları belirlenen akademik bileşenler kapsamında filtrelenmesi. c) Sadece Fast 5000, RIS ve BibTex veri dosyaları test ve analizlere tabi tutulması. d) Araştırmaya ilişkin test ve analizlerde VOSviewer ve Bibliyometrix R istatistiksel analiz programlarından faydalanılması. e) İlgili veri dosyalarının test ve analizleri neticesinin tablo, grafik, bilimsel ağ ve yoğunluk haritası ve kelime bulutu resimleri ile resmedilmesi şeklinde belirtilebilir.

Araştırma Yöntemi

“*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmaları, bilimsel bileşenleri kapsamındaki filtrelemeler neticesinde Fast 5000, RIS ve BibTex veri setlerinin indirilmesi gerçekleştirilmiştir. Araştırmaların amaçları doğrultusunda, 63 soru parametresi (performans durumu, sosyal ve kavramsal yapısı) oluşturulmuştur. İlgili soru parametrelerine ilişkin yanıtların elde edilmesi amacıyla; WoS veri temelinden elde edilen tablolar üzerinde performans analizi, veri dosyaları üzerinde ise bilimsel haritalama analizi yöntemlerine ilişkin bibliyometrik analiz gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda Fast 5000 ve RIS veri dosyaların test ve analizlerinde VOSviewer, BibTex veri dosyasının test ve analizlerinde ise Bibliyometrix R İstatistiksel Analiz Programlarından faydalanılmaktadır.

Rekreasyonel hizmetler, yerli ve yabancılara, bireylere, gruplara ve kitlelere farklı işletmelerce sunulmaktadır. Bu hizmetlerin sunulmasının yanında hizmetlere ilişkin araç, bina, tesis, kapalı/açık alan, kompleks vb. nitelik ve kalitesi de önemlidir. Çünkü rekreasyon hizmetlerin sunumundan sonra, rekreasyonistlerin tatmin/memnuniyet ve tekrar ziyaret etme niyeti vb. oluşması gerekmektedir. Rekreasyon hizmetinin sunum ve kaynaklarından rekreasyonistlerin tatmin/memnun olması/olmaması, insanların yaşam kalitelerini (sağlık, huzur, mutluluk, refah vb.) olumlu/olumsuz yönden etki etmektedir. Bu olumlu/olumsuz gelişmelerle, ilgili kentteki rekreasyon hizmetlerine olan talep artış/azalışı, kentleşmenin itici ve çekici kuvvetleri yönünde etkisi olacağı düşünülebilir. Buna paralel olarak ilgili rekreasyon işletmeleri ile beraber diğer işletme ve sektörün olumsuz yönde etkilenecek ekonomi yönden ciddi kayıplara neden olabilmektedir. Rekreasyon hizmetlerine ilişkin bu etkiler ülkelerin ve o ülkede yaşayan insanların/toplumun sosyal, kültürel, ekonomi, sağlık, yaşam kalitesi vb. yanı sıra kentleşme üzerinde ciddi etkilere yol açacağı belirtilebilir.

Araştırma çalışması dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde “*Rekreasyonel hizmetler*”, ikinci bölümde “*Yaşam kalitesi*”, üçüncü bölümde “*Kentleşme*” araştırma konularının kavramsal çerçevesine yer verilmiştir. Son bölümünde ise “*Araştırma yöntemi, bulgu ve analizler*” ile “*Sonuç ve öneriler*” raporlanmasına yer verilmiştir.

1. BÖLÜM: REKREASYONEL HİZMETLER

1.1. Rekreasyon Kavramı

Rekreasyon kelimesi Latince "*recreatio*" kelimesinden türetilmekte ve "*yenilemek, restore etmek*" anlamına gelmektedir. Çağdaş, eğlenceli ve kültürel geleneklerin kökleri, eski uygulama ve kültürel geleneklere dayandırılmaktadır (Baykara vd., 2021). Rekreasyonun Türkçe karşılığı ise, genel olarak serbest zamanları değerlendirme anlamında kullanıldığı belirtilmektedir. Bu durumda rekreasyon, kişilerin ve toplumsal grupların boş zamanlarında gönüllü olarak hayata geçirdikleri, eğlendirici ve dinlendirici aktiviteler anlamına gelmektedir (Başoğlu, 2013). Diğer bir ifadeyle rekreasyon, eşsiz bireysel ve manevi değerlere sahip "paha biçilmez" estetik bir anlayıştır şeklinde tanımlanmaktadır (Davis, 1963).

Dünya genelinde gelişmiş ülkelerdeki insanların birçoğu kentlerde yaşamlarını sürdürmektedir. Kentte yaşamının insanlar üzerinde oluşturduğu bazı olumsuz etkilerden kaçmak için rekreasyon etkinlikleri hayata geçirmeye fazlaca istek göstermektedir. Ancak, söz konusu olumsuz etkilerden kurtulması için kentlerde insanların kullanabileceği çok az sayıda rekreasyon alanları veya mekanlar bulunmaktadır (Bel, 2008). İnsanların değişik amaç ve taleplerine göre rekreasyon aktiviteleri her geçen gün önemini artırmaktadır (Sever vd., 2023). İnsanlar iş ve zorunlu gereksinimlerini yerini getirdikten sonraki boş zamanlarında değişik alanları keşfetmek, farklı ve yeni şeyler öğrenmek, dinlenmek, eğlenmek, yeni zevk ve mutluluk yaşama arzusu ile birçok aktiviteyi hayata geçirmektedir (Karahana, 2021).

Toplumda yaşayan insanların etkin, mutlu ve verimli bir şekilde hayatlarını sürdürebilmeleri için sahip oldukları boş zamanlarını nasıl ve ne şekilde değerlendirebileceklerine yönelik literatürde pek çok bilimsel değerlendirme ve çalışmanın yapıldığı görülmektedir (Özdemir-Akgül & Güneş, 2019). Bu çalışmalar (Jensen & Guthrie, 2006; Gulam, 2016) literatüre kazandırıldığı gibi, ilgili çalışmalarda rekreasyona ilişkin bazı tanımlamalara da yer verildiği görülmektedir (Kaya & Aytekin, 2009). Bunlar;

- Rekreasyon, insanların boş zamanlarda gerçekleştirdikleri, keyif aldıkları, sosyal anlamda faydalı ve kurtarıcı değeri olduğuna inandıkları bir etkinlik olarak tanımlanmaktadır (Hurd & Anderson, 2010).

- Rekreasyon, çoğunlukla insanların yaşamış olduğu alanlara yakın olan bölgelere giderek, gerçekleştirmiş oldukları boş zaman etkinlikleri olarak ifade edilmektedir (Hal & Page, 1999).

- Rekreasyon, insanların sahip oldukları boş zamanlarında, katılma yönünde tercihlerini kullandıkları aktivite şeklinde tanımlanmasının yanı sıra bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal bileşenleri barındıran, çok yönlü olarak gerçekleştirilebilen etkinliklerdir (Broadhurst, 2002).

- Rekreasyon, boş zamanlarda bireyin kendisini bedensel ve düşünsel açıdan geliştirmeyi amaçlayan, kişinin kendi arzusuyla oluşan, toplumsal, ekonomik, kültürel imkanları ve içinde bulunduğu toplumun yapısına uygun olarak gerçekleştirilen etkinliklerin tamamı şeklinde tanımlanmaktadır (Koçan, 2012).

Bu tanımlardan yola çıkarak rekreasyon, insanların zorunlu olarak yapması gereken iş/çalışma ve ihtiyaçlarını gidermede harcamış olduğu zamandan arta kalan zaman dilimini gönüllü isteği doğrultusunda; fiziksel, ruhsal ve zihinsel yönden kendini, yenilemek ve geliştirmek amacıyla özgürce gerçekleştirmiş olduğu etkinlik veya aktiviteler bütünü olarak tanımlanabilir. Güncan (2021)'a göre; belirli bir etkinliğin rekreasyon olarak

değerlendirilebilmesi için her şeyden önce katılımcının, ilgili etkinlik için boş bir zamana sahip olması, özgür ve gönüllü olarak o etkinliği yaparak deneyimlemesi gerekmektedir. Rekreasyon, çoğunlukla bir meşguliyetin maksada dönük, yapıcı, geliştirici ve yenileyici bir biçimde sürdürülmesi ile bağlantılı olup, kişi ile hayatı arasında mutlu bir ilişki oluşturmakta, insanı dinlendirici, coşturucu ya da haz verici etkinliklere katılmasına imkân oluşturarak, deneyim sahibinin gelişimine ve canlı (aktif) kalmasını mümkün kılmaktadır.

Yılgin (2022)'a göre; birey davranışlarının rekreasyon olgusu kapsamında, net bir şekilde anlaşılabilmesi için zaman, serbest zaman ve boş zaman kavramlarının anlaşılmasının zorunlu olduğu belirtilmektedir. Bu kavramlar izleyen kısımda kısaca açıklanmıştır.

1.1.1. Zaman

Zaman, insanlığın var oluşundan bu güne kadar önemlidir. İnsanın kendisini geliştirmesi, yenilemesi ve her türlü alanın yanı sıra mesleki amaç ve hedeflerine ulaşmasında zaman anlayışının büyük paya sahip olduğu açıklanmaktadır (Karaküçük, 2014). Zaman, her hangi bir şekilde önüne geçilemeyen, sabit bir hızla devam eden ve bütün insanların eşit olarak sahip olduğu değerli bir kaynak olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifadeyle; bireylerin beş duyu organları ile hissedemediği bedensel, felsefi, psikolojik ve sosyolojik boyutlara sahip bir olgu ve gerçek şeklinde tanımlanmaktadır (Kabakulak vd., 2020). Zaman dilimi ise, insanoğlunun kendi arzu ve isteği yönünde kullanabileceği ya da yargı hakkının olduğu bir kesit olarak ifade edilmektedir. Söz konusu zaman çeşitlerinin insanoğlu tarafından nasıl değerlendirildiği Tablo 1.1'de gösterilmektedir (Birinci & Boylu, 2016).

Tablo 1.1. İnsanoğlunun Zamanı Kullanma/Değerlendirme Biçimlerine Göre Türleri

Zamanın Çeşitleri	Zamanın Nasıl Kullanıldığı
Varoluş	Yemek, Uyku, Bedensel Bakım
Geçim	İş-Çalışma
Boş Zaman	Oyun-Rekreasyon ve Dinlenme

Kaynak: Birinci & Boylu, 2016.

Yukarıda sunulan Tablo 1.1'den de anlaşılacağı üzere; insanoğlunun sahip olduğu zaman çeşidi ve nasıl kullanacağı üç şekilde incelenebileceği görülmektedir. Zaman çeşitleri; varoluş, geçim, boş zaman şeklinde gruplandırılmaktadır. Zamanın türleri aşağıda belirtildiği gibi şöyle açıklanabilir:

Varoluş; insanlar varlıklarını sürdürebilmek için bazı gereksinimlere zorunlu olarak ihtiyaç duymaktadır. Bu gereksinimler ilgili tabloda belirtildiği gibi, yemek, uyku, fiziksel bakım, hareket şeklinde belirtilmekte olup bu ihtiyaçlar daha da çoğaltılabilir.

Geçim; insanlar hayatlarını devam ettirebilmelerindeki ihtiyaçlarını satın alabilmek ve elde edebilmek için ekonomik kaynaklara sahip olması gerekmektedir. Bu ekonomik kaynakları, insanlar ücret karşılığında yapacağı bir çalışma veya her hangi bir işte çalışarak (zaman harcayarak) elde edilebilmektedir. Bu nedenle insanlar, sahip oldukları zamanlarının belirli bir dilimini/kesitini çalışma ile geçirmek zorunda olduğu belirtilebilir.

Boş zaman; bireylerin, ev ve iş hayatında zorunlu olarak yapılması gerekenleri yaptıktan sonra arta kalan zaman dilimi, boş zaman olarak tanımlanabilir. İnsanlar yaşamlarını devam ettirebilmeleri için zorunlu olarak yapmış olduklarından kaynaklı üzerlerindeki baskı, stres, yorgunluk, bunalım vb. kötü etkileri atmak, kendilerini yenilemek ve geliştirmek, fiziksel, ruhsal ve zihinsel açıdan iyileştirebilmek için boş zaman ihtiyacı duyduğu söylenebilir.

Bu boş zamanı insanlar en etkili şekilde değerlendirebilmek amacıyla, rekreasyon etkinliklerine ve ilgili rekreasyon etkinliklerini yapabilecekleri alan veya mekan arayışı içinde olduğu belirtilebilir. Söz konusu bu mekânlar, açık ve kapalı alan olabilmektedir. Bu rekreasyon alanlarında yapılabilecek rekreasyon etkinlikleri; oyun, spor, gezi, yürüyüş, kitap okuma, televizyon izleme, tenis oynama, tiyatroya veya sinemaya gitme, turizm etkinlikleri, piknik, pasif katılımlı rekreasyon etkinlikleri (dinlenme, müzik dinleme, doğayı izleme), kamp vb. şeklinde örneklendirilerek çoğaltılabilir. Bu düşünceden hareketle; insanlar sahip oldukları boş zamanlarını sadece yemek, uyumak, fiziksel bakım, iş/çalışma yapabileceği gibi dinlenme ve rekreasyon etkinlikleri yaparak da kullanabileceği belirtilebilir.

1.1.1.1. Boş Zaman ve Serbest Zaman

“Boş zaman” ve “Rekreasyon” kavramları, insanlar arasında farklı şekillerde ifade edilmektedir. Bunun nedeni, “boş zaman” kavramı duyulduğunda, her insanın aklında farklı şekillerde düşüncelerin oluşmasından kaynaklanmaktadır. Bu düşünceler bireyler arasında farklı şekillerde oluşmaktadır. Bunlar; tatile gitmek, deniz kıyısında kumdan bir şeyler yapmak, havuz kenarında oturup bir şeyler içmek, parkta oynamak, ormanda gezmek vb. alanlarda dolaşmak veya piknik yapmak, gazete, kitap veya roman okumak şeklinde çok sayıda sıralanabilmektedir (Torkildsen, 2012). Zamanın değeri, rekreasyonel etkinliklerdeki deneyimlerin tür ve sayısının belirlenerek seçilmesinde büyük önem arz etmektedir (McConnell & Strand, 1981).

Literatürde yapılan araştırmada “boş zaman” ile ilgili araştırmacılar çalışmalarında (Folmer, 2007; Utama, 2007) farklı tanımlamalara yer verdiği görülmektedir. Boş zaman ile ilgili tanımlamaların yer verildiği bazı çalışmalara göre;

-Boş zaman, isteğe bağlı zaman ya da iş yaptıktan, çalışmaya gidip geldikten, uyuduktan ve gerekli ev ve bireysel işleri yaptıktan sonra kalan ve tercih edilen şekilde harcanabilen zaman aralığı olarak tanımlanmaktadır (Tribe, 2020).

-Boş zaman, bireylerin dinlenmek ya da tercih ettiği her hangi bir eylemi gerçekleştirmekte özgür olduğu, boş zaman veya boş zaman bolluğu olarak ifade edilmektedir (Veal, 1992).

-Boş zaman, bir tür etkinlik veya deneyim olarak değerlendirilebilmektedir (Çolakoğlu vd., 2020).

Bu tanımlamalar göz önüne alındığında boş zaman; bireyin zorunlu olarak yapması gereken gereksinimlerini yaptıktan sonra geriye kalan ve özgürce kullanabileceği artık zaman dilimi olarak tanımlanabilir. Caldwell & Witt (2011)’e göre; zamanın, bireyin özgür tercih ve kendi kaderini kendisinin belirlemesiyle karakterize olması, boş zamanın belirleyici öğeleri olarak belirtilmektedir.

Serbest zaman, literatürde farklı şekillerde tanımlanan bir terimdir. Kısaca serbest zaman; çalışma, uyku ve zorunluluklardan arta kalan zaman olarak tanımlandığı gibi bu zaman içerisinde gerçekleştirilen etkinlikler de serbest zaman etkinlikleri olarak belirtilmektedir (Ardahan vd., 2010). Bir başka tanıma göre ise serbest zaman, bireyin kendisi ve başkaları için bütün zorunluluklardan ya da bağlılıklardan uzaklaşarak, kendi

arzusuyla tercih edeceği bir etkinlikle meşgul olacağı vakit, diğer bir ifade ile bireyin tam anlamıyla özgür ve bağımsız olduğu “iş hayatının dışındaki zaman” olarak ifade edilmektedir (Serdar & Ay, 2016).

Serbest zamanların verimli bir şekilde değerlendirilebilmesi, bireylerin yaşam kalitesini yükseltirken, toplumun refah seviyesinin artırılmasında önemli bir role sahiptir. Ekonomik ve toplumsal yönden, gelişimi ilke olarak benimsemiş ülkeler (Almanya, Kanada, İsviçre, Finlandiya vb.), serbest zamana ilişkin olumsuzlukları çözüme kavuşturmaya yönelik girişimlerde bulunmaya özen göstermektedir (Çetinkaya, 2011). İlgili ülkeler, toplumlarının serbest zamanlarının artırılması ve iyileştirilmesiyle aile, iş ve sosyal hayatta başarılı, mutlu, huzurlu, kendini yenilemiş ve geliştirmiş bireylerin verimli çalışmaları ile demokratik toplumların ve yeni nesillerin yetişmesi sağlanabilir. Bu gelişmeler, ilerleyen zamanlarda ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel, toplumsal birlik ve beraberliklerine vb. olumlu yönde yansdığı görülebilir.

1.1.1.2. Ciddi Serbest Zaman

Literatürde yapılan araştırmada, ciddi serbest zaman araştırma konusuna ilişkin çok sayıda çalışmaların (Stebbins, 2004; Liu vd., 2013; Stebbins, 2011; Hartel, 2003; Kono vd., 2022; Stalp & Conti, 2011; Codina vd., 2017) yapılmış olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, ciddi serbest zaman kavramı ile ilgili tanımlama ve açıklamaya yer verilmesinin ilgili çalışmamıza literatür anlamında katkı sağlayacağı belirtilebilir.

Ciddi serbest zaman kavramı, R.A. Stebbins tarafından ileri sürüldüğü ifade edilmektedir. Stebbins'e göre ciddi serbest zaman; “Özel olarak bilgi, beceri ve tecrübe isteyen, birey açısından önemli, ilginç ve tatmin edici olan amatör, hobi ya da gönüllü faaliyetlerle alakalı olarak kariyer elde edilmesi istemiyle seçilmiş olan faaliyete sistematik bir şekilde katılım sağlayıp takip etmek amacıyla harcanan zaman dilimi” şeklinde tanımlanmaktadır (Kaya vd., 2021). İnsanların kendilerini geliştirmeleri ve yeni yetenek kazanmalarının en önemli yollarından birinin de, ciddi serbest zaman etkinlikleri olduğu açıklanmaktadır. Ciddi serbest zaman perspektifi, Robert A. Stebbins 40 yılı aşkın bir süredir geliştirilmektedir (Nottle & Young, 2019).

Ciddi serbest zaman, deneyim sahibinin etkinlik alanında özel yetenek, bilgi ve deneyiminin bir kombinasyonunu deneyimleyerek ve gerçekleştirerek bir kariyer elde etmesi için yeterince önemli, cazip ve memnun edici bir amatör, hobice ya da gönüllü etkinliğin sistematik arayışı olduğu ifade edilmektedir (Elkington & Stebbins, 2014). Ciddi serbest zaman değerlendirilmesine, her hangi bir işte çalışan bireyin okuyarak veya herhangi bir işte veya alanda kariyer elde etmesine yönelik çalışmalarda harcadığı zaman örnek gösterilebilir.

1.2. Rekreasyonun Tarihsel Gelişimi

İlk çağlarda insanlar, günün belirli zamanlarında temel gereksinimlerini karşıladıktan sonra arta kalan zamanlarında aileleri ile vakit geçirdiği belirtilmektedir. Bu dönemde özellikle insanlar yemeklerini yedikten sonra uyudukları veya tembellik yaptıkları açıklanmaktadır. Boş zamanın, ilk çağlar da insanların birçok temel gereksinimi ortadan kalkmasından dolayı açığa çıktığı vurgulanmaktadır. (Karaçar, 2014). Tarihsel süreçte yerleşik hayata geçen insanlar yardımlaşarak tarımsal işlerini yaptıkları ve bu işleri bitirdikten sonra belirli bir boş zamana sahip oldukları söylenmektedir. Söz konusu bu boş zaman kazanımı, yapılan işin tamamlanması ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Her çalışan işini ne kadar kısa bir zaman da yaparsa, o kadar boş zamana sahip olmaktadır. Bu anlamda, boş zaman bu dönemde bireysel bir niteliğe sahip olduğu düşünülmektedir (Yersüren & Özel, 2020).

Antik Çağ'da yaşamış insanların boş zamanlarında yaptıkları rekreasyon etkinlikleri arasında bayramlar, festivaller, özel günler vb. yer almaktadır. Bu etkinliklere toplumda sosyal, kültürel ve politik yönden üst tabaka insanlar olarak ifade edilen kişilerin katıldığı belirtilmektedir. Mısır Medeniyetinde söz konusu üst tabaka insan sınıfını çoğunlukla dini ve askeri liderler oluşturmaktadır (Karaçar & Göker, 2019). Beslenme ve yaşamı sürdürme maksatlı, avlanma ve savaşma yeteneklerinin geliştirilmesi için küçük yaşlarda başlayan eğitim ve uygulamalar ile gelişimini sağlayan insanlar becerilerini dini ayinlerde, törenlerde, oyunlarda, eğlencelerde ve hakemli mücadelelerde sergilemektedir (Öz, 2022). Antik Çağ'da eğlenmek için neredeyse hiç zamanın olmadığı, çalışma ve boş zaman kavramlarının anlamları ile ilgili belirginliğin önemli ölçüde çok karışık olduğu belirtilmektedir. Bu dönemde, boş zamanlarda çokça dini ayinler gibi törenlerin ve kutlamaların yapıldığı açıklanmaktadır. Ancak Antik Mısır uygarlığında, üst yönetimde bulunanlar tiyatro, müzik, dans, okçuluk vb. etkinlikler ile çok daha eğlenceli zamanlar geçirmektedir. Ayrıca, antik zamanda yapılan seyahatler dini ya da ticari maksatlı yapılmaktaydı. Bu gelişmelerin paralelinde, M.Ö. 776'da eğlence amaçlı bazı seyahat edenlerin seyahatlerini ilk olimpiyat oyunlarında yaptığı ile ilgili bazı kanıtlara ulaşıldığı ifade edilmektedir (Paylı & Çevik, 2022).

Roma dönemi ile birlikte, boş zaman teriminde de değişmelerin yaşandığı açıklanmaktadır. Beden eğitimi sporu, Antik Yunan Çağı ve Roma Uygarlığında en fazla önemsenen ve hayata geçirilen boş zaman etkinlikleri olduğu vurgulanmaktadır (Karaçar & Göker, 2019). Bu dönemde Romalılar tarafından boş zamana önemli ölçüde değer verilmektedir. Aynı zamanda Romalılar, boş zamanları insanlar için çok daha faydalı görmektedir. Çünkü boş zamanlarda Romalılar, savaşa hazırlık eğitimi ve çalışmaları yapmaktadır. Bir başka değişle Romalılar, boş zamanlarında savaş hazırlıkları için, spor ve jimnastik yaptıkları belirtilmektedir. Bu anlatıma paralel olarak Romalılar; çok sayıda festivale, roma hamamına, açık hava tiyatrosuna, amfi tiyatroya giderek ve gladyatör dövüşleri yaparak veya izleyerek boş zaman geçirdikleri belirtilmektedir (Hurd & Anderson, 2010). Karanlık Çağda Roma hayatının simgesi olan stadyumlar, amfi tiyatrolar ve hamamlar yıktırılarak yok edilmiş, kutsal günlerde tiyatroya girenlerin kiliseden kovulmuş oldukları açıklanmaktadır. Bu dönem Roma'sında; boş zaman anlayışı ile Hristiyanlığın iş yaşamını ön saflara taşıyan anlayışıyla yer değiştirdiğine işaret edilmektedir (Başoğlu, 2011).

Rönesans hareketleri ile deniz yollarının keşfedilmesi, hümanizm akımları ve yeni keşiflerin insanoğlunun hayatına kattığı hareketlilik, kentlerin yapısal anlamda değişimini hızlandırarak, fıkırsel öğelerin yoğun olduğu ve özellikle sanat faaliyetlerini kapsayan eğlenceler, şiir gösterileri, edebiyat sohbetleri, felsefe ve teoloji münazaraları vb. eylemler rekreasyonun şekillenmesinde önemli bir rolünün olduğu açıklanmaktadır. İlerleyen zamanlarda ise şaşalı park ve bahçeler, eğlence şöenleri, sanat ve politika atışmaları, farklı türde sanat etkinlikleri rekreasyonel faaliyetler arasında yerini aldığı ifade edilmektedir (Pehlivanoğlu, 1976).

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden (1453) Fransız devrimine (1789) kadar uzanan zaman Yeniçağ olarak ifade edilmektedir. Dünyada sömürgeci Avrupalı devletlerin yeniçağda yayılımcı bir politika sürdürdükleri belirtilmektedir. Bu dönemde mal varlığının üst sınıfta olduğu feodal sistem içinde şehir ve köylerdeki insanlar birçok olumsuz nedenlerden kötü bir şekilde etkilenmektedir. Orta Çağ'ın sonlarında halkın üstündeki vergi yükleri yükseltilerek halkın oldukça güç koşullar altında çalıştırılması sebebiyle ezilmektedir. İlgili dönemde üst sınıf, toplum içindeki ekonomik ve siyasi açıdan nüfuzunu daha iyi duruma getirebilmek maksadı ile birçok yollara başvurmaktadır. Halk içinde

yükselen demokrasi taleplerinin Fransız ihtilalinin patlak vermesine neden olduğu açıklanmaktadır (Şanlı, 2022).

Endüstri devriminde yaşanan gelişmelerin paralelinde, çalışan insanların 12 saatlik iş görme saatlerinde azalmalar yaşanması nedeni ile boş zaman sürelerinde artışlar yaşanmıştır. Avrupa ile birlikte Amerika'da 19. Yüzyıl boyunca boş zamana ilişkin önemli gelişmelerin yaşanmasının yanı sıra bilimselliğe ve teknolojiye olan ilgi ve önemde de artışlar meydana gelmiştir. Böylece insanların yaşam biçimlerinde ve demokratikleşme sürecinde oluşan farklılıkların dikkat çekici ölçüde olduğu belirtilmektedir (Lapa vd., 2018). Çağdaş sanayi toplumlarının ana unsurlarından birinin çalışma olduğu belirtilmektedir. Şüphesiz çalışma, diğer toplum türlerinde de insanların hareketlerini düzenleyen bir değer ve norm olarak yerini korumaktadır. Aynı zamanda sanayi toplumu çalışmayı, insanların yaşantısının her safhasında en önde gelen kültür durumuna koymaktadır (Karaküçük, 2014). Sanayi devriminin 19. Yüzyılda başlaması, rekreasyonun kendi tarihi içinde önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde sanayileşmede meydana gelen gelişmelere bağlı olarak fabrikaların sayısında artışların yaşandığı görülmektedir. Yaşanan bu artışların, köylerden kentlere insan hareketini başlattığı açıklanmaktadır. İlgili çalışma alanlarında çalışan ve kent hayatının insanlar üzerinde bıraktığı, sosyal ve ekonominin olumsuz etkilerden kurtulmak (Özkan, 2016) ve kendilerini yeniden bir sonraki güne hazır hale getirmek isteyen çalışanların, rekreasyon alanlarına gereksinim duydukları ifade edilmektedir (Karaçar, 2014). II. Dünya Savaşından sonra, bütün topluluklarda olmasa bile, gelişmiş ülkelerdeki insanların boş zamanlarındaki artışlar, yaşam kalitelerinin üstünde yaşam standartlarına ulaşması, rekreasyon aktivitelerine olan istek ve ihtiyacı arttırdığı ve hız kazandırdığı belirtilmektedir (Kubat, 2023).

Boş zaman terimi, günümüze gelinceye kadar çok sayıda değişik yönde algılandığı gibi tanımlandığı da görülmektedir. Özellikle Endüstri Devriminde çok sayıda insanın, boş zamanlarında yaptığı etkinliklere dönük fikirlerinde de değişikliklerin yaşandığı ifade edilmektedir (Akova & Çakmak, 2015). Toplumsal değişimlerin açığa çıkması; toplumun, kişilerin, sosyal örgütlerin, ideolojilerin ve terimlerin de farklı açılardan ele alınmasına sebebiyet vermektedir. Bu duruma, günümüz insanların alışveriş yapması, turizm etkinliklerine katılması, sanatsal ve sportif rekreasyonel etkinliklerine katılmaları boş zaman değerlendirmelerine örnek olarak verilebilir (Toker, 2021). Rekreasyon, boş zaman ve serbest zaman, 20. yüzyılda gelişim sağlayan ve 21. Yüzyılda teknolojiye önemli ilerlemeler, modern dünyadaki teknolojik iyileşmeler, kentleşme, nüfus yoğunluğu, ulaşım, yaşam kalitesinin artması, ücretli tatil ve sağlıklı yaşama verilen değerin yükselmesi vb. gibi birçok faktör, toplum yaşamında yerini almaktadır. Bu gelişmelere bağlı olarak, rekreasyon alanı ile ilgili topluma katkı sağlamak amacıyla, yüksek öğrenim kurumlarınca rekreasyon eğitiminin programları içine dahil edilmesi, eğitilmiş uzmanlarının yetiştirilmesi sağlanmaktadır. Bu alanda yetişen insan kaynakları, farklı hizmet ve turizm alanlarında çalışma imkânı bulmaktadır (Korkutata, 2017).

1.3. Rekreasyon Teorileri

Sosyal bilimlerin temel alanında yer alan rekreasyon ile ilgili yaklaşımlar ve teoriler genellikle serbest ve boş zaman kapsamında insanların yaşamlarındaki davranışları üzerine odaklanmaktadır. Ancak her geçen gün farklılaşan yaşam kültüründe insanların rekreasyon etkinliklerindeki tutum, eylem ve alışkanlıkları sosyoloji, psikoloji ve felsefi yönünden irdelenmektedir (Yılgin, 2022).

Literatürde, insanların rekreasyon faaliyetlerini gerçekleştirme nedenlerini ortaya koyan bazı teoriler yer almakta (Eryılmaz & Akgündüz, 2017) ve bu teoriler ile araştırmacılar rekreasyonu açıklamaya çalışılmaktadır (Erdem & Yaylı, 2022). Bu bağlamda rekreasyon ile ilişkili teorilerin bazıları; rekreasyon teorisi, bedel teorisi, genelleme teorisi,

taklit-tekrar kuramı, artık enerji teorisi, catharsis teorisi, optimal uyarılma kuramı şeklinde sıralanabilir.

1.3.1. Rekreasyon Teorisi (*Recreation Theory*)

Alman filozof Moritz Lazarus; Schiller ve Spencer'ın görüşünü geliştirerek rekreasyon etkinliklerinin amacının fazla enerjiyi ortaya çıkarmanın aksine insanların bedensel ve zihinsel açıdan korunması ve yenilenmesi olduğunu savunmaktadır. Lazarus, bedensel ve zihinsel enerjiyi birbirinden ayırarak, beyin “yorgun” olduğu zamanlarda fiziksel egzersiz olarak ifade edilen, özellikle bir etkinlik değişikliği insanların sinir sistemlerini yumuşatarak daha önceki rahat durumuna kavuşmasını sağlayacağını belirtmektedir (Erol, 2019). Dolayısıyla bu açıdan bir rekreasyon etkinliğine katılım, kişiyi bedensel, zihinsel ve sosyal açıdan desteklemekte ve rahatsızlıkların, sakatlık ve olumsuzlukların uzaklaştırılmasına da fayda sağlamaktadır (Yıldız & Akgündüz, 2016).

İnsanlar yorgun olduğu durumlarda, bu durumdan kendisini kurtarmak için oyuna gereksinim duymaktadır. Birey kendisinde çok fazla enerji olduğu durumlarda veya kendisini yeniden yenilemek amacı ile oyun oynayabilmektedir. Aynı zamanda oyunun, bireylerin ihtiyaç duyduğu, diğer bir deyişle yeterli miktardaki enerji durumuna dönmesine yol açan restore edici/onarıcı bir niteliğe sahip olduğu belirtilmektedir (Hurd & Anderson, 2010). Örneğin uzun bir dersten sonra öğrencinin enerji seviyesi oldukça az olabilir. Bu nedenle dersten veya işten ayrıldıktan sonra eve gidip çalışma yapmak pek faydalı olmayabilmektedir. Rekreasyon etkinlikleri (patenle kaymak, bisiklete binmek, koşu veya yürüyüş yapmak, park ve bahçelerde dolaşmak vb.) bireylerin kaybetmiş olduğu enerjilerini tekrar kazanmalarına ve kendilerini yenilemelerine imkân sağlamaktadır. Bu teori bireylerin fiziksel aktivitelere katılım sağlamalarında yararlanılabilir (Ömür, 2006). Bu bağlamda özellikle bireylerin yapmış olduğu fiziksel aktivitelerin tamamının bu teori kapsamına girdiği belirtilebilir.

1.3.2. Artık Enerji Teorisi (*Surplus Energy Theory*)

Artık enerji teorisinin, İngiliz Filozof Herbert Spencer ve (1820-1903) Alman Filozof Johann Christoph Friedrich von Schiller tarafından ileri sürüldüğü belirtilmektedir. İlgili araştırmacılar teoriye göre oyunu, fazla enerjinin dışarı atılması ve bunalımdan kurtulma vasıtası olarak ifade edildiği gibi (Uğurel & Morali, 2008), taşkın seviyedeki enerjinin anlamsız/gayesizce kullanılması olarak açıklamaktadır. İnsanların ve hayvanların tamamı varlıklarını sürdürebilmek için ihtiyacı kadar olan enerjiyi bünyesinde oluşturmaktadır. İhtiyaç fazlası olan enerji, oyun/etkinlikler vasıtasıyla dışarıya atılmaktadır (Çevik, 2021).

Bireyler yaşamlarını devam ettirebilmek amacıyla beslenmekte ve bu beslenmeden kaynaklı elde ettikleri artık enerjiyi (Bianca, 2020) sportif aktiviteler/rekreasyon aktiviteleri ya da oyunlar aracılığıyla bünyelerinden dışarı atmaktadır. Söz konusu bu fazla enerjinin dışarı atılmasıyla stresleri azalmakta ve rahatlamaktadır (Erdoğan, 2018). Artık enerji, bireyin arzu ve istekleri doğrultusunda yaptığı herhangi bir etkinlik aracılığıyla atılmalı, aksi takdirde bireydeki artık enerjinin istenilen ölçüde atılması sağlanamayabilir. Bu gibi bir durum sonucunda, bireydeki artık enerji istenmeyen davranışların/eylemlerin yapılması ile sonuçlanabilir. Böylece, bireyde atılamayan artık enerjiye bağlı olarak kendisinin zarar verebileceği gibi çevresine ve diğer bireylere de zarar vereceği düşünülebilir.

1.3.3. Öğrenme Teorisi (*Learning Theory*)

Öğrenme teorisi, birçok yeteneğin öğrenildiğini ileri sürmektedir. İlgili teoriye göre, küçük yaşta bireylerin öğrenme arzusunda olmalarından dolayı oyun oynadıkları belirtilmektedir. Aynı zamanda öğrenme teorisi, yetişkinlerin gerçekleştirmiş olduğu rekreasyon etkinliklerinin açıklanmasında faydalanılabilir. Bu anlamda, Amerikalı

bireylerin birçoğunun gazete okuması ve TV izlemesi, onların bilgileri ve öğrenme durumları ile alakalı olduğu ifade edilmektedir (Kılınç, 2019). Yetişkin bireylerin eğlenme ve boş zaman harcamak için gerçekleştirdikleri oyunlar, aslında bireylerin bilişsel ve psikomotor davranışlarının birlikte gelişmesini sağlamaktadır. Ayrıca oyun ve etkinlikler, bireyleri bazı yönden geliştirmenin yanı sıra öğrenme ve bilgilerini de şekillendirmektedir (Uğurel & Moralı, 2008).

Öğrenme teorisine göre, yapılan etkinlik veya oyunlar, insanların kişisel gelişiminin iyileşmesini ve öz güvenini kazanmasını, yeni yeteneklerinin farkına varmasını ve sosyal becerilerinin gelişmesini sağlamaktadır (Keskin, 2023). Oynanan oyunlarda bireyler, elde etmiş olduğu deneyimlerini yaşamlarında karşılaşmış olduğu olumlu veya olumsuz olaylara karşı etkili bir şekilde değerlendirme yapmalarına katkı sağlayacağı söylenebilir. Böylece birey yapmış olduğu etkinliğin kendisine fayda sağladığının farkına vararak, rekreasyon etkinliklerini gerçekleştirme veya katılımı bir yaşam biçimi haline dönüştürebileceği düşünülebilir.

1.3.4. İçgüdü-Pratik Teorisi (*Pre-exercise Theory*)

İçgüdü-Pratik teorisi, Karl Groos (1896-1901) tarafından ileri sürülmüştür. Groos ilgili teoride oyunun, hayvanların hayatlarını devam ettirmede ve erişkinlik döneminde gereksinim duyacağı yetenekleri uygulama ve mükemmelleştirmelerini sağlayarak hayatta kalma deneyim ve yeteneklerini geliştirdikleri iddiasını ortaya atmaktadır. Bu durumun insanlar için de geçerli olduğunu ifade ederek, çeşitli etkinliklere katılan bireylerin/çocukların içgüdüsel ve eğitsel bir deneyimin ürünü olarak iyi bir yeteneğe sahip olduğunu belirtmektedir (Erol, 2019). Groos kategorik olarak oyunları, deneysel oyun (kurallı oyunlar), sosyoekonomik oyun (kabaca oyun) ve taklitçi, sosyal ve aile oyunlarından (dramatik oyun) olacak şekilde bir sistem geliştirdiği ifade edilmektedir. Oyunların, çocukları yetişkinlerin rollerini taklit etme ve uygulamaya motive ettiği açıklamaktadır (Saracho & Spodek, 2003).

Oynanan oyunlar, çocukları ileriki zamanlarda üstlenecek veya verilecek yetişkin bireylerin rollerine benzer eylemleri taklit etmeye teşvik ettiğini belirtmektedir. Böylece oyunun, çocukları yetişkin bireylerin göstermiş olduğu yaşam mücadelelerine hazır hale getirmenin bir yolu olduğunu vurgulamaktadır (Bianca, 2020).

1.3.5. Catharsis Teorisi (*Cathartic Theory*)

İlk kez Aristoteles'in kullandığı "*Katarsis*" (Yunanca "*katharsis*") kavramını, bir çalışmada trajedinin anlamını ifade etmek için kullandığı belirtilmektedir. Bu kavram ahlaki, dini ve tıbbi anlamda arınma anlamına gelmektedir. Psikolojik acıdan ise, hapsedilmiş duyguları ya da şoku azaltmayı ifade etmektedir. (Bing & Kim, 2021). Literatürde yapılan araştırmada catharsis teorisi, arınma teorisi (Yağbasan & Kurtbaş, 2015; Koç, 2018; Özen & Kartelli, 2017) olarak da ifade edilmektedir.

Katarsis teorisi, bireyin öfkesinden kurtulması ilgili kişinin psikolojik halinde pozitif yönde bir iyileşme oluşturacağına ilişkin yaygın ve otorite bir ifade olarak belirtilmektedir. Katarsis teorisine göre sinirli/saldırgan davranmak, hatta saldırganlığı seyretmek, asabi ve saldırgan duygulardan arınmanın etkili bir yolu olduğu vurgulanmaktadır. İlgili teori, Sigmund Freud (1856-1939) tarafından ileri sürüldüğü gibi araştırmacı, bireydeki sıkıştırılmış negatif duyguların içinde birikebileceğine ve sinir boşalmaları (sinir patlamaları) vb. psikolojik semptomlara yol açabileceğine inandığını belirtmektedir (Bushman, 2002). Aynı zamanda bu teoriye göre oyun, bireylerin kötü ve olumsuz duygulardan herhangi bir zarar görmeden kurtulma imkânı sunmaktadır. Bir başka deyişle; ilgili teoriye göre oyunun, yaşamdaki olumsuzluklardan, üzüntüden, agresiflikten kurtulma

(Szabo vd., 2020) ve kısa bir zaman da olsa kötü etkileri unutma gereksinimi içinde olan bireyler için catharsis (rahatsız edici duyguları dışarı atarak uzaklaşma) fonksiyonu bulunmaktadır (Çevik, 2021). Bu bağlamda; katarsis, bireyin yaşamış olduğu hayat ve çalışma koşullarının yanı sıra karşılaşmış olduğu olumsuz etkilerden kaynaklı kendisinde oluşan negatif duyguları, çevresine ve kendisine zarar vermeden, kendi isteği doğrultusunda gerçekleştireceği herhangi bir oyun veya rekreasyon etkinliği ile atması şeklinde tanımlanabilir. Bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, bireyin aktif veya pasif şekilde voleybol, basketbol, festival veya kutlamalara gitmek ve eğlenmek, bütün fiziksel aktivite etkinliklerine katılım sağlaması örnek olarak verilebilir.

1.3.6. Taklit, Tekrar Kuramı (Recapitulates Theory)

Charles Darwin'in ortaya attığı Evrim Kuramı'nı referans alan G. Stanley Hall (1844-1924)'e göre, bireylerin gelişim tasavvuru her bireyin genetik kodlarında kayıtlanmaktadır. Araştırmacı, her insanın hayat süresindeki gelişimi, türünün evrim sürecindeki gelişiminin tekrarı olduğunu açıklamaktadır (Anuk, 2021).

İnsanların, atalarının hayat şekillerini genellikle oyunlar vasıtasıyla deneyim kazandıkları Hall tarafından açıklanmaktadır. Bu anlamda oyunların, insanların geçmiş zamanlardaki yaşantılarını ve eylemlerini yansıttığından dolayı ayna görevi gördüğü söylenebilir. Çocuklar, oynamış oldukları oyunlarında insan ırkının gelişimindeki süreçlerini (örneğin: hayvan, vahşi, kabile üyesi) dramatize etmekte (Saracho & Spodek, 2003) ve tekrarlayarak yaşatmaktadır. Dolayısıyla daha önce deneyimlenmiş eylemler/davranışlar tekrar edilmektedir. Aynı zamanda oyunlar, bireydeki anlamsız ve kabul görmeyen eylemleri azaltmasının yanı sıra, ortadan kaldırma niteliğinin olduğu düşünülmektedir. Birey gerçekleştirmiş olduğu oyunlar ile basit aktivitelerden, çağdaş yaşamda ihtiyaç duyabileceği kompleks ve karmaşık etkinliklerin uygulanmasına yönelebilmektedir. İlgili teorinin, bireyi çağdaş yaşamın hazırlayıcısı olarak görülebileceği ifade edilmektedir (Çayır, 2021).

1.3.7. Optimal Uyarılma Kuramı (Arousal Theory)

Rekreasyonun fizyolojik yönden en kapsamlı şekilde açıklamasını Berlyne'in (1960,1968) uyarılma teorisinin yapılabileceği varsayılmaktadır. İlgili teoride uyarılmak, keşif yapmak, oyun oynamak ve trajik drama performanslarına katılım sağlamak kadar birçok yetişkin rekreasyon aktiviteleri önemli motivasyon etkenleri olarak görülmektedir (More & Averill, 2003). Uyarılma teorisi 1973'te M. J. Ellis tarafından insan uyarılmasını oyun davranışının açıklanmasına uygulanması üzerine ilgili teori, boş zaman ve rekreasyon araştırmalarında literatürde oldukça fazla ilgi görmektedir. Aslında teori, insanların uyanıklık, dikkat ve gerginlik düzeylerine göre bir "denge" durumunu muhafaza etmeye çaba gösterdiğini varsaymaktadır. Alanda yeni veya karmaşık uyaranlar, bireyde uyarılmanın yükselmesine yol açmaktadır. Bu yöndeki bir uyarılma bireyde, daha dengeli bir seviyeye uzanacak biçimde davranma motivasyonu ile neticelenmektedir (Long vd., 2001).

İnsanlar istemeyerek de olsa sahip oldukları olumsuz etkilerden kurtulmak anlamında gereksinim duydukları sevinç, eğlence, risk, coşku, zevk vb. deneyimlemek için kendilerini uyaran/güdüleyen bir arayışa girebilir. Bu uyaran, kişiden kişiye ve kişinin bulunmuş olduğu duygu haline göre değişiklik gösterebilir. Bu uyaranlar; konsere, festivale, sportif aktivite ve müsabakalarına katılmak veya izlemek, kültür, sanat, resim veya ünlü müzik organizasyonları ve her türlü rekreasyon aktiviteleri olabilir. Hurd & Anderson (2010)'e göre optimal uyarılma teorisi; oyunun, insanların stres veya can sıkıntılarından kurtulmak için aradıkları uyaranı bulmalarını sağlayabileceğini ortaya atmaktadır. Bu anlamda uyaran, kişiye meydan okuyabilecek yenilik ve karmaşıklık sağlayabilir ya da en azından kişinin

dikkatini çeken bir deneyimi yaşama imkânı sunabilmektedir. Optimum uyarının maksimum uyarı anlamına gelmediği gibi, belirli bir seviyenin üzerinde çıkan uyarının, insanlarda endişe oluşturabileceği belirtilmektedir. Long vd. (2001)'e göre uyarılma teorisinin, rekreasyon ve spor üzerinde detaylı bir şekilde uygulaması yapılabilmektedir. Rekreasyon etkinlikleri bağlamında, insanların uyarılma düzeyi, etkinliğe gösterilen dikkat seviyesini, katılıp katılmama fikrini ve etkinlikteki performans düzeylerini etkilemektedir.

1.3.8. Genelleme Teorisi (*Generalization Theory*)

Genelleme teorisinde, oyunun işten mükafatlandırılan davranışların boş zamana aktarılmasından kaynaklandığını ileri sürmektedir (Brougham, 1998). Bir başka ifade ile genelleme teorisi, bir insanın oyun tercihleri yapmış olduğu işin doğasının bir göstergesi olduğu inancına uzanmakta ve boş zamanın yapılan işin veya görülen işin devamı olduğu savlanmaktadır. Birey her açıdan yapmış olduğu işinde çok memnundur ve bu sebeple boş zamanlarında da yapmış olduğu işlerdeki alışkanlık veya deneyimlerini de devam ettirmek istemektedir (Tekin vd., 2016).

İlgili teoride, rekabet ortamının yoğun olduğu bir iş ortamında çalışan bireyin, neden rekabet ortamının yoğun olduğu rekreasyon etkinliğine katılım sağladığını açıklamaktadır. Bireydeki bu durum şu şekilde ifade edilebilir: Stresli bir iş alanında iş gören birey, güçlüklerle mücadele etme ve üstesinden gelme becerisi kazanır ve bu becerisini yenileyebileceği veya tekrar deneyimleyebileceği bir alan arayışına girmektedir (Ömür, 2006). Bir restoranda şef olarak çalışan bir bireyin, boş zamanlarında yine yapmış olduğu işinin devamı niteliğinde olan yemek kitapları okuması veya yazması, üniversitenin güzel sanatlar bölümünde bir öğretim üyesinin yine boş zamanlarında yağlı boya resmi yapması, motor tamirhanesinde usta olarak çalışan bireyin serbest zamanlarında yine işinin devamı niteliğinde olan evindeki herhangi bir aracının motorunu daha iyi hız yapması veya çalışması için parçalar takarak denemesi ve sürmesi örnek olarak verilebilir.

1.3.9. Bedel Teorisi (*Price theory*)

Donal C. Weiskopf bedel teorisini, bireylerin iş görme zamanlarında gideremedikleri ihtiyaçlarını karşılamak maksadı ile rekreasyon etkinliklerine katılım sağlayarak karşılamaya çalışmaları olarak belirtmektedir (Vapur, 2023). Bu bağlamda, bir çalışanın yapmış olduğu iş ortamında veya sektöründe, rekabet ortamının ve hırsın yüksek olduğu durum mevcutsa, çalışan daha çok sakinleştirici etkinliklere eğilim göstermektedir. Eğer çalışanın iş gördüğü alanda tersi bir durum söz konusu ise çalışan daha çok rekabetin diğer bir değişle, mücadele ve yarışın olduğu etkinliklere eğilim göstermektedir (Ömür, 2006).

Bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, bir işletmenin üretim bölümünde kuvvete dayalı bir iş görenin fazla enerji harcamasından kaynaklı olarak boş zamanlarında daha sakin ve dinlenmeye dayalı pikniğe, sinemaya, tiyatroya gitmek veya TV filmi izlemeyi tercih etmesi örnek verilebilir. Banka veznesinde çalışan bir çalışanın kapalı bir alanda sürekli oturması ve hareketsizliğinden kaynaklı boş zamanlarında fiziksel spor aktivitelerine, doğa yürüyüşlerine, yüzme, festival, konser vb. eğlenebileceği rekreasyon alanlarında etkin veya edilgen aktivitelere katılım sağlaması örnek olarak gösterilebilir.

1.4. Rekreasyonel Faaliyetlere Katılımın Nedenleri

Rekreasyon etkinliklerini gerçekleştiren kişiler ile yapmayanlar arasında dikkat çekici ölçüde farklılıklar izlenmektedir. Bu bağlamda; rekreasyon aktivitelerine katılım sağlayan kişiler, fiziksel ve ruhsal açıdan daha çok gelişimine katkı sağlamakla beraber, kendilerinin yenilenmelerini sürdürülebilir kılmaktadır (Giritlioğlu vd., 2017). Bu bağlamda, rekreasyon etkinliklerinin insanlar üzerindeki bazı katkılar sağladığı belirtilmektedir (Hoa & Hao, 2016). Rekreasyon etkinliklerine olan gereksinimin en ön sırasında bireysel ve toplumsal

yönden oluşturduğu faydalar daha sonra da psikolojik ve ekonomik açıdan sağlamış olduğu katkılar gelmektedir. Bu katkılar aşağıda olduğu gibi maddeler halinde belirtilebilir (Şenel, 2021):

- ✓ Kişisel beceri ve yeteneklerin iyileşmesini sağlar,
- ✓ Kişiyi daha yaratıcı düşünme yönünde isteklendirir,
- ✓ Kişilerin sosyalleşebilmesine destek olur,
- ✓ Ekonomik faaliyetleri iyileştirir,
- ✓ İş verimliliğini ve çalışma başarısını yükseltir,
- ✓ Kişisel mutluluk sağlar,
- ✓ Fiziksel ve ruhsal sağlığı iyileştirir,
- ✓ Toplumdaki bireylerin dayanışma ve bütünleşmesini sağlar,
- ✓ Demokratik toplum düzeninin oluşmasına katkı yapar.

Sanayileşme sürecinin paralelinde, hızlı ve monoton üretimin oluşması, çalışanların verimliliğine ilişkin olumsuzluklar oluşturduğu belirtilmektedir. Bu etkiden kaynaklı olarak boş zamanların rekreasyon etkinlikleriyle değerlendirilerek üretimin artırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde devletler de iş görenlerden daha fazla verim sağlamak için rekreasyona yönelik alanlara daha çok yatırım sağladıkları belirtilmektedir. Gelişmiş ülkelerde turizm, doğa, sağlık çevre vb. alanlara yatırımların artması ve ilgili yerlerde yaşayan bireylerin anlayışlarının değişmesi de bu yönde yapılan yatırımların ve ilginin olduğunu işaret etmektedir (Kiper, 2009). Bu bağlamda, rekreasyon etkinliklerden toplumdaki bütün insanların faydalanabileceği değişim ve gelişimlere yönelik adımların atılması gerektiği düşünülebilir. Bu değişim ve gelişmeler, kamu sektörünün yanı sıra özel sektörler tarafından da gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilebilir. Bu yöndeki gelişmeler; kent ve kent dışındaki rekreasyon alan ve mekanlarının daha nitelikli (çevre düzenlemesi, peyzaj, ağaçlandırma, zorunlu gereksinim ve ihtiyaç tesisleri, lokanta, eğlence ve dinlenme yeri vb.), kullanışlı, erişilebilir, ekonomik, bakım ve onarımları tam ve gerekli güvenlik ve koruma tedbirlerinin alınmasıyla yapılabileceği söylenebilir.

1.5. Rekreasyon Faaliyetlerinin Sınıflandırılması

Günümüz çağdaş dünyasında rekreasyon ile ilgili yapılan ve literatüre kazandırılan (Dalkılıç & Mil, 2017; Toprak vd., 2014; Gözlük-Kırmızıoğlu & Çeviker, 2017; Güncan, 2021; Erol & Yazıcıoğlu, 2019; Saçlı & Kahraman, 2019) çalışmalarda, birçok farklı tanımlamalara ve sınıflandırmalara yer verildiği görülmektedir. Metin vd. (2013)'e göre rekreasyon, yalnızca kişilerin gereksinimlerini karşılamada değerli olmadığı gibi, aynı zamanda toplum için de önemli olduğu değerlendirilmektedir. Bunun nedeni, kişiler toplumun bir parçası olması ve rekreasyon faaliyetlerinin toplum ile yakın bağlantı içinde olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, rekreasyon etkinliklerinin doğru şekilde programlanarak hayata geçirilmesi, toplumda büyük bir kitlenin kavramsal anlamda rekreasyon olgusunu idrak etmesi, bilimsel açıdan prensiplerinin ve davranışların oluşturulması ve rekreasyon etkinliklerinin sınıflandırılmasına bağlı olduğu düşünülmektedir.

Rekreasyon tür ve sınıflandırılması; toplumun yapısındaki farklılığa, kültürel ve sosyo-ekonomik duruma, gerçekleştirecek bireye ve maksadına göre değişiklik göstermektedir. Bunun nedeni rekreasyonel etkinliklere katılım mecburi değildir ve istek bütünüyle kişinin kendisindedir (Bayramoğlu, 2017). Rekreasyon ile ilgili yapılan sınıflandırmada temel prensip, bireyin rekreasyon etkinliklerine katılmasına neden olan maksatlar, istekler ve hazlar olduğu belirtilmektedir. Bu sınıflandırmada deneyim sahibinin nitelikleri, amacı, mekân (kapalı veya açık) vb. etkenler etkili olmaktadır (Öztürk, 2018). Geçmişten günümüze kadar gelen rekreasyon olgusu, çeşitli rekreasyon etkinlikleri

açısından sınıflandırılmaktadır. İlgili sınıflandırma; etkinliklere katılım şekline göre rekreasyon, etkinliklere katılanların mekân tercihleri bakımından rekreasyon, etkinliklere katılanların sayısına göre rekreasyon, etkinliklere katılanların yaşları açısından rekreasyon, rekreasyon etkinliklerinin kültürel değerleri açısından rekreasyon, etkinliklere katılanların milliyetleri açısından rekreasyon, etkinliklere katılanların zaman tercihleri açısından rekreasyon, fonksiyonel açıdan rekreasyon ve A-tipik boş zaman davranışı şeklinde yapılabilmektedir (Şahbaz & Altınay, 2015).

1.5.1. Faaliyetlere Katılım Şekillerine Göre Rekreasyon

Günümüz insanları, çalışma yoğunlukları ve günlük işlerinden arta kalan boş zamanlarında yorgunluk stres, baskı, bunalım vb. etkilerden kurtulabilmek, rahatlayabilmek, sağlıklı kalabilmek, sosyalleşebilmek gibi değişik deneyimler elde edebilmek maksadıyla açık ve kapalı alanlarda pasif veya aktif katılım ile rekreasyon faaliyetleri yapmaktadır (Er vd., 2019). Rekreasyon faaliyetleri hareketlilik türü açısından (Güngör & Erbil, 2021), pasif ve aktif olarak iki grup halinde incelenebilmektedir (Güven, 2021). Bu rekreasyonların açıklamaları aşağıda olduğu gibi belirtilebilir.

a) Aktif (Etken) Rekreasyon

Bireylerin rekreasyon amacıyla, aktif katılım sağlayarak gerçekleştirdiği etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Spor, bireysel müzik deneyimi, el ve sanat becerisi, fotoğrafçılık vb. olarak belirtilen etkinliklere kişinin etkin olarak katıldığı rekreasyon etkinlikleridir (Yılgin, 2022). Aktif rekreasyon etkinliklerine; tenis, yüzme, futbol, basketbol, golf, tırmanma, kamp yapma, ata binme vb. örnek olarak gösterilebilir (Şahin & Koçabulut, 2014).

Aktif rekreasyon etkinliklerinin insanlara psikolojik açıdan olumlu yönde etki ettiği belirtilmektedir. Bu nedenle insanlar, rekreasyon etkinliklerinin olumlu etkisiyle psikolojileri ve sosyalleşmelerinde önemli kazanımlar elde ederek, pozitif olma durumlarını sürdürebilmektedir (Aksu vd., 2022). Özellikle endüstrileşmiş toplumlarda, çalışanların çalışma ve serbest zamanları belirli bir düzende seyretmektedir. Bu nedenle, çalışanların fiziksel ve ruhsal açıdan kendilerini geliştirme ve yenileyebilmeleri için pasif ya da aktif olarak katılım sağlayabilecekleri serbest zaman etkinliklerinden, rekreatif spor etkinliklerinin önemli bir yeri bulunmaktadır (Şahin & Kocabulut, 2014).

b) Pasif (Edilgen) Rekreasyon

Pasif rekreasyon etkinliklerinde kişinin deneyim sahibi olmak istediği rekreasyon etkinliğine bizzat katılım (oyuncu) sağlamadan izleyici veya dinleyici olarak dahil olduğu rekreasyon etkinliği olarak ifade edilmektedir (Duman, 2022). Aynı zamanda pasif rekreasyon etkinlikleri, kural ve disiplinin zorunlu olmadığı aktiviteleri içermektedir (Tezcan, 2023). Pasif rekreasyon aktiviteler, insanların bir sinema filmi, tiyatro gösterisi ve bir spor müsabakasını seyrederken katılım sağladıkları rekreatif etkinliklerdir (Şahbaz & Gül, 2016).

Aktif ya da pasif katılımlı gerçekleştirilen etkinlikler; insanların uğraş alanları içinde yaşam şeklini etkileyen mücadeleleri içermeli, insanların toplum içinde kimlik edinimlerine kaynaklık etmeli ve birlikte (toplum içinde) hayatı yaşanır hale getirmesi gerekmektedir (Yerlisu-Lapa & Ardahan, 2009). Ayrıca, bireylerin yapmış olduğu etkinliklere katılımı ister aktif isterse pasif olsun, etkileşim içinde olduğu yapılaşma veya doğal çevreyle olan ilişkileri, boş zaman deneyimi şeklinde ifade edilmektedir. Bireyin bu deneyimdeki etkileşimin doğası değiştiği sürece, boş zaman deneyiminde de değişiklik yaşanmaktadır (Tutal, 2015).

1.5.2. Faaliyetlere Katılanların Mekân Tercihleri Bakımından Rekreasyon

Rekreasyonun sınıflandırmaları değişik şekillerde yapılabilmektedir. Bu sınıflandırmalarından biri de rekreasyon etkinliklerinin gerçekleştirdiği yere göre yapılan sınıflandırma olduğu belirtilmektedir. Bu sınıflandırma, açık ve kapalı alan rekreasyonu (Güven, 2021), kırsal ve kentsel rekreasyon etkinlikleri olarak gruplara ayrılabilir (Çalışkan & Çelik, 2017). Bu rekreasyonların açıklamaları aşağıda olduğu gibi belirtilebilir.

a) Açık Alan Rekreasyon Faaliyetleri

Tarihin içinde yer alan açık alan rekreasyonu, farklı kültürlerin bir araya gelerek oluşturduğu, insan ile çevrenin birlikte göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerektiği konusunda özelliğe sahiptir. Park gezileri, tabiat gezileri ve açık alanda gerçekleştirilebilecek bütün faaliyetler açık alan rekreasyonu olarak incelenebilmektedir (Keskin & Bayram, 2018). Açık alan rekreasyonu faaliyetleri, kapalı bir mekana bağlı kalmaksızın, tamamen açık alanlarda gerçekleştirilebilen, içerisinde arazi kullanımını kapsayan ve tabiat ile iç içe yapılan boş zaman değerlendirme etkinlikleri olarak tanımlanabilmektedir (Şahbaz & Gül, 2016).

Doğa temelli rekreasyon etkinlikleri günümüz kent toplumlarının, yoğunluk ve baskılardan kurtulmak amacı ile en fazla eğilim gösterdikleri açık alan rekreasyon faaliyetlerindendir. Bu bağlamda, insanlar her hangi bir manzaranın güzelliğini seyretmesi, bol oksijenli bir tabiat havası teneffüs etmesi, her türlü sportif etkinlikler (futbol, basketbol, tenis, voleybol), doğa temelli yürüyüş, kamp, su sporları vb. (Göker & Ünlüöner, 2019) bu rekreasyon etkinlik türü kapsamına girmektedir (Birol & Aydın, 2019). Aynı zamanda, açık havada ve doğada yapılan etkinliklerin birçoğu, sanayileşmiş toplumun bir ürünü olan doğa turizmi ve açık hava rekreasyon terimleri ile açıklanmaktadır (Çetinkaya vd., 2016).

b) Kapalı Alan Rekreasyon Faaliyetleri

Genellikle insanlar tarafından inşa edilmiş ve doğal olmayan üzeri kapatılmış mekânlarda yapılan rekreatif etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Kültürel, sanatsal, spor ve oyunlar, kapalı alanlarda ve evlerde yapılabilen (Tezcan, 2023) rekreasyon aktiviteleri arasında yer almaktadır (Paylı & Çevik, 2022). Bu nedenle, kapalı alan rekreasyonu, insanların inşa etikleri veya oluşturdukları mekanların ergonomik ihtiyaçlarını karşılayarak gerçekleştirdiği her türlü faydalı etkinliği kapsayan bir rekreasyon çeşidi olarak belirtilmektedir (Kılıçman & Er, 2021).

Dünya genelinde şehirlerin nüfusunun hızla artması, kentleri rekreasyon etkinlikleri açısından önemli bir duruma taşımaktadır. Kentler, kent içindeki açık ve kapalı alanlarda rekreasyon etkinliklerinin yapılmasına olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda, parklar, spor tesisleri, gece kulüpleri, kafe, sinema ve tiyatro salonları vb. açık ve kapalı rekreasyon alanları olarak örnek verilebilir (Okuyucu, 2020). Kapalı alan rekreasyon faaliyetlerinde, açık alan rekreasyon faaliyetlerinde olduğu kadar, hava ve doğal şartlardan etkilenilmemektedir. Çünkü, kapalı alan rekreasyon faaliyetleri, bireylerin ve toplumların arzuladıkları zamanda ve kapalı alanda her vakit yapabilecek etkinliklerdir (Gökmen & Ege, 2020).

c) Kent İçi Rekreasyon Faaliyetleri

Kent içi rekreasyon, insanların kent sınırları dahilinde özellikle kent merkezlerinde, kapalı yada açık mekânlarda gerçekleştirdikleri etkinlikler olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda kent içi rekreasyon etkinlikleri, bireylerin kısa zamanlı serbest zamanlarında ve yakınlarında kolayca erişebilecekleri alanlarda yaptıkları etkinliklerden oluşmaktadır (Eren & Koçyiğit, 2020).

Kentte yaşamlarını sürdüren bireyler, gereksinimlerine uygun ve yaşanabilir alanları, doğa ve çevresel anlamda yaşanılabilir bir alana dönüştürme çabası içine girmektedir. Bu çabanın nedeni, insanların yaşam alanlarında ve çevrelerinde yapabilecekleri pek çok rekreasyon etkinlikleriyle, doğaya olan özlemlerini karşılama arzusu yatmaktadır (Yılmaz vd., 2009). Tabiat yapısının bozulmasından kaynaklı, kentteki bireyler boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirebileceği rekreatif mekân veya alanları ihtiyaç hissetmektedir. Şehir parkları, çay bahçeleri, yürüyüş yolları şehir içi alanlarda en fazla tercih edilen rekreasyon alanlarının ilk sıralarında yer almaktadır (Kurdoğlu & Kurt-Konakoğlu, 2018). Kent içi rekreasyon etkinliklerine; müze gezileri, sinema, tiyatro, kent parklarında yapılan animasyon ve eğlence, kütüphanede kitap okuma, bisiklet sürme, koşu, yürüyüş, spor etkinlikleri vb. olmak üzere birçok örnek verilebilir.

d) Kırsal Rekreasyon Faaliyetleri

İnsanların trekking, piknik, koşu, bisiklet sürmek ya da kendini dinlendirmek gibi faaliyetler gerçekleştirmek amacıyla kent sınırları dışındaki nehir, göl, akarsu ağaçlıklar ve dağlık alanlar gibi doğal alanlarda yaptıkları rekreasyon etkinlikleri olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım vd., 2022). Kırsal rekreasyon alanları, şehirde yaşamlarını sürdüren insanlara tabiatı en iyi şekilde sunmasının yanı sıra doğal zenginlik ve bütünlüğüyle insanlara kendilerini geliştirme ve yenileme imkanı veren mekanlardır (Sü-Ersöz & Aslan, 2017).

Kentte yaşayan insanlar, çevresinin doğal ve peyzaj yapısındaki hızlı ve yoğun olumsuz değişimler (kava kirliliği, su kirliliği, aşırı nüfus kalabalığı, tabiatın tahrip edilmesi vb) sebebiyle, boş zamanlarını sosyal, kültürel, fizyolojik yönden en iyi şekilde değerlendirebilecekleri, işlevsel, görünümü güzel, rekreatif etkinlik yapmaya müsait orman, su kenarı, dağlık bölgeler (Karaşah, 2017) ve yerler aramaktadır. Kent insanları farklı yerleri keşfetme arzuları ve mevcut yeşil alanların azlığından kaynaklı olarak, kırsal rekreasyon etkinliklerine katılım sağlamaktadır (Akyüz vd., 2014).

1.5.3. Faaliyetlere Katılanların Sayılarına Göre Rekreasyon

İnsanlar, bir başka bireyler tarafından ya da kurumlar tarafından programlanarak organize edilmiş faaliyetlere katılım sağlayabileceği gibi, tercih ettiği her hangi bir faaliyeti kendisi de düzenleyebilmektedir. Bir başka ifadeyle, bireysel yada grup halinde rekreasyon aktiviteleri yapabilmektedir (Güncan, 2021). Bu bağlamda rekreasyon, faaliyetlere katılanların sayısına göre bireysel (münferit) rekreasyon ve grup rekreasyon faaliyetleri olarak ele alınabilir. Bu rekreasyonların açıklamaları aşağıda olduğu gibi belirtilebilir.

a) Bireysel Rekreasyon Faaliyetleri

Bireysel rekreasyon, bireyin yalnız başına kendini yenilemek ve geliştirmek amacıyla, boş zamanlarında gerçekleştirdiği faaliyetleri kapsayan rekreasyon etkinlikleri olarak belirtilmektedir. (Soybalı vd., 2020). Bir başka ifadeyle rekreasyon faaliyetleri, bireyin isteği doğrultusundaki zaman diliminde yapılan etkinliklerdir. Bu zaman, bireyin gerçekleştirmeyi veya yapmayı düşündüğü aktiviteleri özgürce tercih ettiği zaman dilimini işaret etmektedir. Rekreasyon etkinlikler, kişinin kendisini ödüllendirmek amacıyla yaptığı mutluluk verici aktivitelerdir (Yavuz & Küçük, 2017).

Bu rekreasyon faaliyetleri daha çok kalabalık insanlar ile yapılan çalışma/iş ve etkinliklerden sıkılan veya kafa dinlemek isteyen insanlar tarafından daha çok tercih edilmektedir. Bireysel rekreasyonda faaliyetini kişi tamamen kendi başına yalnız bir şekilde yapmaktadır. Bu etkinlik türüne; yalnız başına kitap okumak, film izlemek, koşmak, yürümek, doğa gezisi yapmak, balık tutmak, sandal gezisi yapmak, bisiklete binmek vb. örnek olarak verilebilir.

b) Grup Rekreasyon Faaliyetleri

Bireylerin grup olarak hayata geçirmiş oldukları ve deneyim elde ettikleri etkinlik türü grup rekreasyon faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır. (Kurar & Baltacı, 2014). Grup rekreasyon faaliyetleri, yalnızlıktan sıkılan ve daha çok yalnız çalışan insanlarca tercih edilen etkinlik olduğu belirtilebilir. Bu etkinlikte insanlar daha çok sosyalleşmek ve toplum içinde kendini tanıtmak ve kimlik edinmek için katılım sağladığı düşünülebilir.

Serbest zaman etkinliklerine grup ya da bireysel olarak katılımın, bireyin atılganlık, dışa dönüklük üzerinde etkili olduğu gibi depresyon, endişe vb. duygusal durum olumsuzlukları düzeyinde de azalmalara yol açtığı ve birey üzerinde pozitif kazanımlar sağladığı yapılan çalışmalar ile tespit edilmiştir (Pala & Kolayış, 2012). Bu rekreasyon faaliyet türüne; futbol, basketbol, toplu koşu, toplu piknik yapmak, tur gezileri, grup bisiklet ve motor gezileri, plaj voleybolu, grup halindeki her türlü eğlence ve kutlama etkinlikleri vb. örnek olarak verilebilir.

1.5.4. Faaliyetlere Katılanların Yaşlarına Göre Rekreasyon

Rekreasyon etkinlikleri katılanların yaşları açısından; çocuk rekreasyonu, genç rekreasyonu, yetişkin rekreasyonu ve üçüncü kuşak rekreasyon şeklinde türlere ayrılabilir (Dalkılıç & Mil, 2017). Bu rekreasyonların açıklamaları aşağıda olduğu gibi belirtilebilir.

a) Çocuk Rekreasyonu

Çocukluk zamanları insanların hızla akıp giden hayatlarının bir bölümü olduğu gibi bir o kadar da kritik bir önemi bulunmaktadır. Çünkü insanlar çocukluk döneminde, birey olma aşamasının temelleri olan sosyal, zihinsel, fiziksel ve duygusal yönden gelişimleri aşama-aşama yerleşmektedir (Deveci vd., 2021). Çocuk rekreasyonunda oyunun önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu nedenle çocuk rekreasyonu, çocuğun bilişsel ve bedensel gelişim dönemini kapsayan zamanın önemli bir kısmıdır (Dalkılıç & Mil, 2017).

Bu rekreasyon kapsamında oynanan oyun, çocuğun eğlenmesi ve rahatlatmasının yanında, çocuğun duygularını serbest bir şekilde söyleyebileceği bir ortam oluşmasına imkân sağlamaktadır (Çetiner, 2019). Aynı zamanda çocuk rekreasyon faaliyetleri, çocukların ileriki gelişim evreleri üzerinde olumlu etkileri olabileceği gibi çocuğun çocukluk döneminde yaşamını en verimli bir şekilde geçirme imkanı yaratmaktadır. Böylece, çocuk bireyler yaşamlarının ileri aşamalarında geçeceği evrelere hazır hale gelmiş olabileceği belirtilebilir. Bu nedenle çocuklar ile gerçekleştirilecek rekreasyon faaliyetlerinin ne kadar büyük önem arz ettiği düşünülebilir. Bu faaliyet türlerine; anne veya babanın çocukları ile oynamış olduğu oyunlar (birdirbir, deve cüce, bilmece, parmak kapmaca, kovalamaca, basit top atma ve yakala oyunları vb.) örnek verilebilir ve bunun çocukların hayatında geleceğe dönük hatıra olarak kalabileceği söylenebilir.

b) Gençlik Rekreasyonu

Gençlik rekreasyonu, gençlerin bedensel ve psikolojik iyileşmelerine fayda sağlamak, sosyalleşmek, değişik deneyimler kazandırmak, girişimciliğini açığa çıkarmak, kendilerine olan öz güvenlerini yükseltmek vb. maksatlarla düzenlenen rekreasyon faaliyetleri olarak tanımlanabilmektedir (Kül-Avan, 2023). Gençlik rekreasyon faaliyetleri, gençlerin birçok kötü alışkanlıklardan ve suç eylemlerinden uzaklaşmasına olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda gençlerin yapmış olduğu bu rekreasyon faaliyetleri, gençlerin geleceğe hazırlanmasına ve ileride karşılaşacakları problemler ile nasıl başa çıkabileceklerine yol gösterebileceği düşünülebilir. Bir başka ifadeyle bu faaliyetler, gençlerin toplumdaki

normlara saygılı ve uyumlu bir şekilde yetiştirilmesinde ve iyi bir yurttaş olmasına ciddi katkılar sağlayacağı belirtilebilir.

Gençlerin zihinsel, bedensel ve sosyal yönden gelişimlerinde yoğun gelişmelerin fark edildiği kritik bir yaşam döneminde olduğu belirtilmektedir. Gençlerin rekreasyon faaliyetlerine katılımları çevresi ve kendisi ile olan ilişki bağını iyileştirirken, kültürel açıdan da gelişimini ve iletişimini güçlendirmektedir. Rekreasyon aktiviteleri, gençlerin içsel motivasyonlarını en yüksek noktaya taşıırken, gençliğin bedensel, sosyal ve psikolojik açıdan iyileşmesine imkan oluşturmaktadır (Seyhan & Kurdoğlu, 2022). Gençlik rekreasyon faaliyetleri, gençlerin kendi aralarında organize edebileceği gibi, bazı kurum kuruluş, sivil toplum örgütlerince de düzenlenebilir. Özellikle gençlik rekreasyon faaliyetlerinin düzenlenmesi ve yapılmasında istenmeyen olaylar ile karşılaşmamak ve en üst düzeyde deneyim sağlamak adına, gençlerin yetenek, beceri ve taleplerinin göz önünde bulundurularak yapılmasının daha uygun ve yararlı olacağı ifade edilebilir. Bu faaliyet türüne; gençlerinin grup halinde oynamış olduğu bütün spor etkinlikleri, yürüyüşler, doğa ve tur gezileri, sinema ve müzik etkinlikleri, bilgi edinmek için gidilen kurs, sempozyum, konferans, söyleşi vb. örnek olarak verilebilir.

c) Yetişkin Rekreasyonu

Yetişkin rekreasyonu, yetişkin bireylerin (19-60 yaş) zorunlu çalışmanın yanı sıra karşılaşmaları gereken gereksinimlerindeki mücadeleleri ve yaşam şartlarının üzerlerinde oluşturduğu kötü etkiyi atarak enerjilerini yeniden kazanmak, ruhsal, fiziksel ve zihinsel açıdan kendilerini yenilemek ve geliştirmek maksadıyla, kendi özgür iradeleriyle yapmış olduğu faaliyetler olarak tanımlanabilir. Gün & Kılıç (2021) ve Kiper (2009)'e göre; yetişkin rekreasyon faaliyetleri günlük yaşamdaki tekdüzelikten bunalan, stres olan ve enerjisi düşen yetişkin bireyler açısından, etkili bir dinlenme, rahatlama, yenilenme ve gelişme fırsatı sunduğunu açıklamaktadır.

İlgili rekreasyon faaliyetleri insanlara bunalımdan kurtulma, bedensel sağlık, ruh sağlığı, sosyalleşme, kişisel iyileşme vb. pek çok yararları bulunmaktadır. Aynı zamanda bu yönde yapılan grup spor faaliyetleri ve sosyalleşme faaliyetleri, sosyalleşme ve topluluk oluşturma imkânı sağlamaktadır (Akgönül vd., 2023). Yetişkin rekreasyon faaliyetleri, toplumdaki bireyler arasında bütünleşmenin yanı sıra demokratik bir toplum yapısını oluşumuna kaynaklık edebileceği belirtilebilir. Böylece toplumda, refah, toplumsal huzur ve barışın sağlanması ile iyi ve yaşam kalitesi yüksek bireyler yetiştirilebilir. Bu faaliyet türlerine; bütün spor etkinlikleri, tur gezileri, sanat ve kültür merkezi gezileri, konferanslar, eğlence, festival ve kutlamalara katılım, bisiklet ve motorlu geziler, yüzme, deniz turları, su altı dalışları, balık tutma, golf vb. birçok örnekler gösterilebilir.

d) Üçüncü Yaş Grubu Rekreasyonu

Üçüncü yaş grubu rekreasyonu, alan yazında araştırmacıların bazılarına göre 55, bazılarına göre ise 65 yaş üstü insanların sağlıklarını sürdürmeleri, eğlenmeleri, rahatlamalarının yanında dinlenmeleri maksadıyla düzenlenen serbest zaman etkinlikleri olarak belirtilmektedir (Kül-Avan, 2023). Bu rekreasyon faaliyetlerinin, ilgili yaş grubundaki insanların daha fazla ve sağlıklı yaşamalarına imkan yarattığı belirtilebilir. Gelişimini tamamlamış ülkelerdeki insanların daha sağlıklı ve uzun yaşamaları, üçüncü yaş grubu rekreasyon faaliyetlerini yapmalarıyla ilişkili olduğu söylenebilir.

Özellikle üçüncü yaş grubu rekreasyon faaliyetlerinde, bireyin yapacağı rekreasyon etkinliğinin yaş ve sağlık durumları dikkate alınarak belirlenmesi son derece hayati önem taşımaktadır. Çünkü bu yaş grubundaki insanlar, yapacakları rekreasyon faaliyetlerinin belirlenmesinde sağlıklı kararlar veremeyebilir. Aksi takdirde rekreasyonistin kalıcı

sakatlanmasına veya ölümüne sebep olabilir. Bu rekreasyon faaliyet türüne; cami, türbe ve hac ziyaretleri, kaplıca etkinlikleri, su etkinlikleri, basit hareketlerden oluşan spor faaliyetleri, kumsal yürüyüşleri, kısa mesafeli doğa yürüyüşü, balık tutmak, durgun göl ve denizlerde sandal gezileri, kültür ve tabiat varlıkları ziyaretleri, müze, resim ve sanat sergi gezileri vb. örnek olarak verilebilir.

1.5.5. Rekreasyona Katılanların Kültürel Değerleri Açısından Rekreasyon

Rekreasyon faaliyetleri kültürel değerler açısından milli kültür rekreasyonu ve milletlerarası kültür rekreasyonu olarak iki gruba ayrılarak ele alınabilir. Bu rekreasyon gruplarına ilişkin açıklamalar aşağıda olduğu gibi açıklanabilir.

a) Milli Kültür Rekreasyonu

Aynı ülke sınırları içinde yaşamlarını sürdüren ve aynı milli değerleri benimseyen insanların gerçekleştirmiş oldukları rekreasyon faaliyetlerinin milli kültürle uyum halinde olması önem arz etmektedir. İlgili ülke sınırlarındaki millete ait kültürel kimliğin sahip olduğu bilgi, inanç, değer, gelenek-görenek ve örf-adetlerine uygun gerçekleştirilen rekreasyon etkinlikleri milli kültür rekreasyon faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (Göker & Dağdeviren, 2019). Milli kültür rekreasyon etkinliklerinin belirli zamanlarda yapılması, o toplumun kültürlerinin gelecek nesillere aktarılmasına, öğrenilmesine, geçmişte atalarının yaşamlarına, sosyal yapılarına, gelenek ve göreneklerine ilişkin bilgilerin elde edilmesine/kazanılmasına imkan sağlayabilir.

Milli kültür rekreasyonu, her ülke sınırları içinde kendi toplumlarının kültürel yapıları doğrultusunda gerçekleştirilebilir. Yapılan bu etkinliklere çok sayıda bireyler aktif veya pasif şekilde katılım sağlayarak deneyim elde edebilirler. Bu etkinlik türüne; Geleneksel Yörük Şenlikleri, Kırkpınar Yağlı Güreş Festivalleri, Antalya Deve Güreşleri vb. örnek verilebilir.

b) Milletlerarası Kültür Rekreasyonu

Milletlerarası kültür rekreasyonu, ülke sınırları içinden ve dışından kişi ya da kuruluşların katılım sağladıkları boş zaman etkinlikleri olarak ifade edilmektedir (Öztunç, 2022). Bu etkinliklere hem ulusal hem de uluslararası milletler, kurumlar, kuruluşlar, örgütler katılım sağlayabilir.

Bu rekreasyon faaliyetlerinde, kültür transferleri yaşandığı görülebilir. Böylece milletler kendi kültürlerini diğer milletlere aktarma ve bazı kültürleri de kazanma imkânı elde edebilirler. Bu etkinliklerin milletler arasında kaynaşmalara ve pek çok açıdan paylaşımlara (evlenme, dostluk, anlaşama, stratejik ortaklık vb.) yol açabileceği belirtilebilir. Bu etkinlik türüne; milletlerarası karate, futbol, voleybol, koşu ve atletizm gibi spor karşılaşmaları ile bisiklet, kayak, motorlu araç yarışmaları vb. örnek olarak verilebilir.

1.5.6. Faaliyetlere Katılanların Milliyetleri Açısından Rekreasyon

Rekreasyon faaliyetlerinin sınıflandırılması etkinliklere katılım sağlayan milliyetler açısından ulusal ve uluslararası rekreasyon olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır (Başarangil & Öztürk, 2017). Bu rekreasyon faaliyetlerinin açıklamaları aşağıda olduğu gibi belirtilebilir.

b) Ulusal Rekreasyon

Bireylerin ülkesine ait sınırları içinde, bizzat kendi imkanlarıyla katılım sağladıkları veya belli kurum/kuruluşlar aracılığıyla yapılan etkinlik/aktiviteler ulusal rekreasyon faaliyetleri olarak betimlenmektedir (Duman, 2022). Ulusal rekreasyon faaliyetleri toplum içinde birlik ve beraberliğin güçlenmesine, milli ruhun güçlenmesine ve bu kapsamda

gerçekleştirilen etkinliklerle milli değerlerin ve kültürlerin gelecek nesillere aktarılması sağlanabilir. Ulusal rekreasyon etkinliklerine; Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Teknofest festivalleri, Aydın İncir Festivalleri, Kaysı Festivalleri, Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri, Karaman Türk Dil Bayramı, Mersin Çamlıbel Sokak Festivali vb. örnek verilebilir.

a) Uluslararası Rekreasyon

Uluslararası rekreasyon, birey ya da kurum/kuruluşların bulunmuş olduğu ülke sınırları içinden ve ilgili ülke sınırları dışından insanların, kurum veya kuruluşların katılımlarıyla gerçekleştirilen boş zaman etkinlikleri olarak belirtilmektedir (Kurar & Baltacı, 2014). Uluslararası rekreasyon etkinliklerinde ulusların birbirleri arasında kültürel alış verişler olduğu söylenebilir. Ancak uluslararası rekreasyon etkinliklerinde hiçbir ulusun milli değerlerine ters düşecek aktivitelere ve uygulamalara yer verilmemesi gerektiği gözden kaçırılmaması önerilir. Aksi takdirde telafisi mümkün olmayan toplumsal olaylara ve ülkelerarası dış ilişkilerin bozulmasına yol olacağı düşünülebilir. Bu rekreasyon faaliyet türlerine; Uluslararası Filim Festivalleri, Venedik Karnavalı, Cannes Filim Festivali, Uluslararası El Sanatları Festivalleri vb. örnek olarak söylenebilir.

1.5.7. Faaliyetlere Katılanların Zaman Tercihleri Açısından Rekreasyon

Rekreasyon faaliyetlerine katılım sağlayanların zaman tercihleri yönünden günlük rekreasyon ve tatil rekreasyon faaliyetleri olarak iki grup halinde irdelenebilir. Bu rekreasyon faaliyetlerine ilişkin açıklamalar aşağıda olduğu gibi yapılabilir.

a) Günlük Rekreasyon Faaliyetleri

İnsanların genellikle günlük yapmış oldukları işten arta kalan boş zamanlarda, ikametgahlarının yakınlarında gün içerisinde gerçekleştirdikleri rekreasyon etkinliklerinin tamamı günlük rekreasyon faaliyeti olarak tanımlanmaktadır (Kurar & Baltacı, 2014). Bu rekreasyon faaliyetleri daha çok yürüyüş, bisiklete binme, koşu, aile içinde yapılabilen rekreasyon etkinlikleri, halı saha maçı, sinema ve tiyatroya gitme vb. şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Zorlu çalışma ve hayat koşullarından olumsuz etkilenen bireylerin, gün içerisinde kaybettiği enerjilerini yeniden kazanmalarını sağlamaları için özellikle kent merkezlerinde rekreasyon alanları yapılmasına önem verilebilir. Böylece kent merkezinde yaşayan bireylerin fiziksel, zihinsel ve ruhsal yönden sağlıklı olmaları sağlanabilir. İlgili rekreasyon alanlarının yapılmasında yerel yönetim yöneticileri ve organları, kent merkezinin imar ve bu durumu göz önünde bulundurabilir. Gelişmiş ülkelerin kent merkezlerinde rekreasyon alanlarının yapılarak düzenlenmesine ve korunmasına ilişkin ciddi önem verildiği bilinmektedir.

b) Tatil Rekreasyon Faaliyetleri

İnsanlar yıllık izin ve hafta sonlarında boş zamanlarında kendilerini yenilemek ve geliştirmek için yapmış oldukları aktiviteler tatil rekreasyon faaliyetleri olarak belirtilmektedir (Tezcan, 2023). Bu rekreasyon etkinliklerinde bireylerin daha çok kent dışına çıktıkları söylenebilir. Bunun nedeni, kentlerdeki birçok olumsuz etkilerin, zorlu çalışma ve yaşam koşullarının insanlar üzerindeki etkilerinden kurtulma arzu içinde olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Tatil rekreasyon faaliyetlerinde, bireyin rekreatif faaliyetler için yeterli boş zamanı yıllık iznine bağlı olarak yapıyorsa bu daha çok turizm etkinliklerine dayalı olarak yapıldığı şeklinde yorumlanabilir. Bu yöndeki turizm etkinliklerinin gelir seviyesi yüksek bireyler açısından, yurt dışına kadar uzandığı bilinmektedir. Tatil rekreasyon faaliyetlerinde

bireylerin daha çok deniz, güneş ve kum yönünde tercihlerini kullandığı gözlenebilir. Özellikle yaz mevsiminin tatil günlerinde ve yıllık izinlerde insanların denize akın etmesi, sahilin kalabalık olması ve turizm işletmelerinin doluluk kapasitesi bireylerin bu yönde tercihlerini kullandıklarına kanıt olarak gösterilebilir. Bu etkinlik türüne, hafta sonu köy veya denize gitmek, kamp yapmak, yurt dışı kültür ve sanat festivallerine ve etkinliklerine katılmak, tur gezilerine çıkmak, kültürel mirasları dolaşmak, kaplıcalara gitmek vb. örnek verilebilir.

1.5.8. Fonksiyonel Açıdan Rekreasyon

Rekreasyon faaliyetleri fonksiyonel açıdan entelektüel nitelikli, sosyal nitelikli (Gözlük-Kırmızıoğlu & Çeviker, 2017), sanatsal nitelikli, kültürel nitelikli, turizm nitelikli, sportif nitelikli, gönüllülük esasına dayalı, sağlık ve terapi nitelikli ve ticari nitelikli rekreasyon faaliyetleri olarak sınıflandırılabilir (Sezer, 2021). Bu rekreasyon etkinlikleri aşağıda olduğu gibi açıklanabilir.

a) Entelektüel (Estetik) Nitelikli Rekreasyon

Genellikle yüksek eğitim, kültür ve ekonomik güce sahip insanların katıldıkları veya yaptıkları rekreasyon etkinlikleri olarak ifade edilmektedir (Metin vd., 2013). Hayata dair deneyimler elde etmede, kişinin kendisini tanımasında, kendi gücünün farkına varmasında ve entelektüel gelişimlerinde rekreasyon aktiviteleri bireylerin kendilerine önemli fırsatlar sunmaktadır (Biol, 2021). Bu türdeki etkinliğe bireylerin genellikle pasif olarak katılım sağladığı görülebilir. Ayrıca bu entelektüel rekreasyon faaliyetine üçüncü yaş gurubundaki bireylerin daha fazla katıldıkları izlenebilir. Bu etkinlik türlerine; ünlü bir müzik, sanat, resim, konferans, tiyatro, bale, dans vb. faaliyetlerine katılım sağlamak örnek olarak verilebilir.

b) Kültürel Nitelikli Rekreasyon

Kültürel rekreasyon, bireylerin yetenek ve bilgilerini artırmaya yönelik yapmış olduğu her türlü serbest zaman değerlendirme faaliyeti olarak tanımlanmaktadır (Soybalı vd., 2020). Bu rekreasyon türü, toplumun inançlarını, kültürel etkinliklerini, milli değerlerini vb. unsurları kapsamaktadır. Aktivite açısından ele alınacak olursa, yapılan etkinliklerin kültürel nitelik taşıması gerekmektedir (Kemet & Gökçe, 2020).

Etkinliğe hemen hemen her yaştan bireylerin katılım sağladığı gibi oldukça kalabalık bir insan topluluğu görülebilir. Kültürel nitelikli rekreasyonun yelpazesinin oldukça geniş olduğu belirtilebilir. Bu etkinlik türüne; kamu kurumlarının ve sivil toplum örgütlerinin sunmuş olduğu diksiyon, yabancı dil, dikiş nakış kursları, kutlamalar, festivaller, eş ve dost ziyaretleri, eğlence içerikli oyunlar, eğitici ve öğretici etkinlikler, şenlikler, dama, tavla vb. örnek olarak gösterilebilir.

c) Turizm Nitelikli Rekreasyon

Rekreasyonun turizm çeşidi olarak kendini göstermesi rekreasyon ve turizmin bir birinden ayrılmaz bağ ve ilişkisine yol açmaktadır. Evden uzakta, dış alanlarda ve bir günden daha fazla zamanı kapsayan boş zaman faaliyetleri hem turizm hem de rekreasyonu içermektedir (Ateş & Akmeşe, 2020). Bu kapsamda yapılan etkinlikler turizm nitelikli rekreasyon olarak ifade edilebilir. Bu etkinlikler, daha çok bireylerin kendi ülke sınırları dışına çıkarak gerçekleştirdikleri aktivitelerdir. Bu etkinlik, yapılmış olduğu ülkeye ekonomik anlamda önemli kazanımlar sağlamaktadır.

Yapılan etkinliğin turizm nitelikli rekreasyon kapsamına girebilmesi için bireyin ikamet ettiği kent veya ülkeden ayrılması ve gitmiş olduğu kent veya ülkede her hangi bir kâr amacı (Ticari) gütmenden en az 24 saat kalması gerektiği belirtilebilir. İlgili etkinlik türüne;

bireyin yurt dışında turizm amacı ile turist olarak bir sanat, müzik ve konferansa katılması, önemli ve tarihi rekreasyon alanlarını (Kültürel mirasları) gezmesi, adalara veya koylara giderek deniz, kum ve güneşten faydalanması, festival ve eğlence amaçlı karnaval, şölen, kutlama, festival ve konserlere katılması örnek olarak gösterilebilir.

d) Sportif Nitelikli Rekreasyon

Sportif etkinlikler, insanların zorunlu çalışma ve gereksinimlerini yerine getirdikten sonra, arta kalan serbest zamanlarında, kendi özgür iradeleriyle, gönüllü olarak gerçekleştirdikleri sporla ilgili faaliyetler olarak ifade edilmektedir (Mumcu vd., 2021). Günümüzde rekreasyon denildiğinde akla ilk önce gelen, fiziksel aktivitelere dayalı sportif nitelikli faaliyetler olduğu belirtilmektedir. Spor etkinlikleri veya bir başka deyişle sportif nitelikli rekreasyon faaliyetleri, son zamanlarda her geçen gün yaygınlaşan, serbest zaman değerlendirme etkinliği, rekreasyonun dikkat çekici bir bölümünü oluşturmaktadır (Çoruh, 2019).

Sportif rekreasyon faaliyetlerinin, insanların hem bedensel hem de zihinsel sağlığı üzerinde etkisi bulunmaktadır. Çünkü serbest zamanda egzersiz hareketleri, her türlü rekreatif ve spor aktiviteleri (Kocalar, 2019) pek çok rahatsızlıkları önlemekte ve birçok rahatsızlıklara yakalanma riskini düşürmektedir. Düzenli bir şekilde hayat geçirilen egzersiz hareketler, bireylerin psikolojik açıdan stresini kontrol altına almasında, iyi hissetmesinde ve iş hayatında verimli olmasına pozitif yönde etkilemektedir. Bu gelişmelere bağlı olarak, bireyin yaşamına anlam kazandırdığı için insan hayatında önemli bir yerinin olduğu belirtilmektedir (Korkutan & Halis, 2015).

Sportif nitelikli rekreasyon faaliyetlerine bireyler, aktif veya pasif olarak katılım sağlayabilir. Aynı zamanda bu etkinlik türü, hem kapalı hem de açık alanlarda da yapılabilir. Bu yönde yapılan rekreasyon faaliyetlerinin oldukça fazla olduğu söylenebilir. Bu etkinlik türüne; bireyin kapalı veya açık bir alanda futbol, basketbol, hentbol, voleybol, boks, karate vb. karşılaşmalarına edilgen veya etken bir şekilde katılım sağlaması, kent içi veya dışındaki park vb. rekreasyon alan ve tesislerinde bisiklet sürmesi, at biniciliği, okçuluk, golf, tırmanma, yüzme, kâr kayağı, rafting, rüzgar sörfü vb. etkinlikleri yapması örnek olarak verilebilir.

e) Sağlık ve Terapi Nitelikli Rekreasyon

İnsanların günümüz yaşamlarında stres, hareketsizlik, obezite, sigara, şişmanlık, alkol vb. problemlerin, sağlık üzerinde oluşturduğu kötü etkilerin dikkat çekmesi, bireylerin farklı taleplerine ve yeni bir sağlık anlayışına yol açmaktadır. Bu kötü etkilerden kendisini uzaklaştırmak veya kurtarmak düşüncesiyle insanlar, ruhsal ve fiziksel açıdan sağlıklı olmalarını sağlayacak, rekreasyon aktivitelerine katılmaya eğilim göstermektedir. Bu etkinlikler arasında en yaygınları arasında, sağlık ve terapi nitelikli rekreasyon faaliyetleri olduğu belirtilmektedir (Değer, 2020). Bu anlamda terapi; tedavi ve sağlıklı yapan, dinlendirici, rahatsızlık belirtilerini belirli bir süre iyileştiren anlamına gelmektedir (Kuşluvan vd., 2019).

Rekreasyon faaliyetlerinin sağlık yönündeki etkisi temel olarak iki şekilde değerlendirmeye alınmaktadır. Bunlardan ilki *“koruyucu sağlık hizmetleri”* kapsamında yer alan sağlıklı kişilere, ikincisi ise *“iyileştirme ve esenlik (rehabilitasyon) hizmetleri”* kapsamındaki engelli ve sağlık problemleri olan bireylere verilen rekreasyon hizmetleri olarak açıklanmaktadır (Çetiner, 2019). Bireylerin yapmış olduğu rekreasyon aktiviteleri, bireyi suç eylemlerinden uzak kalmasına, formunu korumasına, kilo almasını engellemesine, hastalılara karşı bağışıklık ve sindirim sisteminin sağlıklı bir şekilde çalışmasına fayda sağlayacağı söylenebilir. Böylece birey kendisini birçok olumsuzluklara karşı kendisini

koruma yönünde (koruyucu sağlık hizmetleri) rekreasyonun etkilerini yaşayabilir. Bu yönde; spor faaliyetleri, doğa, yayla, kültürel miras alan gezileri vb. faaliyetleri örnek verilebilir. Özürlü ve hasta bireylerin durumları göz önünde bulundurularak yapılan rekreasyon etkinlikleriyle, ilgili bireylerde iyileşme ve bu iyileşmeye bağlı olumlu gelişmeler yaşanabilir. Söz konusu bu gelişmeler ve iyileşmeler, esenlik hizmetleri olarak ifade edilebilir. Bu yönde ise; kaplıca, termal, hamam, spa merkezleri, sauna hizmetleri sunan tesislere gitmek vb. faaliyetler örnek olarak belirtilebilir.

f) Sanatsal Nitelikli Rekreasyon

İnsanların sanat yeteneklerini iyileştirmeye yönelik yapmış olduğu her çeşit rekreasyon etkinliği sanatsal rekreasyon faaliyeti olarak ifade edilmektedir (Soybalı vd., 2020). Sanatsal nitelikli rekreasyon faaliyetleri, bireyin yaşam doyumuna ulaşmasında etkisinin daha fazla olduğu belirtilmektedir. Çünkü sanat ile meşgul olan kişi, kendi iç yaşam dünyasına doğru bir yolculuk yapmaktadır. Böylece insanın, hayal gücü yardımı ile yaratıcılık sürecine giriş yaptığı ifade edilmektedir (Çubuk vd., 2020).

Bu faaliyetlere daha çok bireylerin izleyici olarak katılım sağladığı görülebilir. Ayrıca, bu nitelikteki rekreasyon faaliyetlerinde yapılan pek çok ürünler turist ve rekreasyonistlere, belirli bir ücret karşılığında sanat sergilerinde satıldığı bilinmektedir. Sanatsal nitelikli rekreasyon faaliyetine seramik, çömlek, sepet, taş veya ahşaptan heykel yapımı ve oymacılığı, el işleri, süs eşyaları yapımı, tiyatro, dans, bale, gösteriler vb. örnek olarak verilebilir.

g) Sosyal Nitelikli Rekreasyon

Sosyal nitelikli rekreasyon faaliyetleri, insan gruplarında rahat bir şekilde sosyalleşebilmek ve değişim amacıyla birçok bireyi bir araya toplanmasını sağlayan rekreasyon organizasyonları ve faaliyetleri olarak ifade edilmektedir (Kılıç & Şener, 2012). Bu etkinliklerin hayata geçirilmesinde bireylerin kültür ve eğitim seviyeleri, hayata bakış açısı, ekonomik durumu vb. etkenlerin önemli bir rolü bulunmaktadır (Altunel, 2021). Söz konusu bireyin bu durumu, yapılan veya yapılacak rekreasyon etkinliğine katılım ve deneyim sayısının yanı sıra çeşitlerinde de değişikliğe yol açtığı izlenebilir.

Günümüzde sosyal nitelikli rekreasyon faaliyetleri daha çok yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerince fazlaca yapıldığı gibi çok sayıda rekreasyonistin katılım sağladığı görülebilir. Karaçar (2016) yapmış olduğu çalışmada, çeşitli programlara, özel ve doğum günü kutlamalarına katılım sağlamak, bayram ve hasta ziyaretleri yapmak, mezuniyet kutlamalarına katılmak, nişana, düğüne, sinemaya, çeşitli maç müsabakalarını izlemeye gitmek vb. sosyal nitelikli rekreasyon faaliyetleri kapsamına giren etkinlikler olduğunu açıklamaktadır.

h) İsteğe Dayalı (Gönüllü) Rekreasyon

Rekreasyon; kamu kurumları, özel kuruluşlar, gönüllüler, farklı grup ve bireyler tarafından, katılım sağlanarak icra edilebilmektedir. Rekreasyon etkinlikleri, rekreasyon uzmanlarının asıl işi olmasına rağmen kamu kurumları, özel işletmeler ve gönüllü örgütler tarafından da programlanarak gerçekleştirilebilmektedir (Şimşek, 2022). Gönüllü (isteğe dayalı) rekreasyon faaliyetleri yapan kuruluşlar, pek çok rekreasyon etkinliklerini programlayan kulüpler ve birlik topluluklardan oluşmaktadır (Yozcu & Demirkol, 2019). Bu topluluklar vakıf, dernek, STK, okul yönetimi, özel şirketler vb. olabilir.

İsteğe dayalı rekreasyon; insanların zorunlu çalışma ve gereksinimlerini yerine getirme zamanlarından arta kalan zaman diliminde, gönüllü bir şekilde kendi istek ve arzuları ile toplum yararına sosyal sorumluluk kapsamında birçok örgütler (Dernek, yardım

kuruluşu, vakıf, STK vb.) tarafından gerçekleştirilen etkinlik çalışmalarında her hangi bir ücret almadan katılım sağladıkları rekreasyon etkinlikleri olarak tanımlanabilir. Bu etkinlik türüne; engelli bireyler ile yapılan etkinlikler, huzur evlerindeki yaşlı bireyler ile yapılan hoş sohbetler ve gezintiler, kültürel miras alanlarında, orman ve piknik alanlarının yanı sıra akarsu ve göllerde yapılan çöp toplama çalışmaları örnek olarak verilebilir. Ancak Güneş vd. (2022)'e göre; bu isteğe bağlı rekreasyon etkinliğinin başarılı bir şekilde yapılabilmesi için gönüllü olan bireyler ile ilgili organizasyon arasında etkili ve sağlıklı bir bağın ve iletişimin oluşturulması büyük önem arz etmektedir.

1) Ticari Nitelikli Rekreasyon

Ticari nitelikli rekreasyon, bireylerin belirli bir ücret (mali tutar) karşılığında, ihtiyaç duyduğu veya deneyim sahibi olmak amacı ile katılım sağladığı veya gerçekleştirdikleri bütün rekreasyon faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (Metin vd., 2013). İnsanların bu nitelikte ihtiyaç duyduğu rekreasyon gereksinimlerini (animasyonlar, oyunlar, tur gezileri, tekne gezileri, su dalışları, su kayağı, rafting, eğlenme, deniz ve gece eğlence etkinlikleri vb.) karşılayan, rekreasyon işletmelerinin (konaklama işletmeleri, restoranlar, tur acenteleri/şirketleri vb.) olduğu söylenebilir. Aynı zamanda ticari nitelikli rekreasyon işletmeleri, turizm işletmeleri gibi hizmet etmekte ve faaliyetlerini sürdürdüğü gibi turizm işletmeleri olarak da bilinmektedir.

Bireyin evinde TV seyretmesi için uydu aidatı ödemesi, futbol oynamak için halı saha kiralaması, kültürel veya sanatsal içerikli bir etkinliğe katılmak için seyahat acentesine ücret ödemesi, tatil yaptığı otel işletmesine ücret ödemesi vb. şeklinde ücret karşılığında gerçekleştirilen etkinlikler ticari nitelikli rekreasyon faaliyetleri olarak belirtilmektedir (Kement, 2019). Ticari nitelikli rekreasyonun daha çok uzak mesafelere rekreasyon veya turizm amacı ile giden rekreasyonistler ve turistler tarafından kullanıldığı söylenebilir.

1.5.9. A-Tipik Boş Zaman Davranışı

Kamu kurumu ve devletler rekreasyon ile yakından ilgilenen günümüzün önemli kuruluşlarının başında gelmektedir. Toplum ve bireylerin, sağlık ve gelişiminin iyileştirilebilmesi için rekreasyon gereksinimi karşılanması gerekmektedir. Bu gereksinimlerin giderilmesine yönelik politika ve planlamaların yapılmasına ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir (Çağlayan & Çetiner, 2022). Rekreatif etkinlikleri, boş zamanlardan ayıran en önemli kısmı toplumun zararına, ahlaki kurallarına ters düşen, şiddet vb. içeriklerin yanı sıra bireyin kendine kötülük yaptığı davranışları kapsamamasıdır. Bu kapsama giren bireylerin yapmış olduğu eylemler A-Tipik boş zaman davranışı olarak tanımlanmaktadır (Çağlayan, 2019).

A-Tipik boş zaman davranışından bireyleri korumak için devlet, hükümet, kamu kurum ve kuruluşların yanı sıra hemen hemen bütün örgütlere önemli görevlerin düştüğü belirtilebilir. Bu yönde insanların boş zamanlarını en verimli bir şekilde değerlendirebilmeleri konusunda eğitilmeli, ekonomik yönden gerekli imkânlar sağlanmalı, sosyal tesis ve imkânla, bireylerin ulaşabileceği uzaklıkta ve faydalanabileceği ücret karşılığında sunulmasına özen gösterilmesi gerektiği belirtilebilir. A-Tipik boş zaman davranış türüne; alkol ve uyuşturucu kullanımı, kumar ve bahis oyunları, saldırgan ve şiddet eylemleri vb. örnek olarak verilebilir.

1.6. Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımın Artış Sebepleri

Heyecan verici aktivite ve eğlence türlerinin etkinliklere eklenmesi, insanların daha fazla katılım sağlamasına yol açmaktadır. İlgili aktiviteler yapılarak veya bu aktiviteler hakkında önemli bilgilerin insanlara aktarılması, duygusal ve birçok yönde bireyleri geliştirmesinin yanı sıra moral ve motivasyonlarını yükseltmektedir (Phongphon vd., 2019).

Bireylerin rekreasyon etkinliklerine katılımdaki yükselişin bazı sosyal ve ekonomik etkenlere bağlı olduğu belirtilmektedir. Bu sosyal ve ekonomik etkenler aşağıda olduğu gibi sıralanabilir (Sandıkçı & Günay, 2014):

- ✓ Sanayileşme ve kentleşme,
- ✓ Ekonomik verimlilik ve çalışma şartlarındaki iyileşmeler,
- ✓ Harcanabilir gelirin artması, nüfus artışı ve canlılığı,
- ✓ Teknoloji, kitle iletişim vasıtalarının etkisi, reklam ve propaganda,
- ✓ Küresel etkileşim, eğitim seviyesi ve çevre anlayışı,
- ✓ Değişen yeni sağlık anlayışı ve taleplerdeki değişim,
- ✓ Değerlerdeki değişimler,
- ✓ Siyasi otorite ve diğer kurumların etkileri,
- ✓ Eğlence hareketinin etkisi, sosyal hareketin etkisi,
- ✓ Doğal zenginliklerin etkisi, rekreasyonel tesislerin/işletmelerin artışı ve
- ✓ Araç, malzeme ve donanım teşviki.

Hacıoğlu vd. (2017), son zamanlarda rekreasyon etkinliklerine olan gereksinimin sanayileşmiş toplumlarda daha fazla görüldüğünü ifade etmektedir. Bunun nedeni, yapmış olduğu işten yorulan çalışanlar, rekreasyonel etkinlikleri daha fazla aramakta ve ilgi göstermekte olduğunu açıklamaktadır.

1.7. Rekreasyon Faaliyetlerinin Geliştirilmesine ve Sürdürülmesine Etki Eden Faktörler

Rekreasyon faaliyetlerinin insanlığa sağladığı pek çok katkılarının yanı sıra, geliştirilmesinde ve sürdürülmesinde etkili olan birkaç faktörden bahsedilmektedir. Bu faktörler, aşağıda olduğu gibi maddeler halinde belirtilebilir (Edington & Edigton, 1986):

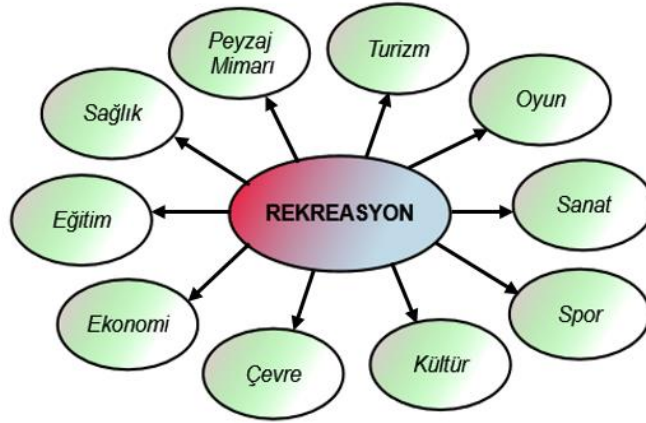
- ✓ Uzun süreli tatil hakları,
- ✓ Harcanabilir gelir seviyesindeki yüksek artış,
- ✓ Emeklilikten sonraki yaşamdan beklenen büyük umutlar,
- ✓ Hava taşımacılığı ve telekomünikasyon alanındaki teknik gelişmeler ve
- ✓ Bu gelişmelere bağlı uluslararası turizm alanındaki iyileştirmeler.

Rekreasyonun insanlara sağladığı faydalara ilişkin gerçekleştirilen çalışmaların çokluğundan ziyade, rekreasyon etkinliği konusunda tercih edilen alan veya mekan kalitesi ya da niteliklerindeki farklılıklara karşı toplumun fazlaca hassas olduğu belirtilmektedir (Krupnick & Holmes, 1994). Aynı zamanda rekreasyon alanlarının kalitesi, rekreasyon faaliyetlerinin sürdürülebilirliği, farklı etkinliklerin geliştirilmesinde önemli bir rolünün olduğu belirtilebilir. Bu gelişim ve sürdürülebilirlik sadece etkinlik alanlarının kalitesi ile değil, bu alan ve mekanlarda verilen hizmetlerde görevli rekreasyon uzmanı ve hizmet çalışanlarının da etkisinin olduğu düşünülebilir.

1.8. Rekreasyonun İlişkili Olduğu Diğer Alanlar

Günümüz toplumu, her geçen gün değişen hayat koşulları ve teknolojik gelişmelerden kaynaklı, düzensiz kentleşme/şehirleşmeye paralel olarak yoğun bir çevre kirliliği ile karşı karşıya kalmaktadır. Kentsel alanlarda kentleşmenin büyümesine bağlı olarak çevresel olumsuzlukların yaygınlaşması da toplumun yaşamına kötü yönde tesir etmektedir (Bozkurt, 2016). Bu bağlamda, insanlar günlük iş görmelerinin yanı sıra, kendilerinin özgür bir şekilde değerlendirebileceği veya kullanabileceği boş zamanın, önemli bir gereksinim olduğu toplumda yaygınlaşmaktadır. Boş zamanın değerlendirilmesinin hayata geçirilmesi, özellikle gelişmekte ve gelişmiş ülkelerde yaşayan insanlar arasında rekreasyon etkinlikleri (faaliyetleri) olarak yeni yaşam tarzlarının açığa çıkmasına neden olduğu belirtilmektedir. Ortaya çıkan bu yeni yaşam tarzlarıyla bağlantılı olduğu düşünülen rekreasyonun, diğer

alanlar arasındaki ilişkisini ifade eden Şekil 1.1’de aşağıda olduğu gibi sunulabilir (Kement, 2014).

Kaynakça: Kement, 2014.

Şekil 1.1. Rekreasyon ile Diğer Alanlar Arasındaki İlişki Görseli

1.8.1. Turizm, Ekonomi ve Rekreasyon İlişkisi

Rekreasyonun birçok alanla ilişkili olduğu bilinmektedir. Bunlardan turizm ve ekonominin rekreasyon ile olan ilişkileri aşağıda olduğu gibi ayrı ayrı açıklanabilir.

a) Rekreasyon ve Turizm İlişkisi

1980’li yıllarda turizm kavramı, Uluslararası Turizmde Bilimsel Uzmanlar Derneği (AIEST) tarafından “*insanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü*” şeklinde tanımlanmaktadır (Akoğlan-Kozak &  zkeroğlu, 2018). Günümüz insanları, arzu ettikleri hayat standartlarını en iyi şekilde sürdürebilmek için rekreasyon ve turizm potansiyeline sahip alan ( zcan, 2000) ve rekreasyonel etkinliklere gereksinim duymaktadır. Rekreasyon ve turizm etkinlikleri, yoğun kentlerde yaşamlarını sürdüren insanların bu yoğunluktan kendilerini uzaklaştırmada önemli bir öge olarak yerini almaktadır (İskender, 2019).

Rekreasyon ve turizmin,  ağda  yaşam tarzının artık bir parçası olduğu vurgulanmaktadır (Ajuhari vd., 2023). Son zamanlarda insanların doğal, yapay, kapalı ve açık rekreasyon alanlarında, rekreasyon ve turizm faaliyetlerine olan isteklerinin yoğunlaşmasında (Perkumien  vd., 2023), çeşit ve kalite yönünden dikkat çekici talep artışları izlenmektedir (Uzun, 2019). Rekreasyon ve turizm, insanların yaşam kalitesini genel anlamda yükselterek, tatmin seviyelerine etki etmektedir. Söz konusu bu etkiden kaynaklı, rekreasyon ile turizm arasında yakın bir ilişki bağı olduğu açıklanmaktadır. Bu ilişki ve etkileşimler, her geçen gün önemini artırdığından dolayı araştırmacılar tarafından pek çok (Alves vd., 2023; Hsu & Sharma, 2023; Tairovich, 2023; Abbah vd., 2023; Dirin vd., 2023; Warinda & Van Der Merwe, 2023; Williams & Shaw, 2009; S lota, 2023; Ciorba vd., 2023) bilimsel çalışmalar literatüre kazandırılmıştır ( zt rk, 2018).

Rekreasyon, turizm ve boş zamanın insan hayatında önemli bir yerinin olduğu benimsenmektedir. Boş zaman etkinlikleri, rekreasyon etkinlikleri kapsamı içinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda rekreasyon, boş zaman etkinliği olarak kabul gören

turizmi de kapsamaktadır. Turizm etkinliklerinin pek çoğu rekreasyon maksatlı olduğu belirtilmektedir. Turizm, göreceli bir özgürlük ile bireysel haz ve tatmin veya memnuniyet amacıyla boş zamanlarda gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle turizm aktivitesi rekreasyon ve boş zaman teriminin içinde yer almaktadır (Tütüncü vd., 2019). Rekreasyon, fiziksel, kültürel, ekonomik, sosyal yönleri olan bir terim olarak bilinmektedir (Demirci-Orel & Yavuz, 2003). Boş zamanda yapılan turizm ve rekreasyonun insanlara, toplumlara, özel sektöre, ülke ekonomisine, kamu düzenine olmak üzere çok sayıda faydalar sağladığı belirtilebilir. Ayrıca, rekreasyon/turizm etkinliklerinin insanlar üzerinde fiziksel, zihinsel ve psikolojik yönde olumlu etkiler sağlamaktadır. Bu etkilere bağlı olarak bireyler hayatlarından zevk almakta ve yaşamlarını diğer insanlara göre daha kaliteli bir şekilde sürdürdüğü düşüncesi içinde olacağı belirtilebilir.

b) Rekreasyon ve Ekonomi İlişkisi

Ekonomi, genellikle kişilerin ve toplumların ihtiyaçlarını gidermeyi amaç edinen ve kullanımlarında olan kıt kaynakların farklı alternatiflerle değerlendirilmesine yönelik tercihlerinin bilimsel çalışması olarak ifade edilmektedir (Mesjasz, 2008). Kamu kaynaklarının toplam payının rekreasyon programlarına ayrılmasından ya da alanların çeşidinin ve yerlerinin belirlenmesinden, belirlenen bir rekreasyon planının geliştirilmesindeki önemli kararların alınmasına kadar ekonominin her yönden yararlı olduğu belirtilmektedir (Davis, 1963). İnsanların rekreatif etkinliklere katılabilmesi veya gerçekleştirebilmesi için, her şeyden önce insani yaşam şartlarını (ekonomisini) elinde bulundurması gerekmektedir. Bu durum, insanların insani bir şekilde yaşamını sürdürmede herkesin sahip olması gereken harcanabilir gelirini işaret etmektedir (Tütüncü, 2022). Özellikle insanların ekonomik durumundaki olumsuzluklar, gerçekleştirmek istedikleri rekreasyonel aktivitelerin yapılmasında önemli ölçüde engel oluşturmaktadır (Evren, 2020).

Ülkelerin, turizm sektörü ile ilgili yapacağı yatırımların her biri rekreasyonun gelişmesine veya iyileşmesine yönelik yapılan yatırımlar olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, turizm sektörü kapsamındaki bütün tesis veya alanlarda (kapalı/açık) yapılan hemen hemen bütün etkinliklerin birer rekreasyon aktiviteleri olduğu söylenebilir. Munn vd. (2010)'e göre, rekreasyon etkinliklerine ilişkin harcamalar, sadece deneyim sahipleri tarafından ilk satın alımların gerçekleştirildiği endüstrilere değil, aynı zamanda endüstriler arasında mevcut ilişkilerden kaynaklı ekonominin diğer kısımlarını da etkilemektedir. Ayrıca Külekçi & Dönmez (2014), turizm sektöründe yapılan yatırımlardan kaynaklı turizmden elde edilen gelirin, milli gelirin artışına katkı sağladığını açıklamaktadır.

İkinci Dünya Savaşından sonra hızla gelişen turizm sektörünün ekonomik yönü ağır basmıştır. II. Dünya savaşıdan sonra turizm sektörünün hızla gelişmesi ekonomik açıdan önemli etkilerinin olduğu vurgulanmaktadır. Savaştan önceki yıllarda turizm sektörü üzerinde duran ülkelerde bu sektörün ödemeler dengesi, istihdam, kişi başına düşen milli gelir, katma değer vb. yönden pozitif etkilerin oluşması, çok sayıda ülkenin turizm endüstrisini iyileştirmek zorunda kaldığını belirtilmektedir (Çakır & Bostan, 2000). Dış ödemeler dengesi, herhangi bir ülkenin bir sene içerisinde diğer ülkelerle farklı sebeplere bağlı olarak gerçekleştirdiği ödemelere ilişkin ülkelerden elde ettiği dövizleri veya döviz karşılığında elde ettiği milli parayı işaret eden bilanço türü olarak ifade edilmektedir. Dış ödemeler bilançosu üzerinde turizmin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Söz konusu etki, ilgili ülke halkının yurt dışına olan gezileri ve ülkeyi ziyaret eden yabancı ülke vatandaşları açısından değerlendirmesi yapılmaktadır (Özdemir vd., 2016). Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere; turizm veya rekreasyon kapsamında yapılan yatırımlar birçok alana önemli ölçüde katkı sağladığı söylenebilir. Bu alanlardan birinin de ülke ekonomisi olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda; rekreasyon veya turizm, ekonomik açıdan ele alındığında,

özellikle ülke ekonomisinin dış ödemeler dengesi açısından yapmış olduğu katkının daha fazla dikkat çektiği ifade edilebilir.

Çok sayıda ülke, olumlu yönde pek çok neticeler elde etmek, gelecekteki sağlık tehditlerine karşı hazırlıklı olmak, yatırımların sosyal ve ekonomik yönden kazanımlarını elde edebilmek için rekreasyon etkinliklerini yapmaya isteklendiren strateji ve politikalara yer verdikleri belirtilmektedir (Keane vd., 2019). Yapılan literatür araştırmasında, rekreasyon ve ekonomi alanında çok sayıda (Ken Cordell vd., 1990; Rotherham, 2008; Lloyd-Smith, 2020; Ditton & Stoll, 2003; Sims vd., 2004; Nikiforov vd., 2018) bilimsel araştırmaların yapıldığı gözlenmektedir. Rekreasyon ve ekonomi birlikte düşünüldüğünde birbirlerini tamamlar nitelikte olduğu söylenebilir. Çünkü rekreasyon etkinliğinin gerçekleştirilebilmesi için ekonomiye, ekonominin sürdürülebilirliğine katkı sağlamak içinde rekreasyon/turizme yapılan yatırımlara ve bu yatırımlarda (tesis, açık veya kapalı alan vb.) yapılacak rekreasyon etkinliklerine ihtiyaç duyulduğu ifade edilebilir. Böylece, rekreasyon ve ekonomi arasındaki karşılıklı ilişkiden toplum, ülke ve birçok özel sektörün yanı sıra kamu kurumlarının da faydalanabileceği açıklanabilir. Aynı zamanda bireylerin ekonomik düzeylerindeki iyileşmeler yaşamlarının bir çok alanda bireyi memnun edeceği gibi, rekreasyon etkinliklerinin birçoğunu yaparak deneyim elde edebileceği düşünülebilir. Böylece insanlar, sürdürmüş oldukları yaşamlarından zevk aldıklarını hissedecekler ve yaşam kalitelerinin yükseldiği duygusu içinde olabileceği değerlendirilebilir.

1.8.2. Oyun, Spor, Sağlık ve Rekreasyon İlişkisi

Rekreasyon etkinliği olarak gerçekleştirilen oyun ve sporun rekreasyonel açıdan insan sağlığı üzerinde etkileri olduğu bilinmektedir. Bunların rekreasyon ile olan ilişkileri aşağıda olduğu gibi ayrı ayrı açıklanabilir.

a) Rekreasyon ve Oyun İlişkisi

İngilizce’de oyun terimine karşılık gelen iki farklı terim bulunmaktadır. Bu terimler; “game” ve “play” olarak belirtilmektedir. Ancak her iki terim de Türkçe’de “oyun” anlamına gelmektedir (Gümüşgül & Aydoğan, 2020). TDK oyunu, “*yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence*” şeklinde tanımlamaktadır (sozluk.gov.tr/ 14.10.2023). Bir başka tanıma göre ise oyun, “*zihinsel, düşsel ve bedensel etkinliklerin birbiriyle sıkı bir ilişki içerisinde olduğu, tüm beceri ve deneyimlerin bütünleştirildiği, düş gücünün ve zihinsel etkinliklerin olgunlaştığı, yaşama uyum sağlayıcı davranışların geliştiği, gerçek ve ciddi bir uğraş*” olarak betimlenmektedir (Günçan, 2021).

İnsanlığın var oluşundan bu güne kadar doğası gereği içgüdüsel olarak devamlı hareket etme gereksiniminde olduğunu hissetmektedir. Bu hareketlilik, insan hayatının sürekliliğini sağlamanın yanı sıra devamlı gelişmesini ve yenilenmesini de sağlamaktadır. Çocuklarda ise bu durum gün içinde oyun kapsamına giren eylemler ile yapmaktadır (Yılmaz & Öcal, 2021). Değişim içinde olan ekonomik ve sosyal şartlar, oyunlardaki sosyal aşamaların potansiyelleri üzerinde eğilimin artmasına yol açmaktadır (Pangburn, 1940). Rekreasyon, spor (Lord & Stein, 2009) ve özellikle oyunlarda çocukların atlama, sıçrama, koşma, tırmanma, sürünme vb. bedensel hareket gerektiren eylemleri yapması, sindirim, dolaşım, solunum, boşaltım gibi vücut sistemlerinin düzenli bir şekilde çalışmasına paralel olarak oksijen alımı, dokulara besinin aktarılması ve kan dolaşımını iyileştirmekte ve yükselmektedir (Ünal, 2009). Rekreasyon ve oyun arasındaki ilişkiyi işaret eden çok sayıda çalışmaların (Thorpe vd., 2023; Naish vd., 2023; Caldwell & Witt, 2011; Sallis vd., 1997) yapılarak bilime kazandırıldığı görülmüştür.

İnsanlardaki hareketlilikten kaynaklı yenilenme ve gelişme, hem yetişkinlerde hem de çocuklarda görülebilir. Bütün rekreasyon etkinlikleri (oyun, gezi, yürüyüş, kamp, bütün spor ve oyunlar vb.) zihinsel, fiziksel ve ruhsal yönden insanların yenilenmesini ve gelişmesini sağlamaktadır. Oyun, sadece çocuklar tarafından oynanmamakta, yetişkinlerce de oynanmaktadır. Bu bağlamda, oyunların insanlar üzerinde oluşturmuş olduğu gevşeme, yenilenme, gelişme, mutluluk, zevk, coşku, tatmin vb. etkilerine bağlı olarak hayatını dolu-dolu yaşadıkları düşüncesi ile yaşam kalite düzeylerinin yükseldiğinin farkında olacağı ifade edilebilir. Scholl vd. (2005) araştırmacılar; oyun, boş zaman ve rekreasyonun toplumsal açıdan gelişimindeki değerine ilişkin öğretim (eğitim) rekreasyon uzmanları tarafından yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

b) Rekreasyon ve Spor İlişkisi

Spor, yerleşmiş (kurumsallaşmış) kurallara bağlı olarak yönetilen, insanın bedensel yetenek yarışmaları şeklinde kısaca tanımlanmaktadır (Parry, 2019). Avrupa Konseyinin yaptığı tanıma göre spor, *“informel veya örgütlü katılım yoluyla fiziksel, zihinsel sağlığı geliştirmeyi, sosyal ilişkiler kurmayı veya tüm düzeylerdeki müsabakalarda başarılı sonuçlar elde etmeyi amaçlayan fiziksel faaliyetlerin tümü”* şeklinde tanımladığı açıklanmaktadır (Bozkır, 2020).

Büyük kentlerde yaşamlarını sürdüren insanlar, günümüzdeki sanayileşmeden kaynaklı yoğunlaşan nüfus, düzensiz yapılaşma, trafik, ses kirliliği ve stres gibi yaşam kalitesini kötü yönde etkileyen etkenlerden kurtulmak, sağlıklı nesiller ve sağlıklı toplumlar yetiştirmek (Kocalar, 2020) ve kendilerini zihinsel, fiziksel ve ruhsal yönden tekrar yenilemek amacıyla sportif aktiviteler ile daha fazla ilgilenmektedir (Şahin & Kocabulut, 2014). Bireylerin boş zamanlarında yapmış oldukları spor aktiviteleri rekreasyon etkinliği niteliğindedir (Güler vd., 2022). Rekreasyon ve spor, insanların gündelik yaşamının spora has ve genel etkinliklerini yapmada öz yeterliliğin iyileşmesine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda bireyin zindeliği ve sosyalleşmesine teşvik etmektedir (Slater & Meade, 2004). Spor ve rekreasyon programları (Reynolds, 2017) ve bu programların gerçekleştirildiği tesis ve binalar (açık-kapalı) özellikle gençler için önemli alanlar olarak görülmektedir (Shannon, 2013). Açık ve kapalı mekanlarda aktif bir şekilde katılım sağlanarak yapılan sportif etkinlikler fiziksel rekreasyon olarak da tanımlanabilmektedir (Kement, 2014).

Toplumun fiziksel aktivite düzeylerinin izlenmesi (Merom vd., 2004), özellikle fiziksel rekreasyon çalışmalarının son zamanlarda komplike bir sosyal ve biyolojik fenomen olduğunu göstermektedir. Çalışma alanlarında ya da okulda kaybedilen enerjilerin tekrar elde edilmesi veya olumsuzlukların tekrar iyileştirilmesi maksadı ile yapılabilecek birçok fiziksel rekreasyon aktiviteleri bulunmaktadır (Zaytsev vd., 2013). Rekreasyon ve spor arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çok sayıda bilimsel araştırmaların (Eriksson vd., 2023; Adirim, 2007; Castagna vd., 2018; Williams vd., 2002; Titze vd., 2014; Andrijašević vd., 2009; Conn vd., 2003) yapılarak bilim dünyasına kazandırıldığı görülmektedir.

Fiziksel rekreasyon etkinlikleri tenis, futbol, ip atlama, bilardo, yamaç paraşütü, voleybol, basketbol, golf, karate, güreş, kâr kayağı, yüzme, rüzgar sörfü, doğa gezileri vb. adı altında gerçekleştirilebilir. Bu etkinlikler göz önüne alındığında, rekreasyon etkinliklerinin büyük bir kısmını spor kapsamında yapılan etkinliklerin veya oyunların oluşturduğu belirtilebilir. Rekreasyon etkinlikleri kapsamında yapılan o kadar çok spor etkinlikleri vardır ki, sporun küresel alana yayılmasına neden olduğu düşünülebilir. Sporun bu düzeyde yaygın olması, spor müsabakalarının yapılmasına ve bu alanda birçok insanın istihdam edilmesine yol açtığı ifade edilebilir. Spor ve rekreasyon, sağladığı pek çok fayda ve bu faydalara bağlı olarak insanların olumlu duygusal hisler içinde olacakları söylenebilir.

Böylece insanlar fiziksel, zihinsel ve ruhsal yönden yaşamlarındaki iyileşmelerin farkındalığı ile yaşam kalitelerinin arttığı düşüncesinde olacakları değerlendirilebilir.

c) Rekreasyon ve Sağlık İlişkisi

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), sağlığı “*sadece hastalık veya sakatlığın olmaması değil, tam bir fiziksel, zihinsel ve sosyal refah durumu*” olarak tanımladığı açıklanmaktadır (Godbey, 2009). Bu tanımdan hareketle; insanların herhangi bir yerinin ağrıması veya bir rahatsızlığının olmaması sağlıklı olduğunu göstermeyebilir. İnsan vücudu yapısı gereği kendisini tehdit eden veya hastalandıran birçok olumsuz etkenlere karşı savaşmakta, ancak bu savaştan insanların haberi bile olmayabilir. Söz konusu bu savaşta insanoğlu; fiziksel, zihinsel ve ruhsal yönden bizzat kendisinin de alacağı önlemlerin yanı sıra rekreasyonel etkinlikler (spor- doğa gezisi, yüzme, koşu, tırmanma vb.) ile vücuduna destek olabileceği belirtilebilir.

İnsanların serbest zamanlarında istedikleri etkinlikleri gerçekleştirmeleri fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik durumlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bireyler boş zaman etkinliklerini hayata geçirirken kendisini daha coşkulu ve mutlu, eylemlerinde de daha özgür hissetmekte ve tercihlerinde iradelerini daha rahat sergileyebilmektedir. Açık alan rekreasyon aktiviteleri bireylerin sağlığı ve refahı açısından çok sayıda yarar sağlamanın yanı sıra (Marconi vd., 2023), yalnızca kısa süreli veya geçici bir şekilde insanların o andaki yaşam kalitesini yükseltmemektedir. Aynı zamanda, bireyin duygusal yöndeki durumu üzerinde uzun süre olumlu yönde etkisini de sürdürmektedir (Çolakoğlu & Yurcu, 2019). Ayrıca, açık alanda yapılan rekreasyonel etkinlikler, gençlerin fiziksel ve zihinsel açıdan refahını korumasında kritik rol oynadığı belirtilmektedir (Jackson vd., 2021). Paggi vd. (2016) çalışmalarında, bedensel sağlığın rekreasyon etkinlikleriyle ve bu etkinliklerin katılımcıların refahı (yaşam kalitesi) ile ilişkili olduğu sonucuna ulaştıklarını açıklamaktadır.

Rekreasyon gruplandırmaları yapılırken terapötik rekreasyondan bahsedilebilmektedir. Bu rekreasyon türü; engelli, hasta veya yaşlı insan gruplarını dinlenme ve eğlenmelerine yönelik gereksinimlerini gidermek veya azaltmak amacıyla rekreasyonel kaynaklardan faydalanılarak organizasyonların gerçekleştirilmesi olarak ifade edilmektedir (Başarangil & Öztürk, 2017). Terapötik rekreasyonda; ilgili bireylerin topluma kazandırılması, sağlığına döndürülmesi, fiziksel, zihinsel ve psikolojik açıdan desteklenerek, yaşam kalitelerinin artırmasının hedeflendiği söylenebilir. Bu rekreatif aktiviteler, uzman eşliğinde yaptırılmasının daha faydalı olacağı söylenebilir.

Rekreasyon ve sağlık konusuna odaklı literatürde yapılan araştırmada çok sayıda (Hladkyi vd., 2021; Cao vd., 2023; Barnes vd., 2017; Nikulin vd., 2013; Wang, 2021) bilimsel çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Rekreasyon, terapötik rekreasyon ve sağlığın tanımı göz önüne alındığında; rekreasyon etkinliklerinin hem sağlığı koruyucu hem de tedavi edici özelliğinin olduğu belirtilebilir. Rekreasyon bu yönüyle ülkenin sağlığa olan harcamalarına olumlu yönde etki edeceği düşünülebilir. Bu bağlamda Rosenberger vd. (2005), ABD’de yapmış oldukları bir araştırmada; artan rekreasyon imkanları, artan fiziksel etkinlik oranlarıyla sağlık harcamaları ve obezite oranlarını düşürme etkisine sahip olduğu sonucuna ulaştığını ileri sürmektedir.

1.8.3. Eğitim, Kültür, Sanat ve Rekreasyon İlişkisi

Rekreasyonun çeşitli birçok alanla ilişkisi bulunmaktadır. Bu ilişki bağında eğitim, kültür ve sanat söylenebilir. Bu anlamda rekreasyonun eğitim, kültür ve sanat arasındaki ilişkiyi ifade eden açıklamalar aşağıda olduğu gibi belirtilebilir.

a) Rekreatyon ve Eğitim İlişkisi

“Eğitim” kavramının Latince’den turetildiği belirtilmektedir. “Eğitim” terimi, çoğunlukla bir bireyin resmi ağıdan eğitim dizeyini işaret etmektedir. Ancak okuma, konuşma, seyahat vb. gayri resmi yonden oğrenme deneyimlerini de kapsadığı ifade edilmektedir (Packer & Ballantyne, 2004). Eğitimin genel anlamda amacı, doğal şartlar altında bireyin bueyume ve gelişimine destek olmak; devamlı değişim ve farklılaşma içinde olan toplum hayatına onun sağlıklı bir şekilde uyumlaştıracak anlayış, alışkanlık ve yeteneklerle donatmak olduğu ifade edilmektedir (Eravşar, 2020). İnsanlar için rekreatyon, gerçekte bireyin hayatında karşılaşabileceği güçlükler ile baş edebilmede ve farklı deneyimler edinmesini sağlayan aktiviteleri kapsamaktadır. Rekreatyon, insanların çocukluk evresinden yaşlılığına kadar süren yaşamlarının her döneminde, sosyal, fiziksel ve psikolojik faydalar ile deneyimler kazandırmaktadır. Bu bağlamda rekreatyonun, insanların temel eğitimlerinin bir ögesi haline getirilmesi gerektiği gibi, eğitimin temel ögesi olarak benimsenmesi gerektiği duişünölmektedir (Balcı & İlhan, 2006). Mansuroğlu & Dağ (2019) çalışmasında, yapılan araştırmalarda müfredat haricinde gerçekteştirilen rekreatyon etkinliklerinin öğrencilerdeki stres ve tükenmişliği azalttığını ağıkklamaktadır. Ayrıca rekreatyon etkinliklerine katılımın, öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra yaşam memnuniyetini de yükselttiğini belirtmektedir.

Eğitim seviyesi yüksek veya eğitimli olarak tanımladığımız insanlar ile diğer eğitimsiz olarak kabul edilen insanlar arasındaki farklılık hemen fark edilebilir. Eğitimli insanlar, toplumun geleneklerine, örf ve adetlerine saygılı, naif, kanun ve kurallara uyan, toplumsal düzene ayak uydurabilen, diğer insanlar ile ilişkileri güçlü, ne istediğini bilen, kendini tanıyan, doğaya, çevreye, canlılara saygılı vb. pek çok özeliğe sahip olduğu söylenebilir. Diğer i se, bu sayılan özelliklerin tam tersi nitelikleri taşıdığı belirtilebilir. Bu nedenle eğitim, toplumun ve insanların hayatını sürdürmeleri konusunda en önemli unsurlar arasında yer aldığı duişünölebilir. Eğitimin olmadığı hiçbir yerde hayattan, düzenden, bilgiden, öğrenimden ve faydadan bahsetmenin mümkün olmadığı belirtilebilir. Her birey kendisini fiziksel, ruhsal, psikolojik yonden yenileme ve geliştirmeye ihtiyaç duyabilir. İnsanlar bu gelişmeleri, rekreatyon etkinliklerinin bir veya birkaçını bireysel ya da grup halinde yaparak sağlayabilir. Ancak, ilgili etkinliğin seçiminde kişinin kendisinin neyi istediğini bilmesi, kendini tanıması, yetenek ve becerilerinin farkında olması gerektiği değerlendirilebilir. Bu farkındalığın, bireylerin eğitim dizeyi sayesinde olacağı ifade edilebilir. Eğitimli insanlar, hem eğitimlerinin hem de rekreatyon etkinliklerinin kendilerine kazandıracadığı edinimler sayesinde birçok alandaki başarıları ile yaşam kalitelerini olumlu yonde etki edeceği ifade edilebilir.

Rekreatyon ve eğitim arasındaki ilişkiye yonelik yapılan açıklamaları destekler nitelikte olan literatürde bazı araştırmalara ulaşılmıştır. Sezer & Akova (2016) yapmış oldukları çalışmada, bireylerin eğitim seviyesi ile açık alan rekreatyonuna olan eğilimlerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaştıkları görölmektedir. Araştırmacı Yüksel & Yeşil (2017) çalışmalarında, eğitim ve rekreatyon alanları arasındaki ilişkiyi incelediği görölmektedir. Bu inceleme neticesinde; şehirdeki yeşil alanların, kúltür ve sanat tesislerinin, kumsaldaki alan ve etkinlik alanlarının eğitim seviyesi yükseldikçe yeterli görölmediğine ulaşıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, bireylerin eğitim seviyesi yükseldikçe kúltür ve sanat alanlarına dönük etkinliklere olan talebin arttığı tespit edilmiştir. Kement & Demirci (2017) yapmış olduğu araştırmada ise, turizm alanında eğitim alan öğrencilerin çevreyi/doğayı korumaya yonelik farkındalıklarının fazla olduğu sonucuna ulaştıkları fark edilmektedir. Aynı zamanda araştırmacılar, öğrencilerin almış oldukları eğitimin kazanımlarından dolayı rekreatyon/turizm etkinliklerinin yapıldığı rekreatyon alanlarına ve doğanın sürdürülebilirliğine olumlu fayda sağlayacağını belirtmektedirler.

b) Rekreasyon ve Kültür İlişkisi

Kültür kelimesi, Latince “*colere*” fiilinden gelmekte ve anlam olarak da toprağı sürmek, tarlayı işlemek ve ekip biçmek olduğu ifade edilmektedir. Batılı dillerde “*cultura/culture/cultur*” kelimesine karşılık gelen kültür kavramı, Fransız düşünür Voltaire tarafından “*insan zek sının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi anlamında kullanılmıştır*” 19.yy’da ve Aydınlanma döneminde, uygarlık anlamında kullanılarak kültürün içeriğinin daha da büyütüldüğü belirtilmektedir (   en, 2005). TDK’ye göre kültür, “*Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin  l  s n  gösteren araçlar bütünü; hars, ekin*” olarak tanımlanmaktadır (sozluk.gov.tr/ 17.10.2023).

İnsanlar iş ve normal yaşamlarında karşılaştıkları birçok olumsuzluklara bağlı olarak fiziksel, zihinsel ve psikolojik açıdan yıpranmakta ve bu yıpranmaya bağlı olarak enerjileri düşmektedir. Bu olumsuz etkilerden kurtulmak isteyen bireyler; fiziksel, kültürel, oyun, turizm ve yenilenmenin yanı sıra kendilerini geliştirmenin farklı alanlarından biri olan rekreasyon etkinliklerine (Zowis , 2010) boş zamanlarında yönelmektedir. Böylece kendilerinin bedensel, zihinsel ve psikolojik yönden ihtiyaçlarını karşılamak isteyen bireyler sosyal, kültürel, ekonomik ve fizyolojik imkânları ile boş zamanlarında rekreasyon etkinlikleri yapmaktadır (şimşek & Korkut, 2009). Rekreasyonel etkinliklere katılım bireyden bireye, toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Bir toplumunun kültüründeki serbest zaman, diğer bir toplumun kültüründe iş olarak yapılıyor olabileceği izlenebilmektedir. Bireyin veya toplumun içinde yer aldığı ortam ve koşullar, etkinliğin bir rekreasyon türü olup olmadığı konusunda etkin rol oynamaktadır (Aşkın, 2016).

Yerel etkinlikler bir rekreasyon faaliyeti olduğu söylenmektedir. Aynı zamanda rekreasyonel etkinlikler, yerel ve yerel olmayan değerlerin bir arada gerçekleştirilmesinde aracı olmaktadır. Rekreasyon etkinliği kapsamındaki yerel aktiviteler vasıtasıyla kültürel farklılıkları çoğaltmak ve bölge insanları arasında kültürel koruma imk nını boş zaman ve rekreasyon ile oluşturmak (Karlis & Dawson, 1996) ve bölge halkının kendilerine özgü kültürel değerlerini diğer insanlara aktarabilmektedir. Kültürel ve rekreasyonel etkinliklerin ekonomik ve sosyal yöndeki önemli katkıları aracılığıyla (Slack, 2003), bölge halkı kültürleriyle gurur duyma şansı, kültürel değerlerini geliştirme ve devamlılığını sağlama imkân bulmaktadır ( zer &  avuşoğlu, 2014). Literatürde yapılan araştırmada, kültür ve rekreasyon odaklı birçok bilimsel makale (Hammer, 2008; Tadjibaeva, 2023; Togonbayeva & Kholmo'minov, 2023; Baur, 2021; Kurbanova & Yuldasheva, 2023; Cordell vd., 2002)  alışmalarının akademi dünyasında yer aldığı görülmektedir.

Rekreasyon kişisel yönden birçok olumlu etkiler yapmaktadır. Diğer yandan rekreasyon, toplumun değerlerini de gözetmekte, toplumun örf ve adetlerine, geleneklerine ve ahlaki değerlerine ters düşmeyecek şekilde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca insanlar, rekreasyon etkinliklerinde tekrar tekrar kültürel eylemleri yaparak, toplumsal kültürlerin gelecek nesillere aktarılmasına aracılık etmektedir (Güncan, 2021). Özellikle rekreasyonel etkinlikler çerçevesindeki kültürel kutlamalar, yarışlar, festivaller, tanıtımlar, anlatımlar vb.lerinin yapılmasında, etkinliğe katılan katılımcıların kültür,  rf, adet, gelenek, görenek ve değerlerinin de dikkate alınması ve etkinliklere dâhil edilmesi gerektiği belirtilebilir. Böylece, rekreasyon ve kültürün birlikte katılımcılar çok daha iyi bir deneyim kazanmalarına ve farklı kültürlerin kaynaşmasına, diğer bir ifadeyle kültürel aktarımın gerçekleşebileceği düşünülebilir. Rekreasyon vasıtası ile gerçekleşen bu kültürel aktarımlar yeni kültürleri öğrenmenin, deneyim elde etmenin ve kendi kültürlerini yansıtmanın etkileri, insanları yaşam kaliteleri ile ilgili olumlu düşüncelere sevk edeceği ifade edilebilir.

c) Rekreasyon ve Sanat İlişkisi

Kutup (2010) sanatı, *“belli kalıplar içine konulamayan ve estetik olan insan duygularını, fikirlerini ve hayallerini çeşitli şekillerde, çeşitli boyutlarda gerçekleştirme, dışa vurma ve var etme çabasıdır”* şeklinde tanımlamaktadır. Rekreasyon ise, bireylerin var olma (uyuma, yeme-içme vb.) ve zorunlu ihtiyaçları için harcamış oldukları zaman dilimi dışında arta kalan boş zaman diliminde özgür iradeleri ile karar vererek yapmış oldukları eğlenceli etkinlikler olarak ifade edilmektedir (Yıldırım, 2022). Bu etkinlikler; kişinin ruh ve beden sağlığını iyileştirecek kapalı/açık alan spor ve oyun imkânları, boş zamanlarını değerlendirebileceği uygun nitelikli kültür/sanat mekânları, sosyal tatmin faaliyetleri olarak belirtilebilir. Rekreasyon etkinliklerine teşvik, toplumun üyesi olan bireye ruhen ve bedenlen fayda sağlayarak toplumun yapısına zarar verecek davranış ve eylemlerden uzaklaşmasına katkı sağlamaktadır (Toker & Güçlü-Nergiz, 2023). Sanatsal anlamda gerçekleştirilen rekreasyon etkinliklerinin, hem bireysel hem de toplumsal açıdan fayda sağladığı belirtilebilir.

Toplumun katılacağı ve gerçekleştirebileceği rekreatif etkinliklerin ve alanların önemli belirleyicileri arasında kamu kurum ve kuruluşları da yer almaktadır. Bu anlamda; insanların boş zamanlarını değerli, kaliteli ve verimli bir biçimde gerçekleştirmelerine olanak sağlayacak girişimleri hayata geçirmeleri önem arz etmektedir (Buzlukçu vd., 2023). Toplumdaki kişilerin sanata olan sempatisi ve meşguliyeti, insan karakterinde entelektüel bir sermaye ve hayat şeklinin olduğunu işaret etmektedir. İnsanlar bazı sanatları icra ederek veya kullanarak, toplumda kendine ait bir yer edinmeyi amaçlamaktadır. Kişi; sanat aracılığı ile daha aydın, kültürel kazanım, duygusal olma vb. nitelikleri kişiliğine fayda sağlayacağı inancı ile sanat eserinden ve sanattan bir çeşit kimlik olarak faydalanmaktadır (Doğan, 2023). Sosyal rekreasyon mekan ve alanlarından oldukça fazla faydalanan bireyler, çevresine karşı hassaslığı, toplumsal farkındalığı ve çevresine karşı sorumlulukları oldukça fazla olduğu açıklanmaktadır (Varol & Tutkun, 2023). Aynı zamanda sanat, kültür ve spor faaliyetleri çocukların bilişsel, sosyal ve zihinsel gelişimlerinde pek çok önemli katkılar yapmaktadır. Bu yöndeki etkinlikler çocukların serbest zamanlarını verimli bir şekilde harcamasında oldukça değerli oldu belirtilmektedir (Dursun & Atamtürk, 2023). Alinyazında yapılan araştırmada rekreasyon ve sanat araştırma konusuna odaklı (Fédier, 2018; Nissan, 1997; Davies vd., 2015; Kelly & Doherty, 2016; Rogers & Zaragoza-Lao, 2003) araştırmaların bilim dünyasına kazandırılmış olduğu fark edilmektedir.

Schwarz vd. (2007)’e göre; rekreasyon, etkinlik, sanat ve festivallerin/kutlamaların insanlar ile olan ilişkilerinden doğan ağlar, kurallar ve güven ile ilgili bağlantılar oluşturduklarından dolayı, insan sağlığını geliştirme uygulamalarının devamı olduğunun ileri sürülebileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda; Kim (2017) yapmış olduğu çalışmada, fiziksel ve rekreasyonel faaliyetlerin yanı sıra sanat ve zanaatın da yer aldığı bir etkinliğin gerçekleştirilmesi üçüncü yaş grubu bireylerin sağlığını olumlu yönde etkilediğini belirtmektedir. Bu çalışmaların ışığında; sanatsal yönden yapılan rekreasyon etkinlikleri, bireylerin yapmış oldukları iş ve işlemlerle birlikte, hayatlarının ileriki zamanlarında karşılaşacakları güçlükler karşısından mücadele edebilecekleri söylenebilir. Aynı zamanda her yaş grubundaki bireylerin zihinsel anlamda ufuklarının açık olmasına, yaratıcı güçlerinin farkında olmasına ve gelişimine yardımcı olacağı düşünülebilir. Dolayısıyla, rekreasyon etkinlikleri her yaş gurubundaki insanların fiziksel, zihinsel ve ruhsal yönden yenilenme ve gelişimlerinden kaynaklı sağlıkları üzerinde de önemli iyileşmeler sağlayacağı değerlendirilebilir.

1.8.4. Çevre ve Peyzaj Mimarlığı ile Rekreasyon İlişkisi

Rekreasyon etkinliklerinin birçoğu açık alanlarda ve doğa temelli olarak bireyler tarafından yapıldığı bilinmektedir. Bu nedenle, ilgili rekreasyon etkinliklerinin gerçekleştirdikleri alanların çevre düzenlemesi ve peyzaj mimarisinin önem arz ettiği düşünülebilir. Bu bağlamda, rekreasyonun çevre ve peyzaj mimari ile olan ilişkilerini ortaya koyan açıklamalar aşağıda olduğu gibi ayrı ayrı belirtilebilir.

a) Rekreasyon ve Çevre İlişkisi

Çevre, *“canlıların içinde yaşadığı, hayati bağlarla bağlı oldukları ve çeşitli şekillerde birbirlerini etkiledikleri ortam”* olarak en genel anlamıyla tanımlanmaktadır (Karaca, 2007). Endüstrileşme ve şehirleşme hayatının insanlar üzerinde bıraktığı olumsuz etkilerden (baskı ve monotonluk) uzaklaşmayı arzulayan, tahrip edilmemiş yeşil alan, bol oksijen, temiz su arayan diğer bir deyişle temiz bir doğa ve çevreye kent insanları hasret duymaktadır. Açık havada rekreasyon etkinlikleri yapan insanlar, doğaya bağlı olduğundan dolayı çevreyi koruma yönünde arzularına neden olduğu gibi (Höyem, 2020), bu yönde hasret duyan kentteki insanlar, şehir içi veya şehrin yakın çevresinde, rekreasyon alanları arayışına girmekte, imkanları ölçüsünde ve kendi gereksinimleri doğrultusunda bu alanlara gitmektedir (Yılmaz vd. 1996). Ayrıca, doğa ve toplumlar arasındaki bağ ilişkisinde turizmin de önemli bir yeri bulunmaktadır (Görmüş vd., 2022).

Rekreasyon ve turizm amaçlı doğal alanların kullanımları neticesinde, öncelikle su ve hava kalitesinin kötü yönde etkilenmesi (Aydın & Haberal, 2022), üst toprağın sertleşmesi, bitki örtüsünün zarar görmesi ve yaban hayatta meydana gelen değişimler dikkat çekici çevresel olumsuzluklara neden olmaktadır. Bu olumsuzluklardan kaynaklı çevre kirliliği, su kirliliği, gürültü, orman tahribi, orman yangını vb. çok sayıda istenmeyen sonuçlara yol açmaktadır (Akten vd., 2012). İnsanların çevre ile ilgili endişesini etkileyebilecek faaliyetler arasında açık hava rekreasyon etkinlikleri olduğu belirtilmektedir (Bright & Porter, 2001). Bu durum bilimsel açıdan, rekreasyon deneyim anlayışının ve tabiattaki turistlerin çevreye karşı hassasiyetlerinin sınırlı olduğuna işaret edilmektedir (Lee & Jan, 2015). Bu durma paralel olarak, doğa içerikli rekreasyon etkinliklerine katılım sağlayan turistlerin, doğal yaşama olan etkisinin yanı sıra çevreye olan hassasiyetlerinin yerel katılımcılardan daha az olduğu açıklanmaktadır (Gruas vd., 2023). Literatürde yapılan incelemede rekreasyon ve çevre arasındaki ilişkiyi açığa çıkaran birçok araştırmaların (Nelson & Butler, 1974; Theodori vd., 1998; Baas vd., 1993; Karanikola vd., 2014; Tarrant & Green, 1999; Ravenscroft & Gilchrist, 2010; Jansen-Verbeke & Ashworth, 1990) yapılmış olduğu görülmektedir.

Endüstrileşmiş ve gelişimini tamamlamış şehirlerde özellikle çocuklar nüfus kalabalığının olduğu, güvensiz ve kirlenilmiş çevrelerde hayatlarını sürdürmektedir. Bu durumdaki kentlere ait çevreler çocuklara; oyun, öğrenme ve rekreasyon için kısıtlı imkanlar sunmaktadır. Çevre sorunlarına ilişkin problemler ile ilgilenilmez ve sürdürülebilir hedeflere ilk sıralarda yer verilmezse (Mercado & Lassoie, 2002), çocuklar ve gençler açısından kentler, olumsuz ve tehdit eden yerler olarak bilinmesine neden olmaktadır (Sivri-Gökmen, 2013). Doğada her hangi bir tahribata uğramamış, yok edilmemiş veya bozulmamış doğal alan manzaraları, endemik bitkileri, canlıları ve bunların mevcut olan kültürel niteliklerini araştırma, izleme-öğrenme vb. birçok maksatlarla insanlar seyahat etmektedir (Özdemir vd., 2011). İnsanların yaşamlarını sürdürdüğü veya ihtiyaç duydukları rekreasyon alanları (bitki, ağaç, yaban hayatı, görsel güzellik, temiz hava vb.) çevresel anlamda, ne kadar arzuladıkları veya bekledikleri seviyede ise o kadar yaşamlarından zevk alacağından, yaşam kalitesiyle ilgili pozitif düşünceye sahip olacağı belirtilebilir. Rekreasyon ve çevre birlikte düşünüldüğünde, çevrenin sürdürülebilirliği için rekreasyon, rekreasyon etkinliklerinin

verimliliği için ise çevrenin olmazsa olmazı olduğu değerlendirilebilir. Bu düşünceyle bireylerin, yapacakları rekreasyon etkinliklerinde amaç ve hedeflerine ulaşarak kendilerinin gelişim ve yenilenmelerini sağlayacağı ifade edilebilir.

b) Rekreasyon ve Peyzaj Mimarlığı İlişkisi

Peyzaj mimarlığının; mekânsal tasarım, parklar, bahçeler ile kentsel ve kırsal alanlar, meydanlar vb. proje yerleri için çözümler bulmaya ya da ekolojik, mekânsal ve sosyal iyileşmeler için koşullar oluşturarak ilgili potansiyellerden fayda saylayan bir faaliyet olduğu belirtilmektedir (Nijhuis & De Vries, 2020). Rekreasyon ve peyzaj mimari ele alındığında, sağladığı pek çok fayda ve toplum üzerindeki etkisinden dolayı, rekreasyon alanlarının peyzaj düzenlemelerinin yapılması ve topluma en iyi şekilde sunulması gerektiği düşünülebilir.

Endüstrileşme, teknoloji ve yoğun çalışma koşullarının yol açtığı kısıtlı boş zamanı bireylerin en verimli bir şekilde nasıl değerlendirebileceğini toplumun gündemine taşımaktadır (Kızanıklı, 2014). Bu bağlamda, şehir hayatının insanlarda oluşturduğu negatif etkilerden kendilerini kurtarma ve bireylerin yapmayı arzuladıkları rekreasyon kullanımlarına olanak sağlaması yönünden, şehir veya şehir yakınında mevcut olan doğal/yapay alanların rekreasyonel hizmet işlevi ve potansiyeli açısından önem taşımaktadır (Metin & Yılmaz, 2015). Rekreasyon alan ve mekânlarının kullanımı, potansiyellerinin tespit edilmesi, değerlendirilmesi, rekreasyonel gereksinimlerinin giderilmesi anlamında kritik bir rolü bulunmaktadır. Tabiatın tahrip edilmesi, şehirleşme, stres, baskı, bunalım, ağır çalışma koşulları vb. olumsuzluklar peyzaj düzenlemeleri ve rekreasyonel imkânların tekrar dizayn edilmesi, rekreasyonel taleplerin karşılanması anlamında ihtiyaç oluşturmaktadır (Yersüren & Özel, 2020).

Mcharg (2002), peyzaj mimarlığı ve bölge planlamasında ekolojinin, vazgeçilmez tek temeli oluşturduğuna inandığını açıklamaktadır. Ancak, şehir içi yada yakınlarında bulunan rekreasyon alanlarının konuşlandırılmasında hem planlama hem de uygulama esnasında meydana gelen, ergonomik yanlışlıklar, hatalı ürün seçimleri veya antropometrik ölçütlere elverişli olmayan kullanımlar, rekreasyon etkinliği için alana gelen pek çok kullanıcının şikayetçi olmasına, hatta zarar görmesine (yaralanması) neden olarak ilgili rekreasyon etkinlik alanlarının fonksiyonelliğini kaybetmesine yol açtığı açıklanmaktadır (Güneş & Gülgün, 2007). Aynı zamanda peyzajın, manzara bakımından yalnızca insanlara deneyimleri için faydalı olmadığı, ilgili alanın çekiciliğine değerli bir katkı da sağladığı bilinmektedir. Bu katkıya paralel olarak, bölgeye ekonomik açıdan da katkı yapacağı belirtilmektedir (Özhancı & Yılmaz, 2011). İlgili katkıların yanı sıra, peyzaj mimari çalışmalarıyla ilgili toplumun ihtiyaçlarının rekreasyon alanları vasıtasıyla karşılanması durumunda, demokratik bir toplumun ve yeni nesillerin gelişmesine yol açacağı ifade edilebilir. Böylece insanların kendilerini yenilenme ve geliştirme anlamında ihtiyaç duydukları rekreasyon alanlarına kavuşmaları, yaşam doyumlarına olumlu yönde yansıtacağı belirtilebilir. Ayrıca, ilgili alanlarda yapılan peyzaj çalışmaları, insanların boş zamanlarını verimli geçirmeleri toplumsal etkinliklere, birlik ve beraberliğin oluşmasına, toplumsal iletişim ve kaynaşmanın yanı sıra toplumsal canlılığın korunmasına yol açacağı düşünülebilir.

Son zamanlarda rekreasyon alanlarının peyzaj mimari konusunda gerçekleştirilen akademik araştırmaların yapılmış olduğu bilinmektedir. Araştırmacıların ilgili konular üzerine yapmış oldukları akademik araştırmaları (Ribeiro & Barao, 2006; Yeler & Işık, 2023; Surat, 2017; Bayramoğlu & Yurdakul, 2020; Mansuroğlu & Baytekin, 2011; Koçan & Cengiz-Gökçe, 2021; Turgut vd., 2021; Wilczkiewicz, 2016; Hussein, 2014) literatüre kazandırmış oldukları tespit edilmiştir.

1.9. Hizmet Kavramı

Hizmet, insanların bir arada yaşamalarının doğası gereği, hayatın her evresinde yerini almaktadır. İlgili kavramın, 1700'lü yıllardan bu güne kadar kavramsal yönden geliştirilerek düzenli ve teknik yönden irdelendiği belirtilmektedir. Hizmetin, karmaşık bir olgu olduğu açıklanmaktadır (Kulaksizoglu, 2023). Hizmet, insanların ihtiyaçlarını gidermek için satışa sunumu belirli bir fiyat üzerinden yapılan ve hiçbir malın mülkiyetine sahip olmayı gerektirmeyen, yarar ve tatmin sağlayan soyut faaliyetlerin tamamı şeklinde tanımlanmaktadır (Gümüş & Sabırlı, 2016). İlgili tanımda ifade edilen mal, direk olarak hizmet sunumunda kullanılan veya hizmet veren alternatif cihazların (vasıtalar, dağıtım mekanizmaları) olduğu belirtilmektedir. Mallar, hizmet sunumunda kullanılmaları ile müşterilere verilen hizmet aşamasında yardımcı olarak kullanılmaktadır (Vargo & Lusch, 2008).

Somut ürünlerden farklı olan hizmetler, müşteri ve hizmet üreticisinin huzurunda eş zamanlı üretilmekte ve tüketilmektedir. Hizmet sunum aşamasında sunucu olan insan unsurunun olması, iş gören ve müşteriler açısından hizmet hatası olasılığını önemli ölçüde artırmaktadır. Söz konusu hizmet hatası, müşteri talebiyle sunum sürecindeki gecikme, ürün kısıtlamaları ya da hizmetin tamamlanmasındaki insan müdahalesi vb. (O'Sullivan, Edmond & Ter Hofstede, 2002) kolayca gözlenemeyen veya kontrol altına alınamayan soyut davranışsal süreçlerde ortaya çıkmaktadır (Ramseook-Munhurrin vd., 2010).

Hizmet endüstrisini diğer endüstri dallarından ayıran nitelikler (soyutluluk, heterojenlik/standartlaştırılmazlık, üretim ve tüketiminin birbirinden ayrılmazlığı ve bozulabilirlik) bulunmaktadır. Bu bağlamda somut olan mal/ürün üretimin yanı sıra hizmetlerin üretiminde de müşterilerin beklenti ve ihtiyaçlarının en iyi şekilde analizlerinin yapılması gerekmektedir. Özellikle hizmetin yoğun olduğu rekreasyon/turizm endüstrisinde, müşterilerin/rekreasyonistlerin beklentilerinin devamlı farklılık göstermesinden dolayı, sıradan bir hizmetin tam tersine kaliteli bir hizmetin sunulması gerekmektedir (Kılıç & Eleren, 2010). Hizmet endüstrisindeki hizmet pazarlamacıları hizmetler ile ilgili kaliteyi anlama ve kontrol etmede ciddi zorluklar ile karşı karşıya kalmaktadır. Hizmetler, hizmet sunucunun performansı ile alakalı olmasından dolayı standart bir kalite çerçevesinde kesin olarak üretimi hizmet işletmesince çok fazla oluşturulamadığı gibi uygulanamamaktadır. Hizmet kalitesi; müşteriye satıştan önce sayılamamakta, test edilememekte, deneyimlenememekte ve doğrulanamamaktadır. Bu bağlamda, insan emeğinin yoğun olduğu hizmetlerde çalışanların performansı ve müşteriler arasında her geçen gün farklılıklar gözlemlenmektedir (Zeithaml vd., 2004).

1.10. Hizmetin Nitelikleri

Hizmet pazarlamasına ilişkin günümüzdeki güçlüklerin hemen hemen tamamı, hizmetlerin sahip olduğu niteliklerden kaynaklandığı açıklanmaktadır. İlgili özelliklerin her biri işletmeler için ayrı ayrı güçlükler yaratmakta ve yeni stratejilerin belirlenmesine zorlamaktadır. Hizmetin bu nitelikleri, yirmi yıldan daha fazla hizmet konusunun araştırılmasına yoğunlaştırdığı belirtilmektedir. (Kumar & Mishra, 2014). Bu bağlamda, literatürde yapılan araştırmada hizmetlerin sahip olduğu soyutluk, heterojenlik, ayrılmazlık ve bozulabilirlik niteliklerinin pek çok hizmet sektöründeki hizmetlerde ilişkilerine yer verildiği (Vilko & Ritala, 2014; Rahmiati vd., 2019; Moeller, 2010; Vargo & Lusch, 2004; Taher & El Basha, 2006) çalışmaların literatüre kazandırıldığı görülmektedir.

Araştırmacı Zeithaml'a göre hizmetlerin pazarlamasını, somut ürünlerin piyasaya sunulmasından (pazarlaması) ayıran dört farklı temel niteliğinin bulunduğunu belirtmektedir. Bu niteliklerin bilinmesi, hizmetlerin üretildiği işletme ve ilgili hizmeti, müşterilere sunumunu sağlayan hizmet pazarlama çalışanı açısından önem arz etmektedir.

Bu nitelikler; soyutluluk, heterojenlik/standartlaştırılmazlık (Angelis & de Lima, 2011; Arklöf & Aström, 2007), üretim ve tüketiminin bir birinden ayrılmazlığı (Mariç vd., 2016) ve bozulabilirlik (Wirtz vd., 2020) olarak sıralanmaktadır (Koç, 2021). Söz konusu bu niteliklerin, müşterilere sunulan bütün hizmetleri kapsadığı belirtilebilir. Dolayısıyla ilgili nitelikler, boş zamanlarında kendilerini fiziksel, ruhsal ve zihinsel yönden yenilemek ve geliştirmek isteyen rekreasyonistlere belirli bir ücret, aidat karşılığında ya da ücretsiz olarak kamu ve gönüllü kurumların yanı sıra rekreasyon işletmeleri tarafından sunulan rekreasyonel hizmetlerini de kapsadığı ifade edilebilir.

1.10.1. Soyutluk Niteliği (Intangibility)

Soyutluk, “*elle tutulamaz ve bedensel olmayan*” ve “*zihinsel olarak kolayca tanımlanamayan, formüle edilemeyen ya da kavranamayan*” şeklinde tanımlanabilmektedir (Taherdoost vd., 2014). Bu bağlamda, ürün ve hizmetleri birbirinden farklı kılan en önemli niteliğin soyutluk olduğu savunılmaktadır. Gerçekte soyutluğun, bir teklifin bir hizmet ya da ürün olup olmadığını tespit etmede en önemli kriter olduğu söylenmektedir. Hizmetler bu niteliğinden dolayı, pazarlanmasında dikkat çekici bir etkisi bulunmaktadır (Bebko, 2000).

Pazarlaması yapılan ürün veya mallar fiziksel, görünür ve farklı bir materyaldir. Ancak servise/hizmete dokunulmamakta veya görüntülenememektedir (Hole vd., 2018). Soyutluk, ürünlerde olduğu gibi hizmetlerin maddi nesneler değil, faaliyetler olduğunu işaret etmektedir (Edvardsson vd., 2005). Aslında hizmetlerin soyutluk niteliği, müşterilere sunulan hizmetlerin kalitesinin yorumlanmasını güçleştirmektedir. Hizmetlerin bu niteliğinin yanı sıra somut unsurları da mevcuttur. Hizmetlerin somut olan unsurlarına hizmetin sunulduğu alandaki/mekândaki hizmetin görünümü, dizayn ve mobilyası; hizmetin soyut niteliğine ise, hizmete cevap verme, güvenilirlik vb. örnek verilebilir (Ding & Keh, 2017).

1.10.2. Ayrılmazlık Niteliği (Inseparability)

Hizmetlerde ayrılmazlık, hizmetlerin dinamik ve eyleme/harekete dayalı tabiatından dolayı üretim ve tüketimin eş zamanlı gerçekleşmesi olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla, bütün hizmetlerde ön görevlileri (sunucu) ile müşteri/tüketici arasında yüz yüze olan iletişimlerinden (Vollero vd., 2017), az da olsa belirli bir seviyeye kadar iş birliğine gerek duyulmaktadır (Vilko & Ritala, 2014). Bu bağlamda, hizmetlerin ayrılmazlığı sebebiyle müşterilerin daima üretime katıldığı ve bu nedenle sunulan hizmetin kalitesinin müşteriye sunulmadan kontrol edilemeyeceği söylenmektedir (Jan, 2012).

Hizmetlerin ayrılmaz niteliği, müşterilere hizmetlerin aynı zaman içinde üretilerek sunulması ve tüketimi, hizmetlerin bireysel müşterilerin gereksinimlerine en etkili biçimde hizmet edecek şekilde özelleştirme imkânı vermektedir (Candi, 2007). Böylece, işletme sunmuş olduğu hizmet ile ilgili gerçekleşen istenmeyen hataların anında veya daha sonra müşteri tarafından yazılı veya sözlü olarak aktarılması sağlanabilir. Hizmetlerin ayrılmazlık özelliği bu yönüyle, hizmet hatalarının anında farkına varılarak düzeltilmesine imkân oluşturabilir. Aynı zamanda ayrılmazlık özelliği, yapılan hizmet hatalarının düzeltilmesiyle önemli sayıda müşteri kayıplarının önüne geçilmesinde, hizmet işletmesine ayrıca dikkat çekici bir fayda sağlayabilir.

1.10.3. Heterojenlik Niteliği (Heterogeneity)

Pazarlamadaki en büyük güçlükler arasında, pazarda mevcut olan tercihlerin ve hassasiyetlerin çeşitliliğini algılamaktır. Müşteri tercihleri ve duyarlılıkları daha da çeşitlendikçe, hizmet pazarının tamamını yorumlamaktan her geçen gün daha da az faydalanılmaktadır (Allenby & Rossi, 1998).

Heterojenlik, hizmet performanslarındaki yüksek değişkenlik durumunu ifade etmektedir. Müşterinden müşteriye, hizmet sorumlusundan hizmet sorumlusuna, hizmet sunumları zamanla birçok değişiklik görülebilmektedir. Hizmet işletmeleri, hizmet verdiği alanlarda kalite standartlarını hayata geçirebilir, ancak hizmet sunumunu tamamıyla standartlaştıramamaktadır (Schumann, 2009). Bu bağlamda hizmet heterojenliği, hizmetlerdeki sunum ve süreçlerin niteliklerindeki bir farklılık neticesinde açığa çıkmaktadır. Hizmetler tek bir departman tarafından yürütülebilirken, toplu veya birkaç departmanın hizmet sunumuna dahil olmasıyla da yürütülebilmektedir. Hizmetlerin sunumundaki bu durum, hizmet türünde çeşitlilik oluşturmakta, hizmetlerin sunumları esnasında kontrol altına alınabilmesi ve yönetilebilmesi anlamında da güç olan büyük bir heterojenliğe yol açmaktadır (Sharma vd., 2017).

1.10.4. Bozulabilirlik Niteliği (Perishability)

Bozulabilirlik, hizmetlerin gelecekte kullanılmak üzere depolanamayacağını ifade etmektedir. İlgili özellik; hizmet işletmeleri, sağlayıcılar ve pazarlamacılar açısından ciddi bir endişe olarak görülmektedir. Çünkü işletmeler açısından arz ve müşteriler açısından talep problemlerine neden olmaktadır (Attıh vd., 2023). Hizmetler depolanamayan performanslar olmasından kaynaklı, hizmet işletmeleri yoğunlukla talep ve arzı senkronize etmek amacı ile kapasite planlamasına ilişkin problemleri tespit etmektedir (Kwai-lin, 1993). Müşteri taleplerinin arzla senkronize edilememesi, hizmetlerin “*depolanamaması*” sebebiyle kayıplara neden olduğundan, bozulabilirlik en fazla işletmeler için pazarlama gereksinimini işaret etmektedir. Ayrıca, işletmenin sunmuş olduğu hizmetlere daha fazla talebin olması durumunda, ilgili hizmetler için belirlenen tarifenin yükselmesine ya da taleplere karşılık verilemeyen bir veya birkaç hizmet müşterisinin memnuniyetsizliğine neden olabilmektedir (Constantinescu, 2011).

Bozulabilirlik özelliği; hizmetlerin müşteriye sunumunda tedarik zincirindeki gerçek zamanlı yönetim, hata kaybı ve kapasite yönetimi risklerine yol açmaktadır. Dolayısıyla, bozulabilirlik özelliği, “*zaman kaybı, gelir kaybı, hatta müşteri kaybıdır*” olarak ifade edilen problemleri açığa çıkardığından, gerçek zamanlı yönetim ciddi derecede risk ve kayıplara neden olmaktadır (Tran & Kummer, 2015). Bu nedenle, hizmetler dayanıksız olmasından dolayı müşteri taleplerindeki artış ve azalışların dengelenebilmesi için, arz ve talep yönetimine çok daha özen gösterilmesinin yanı sıra hizmet üretiminin mümkün mertebe planlar dâhilinde yapılması gerektiği belirtilmektedir. Hizmet işletmeleri söz konusu planlamada yaygın olarak kullanmış olduğu iki araçtan birinin fiyatlandırma, diğerinin ise tanıtım olduğu açıklanmaktadır (Palmer, 2013). Hizmetin müşterilere sunulması için planlanan zaman içinde satılamaması, kötü sunulması, müşterinin gereksinimlerine karşılık verilememesi vb. durumlar neticesinde oluşan olumsuzluklar hizmetlerin bozulabilirlik niteliğini gösterdiği belirtilebilir. Bu anlamda, rekreasyon ve turizm işletmesi olan otel işletmelerinin sunmuş olduğu herhangi bir rekreasyonel hizmette hizmet hatası (otelin yatak, sauna, havuz, park, sahil, kumsalın ve spor aletleri vb. ihtiyaçlar ölçüsünde sunulamaması, kirli, hatalı veya arızalı sunulması) yapması durumunda, müşterinin sunulan hizmetten tatmin olamaması, oteli terk etmesi vb. sonuçlar hizmetin bozulabilirlik niteliğine örnek olarak gösterilebilir.

1.11. Rekreasyonel Hizmetler

Üretilen ürünler bir birinden farklı oldu gibi sunulan hizmetlerin de bir birinden ve ürünlerinin farklı olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla insanlara sunulan, hizmet ve hizmetler arasında temel farklılıklar bulunmaktadır (Edvardsson vd., 2005). Bu farklılıklardan dolayı hizmetler de kendi içinde türlere ayrılabilir. Bu anlamda; ulaşım hizmetleri, danışmanlık hizmetleri, bankacılık hizmetleri, eğitim ve öğretim hizmetleri, eğlence hizmetleri, turizm

hizmetleri, haberleşme/iletişim hizmetleri, rekreasyonel hizmetler vb. hizmet türleri arasında örnek gösterilebilir

Boş zaman değerlendirme etkinliklerinin, toplumsal ve bireysel iyileşmelerde sağladığı faydalardan dolayı, rekreasyonel hizmetler incelenmesi gereken terimler arasında yer aldığı açıklanmaktadır (Öztürk & Öztürk, 2017). “*Rekreasyonel hizmetler*” araştırma konusuna odaklı çok sayıda bilimsel çalışmaların (Markus vd., 2019; Erkip, 1997; Voigt vd., 2014; Pelletier vd., 2021; Bamwesigye vd., 2021; Yang vd., 2021; Kang vd., 2021; Arru vd., 2019; Khan vd., 2014; Chen vd., 2021; Zltonikov vd., 2017) yapıldığı literatür incelenmesinde görülmektedir.

İnsanların uzun uğraşlar sonucu elde ettiği boş zaman haklarını en verimli bir şekilde değerlendirebilmesi için boş zaman hizmetleri sunan endüstriyel bir sektörün kendisini göstermeye başlaması, Sanayi Devrimi sonrasına dayanmaktadır (Yersüren & Özel, 2020:1141). Turizm sektöründe önemli bir kaynak haline gelen otel işletmeleri ve bu işletmelerin rekreasyonel hizmetleri, turizm gelirleri içinde ciddi bir payı bulunmaktadır. Her geçen gün önemli bir yükseliş eğiliminde olan uluslararası turizm pazarındaki ülkeler, toplumsal ve kültürel farklılıklar ile birlikte sahip oldukları tesisler ve bu tesislerde sundukları rekreasyonel hizmet imkânlarıyla da rekreasyonistlerin (turistlerin) gözünde cazibesini yükseltmektedir (Gümüş & Sabırlı, 2016). Bu hizmetler, yoğun rekabet ortamında faaliyet gösteren işletmeler için yeni bir üretim ve satış geliştirme alanı olarak görülmektedir. Rekreatif etkinliklerin; bedensel, ruhsal (Deniz vd., 2019), bilişsel ve toplumsal etkenlerin birleşmesinden kaynaklı bireylerin kişilik niteliklerini elde etmesinde kritik bir işlevi bulunmaktadır. İlgili işlevler göz önüne alındığında rekreasyonel hizmetlerin soyut bir hizmet çeşidi olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda, fiziksel, ruhsal, ekonomik ve sosyal açıdan insanlara katkı sağlayan ve değer yaratan fiziksel aktivite ve etkinliklere dayalı soyut etkinliklerin tamamı rekreasyonel hizmetler olarak tanımlanabilmektedir (Çevik & Şimşek, 2014). Rekreasyonel hizmetler, çeşitli durumlarda farklı özelliklere sahip bireylere hizmet sunmayı ve ilgili bireylere özel organizasyonlar düzenlenerek geliştirilmesi gerekmektedir (Kül-Avan & Karaküçük, 2024).

İnsanların düzenli bir şekilde yaptığı egzersizin öncülük yaptığı sağlıklı yaşama doğru yönelimlerinden dolayı, rekreasyon hizmeti veren alanların kullanımı her geçen gün artmaktadır (Öztürk & Şahbaz, 2018). Rekreasyonistlerin, rekreasyonel hizmetlere dönük tüketim tercihlerindeki karşılaştırmaları, faydayı maksimize edici yönlerine dayandırmalarıyla açığa çıktığı belirtilmektedir (Kang vd., 2021). Günümüz çalışma alanları ve kentlerdeki olumsuz şartların etkisine karşı, bireylere kattığı iyileştirici ve faydalı yönlerinden dolayı rekreasyona toplum ihtiyaç duymaktadır (Öztürk, 2018). Bu sebeple, günümüzde fiziksel ve duygusal coşkuyu kapsayan ve bir bireyin hayattan tatmini, kişisel refahı, mutluluğu, fonksiyonel yeterliliği ve sosyal huzuru ile ilişkili olan yaşam kalitesini yükseltmek için sosyal etkinliklere daha çok değer verildiği izlenmektedir (Aksoy vd., 2017). Ancak, Demir-Orel & Yavuz (2003), özellikle rekreasyonel hizmet işletmelerinin kent dışında olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun nedenini bireylerin, devamlı yaşamlarını sürdürdüğü alanlardan uzaklaşma isteği olduğundan kaynaklandığını belirtmektedir. İlgili işletmeler, fazla ulaşım ücretine ve ıssız bir alan olmayacak, fakat bireyi doğa ile iç içe olduğu duygusunu yaşatacak ölçüde şehirden uzak mesafede olması gerektiğini açıklamaktadır.

1.12. Rekreasyonel Hizmet İşletmeleri

Literatürde yapılan araştırmada rekreasyonistlere/müşterilere rekreatif ürün ve hizmetler sunan rekreasyon işletmeler odağında yazılmış çok sayıda bilimsel makale/sempozyum (Tomblin, 2016; Şimşek & Hızal, 2023; Vapur & Sevin, 2017; Turgut

& Ardahan, 2013; Kara & Ayverdi, 2018; Bevins, 1971), kitap/kitap bölümü (Whittaker, 1968; Johnson vd., 1969; Moore, 1964; McCurdy, 1963; Jordan & Badger, 1977), tez (Jordan, 1976; Anderson, 1971; Yıldırım, 2022; Recepoğlu, 2022) vb. araştırmalara yer verildiği fark edilmektedir.

İşletmelerin ne maksatla hizmet sunarsa sunsun temelde üç amacı bulunmaktadır. Bu amaçlar: Kâr veya varlıklarını uzun zaman koruma, topluma hizmet etmek ve sosyal sorumluluk ve örgütün/işletmenin yaşamını devamlı kılmak şeklinde sıralanmaktadır (Ceyhun, 2008). İnsanların rekreatif yönde sosyal, sanat, kültürel, spor ve eğitim gereksinimini karşılayacak iki temel unsurdan biri kendisi, diğeri ise gönüllü, kamu veya ticari amaçla kuruluşunu tamamlamış rekreasyon işletmeleri olduğu belirtilmektedir (Çelikkanat-Paslı & Paslı, 2019). Birey ve toplumun gereksinimlerini karşılayacak rekreasyon faaliyet ve aktiviteleri (hizmet) geliştirilemediği durumda, rekreasyon işletmelerinin pazarlanacak, satılacak ürün veya hizmetinin olmadığını göstermektedir. Bu durumda işletmeler, varlıklarını devam ettirebilmek ve ilgili hizmet pazarında rekabet edebilmek için ihtiyaç duyduğu maddi kaynağı elde edememesi ile sonuçlanmaktadır. Bu bağlamda, rekreasyon hizmeti veren işletmelerin, değişen ve bazı gelişmelere (teknoloji, iletişim, bilgi transferi vb.) bağlı toplumun gereksinimleri doğrultusunda rekreatif hizmet üretmek, geliştirmek, farklılaştırmak ve çeşitlendirmek temel sorunları arasında yer almaktadır (Şimşek, 2018).

Rekreasyonun insanlar üzerindeki kapsamı göz önüne alındığında, bireylerin kendilerini zihinsel, fiziksel ve ruhsal yönden yenilemek ve geliştirmek amacı ile boş zamanlarında gönüllü, ücretsiz veya belirli bir ücret karşılığında hizmet (fitness, tur gezileri, kamp, park, yürüyüş, koşu alanı, havuz, rafting, özel spor salonları, eğlence mekanları, sauna, kaplıca hizmetleri vb.) veren işletme veya kuruluşlar rekreasyon işletmeleri olarak tanımlanabilir. Bu işletmelerde çalışanların rekreasyonistlere/müşterilere sunmuş olduğu hizmetler (mal, araç ve ürün dâhil) ve emek yoğunluğuna dayalı bütün faaliyetler rekreasyonel hizmetleri olarak ifade edilebilir. Çelikkanat-Paslı & Paslı (2019)'ya göre ise rekreasyon işletmeleri, rekreasyon etkinliklerin hayata geçirilmesini sağlayan özel sektör veya kamu işletmeleri vasıtası ile yönetilen ve rekreatif ürün ve hizmet üreten işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda rekreasyon işletmelerinin sınıflandırmalarına ilişkin genel kabul görmüş bir sınıf veya gruplandırma bulunmamaktadır.

Rekreasyonel hizmetlerden insanların tatmin olabilmesinde, genellikle tabiata erişim gibi çeşitli kompleks (tesis), ekipman, ulaşım ve alt yapıyı zorunlu koştuğundan, kullanımları ve değerleri sadece çevrenin veya doğanın kaliteli olmasının yanı sıra, insan altyapısı ve hizmet kalitesinin de etkisi bulunmaktadır (Lankia vd., 2023). Rekreasyonel hizmetlerin programlanarak sunumu, sunulacak hizmetlerin açıklanması, ticari ve teknik yönden destek sağlayan hizmet işletmeleri, kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla müşterilere/rekreasyonistlere yapılmaktadır (Papazoğlu & Georgakopoulos, 2003). Rekreasyonistlere/müşterilere rekreasyonel hizmet sunan işletmeler; spor odaklı hizmet veren, kişisel tercihlere yönelik hizmet veren, kültürel etkinlik odaklı hizmet veren, doğa ve çevre odaklı hizmet veren, eğitim odaklı hizmet veren, turizm ve tarihi miras odaklı hizmet veren ve eğlence ve ikram odaklı hizmet veren işletmeler olarak belirtilmektedir (Gül, 2014).

1.12.1. Spor Odaklı Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri

Spor, dünya genelinde devasa ve büyüyen bir endüstriyi temsil etmektedir. Her ülkede sporsever ve spor etkinliklerine katılım sağlayan bireyler haftada en az bir defa atletik bir etkinliğe katılım sağlamaktadır (Vassiliadis vd., 2006). Toplum içinde serbest zamanlar için spor tesislerinin/merkezlerinin iyileştirilmesi, bireylerin sağlıklı bir şekilde hayatlarını devam ettirmeleri açısından bir zorunluluktur (Imanzadeh & Gündoğdu, 2013). Lindsey

(2012), rekreasyonel sporlara katılım sağlayan bireylerin elde ettikleri faydalar üzerinde yapmış olduğu bir araştırmada; stresi azalttığı, bedensel iyileşme duygusu, başarı hissi, kilo kontrolü, spor yetenekleri, fiziksel güç, zindelik ve arkadaşlık ile ilgili sorunlara daha fazla yanıt verdiği sonucuna ulaştığını açıklamaktadır.

Spor etkinliklerinin çeşitliliği ve hayata geçirme alanlarının niteliklerindeki farklılığından dolayı pek çok yapı ve alan spor tesisi olarak belirtilebilmektedir. Bu anlamda spor tesisi terimi; içerisinde sportif etkinliklerin gerçekleştirilebileceği bütün türdeki stadyum, pist, saha, salon vb. olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda spor tesisi ise, bütün yaş gruplarındaki bireylerin sağlıklı bir şekilde hayatlarını sürdürmeleri için özel ve kamu kuruluşları eliyle her branşta spor hizmeti üreten ve sunan etkinlik alanları olarak ifade edilmektedir (Yiğit, 2023). Bu bağlamda, toplum sağlığının korunması ve devamlılığının sağlanması amacıyla kamunun bireysel veya grup halinde serbest zamanlarını verimli bir şekilde geçirebilmesi yönünde özel işletmeler, belediyeler, il özel idareleri ve devlet tarafından inşa edilen tesislerin olduğu görülebilir. Bunlar; dans ve buz pistleri, futbol, voleybol ve basketbol sahaları, jimnastik, spor etkinlik alanları ve stadyumlar, yüzme havuzları, halı sahalar, spor salonları vb. olarak belirtilen işletmeler spor odaklı hizmet veren rekreasyon işletmeleri olarak belirtilebilir. Sowier-Kasprzyk & Widawska-Stanisiz (2020)'e göre; spor tesisleri ve kompleksleri kapsamındaki açık ve kapalı etkinlik alanları ve eğlence tesis işletmelerinin yöneticileri, iş görenlerin ve rekreasyonistlerin (müşteri, halk) güvenliğinin sağlanması yönünde gerekli tedbirlerin alması gerekmektedir.

Dünya genelinde spor tesislerinin kent merkezlerinde yoğunlaştığı bilinmektedir. Bu tesislerde istihdam edilen çok sayıda çalışanın olduğu görülebilir. İlgili tesislerin inşası ile insanlara spor alışkanlığının kazandırılarak, daha sağlıklı ve dinç bireylerin yetiştirilmesinin amaçlandığı düşünülebilir. Dolayısı ile bu amacın gerçekleştirilebilmesi noktasında, hükümet ve devlet politikalarının ilgili tesislerin çoğalması yönünde teşviklerin verilmesi ve bu tesis ücretlerinin kamudaki hemen hemen herkesin karşılayabileceği belirli bir standarda getirilmesi gerektiği belirtilebilir. Böylece, kamuyu daha memnun edeceği, sosyal, kültürel ve sağlık yönünden daha etkili sonuçlara ulaşılabilmesi belirtilebilir. Bu kapsamdaki işletmelere; il spor müdürlükleri, üniversiteler ve yerel yönetimlerin işletmesindeki şehir, üniversite ve mahalle stadyumları, spor kompleksleri, yüzme havuzları, dövüş spor salonları, özel halı saha işletmeleri, vb. örnek verilebilir.

1.12.2. Kişisel Tercihlere Yönelik Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri

Bireyler serbest zamanlarını eğlence amaçlı olarak yalnızca dinlenerek, aktif ya da yarı aktif etkinlikler yaparak değerlendirebilmektedir (Sava, 2016). Bu bağlamda insanların kişisel tercihlerinde birçok etkenin rolü bulunmaktadır (Ceyhun, 2008). Bireylerin çok değişik arzu ve isteklerinin olması, toplumsal ve kişisel çevreden kaynaklandığı belirtilmektedir (Sandıkçı & Günay, 2012). Bu nedenle rekreatif hizmetler, olaylar ya da dış çevre etkenlerden sonra rekreasyonistlerin gereksinimlerini giderecek biçimde programlanarak, müşterilerin kişisel tercihlerine göre özelleştirme imkanı oluşturan araçlar geliştirmelidir (Buhalis & O'Connor, 2005).

İnsanların serbest zamanlarını değerlendirmek için sadece kişisel tercihlerini ya da münferit maksatlı olarak zevk duyabileceği herhangi bir rekreasyon etkinliği gerçekleştirilebilmektedir. Bireyin sadece kendi başına gerçekleştirebileceği sanat, spor, kültür, turizm, eğitim ve diğer alanların haricinde kalan rekreatif etkinlikler bu kapsamda değerlendirilmektedir (Vapur, 2017). Bu çerçevedeki etkinliklerin gerçekleştirilebileceği açık veya kapalı alanlar kişisel tercihlere yönelik hizmet eden rekreatif işletmeler olarak ifade edilmektedir. Oyun ve şehir parkları, ibadethaneler ve hayvanat bahçeleri bu işletmelere örnek olarak verilebilir (Gül, 2014).

1.12.3. Kültürel Etkinlik Odaklı Hizmet Veren Rekreatyon İşletmeleri

Rekreatyon işletmeleri açısından bireyleri eğlendirmek ön plandadır. Bu nedenle bu işletmeler için eğlence önemli bir güç olarak görülmektedir. Bu işletmeler eğlenceye dönük pek çok rekreatyon aktivite ve faaliyetleri organize ederek hayata geçirmektedir. Söz konusu bu etkinlikler arasında spor, kültür ve sanat sıklıkla yapılmaktadır. Aynı zamanda rekreatyon işletmeleri için spor, sanat ve kültür etkinlikleri hizmet pazarında çok çekici ve kârlı bir hizmet olarak görülmektedir (Şimşek, 2022) Kültürel etkinlik odaklı hizmet veren rekreatyon işletmeleri, bireylerin zorunlu çalışma zamanları dışında kalan serbest zamanlarında pasif katılımlarıyla kendilerini kültür ve sanat yönünden geliştirebilmeleri ile ilgili hizmet sunan kamu ve özel işletmeler olarak tanımlanabilir. Kültürel etkinlikler, ister kamu isterse özel sektör tarafından yapılsın, belirli bir ücret karşılığında sunulduğu bilinmektedir.

Sanat ve kültürel faaliyetler, kültürel iletişim aracı olmakla birlikte bireylerin sosyal gelişimine ve toplumsal aydınlanmaya yol açmakta ve ilgili şehrin sosyal hayatını gelişime, değişime açık ve dinamik yaşam biçimine dönüştürmektedir (Şimşek & Hızal, 2023). Kültürel etkinlik odaklı hizmet veren rekreatyon işletmelerin topluma sunmuş olduğu etkinlik, katılımcıların uyrukları göz önüne alınarak düzenlenmesi gerektiği gibi, bir başka millettan katılımcıların kültürü ile ters düşmemesi gerektiği belirtilebilir. Aynı zamanda bu durum ilgili kültürel etkinliğin gerçekleştirildiği bölge veya yerel halkın kültürel anlayışı, örf, adet, gelenek ve göreneklerin de dikkate alınması gerektiği ifade edilebilir. Bu rekreatyon işletmelerine sergi, resim ve sanat salonları, bale, dans ve müzik salonları, kültürel miras alanları, müzeler, konser meydanları işleten tesis işletmeleri örnek olarak sıralanabilir. Ancak, Azaklı & Özgür (2004)'e göre festivaller, kültür ve sanat etkinlik hizmetleri arasında önemli bir yere sahiptir. Festivaller genel anlamda, yöre kültürü ve tarihini korumak ve geliştirmek, iş imkanı ve yerel rekreatyon etkinlik veya aktivite sağlamak ve bölge düzeyinde turizm endüstrisini iyileştirmek gibi farklı sebeplere bağlı olarak organize edilmektedir.

1.12.4. Doğa ve Çevre Odaklı Hizmet Veren Rekreatyon İşletmeleri

Rekreatyon, bireylerin kaybettiği enerjilerini tekrar elde etmelerini, bedensel ve zihinsel yorgunluğu ve gerginlikten kurtarabilecek bir coşku, ferah ve tatmin olma hissi yaşamalarına imkân yaratmaktadır. Bireyleri bu duygulara teşvik eden açık veya kapalı alan rekreatyon etkinlikleri olabilmektedir. Açık alan rekreatyonu, tipik olarak bireyler ile çevresel ve doğal kaynaklar arasındaki etkileşimin olduğunu işaret etmektedir. Ormanlar, akarsular, göller, dağlar, nehirler, milli parkların yanı sıra kamp ve piknik alanları (Karadağ & Akpınar, 2003) vb. rekreatyon açısından doğal kaynaklar olduğu belirtilmektedir (Mellaku vd., 2022).

Topluma doğanın sağladığı yararların çoğunlukla göz ardı edildiği ve bu sebeple açık finansal neticeleri olan yönleri lehine önemsenmediği ileri sürülmektedir. Parasal değerlerin, doğal sermaye ve ekosistem hizmetlerine verilmesi nedeniyle çevrenin yanı sıra toplumun tamamı açısından daha iyi kararların verilmesi ile sonuçlanabilir (Széchy & Szerényi, 2023). Şehirlerde insan nüfusunun hızla artmasının paralelinde, rekreatyon ve sağlıklı bir ekolojik çevreye olan arzusu insanlarda her geçen gün yükselmektedir. Yükselen bu talebi gidermek için doğa ve çevrenin beraberinde biyolojik çeşitliliğin korunması (Özmekik & Göktaş, 2023), rekreatyonel hizmetlerin insanlara sunulmasında önemli fırsatlar yaratabilmektedir (Ge vd., 2022).

Topluma rekreatyonel hizmetler anlamında bazı fırsatları sunabilmek için farklı türlerde rekreatyonel işletmeler olduğu bilinmektedir. Doğa ve çevre odaklı hizmet veren rekreatyon işletmelerinin, bu işletmeler arasında yer aldığı belirtilebilir. İnsanların

yaşamlarındaki bazı olumsuz etkilerden kaynaklı kötü olumsuz etkilerden kurtulmalarına ve kendilerini zihinsel, ruhsal ve fiziksel yönden yenilemelerine toplu, bireysel veya kitlesel olarak hizmet etmek için şehir dışı doğal alanlardaki kaynaklar (ormanlıklar, milli park ve koruma alanları, akarsular, göller, nehirler ve ırmaklar, plajlar, kanyonlar) üzerinde bazı düzenlemeler ile kurularak toplumun hizmetine sunulan işletmeler, doğa ve çevre odaklı hizmet veren rekreasyon işletmeleri şeklinde tanımlanabilir. Bu işletmeler kamu tarafından kurularak işletildiği gibi özel anlaşma ve protokoller ile de özel işletmelere kiralanarak işletilmesinin yapıldığı görülebilir. Ücretsiz veya belirli bir ücret karşılığında milli parklarda, plajlarda, koruma alanlarında, ormanlıklarda vb. doğal alanlarda piknik yapmak, sörf yapmak, yüzmek, kamp vb. etkinlikleri hayata geçirmelerinde topluma yeme, içme, konaklama, güvenlik, araç ve gereç temini vb. imkânı sunan işletmeler örnek verilebilir.

Doğa ve çevre odaklı hizmet veren rekreasyon işletmelerinin düzenlenmesi ve dizaynında, ilgili alana gelen rekreasyonistlerin düşünce ve fikirlerinin alınması insanların ilgili işletme ve alanın korunmasına katkı sağlayacağı belirtilebilir.

1.12.5. Eğitim Odaklı Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri

İnsanların boş zaman etkinliklerine olan ilgisinin artması nedeniyle, farklı rekreasyon etkinliklerini beraberinde getirmesi üzerine (Değer, 2020), son zamanlarda yeni rekreasyon işletmelerinin hizmet vermeye başladığı görülmektedir. Yerel yönetimlerin spor etkinlikleri için parklar yapması, bazı kamu kurumlarının sanat ve mesleki eğitim merkezleri ve halk eğitim merkezleri küçük ücretler karşılığında vatandaşlara fiziksel ve kültürel aktiviteleri temel alan ders ve kurs imkânları sunmaktadır (Coşkun, 2021). Bu açıklamalar göz önüne alındığında, eğitim odaklı hizmet veren rekreasyon işletmeleri, insanların zorunlu eğitim ve öğretimlerinin dışında kendilerini kişisel yönden gereksinim duyduğu bazı alanlarda geliştirmek amacı ile boş zamanlarında aktif veya pasif şekilde katılımlarıyla halkın eğitimine dönük hizmetler sunan özel ve kamu işletmeleri olarak tanımlanabilir. Bu hizmetler daha çok kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra özel işletmelerin sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde ticari amaç olmadan veya çok cüzi ücretler karşılığında yerine getirildiği söylenebilir. Bu bağlamda Yılmaz (1989), halk kütüphanelerinin amaç ve fonksiyonlarını *“Sağlanan materyaller ile bireylerin boş zamanlarını yaratıcı, yapıcı bir biçimde değerlendirmelerine teşvik etmek”* olarak açıklanabileceğini belirtmektedir.

Eğitim odaklı hizmet veren rekreasyon işletmeleri, halkın gereksinim duyduğu pek çok alanda kurs ve eğitimler vererek, mesleki ve teknik yönden sertifika belgesi verdiği gözlenmektedir. Böylece, bireylerin işletmelerde veya kurumlarda iş bulmalarına katkı sağladığı belirtilebilir. Bu kurslara; bilgisayar, İngilizce, mesleklere ilişkin ustalık belgeleri (saç bakım hizmetleri, berberlik, aşçılık, müzik, el sanatları, dikiş ve el sanatları) vb. örnek olarak söylenebilir. İlgili İşletmelere örnek olarak halk, okul ve üniversite kütüphaneleri, halk eğitim merkezleri, mesleki eğitim merkezleri, el sanatları ve hizmet içi eğitim merkezleri, dini eğitim merkezleri, üniversitelerin sürekli eğitim merkezleri vb. sıralanabilir.

1.12.6. Turizm ve Tarihi Miras Odaklı Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri

Turizm çok sayıda insan tarafından bilinmesinin yanı sıra önemsiz olarak da görülmekte ancak, birçok insan da turizmi bir eğlence ve rahatlama kaynağı olarak düşünmektedir. Buna dönük etkinlikleri insanlar, çalışmama zamanı ve emekli oldukları zamanlarda yapmaktadır (Robinson vd., 2020). Turizm, aslında sosyal bir etkinliktir. Her ne şekilde olursa olsun, bireylerin yaşam ve iş hayatını sürdürdükleri kent veya ülkelerden uzak mesafelere seyahat ederek, destinasyonlarda kaldıkları süre zarfında hayata geçirdikleri etkinlikler olarak ifade edilmektedir (Sharpley, 2006).

Kent veya kırsal alanlarda, bireylerin hafta sonu tatilleri ile senelik izinlerini veya gün içindeki serbest zamanlarını değerlendirmek maksadıyla, kamu ve özel işletmeler tarafından kamu yararı sağlamak ve ekonomik kalkınma için oluşturulan tabii güzellikler, tarihi miras ve kültürü tanıtmaya için turizm alanında hizmet veren rekreatif işletmeler turizm ve tarihi miras odaklı hizmet veren rekreasyon işletmeler olarak belirtilmektedir (Yıldırım, 2022). Turizm ve tarihi miras odaklı hizmet veren rekreasyon işletmeleri arasında yer alan konaklama/otel işletmelerinde müşterilere sunulan animasyon etkinlikleri hizmet satışlarını direkt etkilemekte önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda bu etkinlikler işletmenin hayat süresinin devamlılığını sağlamakta ve kârlı bir biçimde işletilmesine imkân oluşturmaktadır. Diğer yandan rekreasyonist/müşteri açısından işletmenin etkili bir imajının olması, cazibesinin artması, tur operatörlerinin işletmeyi tercih etmesi ve işletmenin dinamik bir şekilde rekabet etmesi ancak bu şekilde sağlanabilmektedir (Gökdeniz & Dinç, 2000).

Turizm ve tarihi miras odaklı hizmet veren rekreasyon işletmelerine; kongre ve sergi salonları, ören yerleri, kültürel miraslar, doğa koruma parkları ve müzeler örnek verilebilmektedir (Mansur, 2021). Özellikle turizm endüstrisinde fazlaca kullanılan ve bu endüstrinin olmazsa olmazları olarak ifade edilebilen otel ve konaklama işletmelerinin en başta geldiği söylenebilir. Çünkü bireylerin turizm ve tarihi miras odaklı hizmetlerden yararlanabilmelerinde konaklamanın zorunlu gereksinimler arasında olduğu belirtilebilir.

1.12.7. Eğlence ve İkram Odaklı Hizmet Veren Rekreasyon İşletmeleri

Eğlenceye dönük hizmet hareketleri, kısmen ailenin değişen fonksiyonlarının bir işaretidir. Şehirleşme, kitlesel hareketlilik ve haberleşme, aileyi eski merkezi durumundan uzaklaştırmakta ve ev ortamını kapsayan rekreasyon etkinlik anlayışı olarak okula, ibadet yerlerine, mahalleye, eğlenceye, eğlence merkezlerine ve genel olarak topluluğa konumlandırmaktadır. İnsanların her zamankinden daha çok zaman ve maddi imkânlara sahip olmasına bağlı olarak, toplumsal eğlence hizmetlerine ilgilerin arttığı gibi, kamu kaynaklarından finanse edilen tam ve yarı zamanlı eğlence hizmetleri programlanarak işletilmektedir (Shivers, 2021) İnsanların kent ve çalışma hayatından dolayı yaşadıkları baskı, tükenmişlik ve stresi azaltarak yaşam tatminlerini yükseltmek maksadı ile kamu ve özel teşebbüs eliyle açık veya kapalı rekreasyon mekanlarında bireyleri coşturmak ve onlara hoş bir zaman deneyimi yaşatmak amacıyla kurulan işletmeler eğlence ve ikram odaklı hizmet veren rekreasyon işletmeleri olarak ifade edilmektedir (Yıldırım, 2022).

Eğlence ve ikram odaklı hizmet veren rekreasyon işletmelerinin özellikle bir ülkenin başkentinde veya büyük kentlerde konuşlandırılmış olduğu görülebilir. Bu eğlence merkezlerinin konuşlandırılmasında, kentin nüfusunun yanı sıra ülke içinden ve dışından gelecek turist, rekreasyonist veya müşterilerin ilgili merkezi ziyaret etme durumu ve gereksinimlerinin dikkate alındığı söylenebilir. Aynı zamanda, eğlence ve ikram odaklı hizmet veren rekreasyon işletmelerinin sunmuş olduğu hizmetlerden deneyim elde etmek isteyen bireyler, kent yaşamına özenmekte, cazip gelmekte ve bu sebeplerden dolayı kırsal kesimlerden kent merkezlerine olan göçün artmasını etkilediği düşünülebilir. Çünkü insanlar iş ve hayat koşullarının üzerlerinde bıraktığı olumsuz etkiden kurtulmak için bu gibi işletmelerin sunmuş olduğu hizmetlerden faydalanma, kendilerini coşturma, yaşamdan tatmin olma ve özgürce eğlenme isteği duygusu içinde olduğu söylenebilir.

Eğlence ve ikram odaklı hizmet veren rekreasyon işletmelerine; alışveriş merkezleri, müzikholler, marina ve limanlar, bar ve restoranlar, konser ve sergi salonları örnek verilebilir (Vapur, 2017). Dünya genelinde düşünülür ise, en büyük ve en çok ziyaretçi çeken, eğlence hizmeti sunan rekreasyon işletmeleri arasında; ABD'nin Florida eyaletinde ve Fransa'nın Paris başkentindeki Disneyland, Danimarka'nın Kopenhag kentindeki Tivoli ve İspanya'nın Barselona kentindeki Port Aventura eğlence merkezi örnek verilebilir (Mansur, 2021).

2. BÖLÜM: YAŞAM KALİTESİ

2.1. Yaşam Kalitesi Kavramı

Yaşam kalitesi kavramının kullanımı 1964 yıllarına kadar dayanmaktadır. Yaşam kalitesi (QOL), son yıllarda geniş bir tartışma konusu haline geldiği gibi (Andereck vd., 2007), son münazaraların iki değişik şekilde yapıldığı ifade edilmektedir. İlkinde, çağdaş sanayi toplumunun zenginlik, iletişim kolaylığı ve serbest zamandaki önemli edinimlere rağmen, çok sayıda insan kaderini iyileştirmede genel olarak, etkili bir ilerleme olmadığı yönünde bir duyguyu temsil ettiği açıklanmaktadır. İnsanların 25 yıl öncesine göre, geleceğinin çok az cazip olabileceği belirtilmektedir. Bu anlamda ikincisinde ise, yaşam kalitesine özen, çok daha iyi bir şeye karşı hissedilen isteğin ya da kaçırılan bir şeye karşı hissedilen özlemi temsil ettiği belirtilmektedir (McCall, 1975). Literatürde yapılan araştırmada, yaşam kalitesi kavramına ilişkin birçok örgüt ve araştırmacının farklı şekillerde tanımlamalara yer verdiği görülmektedir. Bu tanımlamalardan bazıları aşağıda olduğu gibi belirtilebilir.

- Yaşam kalitesi terimi ilk defa 1939'da Thorndike tarafından *"sosyal çevrenin bireyde yansıyan tepkisi"* olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın ana unsur, *"iyi bir sosyal çevre (bu daha çok ekonomik anlamdadır) bireysel kalite algılarının da iyi olması sonucunu doğurur"* düşüncesi olduğu vurgulanmaktadır (Durmaz-Akyol, 1993).

- Dünya Sağlık Örgütü yaşam kalitesini, *"kişinin kendi durumunu kültürü ve değerler sistemi içinde algılayış biçimi"* şeklinde tanımlamaktadır (Atasever & Erdinç, 2003).

- Yaşam kalitesi, mutlu hissetme ve hayattan memnun olmayı içeren, genel anlamda *"iyi olma durumu"* şeklinde kullanılan bir kavramdır. Aynı zamanda yaşam kalitesi, bireyin hayatının tamamıyla iyi sürdüğüne ilişkin hissettiği öznel duygu olduğu belirtilmektedir (Şahin & Emiroğlu, 2014).

- Yaşam kalitesi, *"yaşamın tamamından o anda elde edilen tecrübelerle ortaya çıkan bir kişinin kendisini öznel olarak iyi hissetmesi"* şeklinde ifade edilmektedir (Öksüz & Malhan, 2005).

- Yaşam kalitesi, *"yaşam şartları içerisinde elde edilebilecek kişisel doyumun seviyesini etkileyen, hastalıklara ve günlük yaşamın fiziksel, ruhsal ve toplumsal etkilerine verilen kişisel tepkileri gösteren bir kavram"* olarak tanımlanmaktadır (Top vd., 2003).

"Yaşam kalitesi" kavramı, iyi yaşam terimlerinin farklı şekillerinde slogan olarak kullanılmaktadır. Yaşam kalitesinde iki ayrım söz konusudur. Bunlardan birincisi, iyi bir yaşam için fırsatlar ile yaşamın sonuçları arasındaki ayrımdır. Söz konusu bu ayrım, halk sağlığına ilişkin çalışma alanlarında yaygın olarak kullanılmaktadır. İlgili ayrımda kalite, bireyin yaşamını devam ettirdiği çevre olarak açıklanmaktadır. İkincisi ise, yaşamın dışsal ve içsel nitelikleri arasındadır. Bu ayrımda kalite, bireyin kendisinde olmanın yanı sıra ilgili ayrım halk sağlığında oldukça fazla kullanılmaktadır (Veenhoven, 2014). Hangi türde olursa olsun bir amaca ulaşıncı, tekrar yeniden bir hedef belirlenmekte ve bu hedefe ulaşmaya dönük çalışmalar veya girişimler etkin bir temeli açığa çıkarılmaktadır. Bazı araştırmacıların yaşam kalitesiyle, iyi olma halini aynı anlamda birbirlerinin yerine kullandığı ifade edilmektedir. Yaşam kalitesi terimi birçok terimin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Bunlara; öznel ve nesnel iyilik hâli, mutlu olma, yaşam tatmini, duygusal ve psikolojik iyi olma hali, refah vb. terimler örnek verilebilmektedir (Keleş & Akmeşe, 2022).

Yaşam kalitesi terimi, birçok farklı terimin yerine kullanıldığı bilinmektedir. Literatürde yapılan araştırmada, yaşam kalitesine odaklı çok sayıda araştırma çalışmalarının (Bhandarkar vd., 2011; Chamlin & Chren, 2010; Eiser & Morse, 2001; Garratt vd., 2002; Eltahir vd., 2013; Nichol vd., 2011; Parry vd., 2001; Dasgupta & Weale, 1992; Ventegodt

vd., 2003; Rahman vd., 2001; Ventegodt vd., 2003; Eiser vd., 2000; Rahman vd., 2005; Veenhoven, 1996; Guyatt vd., 1987; Arrington vd., 2004; Wolniak, 2019) yapıldığı ve ilgili araştırmalarda, yaşam kalitesinin ölçümlendiği dikkat çekmektedir.

2.2. Yaşam Kalitesi Tarihsel Bakış

Yaşam kalitesi, uygarlık tarihine kadar dayanmaktadır. Kentlerin ilk kuruluşunda, yaşam kalitesinin insanlar tarafından önemsendiği belirtilmektedir. Mutluluk ve iyi yaşamın nasıl oluşturulacağı ve ne olduğunu sorgulayan Yunan Filozofların Platon ve Aristo olduğu açıklanmaktadır. M.Ö. 427-347’de Platon’un “Devlet” adındaki üçüncü kitabında, yaşam kalitesine ilişkin düşüncelerin ipuçları görülmektedir. Platon ilgili eserinde, “hayatın değeri” ile “yaşamın süresinin mi, yoksa kalitesinin mi ön plana alınması gerektiği” gibi yaşam kalitesine ilişkin olguları, tıbbi yönden örnekleriyle özellikle yorumlamaktadır (Uysal-Şahin, 2022). Bu bağlamda; mutluluk, anlamlı yaşam, iyi yaşam, kendinin iyi olduğunun farkında olma, refah bir yaşamı devam ettirme, yaşama maksadı, yaşama şansı vb. konuların antik dönem filozofları arasında da münazaraya konu olmuş olması, ilgili terimleri kapsamına alan yaşam kalitesi terimi felsefi anlamda, kökünün çok daha öncelerine dayandığını işaret etmektedir (Edisan & Kadioğlu, 2013).

"İyi yaşamla ilgili endişenin muhtemelen medeniyet kadar eski olduğunu unutmayın." Bu anlamda endişenin “düşünceli bir endişe” şeklinde belirtilmesinden, ayırt edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bilim adamları ilgili endişenin geçiş ayinleri, siyasi çalkantılar ya da ekonomik bunalımlar vb. ani ve kapsamlı bireysel ya da sosyal değişim şartlarında açığa çıkabileceğini ileri sürmektedir. Yaşam kalitesine ilişkin yapılan çalışmaların tarihsel gelişimi dikkate alındığında, “düşünceli bir şekilde endişelenmeye” teşvik eden şartların olduğu belirtilmektedir. Bu anlamda, ani sosyal değişimin sosyal şartları altında yaşam kalitesine dönük düşünceli endişelerin ortaya çıktığı tahmin edilmektedir (Roberts & Clifton, 1991). Felsefe alanında uzun zamandır süren araştırmalara rağmen, yaşamın “iyiliğin” ne ile değerlendirileceğine ilişkin ilgi ve “yaşam kalitesi” gibi terimlerin kullanılmasına yer verilmesi, sosyal bilim disiplinlerinden özellikle sosyoloji, psikoloji ve sosyal politikaya İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ancak tamamen giriş yaptığı açıklanmaktadır. Bazı araştırmacılar; sosyal politikalar adı altında yapmış oldukları münazaralarda “yaşam kalitesi” kavramının, ABD’de John Kennedy ve Lyndon Johnson başkanların yönetim döneminde ortaya atıldığı konusunda hem fikir oldukları belirtilmektedir (Giuntoli, 2010). Dünya Sağlık Örgütü (WHO), sağlığı 1946 yılında “Yalnızca hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik hali” şeklinde tanımlamasına müteakip “Yaşam Kalitesi” terimine olan ilgide oldukça artış görüldüğü ifade edilmektedir (Müezzinoğlu, 2005).

Yaşam kalitesinin sistematik olarak incelenmeye başlanması; 1996’da Birleşmiş Milletlerin, İnsan Yerleşimleri Konferansını İstanbul’da düzenlediğinde “herkes için yaşam kalitesi” ilkesini kabul etmesiyle başlamaktadır. Yaşam kalitesi yalnızca sağlık ile değil, ekonomik ve sosyal refah ile de yakından ilişkili olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle yaşam kalitesi, sağlık alanında gerçekleştirilen araştırmaların yanı sıra toplumsal, ekonomik ve kent planlaması alanlarında da araştırmalar yapılarak literatüre kazandırılmaktadır (Uysal-Şahin, 2020). Ancak Hancock (2000), “Bugün, yaşam kalitesi üzerine araştırmalar . . . sosyoloji, psikoloji, coğrafya, ekonomi, tarih, tıp, eczacılık, eğitim, kriminoloji, mimarlık, ulaşım, sanat, gelir, istihdam, toplum ve çevre sorunları ve ticari işletmelerin pazarlama departmanları dahil olmak üzere birçok endişeyi kapsar. Tüm bu faaliyetlere rağmen, yaşam kalitesinin ne olduğu konusunda fikir birliği yoktur.” şeklinde açıklamaktadır.

2.3. Yaşam Kalitesi Özellikleri

Yaşam kalitesi, genel anlamda tatmin, mutluluk, memnuniyet, doyum ve mücadele etme becerisi kavramları ile ifade edilebilmektedir. Bu durum, yaşam kalitesinin ne kadar önemli olduğunu işaret etmektedir. Bu bağlamda; yaşam kalitesinin sahip olduğu bazı özellikler aşağıda olduğu gibi sıralanabilir (Calman, 1984):

- ✓ Tek bir kişi tarafından değerlendirilen ve açıklanabilen bir terimdir.
- ✓ Yaşamın birçok boyutu kapsamında değerlendirmesi yapılmalıdır.
- ✓ Kişisel amaç ve hedefler ile alakalıdır.
- ✓ İyileştirme, hedef ve amaçları belirleme ve hayata geçirme becerisi ile alakalıdır.
- ✓ Hastalık ve iyileşme süreçleri, hedeflerde farklılaşma yaratabilir.
- ✓ Hedefler gerçeğe uygun olmalıdır.
- ✓ Yaşam kalitesindeki olumsuz zaman dilimini azaltmak için hareket edilmelidir. Bu eylem yalnız veya bir başkasının katkıları ile yapılabilir.
- ✓ Bireydeki beklenti ve gerçeklik arasında uzaklık, bireyler için güdüleyici olabilir.
- ✓ Ulaşılan her hedefte, boşlukların yeniden belirlenmesi ve devamlı olarak değişim gösteren bir süreçtir.

Yaşam kalitesi; bilinen ve hassas, fonksiyonel, ruhsal, sosyal hayat, cinsel ve mesleki yönler ile bir araya getirildiğinde, kişinin hem iç hem de dış dünyasında dengeyi sağlamaktadır. Beklentilerin somut durumlara göre düzenlenmesine müteakip, birey kötü durumlar ile karşılaşsa bile, iyi dengelenmiş bir yaşam kalitesini devam ettirmesi çok daha basit hale geleceği düşünülmektedir (Fraga vd., 2011). Bu nedenle bir toplumdaki yaşam kalitesine; bisiklet veya yürüyüş yolu ve buna ilişkin tesisler ve parkurlar, canlılık ve ulaşılabilirlik, güvenilirlik, sosyal eşitlik, yapay veya doğal çevre düzeni veya yapısının önemli ölçüde olumlu yönde katkı sağlayacağı ve yararlı olacağı belirtilmektedir (Shafer vd., 2000).

2.4. Yaşam Kalitesi Göstergeleri

İnsanlar doğası gereği, en iyi yaşam kalitesine sahip olarak yaşamak isterler. İnsanların yaşam kalitesine etkisi olan bazı göstergeler bulunmaktadır. Crouch & Ritchie (1999)'e göre; bütün toplumlar, içinde yaşamış olduğu insanların, yaşam kalitesini ve refah düzeyini en etkili bir şekilde nasıl yerine getirebileceğine ilişkin kararlar yüz yüze kalmaktadır. Bu anlamda, yaşam kalitesine ilişkin göstergeler dört başlık adı altında sınıflandırılabilir. İlgili yaşam kalitesi göstergeleri; ekonomik, çevresel, sağlık ve sosyal göstergeler olarak sıralanabilir. Bunlar aşağıda olduğu gibi alt başlıklar halinde ayrı ayrı açıklanabilir.

2.4.1. Ekonomik Göstergeler (*Economic Indicators*)

Toplumdaki insanlar, kaynakları ve kişisel istekleri ile orantılı bir şekilde kendileri için uygun olan en iyi yaşam kalitesini seçmektedir. Bu anlamda insanların fayda ve kaliteli yaşama yönelik seçimlerindeki yaklaşımı, çağdaş ekonomik fikir temelinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır (Diener & Suh, 1997). Ekonomik gösterge, teknolojik iyileşme ve ekonomik büyümeyi kapsamaktadır. Gayri safi milli hasıladan birey başına karşılık gelen yıllık gelir, mülkiyet sahipliği, iş görme şartlarına uygunluk, dayanıklı tüketim ürünleri sahipliği vb. ekonomik göstergelerin göreceli iyilik durumu olarak belirtilmektedir (Görgün-Baran, 2008).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) sosyal ve ekonomik yönden ilerlemenin refah göstergeleri özünde, maddi koşullar ve yaşam kalitesinin kesin olarak bir birinden ayrı olduğunu açıklamaktadır. Maddi yaşam koşulları ile ekonomik refah aynı anlama gelmemektedir. Yaşam kalitesi, insanların yaşam şanslarını ve yaşamdaki fırsatlarını birlikte tayin eden ve çeşitli kültür ve bu yönde değerli bulunan finansal ve parasal olmayan

özellikler kümesi olarak tanımlanmaktadır (Hajduová vd., 2014). Yaşam kalitesi göstergelerinden ekonomik gösterge odaklı (Wilson, 1968; Bondarenko vd., 2019; Max-Neef, 1995; Khan & Iqbal, 1982) birçok çalışmanın araştırmacılarca literatüre kazandırmış olduğu tespit edilmiştir.

Toplumdaki bireylerin yaşama kalitesi üzerinde olumlu etkileri olduğu bilinen sosyal, kültürel, sanatsal vb. yöndeki etkinliklere katılım sağlamalarında ekonomik düzeylerinin önemli rol oynadığı belirtilebilir. Ekonomik düzeyleri iyi olan bireylerin oluşturmuş olduğu toplumlar da kişi başına düşen GSMH oranının yüksek olduğu bilinmektedir. Kişi başına düşen ilgili oran ne kadar yüksekse, toplumun yaşam kalitesi de bir o kadar yüksek olacağı belirtilebilir. Bu bağlamda; ekonomik göstergeler (teknolojik ilerleme ve ekonomik iyileşme) açısından istenilen oranı yakalayan ülkelerdeki toplumların da yaşam kalitesine olumlu yönde etki edeceği değerlendirilmektedir. Böylece, yaşam kalitesi yüksek olan bireylerin yapmış olduğu iş ve işlemlerde daha verimli olacağından, ülke ekonomisine de ekonomik göstergeler bağlamında önemli katkılar sağlayacağı belirtilebilir. Bir başka ifadeyle, ekonomik göstergeler ve yaşam kalitesinin karşılıklı olarak etkileşim halinde olduğu düşünülebilir.

2.4.2. Çevresel Göstergeler (Environmental Indicators)

Yaşam kalitesi, çevre sağlığından ciddi derecede etkilenmektedir. Bu direk etkiden dolayı, çevresel kalitenin insanların yaşam kalitesinde önemli bir rolü olduğu belirtilmektedir. Gerçekte “yaşam kalitesi ile ilgili çevresel göstergeler” oldukça kapsamlı terimlerdir. Toplumun, çevresel imkân ve hizmetlere ulaşabilmesinde çevresel alanların (Örnek: su, hava, toprak, orman vb.) kalitesi konusunda, bilgi sağlayan gösterge sistemlerinin oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır. Çevresel anlamda yapılan hizmetler ve sağlanan imkânlardan toplumun faydalanması, yaşam kalitesi yönünden toplum üzerinde olumlu yönde direk etki etmektedir (Streimikiene, 2014). Aynı zamanda, toplumun hizmetine sunulan çevresel anlamdaki hizmetlerin planlaması ve yapımında çevrenin doğal yapısının korunmasına dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Diğer yandan, çevresel hizmetlerin yapılmasında toplumun talepleri, önerileri, gereksinimleri dikkate alınması önemli olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda; Çevresel yönden topluma sağlanan hizmetlerin kalitesi, ilgili kent veya şehri yaşanır kılacağı gibi toplumun çevreye olan duyarlılığını ve koruyuculuğuna ilişkin tutumlarında da iyileşmeler görülebilir.

Çevredeki zararlı maddeler, toplum sağlığını ciddi derecede kötü etkilediğinden, insan sağlığı ile çevrenin oldukça önemli birliktelik oluşturduğu belirtilmektedir. Çünkü insanlar su, temiz hava, toprak, ağaçlıklar ve yeşil mekânlara ulaşım vb. çevresel unsurlardan ve hizmetlerden doğrudan faydalanmaktadır. Bu unsurlar, insanların temel gereksinimleri gidermelerine ve serbest zamanlarını değerlendirmelerine imkân sağlamaktadır. Çevresel göstergeler, yaşam kalitesi ile olan ilişkileri açısından; çevresel kalite, çevreye duyarlı davranış ve çevresel hizmetlerin tüketimi şeklinde sınıflandırılabilir (Streimikiene, 2015). Çevresel göstergelerin her hangi birinde oluşacak bozulma, diğer göstergeleri de olumsuz yönde etkileyeceği belirtilebilir. Çevresel göstergeleri kapsayan alanların bozulması, toplumun yaşam alanlarının bozulması anlamına gelmekte ve toplumun yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyeceği söylenebilir.

2.5.3. Sağlık Göstergeleri (Health Indicators)

1970 yıllarından bu yana “sağlıkla ilgili yaşam kalitesi” diğer bir ifadeyle “yaşam kalitesi” konusunun, epidemiyolojik (hastalık ve sağlık durumları, sorun ve sebepleri) tedbirler ve klinik araştırmalarda gün geçtikçe daha uçlarda yer aldığı belirtilmektedir. 1970 yıllarından önce, ilgili tedbirler genelde performans önlemleri ya da sağlık durumu tedbirleri olarak bilindiği ifade edilmektedir (McClimans, 2021). İnsan topluluklarında, yaşam

kalitesinin farklı açılardan sağlıkla ilgili etkileri görülmektedir. Sosyal epidemiyolojik araştırmalar; sosyal yardım, istihdam, serbest zaman fırsatları gibi imkanların toplumu gösterge anlamında sağlık durumunu desteklediği belirtilmektedir (Raphael vd., 1996).

Topluma ait sağlık göstergeleri, o toplumun yaşam kalitesi düzeyinin göstergesi olarak belirtilebilir. Sağlık göstergeleri, izlenen toplumun sağlığına ilişkin sunulan hizmetlerin kalitesi ve alınan tedbirlerin yanı sıra sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için yapmış veya katılmış olduğu rekreasyonel etkinliklere bağlı olduğu söylenebilir. Çünkü rekreasyonel etkinlikler/faaliyetler, insanları zihinsel, fiziksel ve ruhsal yönden yenilenmesini sağlamakla birlikte gelişimlerine büyük katkılar sağladığı, literatürde yapılan rekreasyon tanımlarından anlaşılmaktadır. Bu bağlamda rekreasyon (serbest zaman/boş zaman etkinlikleri), sağlık göstergeleri anlamında yaşam kalitesine olumlu faydalar sağladığı belirtilebilir.

2.5.4. Sosyal Göstergeler (Social Indicators)

Yaşam kalitesi (QOL) ve sosyal göstergeler, son zamanlarda birçok disiplinde araştırmaya konu olmakta ve gelişimini sürdürmektedir. Sosyal göstergeler kavramı, 1960 yıllarının başlarında Amerikan Sanat Akademisi tarafından ortaya atılmıştır. Genel anlamda, 1960'lı yıllarda sosyal göstergelere duyulan ilgi, batılı ülkelerde on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda başlayan ulusal, sosyal, ekonomik ve demografik bulguların elde edilmesi ve örgütlenmesiyle oluşmaktadır (Land vd., 2011). Bu bağlamda, yaşam kalitesi veya sosyal göstergelerle ilgili hareketlenme günümüzde önemli ilerleme kat ettiği açıklanmaktadır (Wish, 1986). Alan yazında yapılan araştırmada, yaşam kalitesi göstergeleri arasında yer alan sosyal gösterge odaklı araştırmacıların (Moberg, 1979; Noll, 2004; Michalos, 2004; Jankowska, 2014) çalışmalar yaparak bilim dünyasına kazandırdığı görülmektedir.

Yaşam kalitesi, toplumun yaşamına ilişkin olumlu yöndeki gelişmenin ekonomik faaliyet açısından, asıl maksadını oluşturduğu belirtilmektedir. Bu anlamdaki faktörleri, sosyal göstergeler olarak belirtilmesi tavsiye edilmektedir. Sosyal göstergeler; konum olarak iktisat kuramı içinde yer alabildiği gibi, toplumun refahını ya da yaşam kalitesini ölçmede araç olarak da kullanılabilir (Drewnowski, 1980). Bir toplumdaki bireylerin, boş zamanlarında katılmış veya gerçekleştirmiş olduğu bütün etkinlikler sosyalleşmelerini işaret ettiği belirtilebilir. Toplamların bazı faaliyet veya etkinliklere (tiyatro, sinema, sanat gösterileri, bale, müzik festivalleri, müzeler, sergiler, kültürel miras ziyaretler vb.) katılımlarındaki oran, ilgili toplumun sosyal göstergesi olarak söylenebilir. İlgili oranlar, toplumun sosyalleşme anlamında, yaşama kalitesi üzerindeki etkilerini yansıttığı düşünülebilir. Söz konusu etkinliklere katılımı, toplumun ekonomik kaynaklarının önemli rolünün bulunduğu belirtilebilir.

Yaşam kalitesi yönünden kişinin sosyal çevresi ve çevresiyle kurmuş olduğu bağ önemli göstergeler arasında yer almaktadır. Aynı zamanda, insanların oluşturmuş olduğu ilgili ilişkilerin kurulmasında, ailenin önemi büyük olduğu söylenmektedir. Kişinin “*var olabileceği*”, “*ait olabileceği*” ve “*kendini gerçekleştirebileceği*” yönde katkı verecek bir aile çevresinin olması, yaşam kalitesinin iyileşmesinde ve yaşamında oldukça önemli katkılar sağlamaktadır (Aydiner-Boylu & Paçacıoğlu, 2016). Çünkü bireyler, sosyalleşmede atmış olduğu adımların ilkinin ailesiyle deneyimlediği bilinmektedir. Bu nedenledir ki; bireyin daha geniş anlamda toplumun, sosyalleşmesine ilişkin göstergelerden iyi sonuçların elde edilmesine ilişkin, yaşam kalitelerinin yükseltilmesi açısından ekonomiden ziyade, ailenin rolünün daha ön planda olduğu düşünülebilir. Ayrıca bireyin, sosyalleşme anlamında kendini fiziksel, ruhsal ve zihinsel yönden yenilemek ve geliştirmek amacıyla, katılmış olduğu rekreasyon etkinlik türleri tercihlerinin de önemli olduğu söylenebilir. Örneğin, bireyin rekreasyon türleri arasında yer alan a-tipik boş zaman etkinliklerinde (yasaklı madde

kullanımı, şans oyunları, gece kulübü eğlenceleri, at yarışları vb.) zamanını harcaması ve ilgili etkinlikte sosyalleşme anlamında bağ kurduğu çevrenin de etkisiyle sosyalleşmediği gibi zarar görebileceği değerlendirilebilir.

2.5. Yaşam Kalitesini Araştırmayı ve Açıklamayı Gerektirecek Temel Sorular

Yaşam kalitesi, tabiatı gereği kesin anlamdaki tanımına meydan okuyan ve farklı açılardan algılanabilen bir dizi “özelliğe” (insan hayatının olumlu ya da bazen zarif niteliklerine) atıf yapan geniş, çok disiplinli bir terim olduğu açıklanmaktadır. İlgili terim hakkında, araştırmayı ve açıklamayı gerektirecek temel sorular aşağıda olduğu gibi belirtilebilir (Brown vd., 2013):

- ✓ İyi ve zarif bir yaşamı ne oluşturur?
- ✓ Bireyler iyi bir yaşamı neyin oluşturduğuna dair düşüncelerini paylaşıyor mu?
- ✓ Yaşam kalitesini belirlemede, hayatın bazı yönleri diğer yönlerden daha mı ön plandadır?
- ✓ Yaşamın yaşam kalitesine evrensel anlamda fayda sağladığı ya da bundan uzaklaştığı ifade edilebilecek yönleri mevcut mu?
- ✓ Bireylerin kendi algıları, yaşam kaliteleri hakkında nasıl bir görüşümüz olduğuna ne derece belirlemelidir?
- ✓ Kültürel ve sosyal etkenler yaşam kalitesini nasıl etkilemektedir?
- ✓ Yaşam kalitesini ölçmenin en iyi yöntemleri nelerdir?

Yaşam kalitesi ve sağlık oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Yaşam Kalitesi; bireyin fiziksel sağlığı, psikolojik durumu, özgürlük düzeyi, sosyal bağlantıları ve çevresinin belirgin nitelikleriyle olan bağlantısından farklı şekillerde etkilenen, sosyal yapı ve kapsayıcı bir şekilde uluslararası alanda daha fazla kullanılan, (Schalock vd., 2005) kapsamlı bir terim olduğu belirtilmektedir (Ellis vd., 2002).

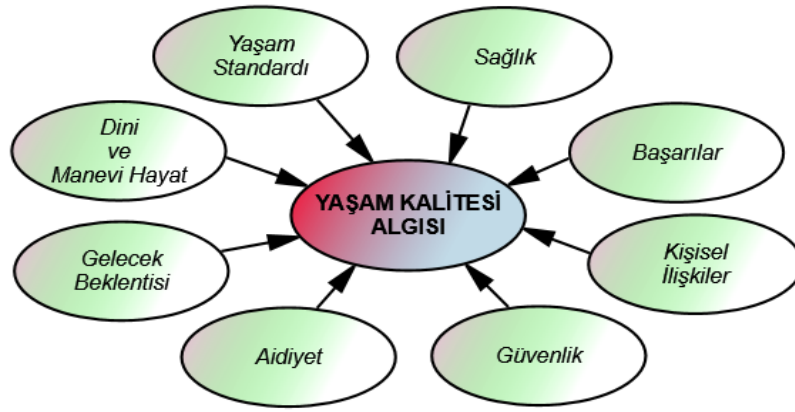
2.6. Yaşam Kalitesi Model Teorileri

Yaşam kalitesinin bireysel ve toplum (insanlık) açısından önemli bir yerinin olduğu araştırmacılar tarafından (Prevezas vd., 2019; Bagdonienė vd., 2009; Stojković vd., 2015; Brod’ani vd., 2016; Khosravi vd., 2015; Kolakowsky-Hayner vd., 2001; Liu vd., 2008; McDonald, 2016; Brod’ani & Žiškova, 2015) yapılan araştırmalarda vurgulanmaktadır. Bu bağlamda bilim adamları, yaşam kalitesi üzerinde araştırmalar gerçekleştirmek ve elde edilen bulgular üzerinde inceleme yapmak maksadıyla birçok teoriler ileri sürdüğü görülmektedir. Bu teoriler; Cummins’in Yaşam Kalitesi Modeli (1997), Ruut Veenhoven’ın Dörtlü Yaşam Kalitesi Modeli (2000), Schalock ve Verdugo’nun Yaşam Kalitesi Modeli (2005), Rahman ve Arkadaşlarının Yaşam Kalitesi Modeli (2005), Kriel’in Yaşam Kalitesi Modeli (2006) ve Budapeşte Modeli (2008) olarak belirtilebilir. İlgili teorilere ilişkin açıklamalar alt başlıklar halinde ayrı ayrı aşağıda sunulabilir.

2.6.1. Robert A. Cummins ’in Yaşam Kalitesi Modeli (1997)

Yaşam kalitesi, 1970 ve 1980’li yıllarda, uygulanabilir davranış yeteneklerindeki elde edinimler ya da zekâ test puanlarındaki yükseliş yönünde ele alındığı açıklanmaktadır. Yaşam kalitesi terimi, Platon ve Aristoteles tarafından, “Mutluluk” ve “Esenlik” yönden daha önce münazara edildiği ifade edilmektedir. Birçok araştırmacı, yaşam kalitesine odaklı yapmış olduğu çalışmasındaki ölçümünde, algılanan refah ve sosyal göstergeler açısından ele alınması gerektiğini belirttiği gibi, öznel ve nesnel göstergelerin ayrı ayrı ölçümünün yapılmasının, iki bütünleştirici olduğu yönünde aynı fikirde birleşmektedir (Claes vd., 2010). Öznel yaşam kalitesini ölçmek, bireylere yaşamlarını farklı açılardan nasıl algıladıklarını içermektedir. Bu durum, nesnel normalleşme açısından radikal bir ayrımın olduğunu göstermektedir (Cummins, 1997).

Yaşam kalitesi üzerinde yapılmış çalışmalarda, birçok boyutlara yer verildiği gibi, ilgili boyutların araştırılması yönünde çaba sarf edildiği belirtilmektedir. Bu anlamda Cummins, detaylı bir yaşam kalitesi ölçeği geliştirme yönünde çalışmalar yaptığı açıklanmaktadır. Cummins, 1991 yılında yaşam kalitesine ilişkin yapmış olduğu araştırmasında, yedi boyuttan oluşan yaşam kalitesi ölçeği ortaya attığı belirtilmektedir. Bu yedi boyut; maddi şeyler, fiziksel refah, üretkenlik, samimiyet, güvenlik, toplumdaki yeri ve duygusal refah şeklinde sıralanmaktadır. Ancak ilgili ölçek, 1997 yılında Cummins tarafından tekrar geliştirilerek, sekiz boyutta düzenlediği belirtilmektedir (Keith, 2001). Yaşam kalitesi ölçeğinin yedi boyutta yeterli olacağını, “*manevi/dini*” boyutun ölçüm modeline eklenip eklenmemesinin yapılacak çalışmaların sonuçlarına bağlı olduğu belirtilmektedir (Cummins, 1997). Cummins’in “*Yaşam Kalitesi Modeli*” kapsamında ele aldığı unsurları içeren ilgili model Şekil 2.1’de aşağıda sunulmuştur (Keleş & Akmeşe, 2022).

Kaynakça: Keleş & Akmeşe, 2022.

Şekil 2.1. Cummins’in Yaşam Kalitesi Modeli (1997)

Literatürde yaşam kalitesine odaklı birçok çalışmalara yer verilmektedir. Bu çalışmalarda araştırmacılar, farklı yaşam kalitesi modelleri geliştirdiği ve literatüre kazandırdığı belirtilmektedir. Literatüre kazandırılan bu yaşam kalitesi modellerinin oluşturulmasında, araştırmacıların farklı açılardan (psikolojik, sosyolojik, ekonomik vb.) ele aldığını işaret etmektedir (Keleş & Akmeşe, 2022). Yukarıda Şekil 2.1’de görüleceği üzere, Cummins “*Yaşam Kalitesi Modeli*” çalışmasında, yapmış olduğu son revizyonla yaşam kalitesini; insanların yaşam standardı, sağlık, başarılar, kişisel ilişkiler, güvenlik, aidiyet, gelecek beklentisi, dini ve manevi hayatı üzerindeki algılar açısından ele alarak geliştirdiği görülmektedir.

2.6.2. Ruut Veenhoven’in Dörtlü Yaşam Kalitesi Modeli (2000)

Veenhoven’in “*Dörtlü Yaşam Kalitesi Modeli*” hayat şansı ve hayat sonuçları arasındaki ayrımı dikey açıdan, dış ve iç nitelikler olarak, bu nitelikler arasındaki fark ise yatay olarak belirtilmektedir. İlgili “*Dörtlü Yaşam Kalitesi Modeli*” aşağıda olduğu gibi Tablo 2.1’de sunulmuştur (Veenhoven, 2000).

Tablo 2.1. Ruut Veenhoven’ın Dörtlü Yaşam Kalitesi Modeli (2000)

Model	Dış Nitelikler	İç Nitelikler
Hayat (yaşam) Şansı	Çevrenin Yaşanabilirliği	Kişinin Hayat Yeteneği
Hayat (yaşam) Sonuçları	Hayat Faydası	Hayatın Değerini Bilme

Kaynakça: Veenhoven, 2000.

Tablo 2.1’de dörtlü yaşam kalitesi modelinde; kişilerin yaşam kalitesine ilişkin yaşam alanındaki dışsal nitelikler ile kişinin bu yaşam alanlarında kendi beceri veya yetenekleri ölçüsünde faydalanabileceğine ilişkin içsel nitelikleri bulunmaktadır. Bireylerin hayat şansının dış niteliklilik anlamında; çevresel yaşanabilirlik, içsel nitelik anlamında ise bireyin hayattaki yetenek ve becerileri olarak açıklanmaktadır. Aynı zamanda, bireyin hayat şansındaki yetenek ve deneyimlerinin dışsal nitelik olarak ifade edilen çevrenin yaşanabilirliği ile yakın ilişkisi olduğu belirtilebilir. Weijers (2021), Ruut Veenhoven’ın dörtlü yaşam kalitesi modeline odaklı yapmış olduğu çalışmada, ilgili kişi dışında kalan dış etkenlere ilişkin, yaşam nitelikleriyle aynı kişinin içinde bulunan içsel nitelikler arasındaki farka vurgu yapmaktadır. Bu anlatıma paralel olarak, insan yaşamına ilişkin dış niteliklerin, içsel nitelikleri ile ilişkisinin varlığından bahsedilmektedir.

İlgili tablonun ikinci satırında yer alan hayat sonuçları; dışsal nitelik adı altında hayat faydası ve içsel nitelik adı altındaysa hayatının değerini bilme şeklinde açıklanmaktadır. Bireyin hayat şansı sonuçları, dış niteliklerden bir başka deyişle yaşadığı yaşam alanında (dış çevre) elde ettiği yararların neticelerini, hayat şansı sonuçlarının içsel niteliklerinde ise bireyin hayatın değerini bilme anlamında oluşan neticelerini işaret etmektedir. Rojas (2009) Veenhoven’ın dörtlü yaşam kalitesi modeli (2000) konusunda literatüre kazandırmış olduğu çalışmada; yaşamın dört ayrı nitelik çerçevesini ayrı ayrı ele almaktadır. Veenhoven’ın “çevrenin yaşanabilirliği” olarak da ifade ettiği dış nitelikli hayat kalitesi şansı “bir kişinin yaşam yetenekleri” olarak ifade edilen hayat şansının içsel hayat kalitesi, dış hayat kalitesi ya da “hayatın değerini bilme”, ve iç hayat kalitesi ya da “kişinin yaşamından memnuniyeti” ile neticelendiğini açıklamaktadır.

2.6.3. Schalock ve Verdugo’nun Yaşam Kalitesi Modeli (2005)

Schalock ve Verdugo’nun “Yaşam Kalitesi Modeli” sekiz ana unsura dayanmaktadır. Bu unsurlar; duygusal refah, haklar, sosyal katılım, kendi kaderini tayin etme, kişisel gelişim, kişisel ilişkiler, fiziksel refah ve maddi refah şeklinde belirtilmektedir. Aynı zamanda, Yaşam kalitesi modelinde yer alan bu temel unsurların insanlar tarafından farklı şekillerde algılandığı veya yorumlandığı ve her bir unsurun, bireylerin yaşamları boyunca değişikliğe uğradığı yönünde fikir birliğinin olduğu açıklanmaktadır (Schalock & Verdugo-Alaonso, 2002). Schalock ve Verdugo’nun “Yaşam Kalitesi Modeli” aşağıda Şekil 2.2’de olduğu gibi sunulmuştur (Amor vd., 2020).

Kaynakça: Amor vd., 2020.

Şekil 2.2. Schalock ve Verdugo'nun Yaşam Kalitesi Modeli (2005)

Yukarıda Şekil 2.2'de sunulan ve Schalock ve Verdugo tarafından geliştirilen “Yaşam Kalitesi Modeli (2005)” kişisel refaha dayanmaktadır. Bu modele ait bazı nitelikler aşağıda olduğu gibi sıralanabilir (Amor vd., 2020):

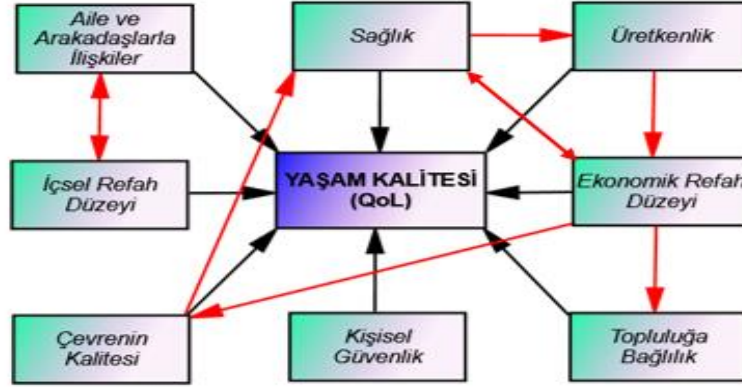
- ✓ Birçok boyuta (unsura) sahip olmasının yanı sıra bireyin hayatında kilit alanlara ilişkin sekiz alandan meydana gelmektedir (duygusal refah, haklar, sosyal katılım, kendi kaderini tayin etme, kişisel gelişim, kişisel ilişkiler, fiziksel refah, maddi refah ve duygusal refah).
- ✓ Evrensel ve kültürel niteliğe sahiptir.
- ✓ Nesnel ve öznel bileşenleri bulunmaktadır (sırasıyla, bir kişinin bir başka kişi tarafından refahını nasıl yorumladığı ve kişinin yaşam kalitesine nasıl algıladığı ile ilgili).
- ✓ Kişisel ve çevresel etkenler ile birlikte aralarındaki etkileşimden dolayı etkilenmektedir.

Schalock ve Verdugo'nun ileri sürdüğü “Yaşam Kalitesi Modeli (2005)” unsurlarından duygusal refah “*memnuniyet, stres eksikliği ve benlik*” terimlerini içermektedir. Maddi refahta “*istihdam, konut ve maddi durum*” gibi belirteçlere yer verilirken fiziksel refahta “*sağlık ve sağlık bakımı, günlük aktiviteler ile boş zaman*” a yer verilmektedir. Kişiler arası ilişkilerde “*etkileşim, ilişki ve destekler*”, kişisel gelişimde “*eğitim, kişisel yeterlilik ve performans*”, kendi kaderini tayin etmede “*özerklik/kişisel kontrol, hedefler ve kişisel değerler, seçenekler*”, sosyal katılımı “*toplumsal rol, sosyal destek ve topluluk entegrasyonu ve katılımı*”, haklarda ise “*sosyal ve beşeri haklar*” gibi göstergelerin yer aldığı belirtilmektedir (Gürbüz, 2022).

2.6.4. Rahman ve Arkadaşlarının Yaşam Kalitesi Modeli (2005)

Rahman vd. (2005), yaşam kalitesinin belirleyicileri arasındaki ilişkileri açık bir şekilde ortaya çıkarmak için dünyanın 43 ülkesinde 1999 yılına ait İnsani Gelişme Raporları (UNDP) ve Dünya Kalkınma Göstergeleriyle (Dünya Bankası) birlikte bazı kaynaklardan elde edilen bulgular doğrultusunda çalışma yaptığı görülmektedir. Bu çalışmada yaşam kalitesinin belirleyicileri; aile ve arkadaşlarla ilişki, duygusal refah, sağlık, iş ve üretken faaliyetler, maddi refah, topluluğa bağlılık, kişisel güvenlik ve çevrenin kalitesi şeklinde sıralanmaktadır. Bu unsurları kişinin birer parçası olarak düşünerek bunların ilişkileri bağlamında bir “Yaşam Kalitesi Modeli” geliştirmiştir. Araştırmacılar, yaşam kalitesine

odaklı yapmış oldukları araştırmalarını rapor (WIDER Research Paper, No. 2005/06) şeklinde açıklayarak literatüre kazandırdığı görülmektedir. Rahman vd. (2001)'in, çalışmalarındaki “Yaşam Kalitesine Modeli” aşağıda olduğu gibi Şekil 2.3’de sunulmaktadır.

Kaynakça: Rahman vd., 2001.

Şekil 2.3. Rahman ve Arkadaşları'nın Yaşam Kalitesi Modeli (2005)

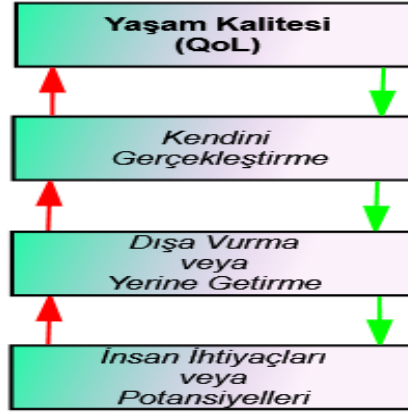
Yukarıda Şekil 2.3'teki “Yaşam kalitesi Modeli” üzerinde yapılan incelemede; İnsanların yaşamlarını sürdürmelerinde yaşam kalitelerinin bir çok etkene bağlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda; insanların yaşam kalitesini temel anlamda aile ve arkadaş ilişkileri, içsel refah düzeyi, çevrenin kalitesi, kişisel güvenlik, topluluğa bağlılık, ekonomik refah düzeyi, üretkenlik ve sağlığın direkt olarak etkilediği değerlendirilmektedir.

İlgili şekildeki yaşam kalitesi modeli, unsurlar açısından ele alındığında ise aile ve arkadaş ilişkilerinin içsel refah düzeyleriyle, sağlığın ekonomik refah düzeyleri ile karşılıklı etki ilişkisinin, sağlığın üretkenlik üzerinde, üretkenliğin ekonomik refah düzeyi üzerinde, ekonomik refah düzeyinin topluluğa bağlılık ve çevrenin kalitesi üzerinde, çevre kalitesinin de sağlık üzerinde direk etki ilişkisinin olduğu dikkat çekmektedir. Sonuç olarak Şekil 2.3'te sunulan “Yaşam Kalitesi Modeli” üzerindeki unsurların direkt olarak yaşam kalitesi üzerinde etkisinin olduğu gibi, kendi aralarındaki etki ilişkilerine bağlı olarak insanların yaşam kalitesi ile ilgili olumlu veya olumsuz etki ilişkisinin olduğu düşünülebilir.

2.6.5. Pieter J. Kriel'in Yaşam Kalitesi Modeli (2006)

İnsanların temel ihtiyaçları Maslow İhtiyaçlar teorisine göre, beş kategoride gruplandırıldığı ileri sürülmektedir. Bu temel ihtiyaçlar; fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, ait olma ve sevgi ihtiyacı, değer (saygı) ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme şeklinde aşağıdan yukarıya doğru sıralanmaktadır (Maslow & Lewis, 1987). İlgili ihtiyaçların en altından, en üst bölüme doğru ilerledikçe ve insanlar doğumdan yetişkinliğe doğru yaşamlarını sürdürdükçe açığa çıktığı var sayılmaktadır. Bu temel ihtiyaçlar karşılandıkça, insanların psikolojik yönden sağlığının bir o kadar daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Lester, 2013).

Pieter J. Kriel, yaşam kalitesi odaklı yapmış olduğu çalışmada, yaşam kalitesi modelini oluşturduğunu ve ilgili modeli aşağıda Şekil 2.4'de olduğu gibi açıklamaktadır (Kriel, 2006).

Kaynak: Kriel, 2006.

Şekil 2.4. Kriel'in Yaşam Kalitesi Modeli (2006)

Kriel'in Şekil 2.4'teki yaşam kalitesi modeli üzerinde yapılan incelemede; modelin dört bölüme ayrılmış olduğu görülmektedir. İlgili bölümlerin aşağıdan yukarı doğru; insan ihtiyaçları veya potansiyelleri, dışa vurma veya yerine getirme, kendini gerçekleştirme ve yaşam kalitesi (QoL) şeklinde sıralandığı belirtilebilir.

Yukarıda Şekil 2.4'te sunulan Kriel'in "*Yaşam Kalitesi Modeli*" ile Maslow'un ihtiyaçlar teorisi birlikte göz önüne alındığında, gelişim anlamında paralellik gösterdiği ifade edilebilir. Maslow'un ihtiyaçlar teorisinde, en alt basamaktan en üst basamağa doğru ilerledikçe, insanların psikolojisinde oluşan iyileşmeden kaynaklı, yaşam kalitesinin de iyileşeceği yönünde kişide bir algının oluşacağı düşünülebilir. Ancak, ilgili basamaklar arasında tamamlanmayan her hangi bir ihtiyaç, bir üst basamağa geçilmiş olsa bile, bir önceki alt basamaktaki ihtiyacın bireyi kontrol altına alacağı şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda; Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde, en üst basamağa bireyin tatmin düzeyinde ulaşabilmesi için, basamaklardaki ihtiyaçların eksiksiz olarak tamamlanması gerektiği değerlendirilebilir. Kriel'in "*Yaşam Kalitesi Modeli*" ise, bireyin aşağıdan yukarıya doğru bir ilerlemesi söz konusu olsa da, insanların kendisine, çevresine veya o anki ruh haline bağlı olarak, yaşamış olduğu olumlu etkilere bağlı şekilde bir sonraki aşamaya geçebileceği gibi, tersi durumda ise bir önceki aşamaya dönebileceği düşünülebilir. İlgili "*Yaşam Kalitesi Modeli*"; aşamalarında birey her hangi bir olumsuz etkiye maruz kalmaması durumunda yaşam kalitesine ulaşabileceği şeklinde yorumlanabilir.

2.6.6. Budapeşte Yaşam Kalitesi Modeli (2008)

Budapeşte modeli; yaşam kalite teorisi (QoL) ve uygulamasını turizm sektöründe hayata geçirerek, yaşam kalitesi (QoL) araştırmalarına bütüncül bir yaklaşım kazandırmaktadır. Modelin, ilgili alanda yaşayan halkın ve turistlerin, yaşam kalitesi üzerindeki değerlendirmelerde faydalanılabilecek bir turizm yaşam kalitesi endeksi, yaşam kalitesi teorisi (TQOL) ve çalışmalarını bir araya getiren, araştırma ekibince geliştirildiği açıklanmaktadır. İlgili modelin geliştirilmesi, Macar Turizm Geliştirme Stratejisine (NTDS 2005-2013) uzanmaktadır. Burada izlenen stratejinin ana maksadının, turizm aracılığı ile insanların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi olduğu vurgulanmaktadır (Puczkó & Smith, 2010). Bireylerin yaşam kalitesi üzerinde bazı etkenler direk veya indirekt etki etmektedir (Rodríguez, 2010). Turizmin; insanların (gezginler, misafirler vb.) yaşam kalitesini yükseltmede büyük bir potansiyel sunan bir sektör olduğu açıklanmaktadır (Liburd, Benckendorff & Carlsen, 2011).

Budapeşte modeli, yaşam kalitesi etkenlerinin (unsur) yanı sıra turizme yönelik etkenleri bünyesinde taşımaktadır. Modelin temel amacı; turizmin, yaşam kalitesi üzerindeki etkisini tespit etmektir. İlgili model; turizm açısından, yaşam kalitesine odaklı çalışmlara bir yaklaşım kazandırarak “seyahate yönelik tutumlar, turistlerin motivasyonları, seyahatin nitelikleri, destinasyonun özellikleri ve turizmin etkileri” olacak şekilde beş alanı bir arada buluşturmaktadır (Gürbüz, 2022). Macar Turizm Geliştirme Stratejisinin 2006 yılındaki bir uygulamasında; metodoloji ve araçların iyileştirilmesi anında, bazı ön girişim çalışmaların yapıldığı belirtilmektedir. İlgili çalışmalar kapsamında; katılımcılardan elde edilen anket sonuçları ve yaşam kalitesinde (QOL) uzman bazı araştırmacı görüşleri doğrultusunda, elde edilen sonuçlar bir araya getirilerek, modelin etkin ve zayıf yönlerinin yanı sıra, ileride yapılacak önerilere ilişkin münazaların 2008’de yapılmasına karar verildiği belirtilmektedir. Budapeşte modeli (2008), aşağıda olduğu gibi Şekil 2.5’te sunulmuştur (Puczkó & Smith, 2010).

Kaynak: Puczkó & Smith, 2010.

Şekil 2.5. Budapeşte Yaşam Kalitesi Modeli (2008)

Yukarıda sunulan Şekil 2.5’te “Budapeşte Yaşam Kalitesi Modeli (2008)”, kişisel güvenlik, aidiyet, çevresel kalite, iş, sağlık, sosyal ilişkiler, duygusal esenlik, ekonomik refah etkenlerinden oluşmaktadır. Rahman vd. (2011), ilgili yaşam modelinde yer alan etkenlerin yaşam kalitesiyle olan ilişkilerine odaklı çalışmada; bireylerin aile hayatındaki memnuniyetinin, iyi bir sağlığa sahip olunmasının, maddi refah etkenlerinin, bireyin toplumla olan ilişkilerinin, çalışma veya çalışmama oranının, kişisel güvenlik ve insan refah indekslerinin ve çevrenin, doğrudan veya dolaylı olarak uzun vadeli etkilerinin olduğunu açıklamaktadır.

3. BÖLÜM: KENTLEŞME/ŞEHİRLEŞME

3.1. Kent ve Kentleşme

Aslında “kent” kavramı hakkında farklı tanımlamalara yer verilmektedir. Fakat Avrupa Kentsel Şartı’nda “kent” kavramı, “etimolojik” olarak “kent”, “citta”, “cite” ve “ciudad” (latince kökü “civitas”) kelimesi iki ana kavramı barındırmaktadır. Bunlar: yapısal, arkeolojik, topografik ve kent planlaması açısından insan topluluklarının bulunduğu bir mekân olarak, Tereccani Italien Ansiklopedisi’ne göre ise “toplum hayatının temel çekirdeği ve karakteristiğini oluşturan tarihi ve yasal bir oluşum” şeklinde tanımlaması yapılmaktadır (Yılmaz, 2004). Kent farklı kültür, düşünce, yaşam biçimleri görüş, vb. farklılıklara sahip insan topluluklarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için yasal olarak çok sayıda insan gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenen oluşum olarak ifade edilebilir. Kentleri kent yapan olgunun, farklı niteliklere (sosyal, kültür, örf, adet vb.) sahip insan toplulukları ve sayısı olduğu belirtilebilir.

Kentleşme, insanların genellikle kırsal yaşam alanlarından kentsel yaşam alanlarına göç hareketi olarak ifade edilmektedir. 20. ve 21. yüzyıllarda toplumda göç yönünde önemli bir eğilim olduğu görülmektedir (Zhou vd., 2015). 21. yüzyılda kentleşme, insan toplumunun sosyal anlamda önemli bir süreci olarak düşünülmektedir. İnsan topluluklarının sürekli olarak kentlere göç etmesi, kentlerin olumlu ve olumsuz yönde, diğer bir ifade ile her anlamda (konut, yol, yaşam alanları, rekreasyon alanları, park, eğlence alanları, nüfus kalabalığı, kirlilik, çevrenin bozulması, istihdam, rahat yaşam imkân ve koşulları vb.) büyümesine ve gelişmesine neden olmaktadır (Chaolin vd., 2012). Tarihin belirli zaman dilimlerinde var olan ve hali hazırdaki kentlerin, diğer yaşam alanlarındaki değişiklikleri açısından ele alarak tanımlaması yapılmaktadır. İlgili tanımlar, sosyoloji veya sosyal bilimlerin farklı alanlarındaki araştırmacı ya da yaklaşımlar ile kentlerin değişik düşüncelerine atıf yapılarak verilmektedir. Bu tanımlar yapılırken genellikle kentlerin nüfus kapasitesi, ekonomik yapıları ve işlevleri ile toplumsal niteliklerini göz önünde bulunduran tanımlardır. Bir diğer kısmı ise, kentin köy veya kırsal alana olan karşıtlığı yönünden yapılan tanımlardır (Sağlam, 2006).

Kentleşme, insan nüfusunun kırsal kesimden kentsel alanlara taşınmasında dikkat çeken zorunlu insani gelişme eğilimi olarak ifade edilmektedir (Duan vd., 2022).

- Kentleşme, endüstrileşme ve finansal iyileşmeye bağlı kent sayısının çoğalması, hali hazırdaki kentlerin genişlemesine neden olan toplumda, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan hareket ve bağlantılarında kentlere has farklılıklara yol açan bir nüfus çoğalması şeklinde ifade edilmektedir (Işık, 2005).

- Kentleşme, kırsaldaki yaşayan nüfusun kentseldeki yaşam tarzına doğru göç ederek yaşadığı, kentsel nüfusun çoğalması, kentsel yaşam alanlarının büyümesi, peyzaj ve kentsel fiziki alanın oluşturulması şeklinde ifade edilen dönüşüm süreci olarak tanımlanmaktadır (Chaolin vd., 2012).

- Genel anlamda kentleşme, “sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci” olarak tanımlanmaktadır (Kaypak, 2013).

- Kentleşme, şehirleşme anlamında; ekonomik gelişmeye paralel olarak kent sayısının yükselmesi ve kentlerin genişlemesi sonucunu açığa çıkaran, toplumda yükselen oranda örgütlenmeye, uzmanlaşmaya ve toplumdaki bireyler arası ilişkilerde kentlere has

farklılaşmalara neden olan nüfusun bir araya gelmesi süreci şeklinde tanımlanmaktadır (Yılmaz & Çiftçi, 2011).

Yapılan tanımlar ele alındığında kentleşme, insan topluluklarının tek tek veya gruplar halinde bulundukları yaşam alanlarından veya bölgelerden (çeşitli sebeplere bağlı olarak) ayrılarak, daha iyi yaşam koşul ve şartlarına kavuşmak düşüncesiyle diğer bir yaşam bölgesine harekete ederek oradaki insan nüfusuna katılma hareketi olarak tanımlanabilir. Kentleşmenin oluşumundaki ana unsuru, ilgili kentteki insan nüfusunun artışı ve bu artışa bağlı diğer alanlardaki büyümelerin oluşturduğu düşünülebilir. Literatürde yapılan araştırmada, kent ve kentleşme araştırma konusunda (Streule vd., 2020; Bertinelli & Black, 2004; Spence vd., 2008; Quigley, 2009; Zhang vd., 2022; Gökulu, 2010; Annez & Buckley, 2009; Sağlam, 2016; Bıçakçı & Yıldırım, 2018; Henderson, 2005; Sharma, 2003; Shen vd., 2012; Gollin vd., 2016) makale, kitap vb. çalışmaların araştırmacılar tarafından literatüre kazandırıldığı görülmektedir.

3.2. Kentleşmenin Tarihsel Gelişimi

Tarihsel anlamda kentlerin ilk ortaya çıkışlarının tespit edilmesi pek mümkün görünmemektedir. M.Ö. 6000 yıllarında kentlerin ilk defa ortaya çıktığı ve M.Ö. 4000 yıllarında da tam anlamı ile kendilerini göstermeye başladığı açıklanmaktadır. Kendini gösteren ilk kentler küçük çapta olduğu gibi o dönemdeki kasaba ve köylerden muhtemelen çok daha az farklı yönlerinin olduğu belirtilmektedir (Hatt & Reiss, 2022).

Kentlerin tarihsel gelişimi açısından geriye doğru gidilirse kentten önce mezralar, dini yerler ve köyler, köylerin öncesinde obalar, basit barınaklar, mağaralar ve işaret taşları olduğu açıklanmaktadır. Bu ifade edilen yerlerden önce ise insanoğlunun çok sayıda hayvan türleri ile birlikte kaldığı bir yaşam eğiliminin olduğu işaret edilmektedir. Cari O. Sauer'in söylediği gibi, bir yere yerleşmek ve biriktirme eğilimi, âdemoğluna has niteliklerin arasında yer almaktadır (Mumford, 2007). Kent basit veya sıradan bir yaşam alanı olarak görülmemektedir. Kent, herhangi bir şeyleri içinde bulundurmadan önce kendisine hayat sağlayacak insanoğlunu ve kurumları bulundurması gerekmektedir. Bu bağlamda, araştırmacı Ebenezer Howard'ın kent hayatına bu açıdan mıknaş kelimesini kullanmasının yerinde olduğu ifade edilmektedir (Mumford, 2007).

Dünya ekonomisinin coğrafyasında ve kurumsal çerçevesinde oluşan dört temel değişimin kentler üzerinde önemli etkileri olduğu belirtilmektedir. 1800'lü yıllarda, dünya ekonomisi büyük çapta doğal kaynakların elde edilmesinden ve ticaretten oluşuyorken, kentlerin küresel fonksiyonu, geleneksel olarak liman kıyılarında veya yakınlarında gelişimini sürdüren hizmet merkezleri olduğu açıklanmaktadır (Sassen, 2018).

Avrupa Kentsel Şartı'nın, Avrupa Konseyi'nin kentsel politikaları doğrultusunda düzenlendiği belirtilmektedir. İlgili politikalar 1980-1982 yılları kapsamında Konsey tarafından "*Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası*" çerçevesinde geliştirildiği açıklanmaktadır. Avrupa Kentsel Şartı'nın Avrupa'yı kapsamasının yanı sıra halk ve yerel yönetimlere yönelik olarak oluşturulan bu kampanya, yerleşim alanlarındaki hayatın daha fazla geliştirilmesi hedeflenerek dört ana konu üzerine yoğunlaşmaktadır. Bunlar aşağıda olduğu gibi sıralanabilir (Komisyonu, A., & Şubesi, M. O. A., 1996):

- ✓ Fiziki kentsel çevrenin iyileştirilmesi,
- ✓ Mevcut konut stokunun iyileştirilmesi,
- ✓ Yerleşmelerde sosyal ve kültürel imkânların oluşturulması,
- ✓ Toplumsal kalkınma ve halkın katılıma teşvik edilmesi.

Avrupa konseyi'nin insan haklarına ilişkin bildirisine paralel olarak ilgili kampanya, "*yerleşmelerde daha iyi yaşam*" ("*A better life in towns*"; "*desvilles pour*

vivre ”; “Stadte zum Leben ”) sloganı ile kentsel anlamda gelişmenin nicelikselden ziyade niteliksel açıdan daha fazla ilgilendiğini işaret ettiği açıklanmaktadır. İlgili kampanya çerçevesinde, uluslararası düzeyde bir komisyon (ülkelerin konularla ilgili Bakanlık temsilcilerinden oluşmuş) vasıtası ile 1982-1986 yılları kapsamında bu girişimler ilerleyen zamanlarda kentsel politikalar adı altında Avrupa Konseyi’nde ayrı bir program şeklinde sürdürülmüştür (mimarlarodasiansankara.org/?id=964 31.07.2023).

BM, 2014 yılında dünyanın %54’ünün kentleştiğine vurguladığı gibi 2050 yılında insan nüfusunun %66’sının kentsel yaşam alanlarında yaşamlarını sürdüreceği yönünde tahminde bulunduğunu açıklanmıştır. Bu anlamda, küresel düzeydeki kentleşme, eko-çevre üstünde önemli ölçüde endişe oluşturmaktadır (Dong vd., 2019). Literatürde kentleşme, çevre kirliliği ve sağlığı arasındaki ilişkiler üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar, kentin uzun süredir sosyal inovasyonun ve zenginlik yaratmanın önde gelen itici gücü olarak kabul edilmesinin yanı sıra kentlerdeki kirliliğin başlıca kaynağı olduğu da vurgulanmaktadır (Wu vd., 2020).

Dünyadaki küreselleşmeye bağlı olarak kentlerin dünya haritasındaki yerini belirleyen ilişkilerde (hizmet, ürün, kaynak ve sermaye) meydana gelen değişimlerden kaynaklı, kentlerin bazıları yükselme bazıları ise düşüş eğilimine girmektedir. Bu gelişmeler, kentlerin gelişimine neden olan dinamikler üzerinde bazı değişikliklere sebep olmaktadır. Küreselleşme, kentler arasında yaşanan rekabeti arttırmış ve kentlere tekrar politik, ekonomik ve kültürel görevler yüklemektedir. Günümüz kentleri kültürüyle, ekonomisiyle, siyasal ve sosyal yapılanmalarıyla ön sıralarda yerlerini almaktadır (Yılmaz & Çiftçi, 2011). Kentlerin gelişmişlik düzeyleri birçok etkene bağlı olduğu gibi hayatın zorluklarından olumsuz yönden etkilenen insanların kendilerini zihinsel, ruhsal ve fiziksel yönden yenilemek ve geliştirmek için bazı etkinliklere gereksinim duyduğu belirtilebilir. Bu gereksinimleri sosyal, kültürel, sağlık vb. yönden olabilir. İlgili gereksinimlerini gidermek için insanların açık veya kapalı alanlarda rekreasyon etkinlikleri yaptıkları söylenebilir. Kentlerin gelişmişlik düzeyine birçok yönden (ekonomik, sosyal, kültürel vb.) önemli katkıları olan insan topluluklarının kendilerini yenileme ve geliştirme anlamında boş zamanlarını değerlendirilmede ihtiyaç duyduğu rekreasyon etkinlik alanları ve etkinlik türlerinin kentleşme açısından son zamanlarda önemli bir yeri olduğu düşünülebilir. Aksi takdirde insanlar kentleşmenin kendilerine sunacağı olumsuzluklarla yüz yüze kalacağı ve kendilerinin yanı sıra özellikle kamu ve özel sektörü kentleşme anlamında yeni düşünce, çalışma, planlama, yasal düzenleme ve bazı önlemler gibi girişimlere zorlayacağı belirtilebilir.

3.3. Yeni Kentsel Yaklaşımlar

Yeni tip kentleşme, kentsel anlamda inşaat arazisi olmayan araziye kentsel inşaat arazisine, kentlere hareket eden yoğun nüfusu, sanayileşmedeki yığılma ve çalışan kaynaklarının optimal düzeyde sağlanarak dönüştürmenin dinamik bir şekilde sürdürülmesi olan çeşitli ögeler ve alt mekanizmalardan oluşan bir model olarak belirtilmektedir. Bu mekanizma geliştiğinde farklı alt mekanizmalar arasında koordinasyonun ve uyumun sağlanması gerekmektedir (Liu vd., 2022). Kentler birçok yönden farklı konumlarda olsalar da hem ekonomik hem de sosyal faaliyetlerin kentlerde arttığını ve bu artışın ekonomik açıdan kalkınmaya katkıda bulunurken toplumun tamamı üzerinde de etkili olduğu açıklanmaktadır. Söz konusu kentler, kentleşme ve kentsellik olunca birleştirici bir kuram geliştirmek, kentsel açıdan yapılan veya yapılacak çalışmalara ortak bir fikir tanımlamak veya bazı iddialı çalışmaları eleştirmek maksadı ile kent ile ilgili yeni yaklaşımlar ileri sürülmektedir. İlgili bu yeni yaklaşımlar; Gezegenel Kentleşme (Planetary Urbanization), Postkolonyal Kentleşme (Postcolonial Urbanization) ve Birleşmeler Kentleşmesi

(Assemblage Urbanism) olarak belirtilmektedir (Yetişkul, 2020). Bu yaklaşımların açıklamaları alt başlıklar halinde aşağıda belirtilmektedir.

3.3.1. Gezegenel Kentleşme (Planetary Urbanization)

Kapitalist kentleşme süreçlerinin yanı sıra gezegenel anlamda bir örgünün oluşturulması ya da kentsel alanlar ağının kurulmasındaki geleceğini “*Kent Devrimi*” adlı eserinde, Fransız düşünür Henri Lefebvre’nin ileri sürdüğü açıklanmaktadır (Brenner & Keil, 2013). Kentleşme zaman zaman yoğunlaşmasıyla beraber farklı yönere doğru büyümekte ve yaşanan dünyanın içine öngörülen ve görülemeyen biçimlerde nüfuz etmektedir (Wilson & Jonas, 2018).

1970’li yıllarda, güney’deki kentsel alanlarda küresellik, kuzey’deki kentsel alanlardaki küresellikten, çok daha fazla insan nüfusunun olduğu ve dünyayı “*Kentsel Çağa*” sürükleyen çağdaş kentleşme coğrafyasını canlandırdığı açıklanmaktadır. Lefebvre kentleşme sürecini, bir patlama süreci olarak ifade edildiği kapitalizmin çalışan gücü (motoru) olarak sanayileşmenin yolunu açtığını açıklamaktadır. Bu açığa çıkan “*kentsel toplumdaki*”, yoğunlaşma ve ayrılma süreçleri, alt yapı ulaşımı vasıtası ile önceleri uzak olan coğrafyanın derinliklerine yayarken, patlayan, parçalayan ve yok eden yığılma alanları oluşturduğu belirtilmektedir (Ruddick vd., 2018). Dünya nüfusunda uzun bir zaman alan göreceli bir dengeden sonra, 1950 yılları devamında dikkat çekici seviyede artış yaşandığı görülmektedir. 1960-1970’li yıllarda dünyaya gelenler 90-100 yaşına kadar yaşayacağı düşünüldüğünde, 1960’lı yıllarda dünya nüfusu 3 milyar iken, 2050 yıllarında 9 milyardan fazla olacağı ve buna şahitlik edileceğine vurgu yapılmaktadır. Söz konusu bu nüfus artışı, yaşam stillerinin genel küreselleşme veya gezegenel kentleşme ile bütünleştiğinde, şaşırtıcı bir durumda kentsel patlamaya sebep olmaktadır (Polat & Polat, 2023).

"Bugün, dünyanın her santimetrekaresinin bir dereceye kadar kentleştiği iddia edilebilir." Kent ile ilgili bu “*geleneksel*” anlayışa, çok sayıda araştırmacı vasıtası ile karşılık verildiği ifade edilmektedir. Bu karşılıklar: yeni kentleşme ölçeklerinin oluşturulması, kentsel noktaların bulanıklaşması ve yeniden belirlenmesi, hinterlandın konuşlandırılması ve tekrar yerleştirilmesi, manzaranın kitlesel operasyonelleşmesi, yeni kentleşme ölçeklerin açığa çıkışı, yeni kentleşme ölçeklerinin kentsel koridorları, vahşi tabiatın kentleşmesi olarak sıralanmaktadır. Belirtilen bu ve diğer karşılıklar, kentin alışılmış şeklini gezegen kapsamında temelde değiştirilmesinin farklı yollarını işaret etmektedir. Aynı zamanda bu karşılıklar halen kent merkezlerine uygulanması konusunda bilimsel açıdan katkı sağlanmaktadır (Schmid, 2018).

Literatürde yapılan araştırmada gezegenel kentleşme ile ilgili (Peake vd., 2018; Kanai, 2014; McLean, 2018; Martinez vd., 2021; Arboleda, 2015; Khatam & Haas, 2018; Melchiorri vd., 2018) araştırmaların yazarlar tarafından literatüre kazandırıldığı görülmektedir.

3.3.2. Postkolonyal Kentleşme (Postcolonial Urbanization)

Tarihsel açıdan bakıldığında, tarihsel kökleri yönünden basit iki kentsel dil sınıfı olarak ayırt edilebilmektedir. Bunlar: kökenleri değişik seviyelerde Avrupa sömürge yönetimi öncesi ticari bağlantılardaki kentlerin önemine ilişkin kentsel dillerin yaklaşık 1880’li yıllarda başlayan ve açığa çıkışı değişik şekillerde olan kentsel diller olduğu belirtilmektedir. Bu kentsel dil; yerel, sömürge ve postkolonyal (sömürge sonrası) küresel menfaatlerin zıtlaşan öncelikleri tabanında kentsel geçmişi, diğer kıtalar kadar eski, çeşitli ve çarpık olan Afrika kıtasının (Ross, 2018) modernitesinin gelimine kadar dayanmaktadır. Diğer ikinci aşama ise, sömürge dönemlerinde baş gösterirken, en zirve dönemi son 40 yılın postkolonyal kentleşme süreçleri olarak açıklanmaktadır (Beck, 2010). Araştırmacılar

postkolonyal dönemlerde (Askew, 2015), kentsel alan ve toplum ile ilişkili olan problemleri dile getirmekte çekimser davrandıkları vurgulanmaktadır. Postkolonyal kentleşme anlatılarının, kentin ve gelişmenin popüler ve önemli vizyonları arasında yer alan gerilimler olduğu ifade edilmektedir (Dawson, 2009).

Basit kentsel mekânlar arasındaki bağ ilişkilerine gösterilen alaka, postkolonyal kentleşme (Schwenkel, 2014) ve kalkınma biliminin objeleri ve analiz şekilleri açısından ne kadar çok değişikliğe uğradığını işaret etmektedir. Bu anlatım yönündeki bir işaret, ilgili kentsel mekânın tarih açısından ve modern ilişki bağlarından olan “*burası*” ve “*orası*” karışımının planlama, korunma ve alt yapı sağlama gibi farklı konularda kentsel yönetimin yürütümlerini nasıl bilgilendirdiğinin anlaşılmasına destek olmaktadır (Legg & McFarlane, 2008). Modern ve postkolonyal kentleşme kent toplumlarında, er ya da geç her zaman bir kentin veya herhangi bir alanın mevcudiyetinin olanaksızlığına neden olacak planlı bir yıkım olarak görülmemektedir. Günümüzde çok sayıda faydalanıcı ve karar vericiyi önemi yönünde, hatta ihtiyaç olduğu yönde ikna edilmiş gibi durmaktadır (Pattaroni & Pedrazzini, 2010).

Sömürge kentleri, endüstri öncesi ve endüstriyel model ile uyumlu olmadığı gibi değişik ancak karışık bir kentsel türü simgelediği yaygın bir şekilde kabul görmektedir. Sömürge yönetimin oluşturulması, sistemleştirilmesi ve devam ettirilmesinde, ana rolleri işaret eden morfolojik, fonksiyonel ve sosyal ayırt edici niteliklerinin belgelendiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda bir başka ülkenin sömürgesi altına bulunan postkolonyal kentleşme durumundaki kolonyal kentler aynı zamanda artan sömürgecilik ve milliyetçilik karşıtı direnişlerin merkezi durumda olduğu belirtilmektedir (Simon, 1989). 1998’de Holston ve Sandercock’un São Paulo, Brezilyanın küçülmüş çevrelerinin yol açtığı kentleşmeyi betimlemek için “*making the invisible visible*” adlı derlemesinde isyancı şehircilik terimini tanımlamaktadır. Genellikle sosyal bilimlerde üretilen kapsamlı postkolonyal ve feminist eleştiriler üzerine, şehircilik ifadeleri ve kullanımları, kentin kimin vasıtasıyla ve kim için inşa edildiğine ilişkin önemli sorular gün geçtikçe artmakta ve sorgulanmaktadır (Stevens & De Meulder, 2019).

Literatürde yapılan incelemede postkolonyal ve postkolonyal kentleşme üzerine odaklı birçok (Eyita-Okon, 2022; Vegliò, 2018; Kourgiotis, 2022; Bjerregaard & Larsen, 2016; Van Meeteren vd., 2016; McFarlane, 2008; Gajjar, 2019) araştırmanın bilim adamları tarafından bilim dünyasına kazandırılmış olduğu görülmektedir.

3.3.3. Birleşmeler Kentleşmesi (*Assemblage Urbanism*)

Birleşmeler kentleşmesi terimi; birleştirme/bir araya toplama ve assemblaj (fotomontaj) vb. terimlere uzanmakta ve değişik oluşumların değiştirilmeden bir araya toplanması anlamına gelmektedir. Terimin farklı nitelikteki unsurları bir araya getirilerek toplanıldığı düşünüldüğünde, karışıklık ve kaostan beslendiği ileri sürülebilir. Geçmiş ve ileriki zamanlardaki niteliklerini yitirmeden devamlı bir değişen birleşmeler yaklaşımına göre biçimlenen bir yapının açığa çıkmasına uzanmaktadır (Tosun, 2022). Dünya çapında kentleşen mekânların modern dönüşümlerinin (Brenner vd., 2011) yanı sıra kentin nasıl işlediği ve ne olduğu konusundaki uygulamalar, etkileme ve materyalist yönlü yaklaşımları bir araya toplama davranışlarında “*Birleşmeler kentleşmesi*” öne çıkmaktadır. Birleşmeler kentleşmesi, kent anlamında gerçekleştirilen girişim ve materyallerin hareketi aracılığı ile kentlerin devamlı inşasını ve üretimine vurgu yapılmaktadır (Shaw, 2014). Bilim adamı McFarlane “*Birleştirme Kentleşmesi*” ile ilgili üç yönelim üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlar; potansiyel, ajans ve kozmopolitizm olarak belirtilmektedir. “*Potansiyellik*” yeni kentsel birleşimlerin, düşüncelerin ve hayal gücünün açığa çıkabileceği bireyler ve objeler ile karşılaşmaların neden olduğu yoğunluk olarak belirtilmektedir. “*Ajans*” yalnızca bir

sosyal süreç değil, sosyal ile materyaller arasındaki etkileşim aracılığıyla nasıl oluştuğunu ifade etmektedir. Birleştirme kentleşmesinin son yönelimi “*kozmpolitizm*” çok basit metalaştırılabilen “*farklı olma*” terimi değil, daha çok mobil ilişkisel anlamda “*bir araya gelme*” terimi köküne dayanmaktadır (Watt, 2016).

Kentleri kentsel topluluk olarak tekrar düşünmek, esasında kentsel ekonomi politığının araştırmacıları tarafından eleştirilmektedir. Topluluk fikrinin belirsiz, çok yönlü ve kalıp benzeri uygulamaları gördükleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Topluluk düşüncesi, bazı araştırmacıların ileri sürdüğü gibi “*politik ekonomiye radikal bir ontolojik alternatif*” olmaktan ziyade, hali hazırdaki kentsel araştırmalarda ve terimlerde göz ardı edilen unsurlar hakkında yeni fikirler açığa çıkarmak için metodolojik bir eğilim açısından daha etkili olduğu belirtilmektedir (Tseng, 2023). Birleşmeler kentleşmesi ve beklentiler sosyolojisi, vizyonlar, kurum veya kuruluşlar ve kentsel alt yapı arasındaki tekno-politik dinamikleri inceleme imkânı vermektedir (Parks, 2020).

Birleşmeler kentleşmesi araştırma konusunda, literatürde yapılan araştırmada araştırmacılar tarafından literatüre birçok çalışmanın (Dovey, 2012; Jervis, 2018; Jayne & Hall, 2019; Durose vd., 2022) bilim dünyasına kazandırıldığı dikkat çekmektedir.

3.4. Kentleşmeye Sebep Olan Faktörler

Kent olgusu, günümüzde sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir. Modern kentler ekonomik iyileşme ve bu iyileşmenin insanlar üzerinde oluşturduğu siyasi ve toplumsal dönüşümlerle ilişkili olarak şekillenmektedir (Gökulu, 2010). Kentleşme, insan nüfusunun kırsal bölgelerden kentsel alanlara hareket etmesi olarak ifade edilmektedir (Huang vd., 2023). Kentleşmenin hızla ilerlemesinin en önemli sebepleri arasında ülke içindeki iç göçün olmasıdır. Günümüzde kırsal bölgelerden kent bölgelerine göç hareketi önemli boyutlara ulaşmaktadır (Özer, 2004). Hızlı kentleşme yalnızca sosyo-ekonomik açıdan büyümeye teşvik etmekle kalmaz bunun yanı sıra doğal ekosistemin kente sağladığı hayati ekolojik hizmetlerin zayıflamasına da yol açmaktadır. Aynı zamanda kentleşme, doğrudan ve dolaylı yönden ekolojik sistem üzerinde tehditlerini sürdürmektedir (Zang vd., 2022).

Toplum bilimi açısından göç, bireylerin ekonomik, siyasi ve toplumsal sebeplere bağlı olarak bulundukları bölge veya yerlerden sürekli ya da geçici bir şekilde bir başka bölgeye/yere yerleşmeleri biçiminde tanımlanmaktadır (Er, 2015). Hızlı kentleşmeye sebep olan etkenler arasında göç hareketliliğinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu anlamda göç, sosyolojik hareketlilik şekillerini, kalkınmayı, toplumsal yapıyı, çatışmayı, değişimi ve gelişmeyi ciddi derecede etkilemektedir (Ören & Yüksel, 2013). Göç; siyasi, sosyal ve ekonomik sebep ve neticeleri olan bir olgu olarak belirtilmektedir. Göç ile ilgili geleneksel açıklamalar, ilgili alandan iticiliğe ve göç edilecek alanlarda çekiciliğe sebep olan faktörelere bağlı olarak şekillendirilmektedir. İlgili faktörler “*itici ve çekici güçler*” kapsamında incelenmektedir (Çelik, 2006). E. G. Ravenstein ve E. S. Lee (Bıçaksız & Çelikay, 2021) ile A. Stouffer, itici ve çekici güçler kuramının öncüleridir (Dökmen & Tosuner, 2019). Yaklaşımın kökü, E. G. Ravenstein’in “*Göç Kanunları*” adındaki araştırmasına dayanmaktadır. İlerleyen zamanlarda E. S. Lee ve S. A. Stouffer, ciddi katkılar sağlamıştır. Stouffer alan yazına “*aradaki fırsatlar*” terimini kazandırmıştır (Bahar & Korkmaz-Bingöl, 2010). Aradaki fırsatlar; iki bölge arasında yer alan istihdam fırsatları anlamına taşımaktadır (Çelik, 2005). E. S. Lee ise, Ravenstein’ından ilham alarak oluşturduğu modelde, göçü “*itici ve çekici faktörler*” şeklinde iki grupta ele almaktadır (Kaya & Yücel, 2022).

Kentsel mekanların toplumsal açıdan oluşturulma süreci ve kentleşmenin oranı ülkelerin az veya çok gelişmişliklerinin yanı sıra ülkeden ülkeye göre değişiklik

göstermesinden dolayı, kentleşmeye sebep olan evrensel nedenler bulunmaktadır. Bunlar; itici faktörler ve çekiçi faktörler (Güreşçi, 2010) ile siyasi ve itici (aracı/kolaylaştırıcı) faktörler olarak açıklanmaktadır (Aldemir, 2008).

Literatürde yapılan araştırmada, kentleşmeye sebep olan itici faktörleri (An vd., 2024; Qiu vd., 2024; Huang vd., 2024; Zhou & Wang, 2024), çekici faktörleri (Akyıldırım, 2024; Ökten-Sipahioğlu, 2024; Karazincir, 2024), itici faktörleri (Kızılaslan & Solmaz, 2021; Dinç, 2021; Sancar vd., 2021; Öztürk & Kalonya, 2021; Çakar-Bikiç, 2021) ve siyasi faktörleri (Moomaw & Shatter, 1996; Ertür-Atabey & Eroğlu, 2021; Korotayev & Grinin, 2006; Guo vd., 2022; Görgülü & Görgülü, 2021; Korotayev & Grinin, 2012; World Health Organization, 2002) incelemeye alan pek çok araştırmanın bilim adamları tarafından yapılmış olduğu görülmektedir.

3.4.1. İtici Faktörler (Driving Factors)

Kentleşme, sosyal ve ekonomik açıdan kalkınmanın dünyadaki baskın bileşeni arasındadır. Bu durum ekolojik çevrede ciddi bir baskı oluşturmaktadır. Kentleşmeye bağlı çevre korunması arasında koordinasyonun sağlanması, özellikle gelişimini sürdürmekte olan ülkeler arasında önemli konular arasında yerini almaktadır. Bu koordinasyonun sağlanmasında, ilgili bazı itici faktörler (Zhan vd., 2020) bulunmaktadır (Cai vd., 2021). İnsan faaliyetlerine ilişkin itici faktörler (Wang vd., 2024), genellikle kentleşmeyi değiştiren ve etkileyen doğrudan itici faktörler arasında yer aldığı kabul edilmektedir (Zhang vd., 2022).

İtici nedenler, çoğunlukla yaşamlarını kırsal kesimlerde sürdüren ya da tarımla meşgul olan insan nüfusunu kırsal alan dışına uzaklaşmaya yönelten ve mecbur bırakan sebepler olarak ifade edilmektedir. İnsanları kırsal bölgelerden kent merkezlerine iten sebepler; tarımsal alanlarda yeni teknolojilerin kullanımına geçilmesi, nüfus artışı ve yaşam şeklinin kısırlığı şeklinde belirtilebilmektedir (Karaküçük & Gürbüz, 2007). Bu durumlara paralel olarak itici faktörler (Ma vd., 2023), kırsal bölgelerde kamu hizmetlerinin eksikliği, ekilebilir alanların fazlaca bölümlere ayrılması, makineleşmeye bağlı olarak tarımdaki iş imkanının azalması şeklinde sıralanabilmektedir (Çetin, 2012).

Kırsal bölgelerde; üniversite, eğlence ve önemli alt yapıların bulunmaması sebebiyle genellikle insan nüfusu az olduğu gibi (Song & Zhu, 2020), hayat ve iş görme şartlarının yetersizliği kentsel bölgelere yönelmede önemli itici faktör arasında olduğu belirtilmektedir. Bu gelişmelere bağlı olarak kent yönetimleri, göç ederek kent merkezine gelen nüfus artışının gereksinimi olan alt yapı hizmetleri, konut, iş istihdamını sağlamak zorunda kalmaktadır (Tatlıdil, 1993). Bu gereksinimleri karşılamak için özellikle yerel yönetimlerin yanı sıra özel sektörlerinde mücadele ettiği bilinmektedir. Çünkü, göç ve kentte yaşayan insan nüfusu artışına bağlı olarak ilgili gereksinimlere olan ihtiyaç her geçen gün artış göstermesine bağlı olarak yetersiz olacağı düşünülebilir. Hızlı kentleşmeye diğer bir ifadeyle göçün kent merkezlerinde oluşturduğu birçok gereksinimlerin karşılanması uzun zamanlar alabilir. Kent merkezlerinde yaşamını hali hazırda sürdüren ve göç yoluyla kente yerleşen bireylerin fiziksel, zihinsel ve ruhsal yönden kendilerini yenileyabilmeleri için (dinlenme, rahatlama, mutlu olma, eğlenme vb.) kapalı ve açık rekreasyon alanları bu gereksinimler arasında olduğu söylenebilir. Rekreasyon alanlarından faydalanan bireyler zamanla kırsal bölgelere düğün, bayram, kutlama vb. özel günlerde kırsal kesime gittiklerinde yakınları ile yaşam koşulları ve kent merkezinin kendilerine sunduğu imkanlarını anlattığı izlenmektedir. Bu anlatımlar da kırsal kesimden kent merkezine göçü hızlandırdığı gibi kırsal alandan kent merkezine göçü itici faktörler anlamında etkilediği açıklanabilir.

3.4.2. Çekiçi Faktörler (*Hammer Factors*)

Göç, insan hayatında bazen gönüllü olarak yapılmasına rağmen, çoğunlukla zorlayıcı sebeplere bağlı olarak kırsal kesimden kopması neticesinde açığa çıkmaktadır. Kırsal bölgelerde hayat şartlarının zorluklarının yanı sıra kısıtlılıkları, kırsal ile kentteki farklı hayat standartları arasındaki uçurumun artması insanların kırsal bölgeleri terk etmesine yol açmaktadır (Ayyiğit & Yiğit, 2018). Kentleşmeye sebep olan itici ve çekici faktörlerin aynı zaman diliminde gerçekleşmesi, itilen bölge olan kırsal bölgeden çeken alan olan kentlere doğru insan hareketi (göç) hızını artırmaktadır (Hayır-Kanat, 2017). Kırsal bölgelerin itici, kentlerin çekiciliğine maruz kalan insanlar kırsal bölgeden kentlere göç ederek, kentleşme ve kentlileşme süreci hayatına geçmektedir (Cengiz & Eskiuyurt, 2023).

Kentleşme üzerinde en fazla etki eden etken arasında, kentlerin artan kentsel çekicilikleri ve kırsal bölgenin kendine özgü itici faktörleri olarak belirtilmektedir (Coşkun, 2014). Kent alanlarındaki imkanların ve koşulların cazibediciliği kentleri çekici göstermektedir. Bu bağlamda; kent ile köy/kırsal alan arasındaki gelir değişiklikleri, istihdam imkanı, güzel hayat koşulları, eğitim, ulaşım ve sağlık imkanları, kültürel ve sosyal fırsatlar kentin çekici faktörleri arasında yer almaktadır (İslamoğlu vd., 2014). Bu “*güzel hayat koşulları*” ve “*kültürel ve sosyal fırsatlar*” olarak ifade edilen çekiçi faktörlerin neler olduğundan bahsedilmesinin daha uygun olacağı belirtilebilir. Bu bağlamda; kent merkezindeki açık ve kapalı rekreasyon alanları ve ilgili alanların kullanımına bağlı elde edilen deneyim ve kazanımların insanlar üzerinde fiziksel, ruhsal ve zihinsel açıdan olumlu etkiler oluşturduğu söylenebilir. Kent merkezindeki açık rekreasyon alanlarına parklar, yürüyüş yolları, açık festival ve eğlence alanları, kent merkezindeki açık alan çay bahçeleri ve piknik alanları, açık dinlenme ve istirahat alanları ile merkezdeki yüksek kaleler, surlar vb. örnek verilebilir. Kapalı rekreasyon alanlarına ise, kapalı eğlence ve dinlenme mekenleri, müze, tiyatro, kütüphane, kurs ve eğitim merkezi, kongre merkezleri, sinema, restoranlar, tarihi evler, kapalı oyun mekanları, alış-veriş merkezleri, fitness ve diğer spor salonları, rekreasyonel hizmet işletmeleri vb. örnek gösterilebilir.

Kent merkezlerinde halkın hizmetine sunmak üzere kamu ve özel sektör tarafından inşa edilen veya çok eski tarihlerde inşa edilmiş olan kapalı ve açık rekreasyon alanlarında gerçekleştirilen etkinlikler yapılabilmektedir. Bu etkinlikleri kırsal bölgelerde yaşayan bireyler iletilici faktörler vasıtasıyla (televizyon, internet, sosyal medya vb.) izleyebilmektedir. Kırsal bölgelerdeki insanlar tarafından yapılan bu izlenimin sonucu, kentleri çekici göstermekte ve kent bölgelerine göç edilmeye yol açabilmektedir. Aynı zamanda, kırsal bölgelerde yaşayan insanların yaşam alanlarının iticiliği yönünde bir düşünceye hakim olmasını sağladığı düşünülebilir. Böylece kent merkezlerinde nüfusun her geçen gün artmasına yol açtığı gözlenmektedir.

Sevinç vd. (2018)’e göre; emeğin ve iş gücünün az olduğu tarım sektöründen, sanayi sektörüne doğru insan hareketine yol açan göç, ekonomik açıdan önemli bir paya sahiptir. Ancak, kırsal bölgeden kentlere daha iyi iş yapma veya düzenli bir gelire sahip olma arzusuyla göç eden insanlar, modern sanayinin gereksinim duyduğu nitelikli iş gücü talebini karşılayamadığı belirtilmektedir. Göç eden insanlar, kentlerdeki yaşam ve çevreye uyum sağlayabilmeleri için zaman içinde bazı aşamalardan geçmektedir.

3.4.3. İletici Faktörler (*Transmitting Factors*)

Göçlere; yalnızca kırsal bölgelerdeki nitelikler değil, kentlerin çekici faktörlerin yanı sıra iletilici faktörler de önemli ölçüde etki etmektedir (Gülbüz & Karabulut, 2008). Kitle ulaşım ve iletişim vasıtalarının dağılımı yönündeki yaygınlaşma, insanların göç kararlarını almada etki açısından önemli bir yeri olduğu belirtilmektedir (Öztürk & Altuntepe, 2008).

Çekici ve itici faktörler arasındaki ilişki bağı (aracı ya da kolaylaştırıcı açısından) “*iletici faktörler*” oluşturmaktadır. Bunlar; günü birlik ulaşım imkânlarındaki iyileşmeler ve gelişmeler birinci, kentlere çok daha önce göç eden insanların akraba, arkadaş, hemşericilik vb. ilişkilere bağlı olarak barınma/konut ve iş bulmalarına yardımcı olmaları ikinci ve telekomünikasyon (iletişim ve haberleşme) imkânlarındaki önemli gelişmelerin yanı sıra özellikle internet ağının birçok alana ulaştırılması, televizyon ve gazetelerin etkisi gibi değişimler ise iletici üçüncü faktörler olarak belirtilmektedir (Yılmaz, 2009). Son zamanlarda, “*iletici*” olarak ifade edilen faktörlere eklemeler yapılmaktadır. Bunlar; ekili yerlerin dikili hale gelmesi, yurt dışından geri dönüşler ve yurt dışına göç, deprem, terör, taşınmalı eğitim sistemine geçilmesi gibi sebeplerle devlet tarafından yeniden yerleştirmeler, kentlerde yükseköğretim gören öğrencilerin ve askerlik yapan bireylerin kırsal bölgelere geri dönmek istememeleri, dönemlik işçilerin geri köylerine dönmemesi, evlilik yoluyla kız veya erkeklerin kentlere göç etmesi vb. sosyal olgular ilgili iletici faktörler arasında belirtilmektedir (Ulutaş, 2018). Göçün iletici sebepleri olarak ifade edilen ilgili gelişmeler de, kırsal bölgedeki insanların kentlere olan hareketliliğini arttırmış ve onları kırsal bölgelerden uzaklaştırarak modern şehirlerdeki toplumsal yapı ile yüzleştirmektedir. Kentlerde gereksinim duyulan iş gücü talebi de insanların göç hareketini kolaylaştırarak hızlanmasını sağlamaktadır (Özdemir, 2012).

İletici faktörlerin bir ülkenin kentleri arasındaki göç hareketi üzerinde önemli bir etkisi olduğu gibi küresel düzeyde dünya ülkeleri arasında da önemli bir etkisinin olduğu düşünülebilir. Günümüzde gelişmemiş, az gelişmiş ve gelişmeyi sürdüren ülkelerdeki insanlar toplu, grup ve bireysel olarak batıya/Avrupa’ya göçmek için yasal ve yasal olmayan yolları tercih etmeleri bu duruma örnek verilebilir. İletici faktörlerin küresel anlamda dünyada yaşanan göçler üzerindeki etkisinin ciddi ölçüde olduğu görsel ve işitsel yayımlar, yazılı kaynaklar vb. aracılığıyla izlenebilir. Bu yöndeki haberler özellikle televizyon ve sosyal medyalarından görülebilir. Bu bağlamda; iletici faktörlerin, insanların göç etmesi yönündeki düşüncesi üzerinde diğer çekici, itici ve siyasi faktörlere göre daha etkili olduğu söylenebilir. Çünkü iletici faktörler dünyada geniş bir yayılma potansiyeliyle ulaştırılma imkânına sahip olduğu düşünülebilir. Bu iletici faktörler, insanların canı pahasına yasal ve yasal olmayan yollarla göç etmesini tetiklediği söylenebilir.

3.4.4. Siyasi Faktörler (Political Factors)

İnsan ve kent tarih boyunca birbirini etkileyerek dönüştürmüş ve geliştirmiştir. Kent’in özünü insan yaşam biçimi, hayat kaygısı, dünya görüşü belirlerken, hayat sınırlarını, gelecekteki nesillere, inanç, örf ve adetlerinin aktarılmasının sağlanması da kent aracılığı ile yapılabilmektedir (Göç, 2018). Ülkede farklı seviyelerde veya alanlarda verilen kararlar, yönetim yapısının nitelikleri ve uluslararası alandaki ilişkilerin yapısı kentleşmeyi isteklendirdiğinden dolayı, kentleşme üzerinde etki etmektedir (Aldemir, 2008). Kentleşmeye yol açan çekici ve itici faktörlerin dışında etkisi olan siyasi faktörler ele alınması ve gözden kaçırılmaması gerektiği açıklanmaktadır (İrdem & Lenger, 2021).

İnsan nüfusunu yerinde tutmak veya düşünülen yere yönlendirmek ya da uygun olacağı değerlendirilen yerde bir arada toplanmasını gerçekleştirmek için sunulan teşvikler ve hayata geçirilen politikalar “*siyasi faktörler*” olarak ifade edilmektedir (Yılmaz, 2017). Yerleşme biçimi ve kentleşme düzeyi insanların siyasi eylemleri üzerinde dikkate değer etkileri bulunmaktadır. Köy ile kent, insanların yaşam alanları olmasının ötesinde insan yaşamları kadar, siyasi ve ekonomik sistemler üzerinde etkisi olan farklı kültürel ve sosyo-ekonomik nitelikleri olan yerleşkelerdir. Köyden şehre göçlerin neticeleri, hem kentte hem de köyde çok kısa bir zaman diliminde görülmektedir. Özellikle çok ciddi bir göç hareketinin

kente gerçekleşmesi, kentlerde işsizlik, düzensiz kentleşme, alt ve üst yapı yetersizlikleri vb. problemlere yol açmaktadır (Özgöl, 2019).

Ölke yönetimini elinde bulunduran hükümetlerin siyasi politikaları ve amaçları doğrultusunda birçok kararlar aldığı bilinmektedir. Bu kararlar özellikle insanların siyasi tercihlerini seçimlerde kendi lehlerine kullanmaları yönünde olduğu söylenebilir. Hükümetler aracılığıyla ilgili siyasi faktörler açısından alınacak kararlar alınmadan önce, ilgili ülkenin veya kentin sosyal, kültürel, ekonomik açıdan ve alt yapı, gıda, istihdam, güvenlik, sağlık vb. pek çok yönden analiz ve istatistiksel değerlendirmelerinin ve ölçümlerinin yapılması gerektiği belirtilebilir. Çünkü bu yönde alınan ve insanların yaşam alanlarını (ölke/kent/kırsal bölge) itici ve diğer alanları çekici yönde etkilemelerine yol açan kararlar (siyasi faktörler) önemli kitlesel göçlere yol açmaktadır. Bu göçler özellikle ilgili ölkedeki kentlerin kent olmalarını sağlayan birçok dinamiklerin üzerinde tahribata neden olduğu belirtilebilir. Bu da ilgili kentin sosyal, kültürel, sağlık, ekonomik, asayiş vb. alanlarda ciddi sorunların yanı sıra telafisi mümkün olmayan olumsuzlukların yaşanmasına yol açacağı düşünülebilir.

3.5. Kentleşme Düzeylerinin Belirlenmesi

Dünyada meydana gelen küreselleşmedeki derinleşme, bilgi ve bilgi ekonomisinin açığa çıkmasından dolayı 1980'lerden itibaren, dünya kentsel sisteminde köklü bir değişim görölmektedir. Bu görölen değişim, gelişimini tamamlamış ve gelişmeye devam eden ölkelerdeki kentlerin geleceği ile ilgili ciddi bir etki yapmaktadır (Shen vd., 2002). Bu anlamda; kentlerin geleceğine dönük, kentleşme düzeylerine yönelik gerçekleştirilen bütün girişimlerin amacı, ilgili kentte yaşamlarını sürdüren insanların yaşam kalitesini yükseltmek olduğu belirtilebilir.

Kentleşme düzeylerinin değerlendirilmesi demografik kentleşme, ekonomik kentleşme, arazi kentleşmesi ve sosyal kentleşme (Reçber & Şengöl, 2018) olmak üzere dört farklı açıdan yapılmaktadır (Ren vd., 2014).

3.5.1. Demografik Kentleşme (*Demographic Urbanization*)

Kentler, insanlar açısından ekonomik ve sosyal etkinliklerin yığıldığı ve ayrıldığı bölgeler olarak belirtilmektedir (Duan vd., 2022). Küresel düzeyde oluşan kentleşme, %30-%70 arasında kentleşme düzeylerinde meydana gelen kalkınmanın hızlandırılmasını gösterdiği genel bir kural olduğu açıklanmaktadır. Bu gelişme dönemlerinde, ihtiyaç duyulan para, kaynak ve insan transfer desteği, çevresel yüklenme kapasitesini önemli ölçüde düşürebilir ve direk kentin fiziki çevresi üzerinde etkili bir baskıya neden olabilmektedir. Ayrıca sanayileşme ve kentleşme, su, hava, toprak ortamları üzerinde, kirlilik anlamında olumsuz etkilerin görölmesinin yanı sıra aşırı nüfus ve hızlı kentleşmenin sebep olduğu birçok önemli çevre problemlerin doğmasına kaynaklık etmektedir (Liv vd., 2012).

Yaşam alanlarında, birçok merkezdeki yerleşim sisteminin çekirdeğini büyük kentler oluşturmaktadır. Kentlerin fiziki çevresindeki ekonomik ve demografik genişlemesine, istihdam yaratan yabancı yatırım firmaları neden olmaktadır. Bu bağlamda, demografik kentleşme; kentlerin trafik yoğunluğu, çok sayıda iş yaratan yatırımlar ve trafik koşulları, ulaşım alanı modernizasyonu, sürdürülebilir kalkınma ve kentsel yayılma açısından değerlendirmeye alınabilmektedir (Kruszyna vd., 2021). Kentleşmedeki yükseliş kentin alt yapı, çevre sağlığı ve insanların yaşam kalitesini etkilemektedir. Hızlı kentleşmeye bağlı olarak kentlerin işgal ettiği alalarda genişleme ve kent nüfusunda yükselme sürdürdükçe, kent içinde kalan yaşam alanları veya doğal alanlar dengesiz bir şekilde önemli duruma gelebilmektedir. Bu nedenle, demografik ve diğer açıdan oluşan kentleşmedeki değişimlere

bağlı olarak, insanlar dikkat çeken çevre ve birçok sorunlara daha fazla değer vermektedir (Ren vd., 2014). Demografik kentleşmeye ilişkin düzeylerin değerlendirilmesi ve incelenmesi ilgili uzmanlar tarafından yapılması gerektiği gibi akademi dünyasında bu alanda kendini geliştirmiş bilim adamlarının görüş ve önerilerinin alınması gerektiği belirtilebilir. Aksi takdirde ilgili kentten, diğer kentlere veya ülkelere göç eden insanlarla gündeme gelebilir. Bu durum, söz konusu kentin ve ülkenin ekonomik anlamda etkilenmesi ve beyin gücünün yaşanmasına yol açacağı düşünülebilir. Bu olumsuz etki, ilgili kentten diğer kente veya ülkeye yaşanacak göçü hızlandırması, göç edilen kentin temel dinamiklerinde ciddi olumsuzluklara yol açacağı söylenebilir.

Alan yazında yapılan araştırmada demografik kentleşme üzerine odaklı (Ma vd., 2022; Li & Lu, 2021; Fu vd., 2020; Luo vd., 2020; Sun vd., 2023) bilimsel çalışmaların araştırmacılar tarafından literatüre yansıtıldığı fark edilmektedir.

3.5.2. Ekonomik Kentleşme (Economic Urbanization)

Kentleşme dört yönü daima temelinde barındırmaktadır. Bunlar: nüfus artışı, ekonomik büyüme, yapı alanlarının büyümesi ve yaşam standartlarının geliştirilmesi olarak belirtilebilir. Ekonomik açıdan kalkınma; kentleşmenin temel yapısı, nüfus artışı ve yapı alanlarının büyümesi, özellikli uygulamaların ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi yönündeki amaç ve neticeler olduğu açıklanmaktadır. Bir başka ifade ile insanların yaşam standartlarındaki iyileşme, nüfus artışının, ekonomik açıdan ve inşaat alanlarının büyümesinin neticesi olmasının yanı sıra bu unsurlar ile temsil edilmektedir (Peng vd., 2017). Nüfus, yeni tip kentleşmenin temelini oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak hızlı ekonomik iyileşme, kırsaldaki iş gücünü kentlere taşıyarak daha çok ekonomik gelişmeyi tetiklemektedir. Kentlerde, kırsaldan kentlere göç eden insanlar daha fazla ekonomik imkâna, daha iyi yaşam şartları ve kamu hizmetlerine ulaşabilmektedir. İnsanların bu yöndeki isteklerine ulaşabilmelerinde nüfus hareketi, arazi ve ekonomik kentleşme bir araç görevi yapmakta, yükselen nüfusu desteklemekte ve kentin ekonomik seviyesini artırmaktadır (Liu vd., 2022).

Araştırmacılar detaylı kentleşme sorunlarını gerçek anlamda incelemektedirler. Ancak çok az sayıda araştırmacı ekonomik kentleşme alanında uzmanlaşmaktadır. Araştırmacıların ekonomik kentleşme üzerine yapmış olduğu çalışmalarda bazı hususlar üzerinde odaklandığı görülmektedir. Bunlar (Cao vd., 2019):

- ✓ Kentleşmenin ekonomik yönden etkilerini münazara etmek,
- ✓ Kentleşmenin ekonomik tetikleyici mekanizmalarını araştırmak (sanayileşme, endüstriyel açıdan tekrar yapılanma, tabi kaynaklar ve yabancı yatırım vb.),
- ✓ Araştırma teknikleri ve kentleşme yaklaşımları üzerine odaklanmak ve
- ✓ Kentleşmeye ve kent ekonomisinin devamlılığı şeklinde sıralanabilmektedir.

Yukarıdaki çalışma odakları dışında, kentleşme konusunda karar vericiler, kentsel anlamda alt sistemlerin gözlemlenmesine ve yerleşik arazi büyümesi ile demografik-sosyal-ekonomik kentleşme arasındaki birleşmeden kaynaklı etkiler üzerine odaklanmaları gerektiği işaret edilmektedir (Xiao vd., 2019). Ancak ekonomik kentleşmenin araç görevi gördüğü artan nüfus ile ilgili gerekli alt yapı ve diğer hizmetler açısından merkezi, yerel ve özel sektör tarafından gerekli önlemlerin alınması gerektiği belirtilebilir. Bu önlemler alınmadığı durumda, nüfus artışının ekonomiye olan katkısından çok kentleşme üzerinde ülke ve kent ekonomisine verdiği zararın çok fazla olacağı düşünülebilir.

Ekonomik kentleşme araştırma konusunda literatürde yapılan araştırmada bir çok çalışmanın (Liu & Han, 2021; Zhang vd., 2022; Shen vd., 2022; Wei vd., 2021; Xiaomin

vd., 2022) araştırmacılar tarafından gerçekleştirilerek yayımlanmış olduğu dikkat çekmektedir.

3.5.3. Arazi Kentleşmesi (*Land Urbanization*)

Bir kentin kalkınmasının kentleşmeye bağlı olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda bir ülke modernleştikçe kentler büyür ve insanlar kırsal alanlardan kentlere göç etmektedir. Bu durum, paralelinde ekili alanların kentsel alanlara dönüşmesine yol açmaktadır. Araştırmacılar, “*arazi kentleşmesinin miktarı*” kentsel genişlemeyi, “*arazi kentleşmesinin oranı*”nın ise kentsel genişleme hızını gösterdiğini açıklamaktadır (Zhang & Xu, 2017). Arazi kentleşme uygulamaları ile doğal arazilerin işgale uğraması, yeryüzündeki tabi yaşam alanlarının devamlı tahrip olmasına ve yitirilmesine müteakip doğadaki ekosistemin işleyişi ve değerinde dikkat çekici oranda azalmaya neden olmaktadır. Arazi kentleşmesi, doğal arazileri yok etmektedir. Arazi kullanımının fazlalığı biyolojik türün üzerinde pozitif yönde etki oluşturmamaktadır. Aynı zamanda, arazi kentleşmesinin yerel bitki örtüsü ile birlikte kuşların ve birçok canlı türünün üzerinde dikkate değer olumsuz etkileri bulunmaktadır (Cao vd., 2021).

Finans, arazi kentleşmesinin sürdürülmesinde önemli seviyede bir etkisi bulunmaktadır. Kentleşme, ulusal ve yerel yönetimlerin büyüme sürecinde kritik bir rol üstlenmektedir. Bu rolde, arazi kentleşmesinde arazi kullanımı temel unsur olarak görülmektedir. Arazi kentleşmesinin çok sayıda etkisinin olduğu ifade edilmektedir. Bu anlamda, finansal açıdan bazı problemleri çözmektedir. Arazi kentleşmesi yönünden, gelişmiş alanlar finansal açıdan üç çözümsel bileşenden oluşmaktadır. İlgili finansal çözümler aşağıda olduğu gibi (Li vd., 2021);

- ✓ Bütçe içindeki kentleşmenin sanayi vergisi,
- ✓ Bütçeden arazi transferlerinden elde edilen kaynaklar,
- ✓ Gayrimenkul ve inşaat sektörünün gelişimi olarak sıralanabilir.

Kentler modernleştikçe, kırsal kesimlerdeki insanlar daha iyi yaşam koşullarına kavuşmak ve ekonomik imkânları elde etmek için kentlere hareket etmektedir. Bu yaşanan insan hareketine sosyal, ekonomik vb. değişikliklere, doğum oranlarının azalması, eğitim oranları ve seviyelerinde artış, ekonomik iyileşmeler ve teknolojinin daha fazla kullanılması eşlik etmektedir. Bu bağlamda; ekonomik yönden büyüme ve arazi kentleşmesine bağlı kentlerin modernleşmesine dönük alanların gelişmekte olan ülkelerde görüldüğü dikkat çekmektedir (Lian & Lejano, 2014).

Literatürde arazi kentleşmesi konusunda yapılan araştırmada çok sayıda bilimsel çalışmanın (Ji & Zhang, 2019; Wei & Ye, 2014; Putri vd., 2020; Feng vd., 2023; Portnov & Paz, 2008; Romano vd., 2017) yapılmış olduğu görülmektedir.

3.5.4. Sosyal Kentleşme (*Social Urbanization*)

Kentleşme, antroposenin (insan çağı) en önemli insan faaliyetleri arasında yer almaktadır. Kentleşme, kırsal nüfusun kent nüfusuna dönüşümünü, kentsel yapı alanlarının büyümesi, kentsel endüstrinin oluşturulması (sanayi) ve bireylerin sosyal ve yaşam kalitesine ilişkin değişiklikleri kapsamaktadır. Bu bağlamda, kentleşme ve sanayileşmenin sebep olduğu hava kirliliği çok sayıda ülkede büyük bir kaygının kaynağı olduğu düşünülmektedir (Liu vd., 2022). Kentleşme, ekonomik ve sosyal yönden karmaşık bir olgu olarak düşünülmektedir (Yao vd., 2021).

Sürdürülebilir kentleşmenin temelini sosyal kentleşme oluşturmaktadır. Çünkü sürdürülebilir kentleşmenin temel taşıyıcısı, insan topluluğu ve kentsel yaşam alanlarındaki halkın, sürdürülebilir kentleşmenin itici gücü anlamında teşvik edici olduğu ifade

edilmektedir. Kentte hayatını sürdüren insanların imkânlarının iyileşmesi ve ekonomik açıdan büyümesi, kırsal alandaki insanları kent merkezine çekmektedir. Kentler, insanlara ve sosyal kentleşmeye önem veren bireylere eğitim, sağlık, ulaşım, sosyal güvence ve eğlence tesisleri vb. çok sayıda sosyal yönde ve refah imkânı sunmaktadır (Geng & Zhang, 2021). Bu bağlamda; sosyal kentleşmenin temel göstergeleri, yaşanabilirlik seviyesi ve kentsel ekolojik yapıyı işaret eden kişi başına karşılık gelen yeşil alanlar olarak açıklanmaktadır (Zhou & Tong, 2022). Sosyal kentleşme, kent kültürü, teknoloji ve bilim, sağlık, tıbbi tedavi gibi çok daha hızlı bir sosyalleşme dikkate alındığında, sosyal gelişim yönlü bir sosyal kentleşme düzenlenebileceği belirtilmektedir. Sosyal kentleşme, kentsel sosyalleşmeye hızla teşvik etmenin yanı sıra eko-çevreyi ciddi şekilde korumaktadır. Ancak Sosyal kentleşmede, ekonomik büyümenin bazen yavaşladığı ifade dilmektedir (Liu vd., 2011). Sosyal kentleşme; kültürün yayılmasını ve bireylerin yaşam kalite düzeylerini yansıtarak, kentleşmeye olan davetini güçlendirmekte (Wang vd., 2019) ve kentsel gelişimi amaç edindiği vurgulanmaktadır (Liu vd., 2023).

Uluslararası literatürde yapılan taramada sosyal kentleşme araştırma konusuna odaklı, bilimsel çalışmaların (Shi vd., 2021; Çeliktürk, 2017; Yanfeng vd., 2023; Wangping & Xiaolu, 2016; Buchecker & Frick, 2020) literatürde yayımlanarak bilim dünyasına katkı sağladığı görülmektedir.

3.6. Rekreatyonel Hizmetler ile Yaşam Kalitesi ve Kentleşme/Şehirleşme İlişkisi

Roberts & Hall (2001), rekreasyon etkinliklerine tarihsel açıdan bakıldığında, 19. yüzyılda kentlerdeki orta sınıf insanların, kırsal alanları rekreasyonist olarak ziyaret etmesi ve 1840'lı yıllardan itibaren ulaşım (demir yolu) alanındaki bazı gelişmeler uzak ve çekici kırsal alanlara erişimi daha güvenli ve kolay bir şekilde sağlandığını belirtmektedir. Koçan (2007), modern kent yaşamı ve teknolojik iyileşmelerin paralelinde artan boş zaman, gelir seviyesi ve kolay ulaşım bireylerin çalışmalarını çok daha az hareketle ve daha az vakitte bitirebilmesine imkân sağlarken, bazı sağlık problemleri yaşamalarına yol açtığını, ilgili olumsuzlukların, rekreasyonel hizmetlerin önemini işaret ettiğini, ifade ederek bireylerin olumsuz yönde etkilenen beden, ruh ve sosyal sağlığını korumak ve sürdürmenin yanında haz almak maksadıyla rekreasyon etkinlik ve aktivitelerine katıldığını açıklamaktadır. Tao vd. (2022), boş zamanın kent sakinlerinin huzurunu sağlamalarında etkili bir yol olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, boş zamana insanlar tarafından verilen önem, günlük rekreasyon etkinlikleri için eşsiz imkanlar sunarak, bireylerin boş zaman çağrışımalarını ve kişisel yöndeki kıymetini tekrar gözden geçirmesine yol açmaktadır. Kuş-Şahin vd. (2009)'e göre, özellikle büyük kentlerde yaşamlarını sürdüren insanlar, kentin birçok olumsuz etkilerinden uzaklaşma arzusu, turizm ve rekreasyon etkinlikleri üzerinde hissedilen gereksinimi tetikleyen önemli etkenlerdendir.

Liv vd. (2021), gelişimini tamamlamak isteyen pek çok ülke ekonomi ve arazi kentleşme seviyesini çok hızlı bir şekilde genişlettiği ve bu durumun da önemli çevre problemlerine ve bölgesel ekonomik kalkınma seviyesinde dengesizliğe neden olduğunu ileri sürmektedir. Pinheiro vd. (2018)'e göre, kentlerin düzensiz ve hızlı bir şekilde genişlemesinin birçok probleme yol açmasından dolayı, doğadaki biyolojik türün yok olmasının yanı sıra, halkın yaşam kalitesinin düşmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla kent merkezlerindeki rekreasyon veya park alanlarının bakımı, düzenlemesi, çevresel, iklimsel, psikolojik, rekreasyonel vb. birçok hizmetlerin hayata geçirilmesiyle kentleşmenin nüfus ve çevre üzerindeki etkisinin azaltılması sağlanabilmektedir. Clark vd. (1988), kentlerin büyüklüğü, farklı nedenlere bağlı olumsuzluklar (ulaşım, kirlilik, kalabalık ve nüfus arışı suç vb.) insanların yaşam kalitesini etkilemektedir. Bu olumsuz etkilerin yanı sıra kentlerde yaşamlarını sürdüren insanlar, diğer kırsal veya daha küçük yerleşim yerlerinde yaşamlarını

sürdüren insanlara göre, bazı açılardan daha çok avantajlara sahiptir. Bu avantajlar; ekonomik memnuniyet, kamu hizmetleri kalitesi, rekreasyonel kalite, sosyal yaşam kalitesi, sağlık (Sultana vd., 2022), eğitimsel çeşitlilik ve kültürel yönden kaliteli ürün ve hizmetlerin yanında istihdam, ulaşım vb. şeklinde sıralanabilmektedir.

Kang, vd. (2021)'e göre kentleşme, kentsel açık ve kapalı rekreasyon alanlarının gelişimini ve iyileştirilmesini teşvik etmektedir. Kentsel rekreasyon alanlarının planlanması ve yapımı, kentleşme dönüşümünün geliştirilmesinin ve yaşanılabilir kentlerin oluşturulmasında da olumlu bir rolü bulunmaktadır. Kentlerde yaşayan halkın mutluluğu, kentsel dönüşüm ve inşası anlamında, kentsel iyileşme ve gelişme kalitesinin önemli bir göstergesidir. Chen vd. (2021), park vb. alanlarda rekreasyonel hizmetler çoğunlukla kamu mali kaynaklar aracılığıyla sağlandığını ve modern kentlerin yaşanabilirliği önemli ölçüde kentsel ve çevre-kentsel ekosistemler ile bu yönde gerçekleştirilen hizmetlerle ilişkilidir ve ilgili hizmetlerin yalnızca tabiatın bir armağanı olmadığı gibi yapılan harcamalarla sunulduğu vurgulamaktadır. Bu bağlamda; Baylan vd. (2019)'e göre, rekreasyonel hizmetlere ilişkin imkânlarla ulaşımın sağlanması ve bu imkânların geliştirilmesi, toplumun yaşam kalitesini iyileştirmeleri, boş zaman etkinliklerinin yönetiminden sorumlu örgüt ve kurumların önemli görevleri arasındadır. Turanovičová & Rózová (2018)'ya göre, rekreasyonel maksadıyla kullanıma açık olan kamusal alan, fonksiyonel yeşillikler ve mobilyaların, oyun, eğlence ve rekreasyonel hizmet almaya ve gerçekleştirmeye uygun olması gerekmektedir. Grêt-Regamey vd. (2020), rekreasyon yeterlilik oranı, rekreasyon alanları ve kent çevresinde yaşayan insan nüfusu sayısı ile doğrudan ilişkili olduğu gibi rekreasyon alan talep durumunu da işaret ettiğini açıklamaktadır. Bu bağlamda; Lin vd. (2022), rekreasyonel spora katılımın insanların yaşam kalitesini artırmada etkili bir boş zaman etkinliği olduğunu örnek olarak vermektedir.

Bhatti vd. (2017), herhangi bir bölgenin veya yaşam alanının yaşanılabilirliğini tespit etmek için yaşam kalitesinin önemli olduğunu belirtmektedir. Abd El Karim & Awawdeh (2020), yaşam kalitesinin tanımına ilişkin bilim adamları ve politika yapıcılar arasında net olmamakla birlikte çok sayıda proje, planlama verisinin yaşam kalitesini ekonomik, sosyal, rekreasyonel, çevresel ve medeni şartların “*sonucu*” olarak belirtildiğini açıklamaktadır. Yavuzçehre & Torlak (2006)'a göre ise yaşam kalitesini; bireyin sürdürmüş olduğu yaşamından tatmin olması, kendini huzurlu hissetmesi şeklinde ifade edilirse, kentsel yaşam kalitesi de modern kent ve çevre standartlarının kentte oluşturulmasını, kentlilerin haklarının hayata geçirilmesini, bireyin kendini huzurlu ve sağlıklı hissedeceği kentsel şartların varlığı oluşturmaktadır. Çünkü insanların yaşamını sürdürdüğü kentte kalite gözeterek kaliteli bir yaşam sürdürmeleri artık bir imtiyaz olmadığı gibi bütün insanların hak ettiği düşünülmektedir. Streimikiene (2014), kent yaşam alanları kalitesinin (rekreasyonel hizmetler, rekreasyon alanları, parklar vb.), insan sağlığı ve refahında diğer bir ifade ile yaşam kalitesi üzerinde doğrudan bir etkisinin olduğunu açıklamaktadır. Zhou vd. (2022), özellikle kentleşmenin sağlandığı peyzajlarda, rekreasyon hizmetlerinin sağladığı refahın önemi, diğer ekosistem hizmetlerden daha fazla olabileceğini belirtmektedir. Ayrıca kent parkları, yeşil alanlar vb. ekosistemin sunduğu kültürel hizmetlerin önemi, modern yaşamda her geçen gün insanlara daha fazla değer kattığını açıklamaktadır.

Tsaur vd. (2012), boş zaman ve rekreasyon faaliyet ve aktivitelerin bireylerin yaşam kalitesine ve kişisel refahına sağladığı önemli şaşırtıcı faydalarının bulunduğunu ifade etmektedir. Geray (1998)'a göre, kentte yaşayan insan topluluğunun yaşam kalitesini kentin fiziksel, toplumsal, ekonomik ve kültürel niteliklerinin de etkisi bulunmaktadır. Ayrıca rekreasyon kullanıcılarına (Othman & Jafari, 2019), kentsel rekreasyon alanlarının sağladığı toplumsal yararlar, halk sakinlerinin yaşam kalitesini korumak ve yükseltmek için kritik bir rolü bulunmaktadır (Kothencz vd., 2017).

Geng & Zhang (2021)'a göre, sürdürülebilir kentleşme uygulamalarında çevreyle ilgili yaşanan problemler (kaynak kayıpları ve israfı, kuraklık ve sera gazı etkileri vb.) kentlerin sosyal gelişim yönünü daha çok sınırlayarak, halkın yaşam kalitesini olumsuz etkilemekte ve kentsel sürdürülebilirliği engellemektedir. Tersine durumda sürdürülebilir kentleşme, çevrenin düzen ve kontrolünün yanı sıra ekolojik dengenin sağlanması gibi olumlu (Yousefi, 2016) ve cazip bir rol oynayarak kentlerin sosyal sürecini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle kentleşme ve çevre arasında, karşılıklı ve koordineli etkileşimlerin iyileştirilmesini sağlama yönünde uyumlu bir şekilde bilimsel çalışmaların gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir. Bu yönde; Faka vd. (2022), Altay & Şenay (2023), Chen vd. (2016), Lahoti vd. (2019), De Snyder vd. (2011), Grêt-Regamey vd. (2020), Das & Banerjee (2023), Yu vd. (2022), Kahraman vd. (2019), Duncan vd. (2012), Seyhan & Kurtoğlu (2021) ve Hrehorowicz-Gaber (2013) gibi bilim adamlarının “*rekreasyonel hizmetler, yaşam kalitesi ve kentleşme*” araştırma konusuna odaklı çok sayıda bilimsel çalışmalar gerçekleştirerek uluslararası literatüre kazandırdığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda; kent sakinlerinin rekreasyonel hizmetler açısından talebi, en verimli şekilde sürdürülebilir kentleşme çalışma veya uygulamalarıyla sağlanabileceği ifade edilebilir.

Kent niteliklerinin kalitesine paralel olarak, kent nüfusuna yeterli düzeyde ve toplumun rekreasyonel hizmet ihtiyaçlarını karşılaması gerektiği söylenebilir. Kent merkezinde, rekreasyonel hizmetler anlamında kent sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile kurulan özel teşebbüsler, kamu kuruluşları ve gönüllü örgütlerin yeterli sayıda olmasının sağlanması gerekmektedir. Bu yönde devlet, hükümet ve yerel yönetim yöneticilerinin gerekli girişimlerde/teşviklerde bulunması ve tedbirleri alınarak rekreasyonel açıdan yeterliliğin sağlanması gerektiği belirtilebilir. Buna paralel olarak kent merkezlerinde halkın rekreasyonel hizmetine sunulan kapalı ve açık rekreasyon tesis/komplekslerdeki araç ve gereç, temizlik, konfor, güvenli, uygunluk, bakım, onarım, iyileştirme ve geliştirmeler, kentin planları ve gereksinimleri doğrultusunda ilgili kurum ve örgütler tarafından yapılması gerekmektedir. Bu gerekliliklerin toplumun yaşam kalitesinin üst seviyelere taşınmasında önemli bir rolünün olduğu düşünülebilir.

Toplum ve her bireyinin arzu ettiği huzur, mutluluk, sağlık ve refahı elde etmeye dönük hislerine ilişkin yaşam kalitesine ulaşmaları, kentin sahip olduğu pek çok niteliğe bağlıdır. Kentin ilgili niteliklerinin yanı sıra rekreasyon alanları ve bu alanlardaki rekreasyonel hizmetlerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi yönündeki kentleşme girişimlerine bağlı olduğu düşünülmektedir. Bu düşüncelerden hareketle; “*Rekreasyonel hizmetler, yaşam kalitesi ve kentleşme*” araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmaları incelemeye alınmıştır. Literatüre kazandırılacak bu çalışmanın birçok alana (ülke, üniversite, özel ve kamu sektörü, kuruluş, araştırmacı vb.) önemli katkılar sağlayacağından dikkat çekici bir araştırma olacağından gerçekleştirilmektedir.

4. BÖLÜM: REKREASYONEL HİZMETLER, YAŞAM KALİTESİ VE KENTLEŞME ARAŞTIRMA KONULARINA ODAKLI ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

4. Araştırma Yöntemi, Bulgu ve Analizler

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ulusal ve uluslararası literatürde gerçekleştirilen literatür taramasında; “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusuna odaklı makale çalışmalarının sosyal ve kavramsal yapısı ile birlikte, ilgili makalelerin sahip olduğu bilimsel bileşenlerine ait niteliklerindeki evrimsel yapısını ortaya koyan bilimsel bir çalışmanın olmadığı dikkat çekmektedir. Bu tespitten hareketle; literatürde dikkat çeken bu boşluğun kapatılması anlamında, araştırma konusu “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” odağında yazılmış ve uluslararası literatüre kazandırılmış makale çalışmalarının sosyal yapılarının yanı sıra kavramsal yapıları ve belirlenen bilimsel bileşenlerine ait niteliklerinde evrimsel yapısını (performan durumu) ortaya koyan bir araştırma çalışmasının literatüre kazandırılması amaçlanmaktadır.

Bu çerçevede gerçekleştirilen bu çalışmanın üç farklı amacı bulunmaktadır. Bu amaçlar aşağıda olduğu gibi belirtilebilir:

- ✓ İlk amaç, “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusuna odaklı makale çalışmalarının belirlenen bilimsel bileşenlerindeki evrimsel yapılarını açığa çıkarmak,
- ✓ İkinci amaç, “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusuna odaklı makale çalışmalarının sosyal yapılarına ilişkin evrimsel yapısını ortaya koymak,
- ✓ Üçüncü ve sonuncusu ise, “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusuna odaklı makale çalışmalarının kavramsal yapılarına ilişkin evrimsel yapısını deşifre etmektir.

Rekreasyonel hizmet kapsamında hayata geçirilen bütün hizmet çalışma ve girişimleri, aynı zamanda bir turizm hizmeti kapsamında değerlendirilebilir. Rekreasyonel hizmet ve turizm işletmelerinde oluşacak iyi veya kötü bütün gelişmeler, ilgili ülkedeki bütün sektörleri etkileyebileceği belirtilebilir. Çünkü bu alanlardaki hizmetler veya aktiviteler, işletmelerce küresel düzeyde insanlara sunulduğu gibi insanlar tarafından da yapılabilmektedir. Rekreasyonel hizmetlerin kaliteli bir şekilde rekreasyonistlere (müşteri, halk ve turist) sunumuyla, insanların yaşam kalitesinin iyileştirilmesinde kentleşme rolünün önemli olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda, kentleşme ve rekreasyonel hizmetler kent sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde hayata geçirilmesi, insanların yaşam kalitesini arzu edilen seviyede etkileyeceği ifade edilebilir. “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusunun bilimsel bileşenleri (ülke, üniversite/kurumlar, yazar, anahtar kelime vb.) kapsamındaki, değişim ve gelişimlerine ilişkin sosyal ve kavramsal yapılarını ortaya koyan bilimsel çalışmaların uluslararası düzeyde tespit edilmesi birçok araştırmacı, ülke, hükümet, endüstri alanı ve sektöre (kamu ve özel) fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir.

İlgili çalışmadan yararlanmak isteyenler, araştırmaya konu “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” odağında yazılan bilimsel makaleler ile öne çıkan ülke, üniversite/kuruluş, yazar ve yazarlara ait akademik çalışmalar (makale) ve bu çalışmalarda ulaşılan tespitleri irdeleyebileceği belirtilebilir. Araştırmada tespit edilen bulgulara dönük

incelemelerin ilgililerce yapılması neticesinde pek çok katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunlar aşağıda olduğu gibi belirtilebilir:

- ✓ İncelemeye taraf ülkenin toplumuna bilimsel, sosyal, sağlık, kültürel değişim ve gelişimi açısından,
- ✓ Devletin ekonomik anlamda dış ödemeler bilançosunun iyileşmesine, istihdamın sağlanmasına, gelirlerin artması vb. yönünden,
- ✓ Hükümetin yeni kanun, uluslararası anlaşma, protokol, tüzük, yönetmelik vb. birçok yazılı kaynaklar çıkarılarak rekreasyonel hizmetler, kentleşme ve yaşam kalitesine ilişkin politika ve tedbirlerin alınarak uygulamaya geçirmeleri açısından,
- ✓ Kamu kurumlarının (kurum/kuruluş, üniversite ve eğitim merkezleri vb.) araştırma konusunda hükümet politikalarının uygulanması, geniş çaplı bilimsel çalışma, proje teklif ve önerilerin sunulması ve inşası yönünden,
- ✓ Özel sektörün (turizm ve rekreasyon işletmeleri ve bu işletmelerin etki ettiği diğer sektörler) hizmetlerin sunumu, yönetimi, çeşitlendirilmesi, kullanılan teknolojik araç ve gereçlerin tespit edilerek geliştirilmesi vb. yönetim ve uygulamaların iyileştirilmesi doğrultusunda katkı sağlayabileceği belirtilebilir.

“*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusuna odaklı makaleler üzerinde gerçekleştirilen bu çalışma; ulusal ve uluslararası düzeyde ülke, hükümet, üniversite, özel ve kamu sektörleri, araştırmacılar ile insan kitlelerine değerli bir bilgi kaynağı oluşturacağından stratejik öneme sahip bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Dünyada kullanılan en eski ve yaygın veri tabanının Web of Science (WoS) olduğu açıklanmaktadır. WoS veri tabanı Bilimsel Bilgi Enstitüsü (ISI) aracılığı ile 1950’de yapılandırılmıştır. İlgili veri tabanının fikri anlamdaki mülkiyetleri Bilimsel Bilgi Enstitüsünden (ISI) Thomson Reuters’a devredildiği gibi, günümüzde ise Clarivate Analytics’in sorumluluğunda olduğu belirtilmektedir. Bu veri tabanı akademik çalışmaların indekslenmiş olduğu birçok indeksleri bünyesinde bulundurmaktadır. Bunlara; SCI-Expanded, SSCI, AHCI, CPCI, BKCI, Current Chemical Reactions Index Chemicus ve ESCI isimli indeksler örnek verilebilmektedir (Gürler, 2021). Ayrıca WoS veri tabanının araştırmacılara gelecekte yapacakları çalışmalarında önemli seviyede kılavuzluk yaptığı ifade edilebilir.

WoS veri tabanında çok sayıda, ulusal ve uluslararası düzeyde yayın evi, dergi, üniversite ve kuruluşlara ait bilimsel bileşenler ve bu bileşenlere ait nitelik ve miktar göstergelerinin yer aldığı bilinmektedir. Ayrıca ilgili veri tabanının uluslararası alanda pek çok yazarların/araştırmacıların makale, bildiri, kitap vb. çalışmalar ve bu çalışmalara ait analitik veriler ve dosyaları da bulunmaktadır. İlgili çalışmalara ait WoS veri tabanındaki analitik veriler, araştırmacılara yapmak istedikleri çalışmalarla ilgili araştırmalarını literatüre kazandırmalarında yardımcı olmaktadır.

Gerçekleştirilmesi düşünülen araştırmaya ilişkin bütün verileri içinde barındıran topluluk evreni olarak ifade edildiği gibi (Karagöz & Bardakçı, 2020), içerisinden araştırma örnekleminin belirlendiği büyük oluşum şeklinde de belirtilmektedir (Gürbüz & Şahin, 2017). Örneklem ise, en iyi biçimde evreni çevrelediğine inanılan, belirlenmiş birimler oluşumu olarak tanımlanmaktadır (Akar, 2021). Bu bağlamda, araştırma konusu odağındaki bilimsel makaleleri bünyesinde saklayan WoS veri temeli, çalışmanın gerçekleştirileceği araştırma evreni olarak belirlenmiştir.

Araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmalarının WoS veri tabanı bünyesinde incelenmesinin araştırma amaçlarına ulaşılması açısından yeterli olduğu

düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle; WoS veri tabanındaki “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” ilişkili bilimsel makale çalışmaların belirlenen akademik bileşenleri (yayımlanma dili, yılı, araştırma alanı, alan indeksi, üniversiteler, ülkeler ve bilimsel dergiler) kapsamındaki, uluslararası literatüre kazandırılmış bilimsel makale topluluğu (grubu/oluşumu), çalışmanın araştırma örnekleme olması yönünde seçilmesinde karar kılınmıştır.

4.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bilimsel çalışmaların yürütülmesinde sınırsızlık mümkün görülmediği belirtilebilir. Literatürde yapılan araştırma çalışmalarında, yazarlar tarafından belirlenmiş belirli düzeyde sınırlılıkların ifade edildiği bilinmektedir. Buradan da anlaşılabileceği üzere, bütün araştırma çalışmalarının belirli bir sınırlılığının olduğu söylenebilir. Araştırmacıların yapmış olduğu bütün çalışmalarda olduğu gibi, bu çalışmada da belirlenmiş bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın hedeflerine ulaşılabilmesi için, araştırma evreni ve örneklem büyüklüğü göz önüne alındığında, araştırmanın sınırlılıkları aşağıda olduğu gibi sıralanabilir:

- ✓ “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusuna odaklı, WoS veri tabanında yer alan bilimsel makaleler belirlenen akademik bileşen nitelikleri çerçevesinde filtrelenerek indirilmesiyle elde edilen veriler,
- ✓ Araştırma konusuna ilişkin ilgili bilimsel makale çalışmalarının elde edilebilmesi maksadıyla anahtar kelime ve özet kapsamında, bazı anahtar kelimelerin yanı sıra yazarlarca kullanma sıklığına (ortak kullanım) ilişkin kelimelerin yazılmasıyla,
- ✓ Çalışmaya ilişkin elde edilen verilerin test ve analizlerinin daha sağlıklı yapılabilmesi ve net sonuçların tespit edilmesi maksadıyla, 2019-2023 yılları kapsamı dâhilinde ilgili araştırma konusunda yayımlanan bilimsel makalelerin dikkate alınması,
- ✓ Sadece İngilizce yayım diliyle, ilgili araştırma konusu odağında uluslararası literatüre kazandırılmış bilimsel makale çalışmalarının araştırmaya dâhil edilmesi ve
- ✓ WoS veri tabanından elde edilen bulgu ve verilerin analizi, VOSviewer ve Bibliyometrix R (RStudio ve Biblioshiny ara yüzü) istatistiksel analiz programlarında teste tabi tutulması üzerine, performans ve bilimsel haritalama analizlerinin yapılarak bilimsel ağ, yoğunluk, iş birliği, tematik ve üç alan haritaları ile grafikler ve kelime bulutuyla resmedilmesiyle sınırlandırılmıştır.

4.4. Araştırma Kapsamında Kullanılan Analiz Teknik ve Yöntemler

Literatüre yansıyan bilimsel çalışmaların nicel analizlerinin yapılışında bibliyometrik analiz yöntemlerinden faydalanılabilmektedir. Bibliyometrik analiz yöntemleri bilimsel uzmanlık alanlarında net bir şekilde artık yerini konumlandırmaktadır. Aynı zamanda, bilimsel ve uygulamalı alanlarda gerçekleştirilen araştırmaların analiz metodolojisinin özellikle ayrılmaz bir ögesi olduğu belirtilmektedir (Ellegaard & Wallin, 2015). Diğer yandan araştırmacıların literatüre kazandırmış oldukları makale, bildiri, tez vb. çalışmalarında, farklı analiz teknik ve yöntemleri kullandığı gibi, çok sayıda analiz teknik ve yöntemlerinin bulunduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, ilgili araştırma konusunun amaçlarına ulaşılması yönünde oluşturulacak parametrelere karşılık gelecek yanıtların elde edilmesinde, bibliyometrik analiz teknik ve yöntemlerinin kullanılması tercih edilmiştir. Bu anlamda, ilgili analiz teknik ve yöntemlerine ilişkin kavramsal çerçeve yönünden, literatür taramasına yer verilmesi çalışmanın anlaşılabilirliğinin sağlaması yönünden, daha etkili ve uygun olacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle: Bibliyometrik Analiz Teknik ve Yöntemleri ile ilgili açıklamalara alt başlıklar halinde ayrı ayrı aşağıda yer verilmiştir.

4.4.1. Bibliyometrik Analiz (Bibliometric Analysis)

Bibliyometri, Alan Pritchard tarafından 1969'da ilk kez resmi anlamda bir disiplin olarak oluşturulmuştur. Bu nedenle, bilgisayar ve internette yaşanan hızlı gelişimden kaynaklı olarak bibliyometri, araştırmacılarca daha çok önemsenmekte ve kullanılmaktadır (Zhou vd., 2021). Kıyaslamalı anatomi literatürünün 1543 yılından 1860 yılına kadarki, kitap ve dergi makalelerinde yer alan başlıkların miktarını sayarak ve periyodik şekilde, ilgili ülkeler açısından sınıflandırılarak yapılan istatistiksel analiz, bibliyometrik çalışmaya öncü olarak örnek gösterilmektedir (Thanuskodi, 2010). Bibliyometrik analizlerin etkisi; çok farklı türde ve belirli bir konuda yazılmış araştırmaları betimleme ve gruplandırmanın yanı sıra, filtrelenen bulgulara dayalı yönelimleri işaret etmek için verilerin analizlerini basitleştirmesindeki becerisi şeklinde açıklanmaktadır. Bir başka deyişle, bibliyometrik analiz tekniklerinin uygulanması, nesnelliği ve alan yazına eşsiz bir görüş açısı sağlamaktadır. Bibliyometrik düzenliliği tespit etmek için istatistiksel bibliyometrik analiz tekniklerini, bilim adamları çalışmalarında kullanarak (Rubin & Chang, 2003), herhangi bir araştırma konusunun kavramsal, sosyal, entelektüel vb. evrensel yapılarındaki değişim ve gelişimleri ayrıntılı bir şekilde analiz ederek detaylı bir şekilde ortaya kayabilmektedir (Rejeb vd., 2021).

Literatüre kazandırılmış bilimsel çalışmalar üzerinde gerçekleştirilen bibliyometrik analizler, modern yorumlama araçları ve normatif verilerin hazırlanması ile hızla değişim göstermektedir (Choudhri vd., 2015). Bibliyometrik; araştırma çalışması ve yayımların, bireylerin ya da kurumların performansını ölçmek ya da bilimin evrimsel ve dinamik yapılarını haritalamak amacıyla tercih edilmektedir. Bu bağlamda, araştırma konusu üzerinde yapılan bibliyometrik araştırmalar, yazarların bazı sorulara cevap bulmasına imkân sağlayabilmektedir. Bu sorular aşağıda olduğu gibi belirtilebilmektedir (Koseoglu vd., 2016):

- ✓ Disiplinin entelektüel anlamda evrimsel yapısı nedir ve nasıl gelişim gösterir?
- ✓ Disiplinin sosyal anlamda evrimsel yapısı nedir?
- ✓ Disiplinin kavramsal anlamda yapıları nelerdir?
- ✓ Elde edilen araştırma verilerini yorumlamanın en iyi yolu nedir?
- ✓ Yazarların ve kurum/kuruluşların verimlilikleri nasıl yorumlanmalıdır?

Araştırmacılarca literatüre kazandırılmış çok sayıda çalışmalar istatistiksel yazılımlar yardımı ile literatür açısından analizi, bibliyometrik analizle yapılabilmektedir. Bu analiz, incelemeye konu olan bilimsel çalışmaların içeriğinden ziyade, aralarındaki bağ ilişkilerini ve göstergelerine ilişkin, evrimsel yapılarındaki gelişim ve değişim yapılarını amaç edinmektedir. Bir başka ifadeyle, bilimsel çalışma veya yayımların değişim ve gelişimlerdeki farklılıkları açığa çıkarmaktadır (Ante, 2021).

4.4.2. Bibliyometrik Yasalar (Bibliometric Laws)

Klasik fizik yasalarında olduğu gibi, matematiksel ve istatistiksel teknikler ile analizlerin yapıldığı bibliyometrinin de nitel literatüründe klasik yasaları bulunmaktadır. İlgili yasalar "*bibliyometrik yasalar*" olarak isimlendirilmektedir. Bunlar; belirli bir araştırma alanında yayın yapan araştırmacıların bilimsel üretkenliğine ilişkin Lotka'nın ters kare yasası, araştırma çalışması bilimsel makalelerin dağılımına ilişkin Bradford'un dağılım yasası, kelimelerin sıklığı sıralamasına ilişkin Zipf'nin kelime sıklığı (dilbilimi) yasası şeklinde sıralanabilmektedir (Nazzal vd., 2023). Bu ampirik üç yasa, bibliyometri ve scientometrinin (bilimetre) yanı sıra bilişimin temel yapı taşı olduğu belirtilmektedir (Bailón-Moreno vd., 2005). Bilimsel literatürü ölçmek ve analizlerini yapmakla ilgili çalışma alanı, scientometri olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda, bibliyometrinin alt alanlarından biri olduğu belirtilmektedir. Scientometri, belirli araştırma konuları, bilimsel makalelerin ve

akademik dergilerin verimliliğinin ölçülmesi, bilimsel alıntıların kavranmasını ve bu tarz ölçümlerin politika ve yönetim çerçevesinde kullanımını kapsamaktadır (bilsenbesergil.blogspot.com/p/scientometri-scientometrics.html 18.09.2023). Bu yasalar aşağıda olduğu gibi alt başlıklar halinde ayrı ayrı açıklanabilir.

4.4.2.1. Lotka'nın Ters Kare Yasası (Inverse Square Law)

Lotka Yasası, araştırmaya konu olan herhangi bir çalışma alanında, yazarların (kimyagerlerin, fizikçileri vb.) ilgili alandaki bilimsel üretkenliklerine ilişkin frekans dağılımlarının ölçümünün yapıldığı yasa olarak ifade edilmektedir. Alfred J. Lotka Washington, Bilimler Akademisi Dergisi'nde 1926'da bilimsel üretkenliğin frekans dağılımları üzerine odaklı bir çalışmasını literatüre kazandırdığı belirtilmektedir (Lotka, 1926). İlgili yasaya göre, bilimsel açıdan üretkenliğe ilişkin hesaplama; 2 araştırması olan araştırmacı sayısı 1 araştırması olan araştırmacı sayısının takriben 4'te 1'i, 3 araştırması olan araştırmacı sayısı 1 araştırması olan araştırmacı sayısının takriben 9'da 1'i..., n araştırması olan araştırmacı sayısı ise 1 araştırması olan araştırmacı sayısının takriben n^2 'de biri kadar ($1/n^2$) (Şimşir, 2021) olduğu ve tek araştırma ile katkıda bulunanların oranının takriben %60 kadardır şeklinde açıklanmaktadır (Lima & de Assis Carlos Filho, 2019). Araştırmacı Şimşir (2021), Lotka Yasası ile ilgili hesaplama: 100 araştırmacının çalışma yaptığı belirli bir araştırma alanında takriben 25 araştırmacının 2 araştırması, ($n=2$; $100/4$), 11 araştırmacının 3 araştırması ($n=3$; $100/9$), 6 araştırmacının ise 4 araştırması ($n=4$; $100/16$) olduğunu örnek olarak açıklamaktadır.

Dehdarirad vd. (2015), “*Bilim ve yükseköğretimde kadınlar üzerine araştırma: Bibliyometrik bir analiz*” başlığı adı altında Lotka yasasından faydalanarak bibliyometrik analiz yaptıkları ve literatüre kazandırdıkları görülmektedir. Yine Rodrigues-Santana vd. (2022), yapmış oldukları “*Bibliometric analysis of studies on whole body electromyostimulation*” başlıklı çalışmalarında Lotka, Zipf ve Bradford yasalarına ve Chang vd. (2010) ise, “*The literature review of technology acceptance model: A study of the bibliometric distributions*” başlıklı çalışmalarında Lotka ve Bradford yasalarına odaklı bibliyometrik analizler gerçekleştirerek araştırmalarına ilişkin sonuçlara ulaştıkları ve ilgili çalışmaları literatüre kazandırdıkları dikkat çekmektedir.

4.4.2.2. Zipf'in Dilbilimi Yasası (Linguistics Law)

Zipf'in Dilbilimi Yasasının, metinlerdeki kelime frekanslarının sıralamasına göre geliştirildiği belirtilmektedir (Şimşir, 2021). 1935 yılında George Kingsley Zipf, literatüre kazandırmış olduğu “*Dilin Psikolojisi*” adındaki kitabında belirtilen 29899 kelimeyi eserde yer verilme (tekrarlanma veya kullanım) sayısına göre, eksilen şekilde düzenleyerek her kelime için 1'den 29899'a kadar bir sıra sayısı (r) ile tanımladığı ifade edilmektedir. İlgili araştırmacının daha sonra tüm sıraların sayısal değer karşılığını kitaptaki frekansla (f) çarparak, (C) sabit değerine ulaştığı açıklanmaktadır (Titiz, 2021). Harvard Üniversitesi'nde filoloji profesörü olan George Kingsley Zipf'in, literatüre kazandırmış olduğu çalışmaları, diğer araştırmacılarca önemli ölçüde ilgi gördüğü belirtilmektedir. Araştırmacının yapmış olduğu çalışmalar doğrultusunda “*Zipf yasası*” ($r \times f=C$) şeklinde formüle ederek ileri sürdüğü açıklanmaktadır (Wyllys, 1981).

George Kingsley Zipf, eseri üzerinde gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında, bir sözcüğün uzunluğunun, ilgili kelimenin tekrarlanma sıklığı ile bağlantılı olduğunu ileri sürdüğü belirtilmektedir. Bu anlamda, bir sözcük ne kadar az harften meydana gelirse, tekrarlanma sıklığının o kadar çoğaldığını tespit ettiği açıklanmaktadır (Zan, 2012). George Kingsley Zipf'in Dilbilimi Yasasına göre, ilgili metin içinde bulunan bütün kelimeler (formlar) ile azalan örgüsel bir dizelge izlenirken, bir kavramın sıklığı ile dizelgedeki

durumu arasında, metindeki kelimelerin tespitinde ve kullanımında belirli bir sabitliği betimleyen bir derleme fark edilmektedir (Lucena vd., 2018).

Fresno-Alba vd. (2023)'nin literatüre kazandırmış oldukları “*Breast cancer and physical activity: A bibliometric analysis*” başlıklı araştırmasında; Mendoza-Muñoz vd. (2022) “*The bibliometric analysis of studies on physical literacy for a healthy life*” adı altındaki çalışmalarında, Lotka, Zipf ve Bradford yasaları üzerine bibliyometrik analizler yaptıkları ve çalışmalarının neticelerine ulaştığı görülmektedir.

4.4.2.3. Bradford'un Dağılım Yasası (Law of Distribution)

Bradford'un Dağılım Yasası'nın, 1934'de Samuel C. Bradford tarafından formüle edilerek betimlenen bibliyometrik bir çalışma olduğu ifade edilmektedir. Dağılım yasası, bibliyografik unsurların dağıtımında en etkili model Bradford dağıtımı olduğunu vurgulamaktadır. İlgili model; bir konunun literatüründe onu içeren dergilerin kendi içinde nasıl dağıtıldığını incelemektedir (Tsay & Yang, 2005). Bu yasa, bilimsel literatürün dağılımına yönelik incelemeler yapmayı amaç edinmiştir. İlgili yasayı araştırmacı'nın, 1931-1933 yılları kapsamında jeofizik alanındaki çalışmalarında geliştirdiği belirtilmektedir. Bradford'un Dağılım Yasası, bilimsel dergilerin verimlilik durumunu grafikler ile basit bir şekilde göstermektedir (Andres, 2009).

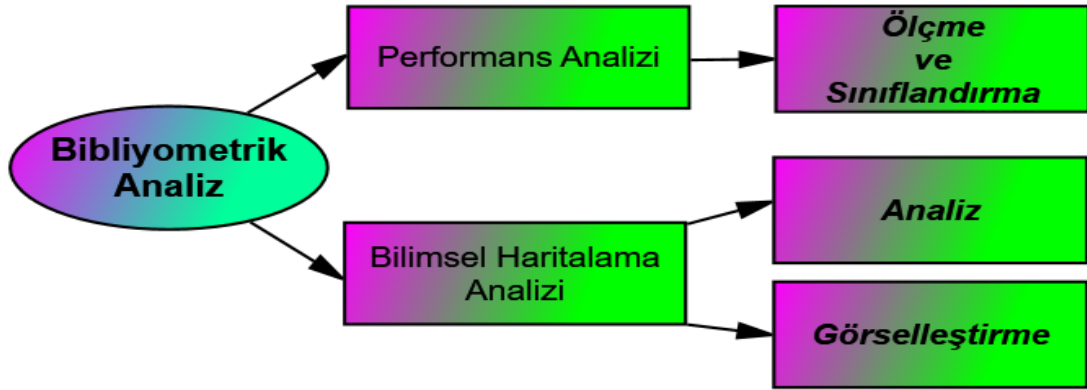
Samuel C. Bradford'un ileri sürdüğü dağılım yasasına göre “*bir konu ya da disiplindeki makalelerin önemli bir yüzdesini (1/3) karşılayan daima küçük bir grup çekirdek dergi olduğu, daha büyük ikinci bir grup derginin o konudaki makalelerin diğer üçte birini, çok daha büyük bir grup derginin ise son üçte birini karşılaması*” koşulunu sağlaması gerektiği gibi, Bradford alanlarındaki dergi sayıları $1, n, n^2, \dots$ şeklinde olacağı vurgulanmaktadır (López-Muñoz vd., 2003). Buraya kadar yapılan açıklama ve çalışmalardan anlaşılabileceği üzere, ilgili yasa kapsamında belirli bir disiplindeki değişimin ve gelişimin literatürdeki dağılımına ilişkin evrimsel yapısı deşifre edilebilir. Aynı zamanda, ilgili disiplin odağında literatüre kazandırılan çalışmaların yayımlandığı bilimsel derginin, araştırmaya konu olan disipline (araştırma alanına) olan ilişki bağ gücü (yakınlık, uzaklık ve ilgi durumu) analizi yapılabilir.

Barca & Hızıroğlu (2009), 2000-2008 yılları kapsamında, Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresinde sunulan bildiri doğrultusunda, Türkiye'de stratejik yönetim alandaki değişim ve gelişimlerin, evrim ve entelektüel yapısını açığa çıkarma amacı ile “*2000'li Yıllarda Türkiye'de Stratejik Yönetim Alanının Entellektüel Yapısı*” başlıklı çalışması, Bradford yasası kapsamında analizleri gerçekleştirerek literatüre kazandırıldığı fark edilmektedir. Bir diğer araştırmacı Patra & Mishra (2006), “*Bibliometric study of bioinformatics literature*” başlıklı makale çalışmasında; bilimsel literatürün büyümesine ilişkin incelemelerinde Bradford'un Dağılım Yasası doğrultusunda ve standart bibliyometrik teknikleri kullanarak analizler yaptığı görülmektedir.

4.4.3. Bibliyometrik Yöntemler (Bibliometric Methods)

Doğası gereği bibliyometrik yöntemler nicel araştırmalar arasında yer almaktadır. Ancak, çalışmalarda araştırmaya ilişkin nitel yorumlamalara da yer verilmektedir. Bibliyometrik çalışmaların temel amacı, bilimsel bir niteliği yönetilebilir bir yapıya çevirmek olduğu belirtilmektedir (Wallin, 2005). Bilimsel çalışmalara ait analitik verilerin incelenmesinde, bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmaktadır (Singh & Bashar, 2023). Bibliyometrik yöntem; faktör, korelasyon ve regresyon analizi gibi istatistiksel teknikler kullanılarak, çalışma işbirliğinin yanı sıra, çalışma sorununa ve araştırma ortamına konu değişkenler arasındaki bağın incelenmesine kolaylık sağlamaktadır (Subramanyam, 1983).

Her hangi bir araştırma alanında yapılacak bibliyometrik araştırmalarda, iki temel analiz yöntemi tercih edilerek kullanılabilir. Bunlar; performans analizi ve bilimsel haritalama analizi olarak belirtilmektedir (Moral-Muñoz vd., 2020). Araştırmaya konu belirli bir alanda gerçekleştirilecek bibliyometrik bir çalışmada, araştırmanın amaçları doğrultusunda bibliyometrik analiz yöntemlerinin (performans analizi veya bilimsel haritalama) yalnızca biri veya ikisi de tercih edilerek yapılabilir. Çalışmalarda kullanımına yer verilen ilgili teknik ve yöntemlerin ifade edilişi aşağıdaki Şekil 4.1’de olduğu gibi gösterilebilir (Öztürk, 2021).

Kaynak: Öztürk, 2021.

Şekil 4.1. Bibliyometrik Analiz Teknik ve Yöntemleri

Bibliyometri, disiplinlerin en verimli araştırma çalışmalarını ve bilimsel faaliyetlerini tespit etme konusunda, bilim adamlarına önemli ölçüde destek sağladığından, istenilen amaçlara ulaşmada faydalı bir çözüm yolunu temsil etmektedir. Bibliyometrik yöntemler olarak ifade edilen performans analizi ve bilimsel haritalama analizi; araştırmacıları en verimli dokümanlara, yazarlara, bilimsel yayım dergilerine, üniversitelere, ilgili ülkelere ve bu öğelere ait çeşitli göstergelere ulaşılmasına imkân vermektedir (Forlano vd., 2021).

4.4.3.1. Performans Analizi (Performance Analysis)

Bibliyometrik analizlerde performans analizi, araştırmaya konu olan öğelerin (yazar, kurum, üniversite, ülke, alan indeksi, araştırma alanı vb.) genel bir görünümüne ilişkin katkılarını açıklamaktadır (Cucari vd., 2023). Performans analizi, makalelere ne kadar sıklıkla atıf yapıldığını tespit ederek, bilimsel aktörlerin (yazar, dergi, kitap, bildiri vb.) bir disiplin üzerindeki gücünü ölçmeyi amaç edinmektedir. Bu bağlamda performans analizi, literatüre kazandırılan ve en verimli konulara ilişkin makaleleri, sayı açısından ve alınan alıntı sayıları yönünden, en etkili konuların tespit edilmesinde çözüm imkânı sağlamaktadır (Heradio vd., 2016). Aynı zamanda performans analizi, araştırmaya ilişkin indirilen veri dosyasındaki akademik bileşenlerin (dergi, ülke, yazar, kurum/üniversite) miktar ve nitelik göstergeleri açısından bilimsel çıktıların ölçülmesi olarak ifade edilmektedir (Öztürk, 2021).

Literatürde yapılan araştırmada pek çok yazar, araştırma çalışmalarına (Gallegos-Cedillo vd., 2021; Marín-Marín vd., 2021; Cucari vd., 2023; Marczewska & Kostrzewski, 2020; Werbińska-Wojciechowska & Winiarska, 2023; Kostrzewski & Melnik, 2021) konu olan disiplinler ile ilgili bibliyometrik analiz yöntemi olan performans analizlerini kullandığı

görülmektedir. Alan yazında yapılan araştırmalar göz önüne alındığında performans analizi, araştırma konusuna ilişkin analitik verilerin yer aldığı veri dosyalarının ilgili veri setinden indirilerek oluşturulan veri setlerinde yer alan bilimsel aktörlerin (dergi, makale, kitap, bildiri, araştırmacı vb.) özellikleri ve bu özelliklerine bağlı sahip olduğu verilerin sayı değerleri ve veri çıktıları açısından değerlendirilmesi şeklinde belirtilebilir.

4.4.3.2. Bilimsel Haritalama (*Scientific Mapping*)

Nicel yaklaşıma dayanan ve araştırma alanlarının yanı sıra, disiplinlerin evrensel yapısını ve değişimini haritalamak amacıyla, her geçen gün araştırmacılarca daha çok tercih edilerek kullandığı bir diğer bibliyometrik araştırma yönteminin de bilimsel haritalama olduğu belirtilmektedir (Zupic & Cater, 2015). Bilimsel haritalama, araştırmaya konu disiplinin (araştırma alanının) bileşenlerini en sade şekle getirilerek, gruplandırma ve görselleştirilmesinin birleşiminden oluşan durumu şeklinde ifade edilmektedir. Bilimsel haritalamada; araştırma alanının (disiplininin) bir yapısının olduğunu kurgulanmakta ve ilgili bilimsel çalışmalara ait analitik veri kümelerinin bir araya gelmesi ile oluşturduğu kümelerin (dergi, araştırmacı, ülke, kurum/üniversite, alan indeksi) farklı sınıflara bölünerek, söz konusu yapıyı işaret eden görüngen (temsili) oluşturulmaya çalışılmaktadır. İlgili çalışmaya ilişkin oluşturulmaya çalışılan temsili yapı, araştırma modeli olarak düşünülmektedir (Boyack & Klavans, 2013).

Bilimsel haritalamaya dönük analizi yapılan analitik veriler, diğer bir ifadeyle dokümanların ve yazarların ortak alıntılanması, ülkelerin bibliyografik eşleşmesi ve yazar anahtar kelimelerin birlikte yer almasına ilişkin aralarında oluşan karşılıklı bağ ilişkilerinin haritalandırılması ile desteklenmektedir. Aynı zamanda bilimsel haritalama, ilgili disipline ait bilimsel aktörler (bileşenler) arasındaki en temsili ilişki bağlarını gösterme ve analizlerini gerçekleştirme imkânı tanımaktadır (Marczewska & Kostrzewski, 2020). Ayrıca, araştırmaya konu disipline ait bilimsel aktörler arasındaki bibliyografik eşleştirme, ortak alıntı analizi ve yazar anahtar kelimeler arasındaki bağ ilişki analizi vb. değişik yöntemlerden faydalanılarak oluşturulan bir bilimsel haritalama analizinin yapılabilmesi ile mümkün olduğu açıklanmaktadır. Anahtar kelimelerin birlikteliği, ilgili disiplinin tematik açıdan analizinin yapılmasına ve görselleştirilmesine imkân sağlamaktadır (Gaviria-Marin vd., 2019).

Literatürde yapılan araştırmada, birçok yazar (Albort-Morant vd., 2017; Skute vd., 2019; Jain vd., 2021; Estabrooks vd., 2004; Carballo-Costa vd., 2022) araştırmalarına konu çalışmalarında, bibliyometrik analiz yöntemi arasında yer alan bilimsel haritalama analiz yöntemini kullandığı fark edilmektedir. Literatürde yapılan inceleme dikkate alındığında bilimsel haritalama; araştırmaya konu disipline ait bilimsel aktörlere ilişkin analitik verilerin yer aldığı veri dosyalarının indirilmesiyle oluşturulan veri setlerinin analiz programında teste tabi tutulması sonucu, veri tabanında elde edilen (ortak yazarlar bağlamında, yazar, ülke, üniversite ve ortak kelime bağlamında, anahtar kelimeler) bilimsel haritaların analizlerinin yapılması şeklinde ifade edilebilir.

4.4.4. Literatür Araştırmaları

Bibliyometrinin, bilim adamları tarafından gün geçtikçe çok daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Bu anlamda bibliyometri, araştırma alanı açısından bilimsel bir araştırma alanı olarak açıklanmaktadır. Bibliyometrik analiz, her geçen gün hızla gelişim göstermesinin yanı sıra, bibliyometrik konularda ve çok sayıda farklı sosyal bilimler alanında gerçekleştirilen araştırmalarda başarıya yol açmakta (Price, 1976) ve birçok disiplin araştırılmasında kullanımına yer verilmektedir. Çünkü tespit edilmiş her hangi bir konu ya da bilimsel derginin evrimsel anlamda, değişim ve gelişim yapısı incelenerek yorumlanmasında, verimli bir yöntem olduğu belirtilmektedir. Bunun sebebi,

bibliyometrinin her hangi bir araştırma alanında filoloji, bilgi bilimi, matematik ve istatistiğin detaylı gelişimi ve birleşimi yönünde, bir disiplin olmasıdır. Bir araştırma alanında bibliyometrik göstergelerin kullanılması, ilgili araştırma alanının değişim ve gelişimi anlamında, evrimsel yapısı (sosyal, kavramsal, entelektüel vb. yönlerden) daha etkili bir şekilde sergilenebilmektedir (Wang vd., 2020).

Bibliyometrik bir çalışmada (Bland, 2004), pek çok veri tabanında yer alan bilimsel çalışmaların kapsamlı bir değerlendirmesini gerçekleştirmek maksadıyla, bilgi sistemi vasıtaları ve bilimsel iletişimin farklı yönleri ile irdelemek için, niceliksel teknikler kullanılmaktadır. Yazarlar, araştırma konularını yapısal ve gelişimsel açıdan, bilgi yapısını açığa çıkarmak için, literatüre kazandırılmış bilimsel makaleleri incelemede nicel tekniklerden faydalanan bibliyometrik analiz kullanılmaktadır (Wang vd., 2017). Literatürde yapılan çalışmada; bibliyometrik analiz teknik ve uygulamaları ile ilgili birçok farklı alanlarda (Alsharif vd., 2020; Miskiewicz, 2020) bilimsel çalışmaların yanı sıra konferans bildirilerinin (Lis   vd., 2008; Cash vd., 2013; Clausen & Wormell, 2001; Manthiramoorthi & Thamaraiselvi, 2016), yüksek lisans ve doktora tezlerinin (U  ak & Al, 2009; Pizzani vd., 2012; Shi vd., 2022; Baysan vd., 2021; Mishra vd., 2014; Korkmaz &   etinkaya, 2019; Singh, 2015),   niversite yayımlarının (Siwach & Kumar, 2015), kütüphane ve dergilerin (Gaviria-Marin vd., 2018; Hussain vd., 2011; Thanuskodi, 2011; Farrukh vd., 2020; Abdi vd., 2018; Rajev & Joseph, 2016; Kumar & Moorthy, 2011; Ibrahim & Jan, 2015; Tsay, 2011) ve araştırma alanları veya konularının (Danvila-Del-Valle vd., 2019; Chiu & Ho, 2007; Mora vd., 2017; Van Nunen vd., 2018; Wang vd., 2010; Cancino vd., 2017; Guo vd., 2019; Confraria & Godinho, 2015; Dhamija & Bag, 2020; Hazarika vd., 2003) kavramsal, sosyal ve entelektüel yapılarındaki evrimsel değişim ve gelişimlerini açığa çıkarmada, bibliyometrik analiz yöntemlerinden (tekniklerinin) faydalandığı dikkat çekmektedir.

4.5. Araştırma Yöntem ve Aşamaları

Boyacıoğlu & Elmas (2022), WoS, Scopus, Ebsco Host, JSTOR; Kızıloğlu (2021), Microsoft Academic-MA; Karasakaloğlu (2020) ise Science Direct ve Proques veri tabanları olduğunu ve ilgili veri tabanlarında bilimsel çalışmaların yer aldığını açıklamaktadır. Bu açıklamadan anlaşılabileceği üzere; ulusal ve uluslararası literatüre kazandırılmış, bilimsel çalışmaları bünyesinde bulunduran çok sayıda veri tabanının olduğu bilinmektedir. Bu veri tabanları bilimsel çalışmalara ait yapısal, kavramsal ve entelektüel yapılarıyla, yayımlanma yılı, makale ve yazar sayısı, araştırma alanları, taranan indeksler, ülkeler,   niversiteler, yayım dili vb. akademik bileşenlere ait miktar ve nitelik göstergeleri ve ilgili bilimsel çalışmalara ait analitik verileri içerisinde bulundurduğu belirtilebilir.

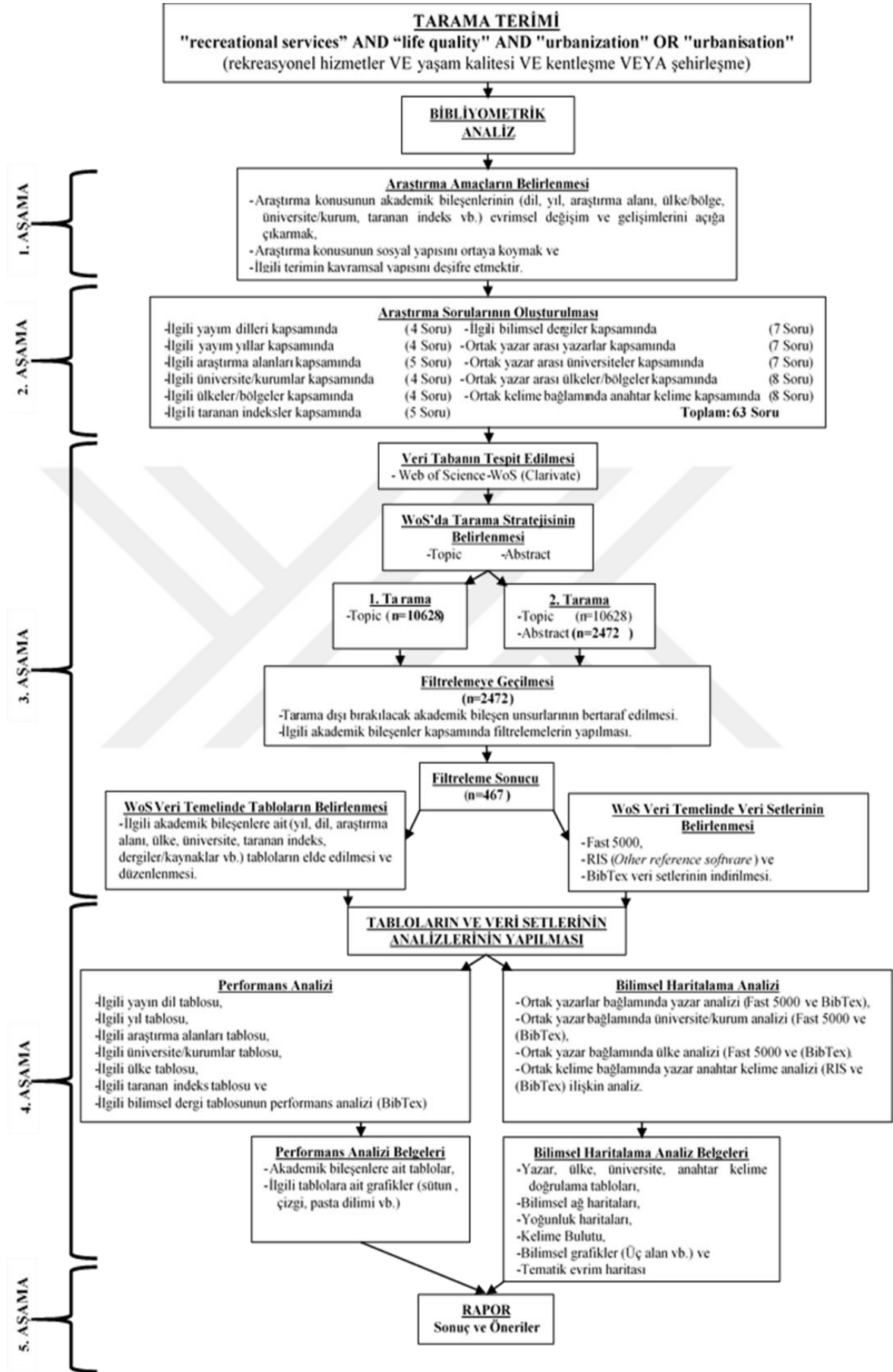
  ekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusuna odaklı makale çalışmaları; sosyal ve kavramsal yapılarının yanı sıra araştırma alanları, yayımlanma dili ve yılı, ilişkili ülkeler, taranan indeksler ve   niversiteler kapsamındaki durumlarına ilişkin yapılarını açığa çıkarmak maksadıyla, olgusal verilerin yer aldığı ilgili tablolar ve veri setleri, WoS veri tabanından indirilerek elde edilmiştir. Daha sonra WoS’den elde edilen tablolar ve veri setleri, VOSviewer ve Bibliyometrix R (RStudio ve Biblioshiny ara yüzü) istatistiksel analiz programlarında, bibliyometrik analiz teknik ve yöntemleri kullanılarak test ve analizleri gerçekleştirilmiştir. Test ve analiz sonucunda; veri çıktısı olarak elde edilen tablo bulguları, grafikler, bilimsel ağ, yoğunluk, dünya iş birliği ve tematik evrim haritası,     alan grafiği ve kelime bulutu görselleri ile sunulurken resmedilmiştir.

Literatüre kazandırılmış bilimsel çalışmaların, diğer araştırmacılar tarafından okunduğunda anlaşılır olması son derece önemlidir. Bu bağlamda; her türlü yapılan bilimsel çalışmanın belirli bir sıra veya aşamada/düzende yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle; araştırmanın amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen bibliyometrik

analiz tekniğinin (performans ve bilimsel haritalama analizi) uygulanmasında izlenen adımlara ilişkin yol haritası aşağıda olduğu gibi;

- ✓ Araştırma çalışmasının amacının belirlenmesi,
- ✓ Araştırmaya ilişkin ilgili soru parametrelerinin tespit edilmesi,
- ✓ Çalışmaya ilişkin taramanın yapılacağı veri tabanının belirlenmesi,
- ✓ Araştırmaya ilişkin elde edilen bulgu ve veri setlerinin test edileceği istatistiksel analiz program/programlarının (VOSviewer, Bibliyometrix R vb.) belirlenmesi,
- ✓ Araştırmanın amaçları doğrultusunda, veri tabanı üzerinde seçim ve işaretlemelerden sonra bertaraf (çalışma dışı) uygulamalarına müteakip filtrelemelerin yapılması,
- ✓ WoS veri tabanından elde edilecek tabloların belirlenmesi ve ihtiyaç duyulan veri dosyalarının (Excel, BibTeX RIS, Fast 5000 vb.) indirilerek veri setlerinin oluşturulması,
- ✓ Araştırmaya ilişkin akademik bileşenlere ait tabloların çalışmanın amaçları doğrultusunda oluşturularak, düzenlenmesi ve performans analizlerinin yapılması,
- ✓ İndirilen veri dosyalarından oluşturulan veri setlerinin ilgili analiz programına tanıtımın yapılması,
- ✓ Tanıtımı yapılan veri setindeki analitik veri göstergeler üzerinde, eşik değerlerin belirlenerek yazılması ve işaretlemelerin yapılması,
- ✓ İlgili veri setleri analiz programlarında (VOSviewer, Bibliyometrix R vb.) teste tabi tutularak, bibliyometrik analiz teknik ve yöntemleri ile bilimsel haritalama analizlerinin yapılması,
- ✓ Yapılan test neticesinde, analiz programlarında ulaşılan doğrulama tablosu, bilimsel ağ haritası, yoğunluk haritaları, tematik, üç alan veya dünya işbirliği ve kelime bulutu görselleri vb. üzerinde gerçekleştirilen inceleme ve analizlerin raporlanması şeklinde sıralanabilir.

Araştırma konusunda gerçekleştirilecek bibliyometrik analize ilişkin yol haritası maddeler halinde yukarıda sunulmuştur. Bu bağlamda; “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusuna ilişkin ilgili detaylar aşağıda açıklanmıştır. Araştırmanın bibliyometrik analizi ile ilgili aşamalar aşağıdaki Şekil 4.2’de sunulmuştur.

Şekil 4.2. Araştırmaya İlişkin Bibliyometrik Analiz Aşamaları

4.6. Araştırma Soruları

Web of Science veri tabanından elde edilen tabloların, Fast 5000, RIS ve BibTeX veri setlerine bağlı kalarak, gerçekleştirilecek test ve analizlerle araştırmanın amaçlarına erişilmesi düşünülmüştür. Bu düşünceden hareketle, 63 soru parametresi ($P_1, P_2, P_3, P_4, \dots, P_{60}, P_{61}, P_{62}$ ve P_{63}) ve bu soru parametrelerine karşılık gelecek 63 yanıt ($Y_1, Y_2, Y_3, Y_4, \dots, Y_{60}, Y_{61}, Y_{62}$ ve Y_{63}) ulaşılması planlanmıştır. “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” odağında uluslararası literatüre kazandırılan bilimsel makaleler, belirlenen ilgili özellikler/akademik bileşenler (yayın dilleri ve yılları, araştırma alanları, üniversiteler/kurumlar, ülkeler ve taranan indeksler) kapsamında, 63 soru parametresi oluşturulmuştur. Soru parametreleri, ilgili olduğu akademik/bilimsel bileşenler (akademik aktörler) doğrultusunda sıralı bir şekilde ayrı ayrı aşağıda olduğu gibi Tablo 4.1’de sunulabilir:

Tablo 4.1. Araştırmanın Amaçları Doğrultusunda Oluşturulan Soru Parametreleri

SN BELİRLENEN BİLİMSEL BİLİŞENLER KAPSAMINDA:	
İlgili Yayın Dilleri Çerçevesinde;	
P_1	<i>İlgili akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bütün diller kapsamında yayımlanmış toplam bilimsel çalışma (makale, mildir, kitap, kitap bölümü vb.) sayı durumu nedir?</i>
P_2	<i>Belirlenen akademik bileşenler çerçevesinde, araştırma konusuna odaklı, en fazla makalenin yayımlandığı dil ve makale sayı durumu nedir?</i>
P_3	<i>Belirlenen akademik bileşenler çerçevesinde, araştırma konusuna odaklı, en az makalenin yayımlandığı dil ve makale sayı durumu nedir?</i>
P_4	<i>Belirlenen akademik bileşenler çerçevesinde, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makale çalışmalarının bütün yayımlanma dili ve makale dağılımı sayı durumu nedir?</i>
İlgili Yayın Yılları Çerçevesinde;	
P_5	<i>Araştırma konusuna odaklı bütün yıllar kapsamında (1990-2024), yayımlanmış bilimsel çalışma (makale, bildiri, kitap, vb.) sayı durumu nedir?</i>
P_6	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı en fazla makalenin yayımlandığı yıl ve makale sayı durumu nedir?</i>
P_7	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı en az makalenin yayımlandığı yıl ve makale sayı durumu nedir?</i>
P_8	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin ilgili yıllara göre dağılımı ve makale sayı durumu nedir?</i>
İlgili Araştırma Alanları Çerçevesinde;	
P_9	<i>Araştırmanın amaçları doğrultusunda, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin yayımlanmış olduğu toplam araştırma alan sayı durumu nedir?</i>
P_{10}	<i>Araştırmanın amaçları doğrultusunda, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin ilişkili olduğu yönünde belirlenen toplam araştırma alan sayı durumu nedir?</i>

<i>P₁₁</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin en fazla yayımlandığı ilk beş sırasındaki araştırma alanları ve makale sayı durumu nedir?</i>
<i>P₁₂</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin en az yayımlandığı ilk iki sıradaki araştırma alanları ve makale sayı durumu nedir?</i>
<i>P₁₃</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin ilişkili olduğu araştırma alanlarına göre dağılımları ve makale sayı durumu nedir?</i>
İlgili Üniversiteler/Kurumlar Çerçevesinde;	
<i>P₁₄</i>	<i>Araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile ilişkili toplam üniversiteler/kurumlar veya kuruluşlar sayı durumu nedir?</i>
<i>P₁₅</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile ilişkili incelemeye alınan üniversiteler/kurumlar veya kuruluşlar sayı durumu nedir?</i>
<i>P₁₆</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile öne çıkan ilk beş sıradaki üniversiteler/kurumlar veya kuruluşlar ve makale sayı durumu nedir?</i>
<i>P₁₇</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile ilişkili incelemeye alınan üniversiteler/kurumlar veya kuruluşlar ve makale dağılım durumu nedir?</i>
İlgili Ülkeler Çerçevesinde;	
<i>P₁₈</i>	<i>Araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile ilişkili toplam ülke sayı durumu nedir?</i>
<i>P₁₉</i>	<i>Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile ilişkili incelenen ülke sayı durumu nedir?</i>
<i>P₂₀</i>	<i>Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile öne çıkan ilk beş sıradaki ülke ve makale sayı durumu nedir?</i>
<i>P₂₁</i>	<i>Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile ilişkili incelenen ülkeler ve makale dağılım durumu nedir?</i>
İlgili Taranan İndeksler Çerçevesinde;	
<i>P₂₂</i>	<i>Araştırma konusuna odaklı yayımlanmış bilimsel çalışmaların (makale, bildiri, kitap, kitap bölümü vb.) indekslendiği toplam indeks sayı durumu nedir?</i>
<i>P₂₃</i>	<i>Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile ilişkili indeksler ve toplam makale sayı durumu nedir?</i>
<i>P₂₄</i>	<i>Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin en fazla indekslendiği ilk sıradaki indeks ve makale sayı durumu nedir?</i>

P₂₅ Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin en az indekslendiği ilk sıradaki indeks ve makale sayı durumu nedir?

P₂₆ Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin tarandığı indekslerine göre makale dağılımı ve sayı durumu nedir?

İlgili Bilimsel Dergiler Çerçevesinde;

P₂₇ Araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin ilişkili olduğu toplam bilimsel dergi (kaynak) sayı durumu nedir?

P₂₈ Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile ilişkili incelenmeye alınan bilimsel dergi sayı durumu nedir?

P₂₉ Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile öne çıkan ilk on bilimsel dergiler, makale sayıları ve bilim atıf dizin durumu nedir?

P₃₀ Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile öne çıkan ilk on bilimsel dergilerin 2023 yılı kapsamında makale sayı durumu nedir?

P₃₁ Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında öne çıkan ilk on bilimsel dergiden en fazla ilişkili (destek veren) dergi hangisidir ve makale sayı durumu nedir?

P₃₂ Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında ilgili yıllara kapsamında öne çıkan ilk üç bilimsel dergiler hangisidir ve ilgili dergilerin “h”, “g” indeks ve toplam atıf sayı durumları nedir?

P₃₃ Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile öne çıkan, ilk on bilimsel dergilerin 2023 yılı kapsamında dergi etki faktörü (JIF)/Dergi Atıf Göstergesi (JCI), Dergi etki faktörü (JIF)Q değerleri, JIF Yüzdelik değeri ve kategorileri durumları nedir?

Ortak Yazar Bağlamında

Yazarlar Çerçevesinde:

P₃₄ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerdeki toplam yazar sayı durumu nedir?

P₃₅ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış ve eşik değerleri karşılayan yazar sayı durumu nedir?

P₃₆ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalesi ile öne çıkan ilk on yazar kimdir ve makale sayı durumu nedir?

P₃₇ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerinde en çok atıf alan ilk on yazar kimdir ve atıf sayı durumu nedir?

P₃₈ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerinde en güçlü bağ ilişkisi olan ilk on yazar kimdir ve bağlantı gücü sayı durumu nedir?

P₃₉ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerinde en fazla bağ (Link) ilişkisine sahip beş yazarın en çok bağ (Link) ilişkisi kurduğu ilk beş yazar kimdir?

P₄₀ İlgili akademik bileşenler kapsamında, küresel alanda en çok atıf yapılan araştırma konusu odağında yayımlanan ilk on bilimsel makale arasında öne çıkan ilk üç çalışma ve toplam atıf sayısı durumu nedir?

Üniversiteler/Kurumlar Çerçevesinde:

P₄₁ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında destek veren toplam üniversite sayısı nedir?

P₄₂ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerin yayımlanmasında destek veren ve eşik değerleri karşılayan üniversite sayı durumu nedir?

P₄₃ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında en çok destek veren ilk on üniversite hangisidir ve makale sayı durumu nedir?

P₄₄ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında destek veren en çok atıf sayısına sahip ilk on üniversite hangisidir ve makale sayı durumu nedir?

P₄₅ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında destek veren en fazla toplam bağlantı gücüne sahip ilk on üniversite hangisidir ve makale sayı durumu nedir?

P₄₆ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında destek veren en fazla toplam bağlantı gücüne sahip ilk beş üniversitenin en çok bağ (link) ilişkisi kurduğu ilk beş üniversite hangisidir?

P₄₇ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında destek veren üniversitelerin 2019-2023 yılı kapsamında, ilişkili olduğu makale sayıları ve yıllık verimlilik eğilim durumları nasıldır?

Ülkeler Çerçevesinde:

P₄₈ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile ilişkili toplam ülke sayısı nedir?

P₄₉ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış ve eşik değerleri karşılayan ülke sayı durumu nedir?

P₅₀ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında en çok destek veren ilk on ülke hangisidir ve makale sayı durumu nedir?

P₅₁ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında destek veren en çok atıf sayısına sahip ilk on ülke hangisidir ve makale sayı durumu nedir?

P₅₂ Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında destek veren en fazla toplam bağlantı gücüne sahip ilk on ülke hangisidir ve makale sayı durumu nedir?

<i>P₅₃</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında destek veren en fazla toplam bağlantı gücüne sahip ilk beş ülkenin en çok bağ (link) ilişkisi kurduğu ilk beş ülke hangisidir?</i>
<i>P₅₄</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında destek veren ülkelerin 2019-2023 yılı kapsamında, ilişkili olduğu makale sayıları, yıllık verimlilik eğilimleri ve 2023 yılı oransal üretim dağılım durumları nasıldır?</i>
<i>P₅₅</i>	<i>Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusundaki makaleleri ile öne çıkan ilk on yazarların ve ilgili makalelerin yayımlanmasında destek veren üniversite ve ülke arasındaki bağlantı (ilişki) durumu nasıldır?</i>
Ortak Kelime Bağlamında	
Anahtar Kelimeler Çerçevesinde:	
<i>P₅₆</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerde kullanılan toplam ortak anahtar kelime sayı durumu nedir?</i>
<i>P₅₇</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış ve eşik değerleri karşılayan makalelerde kullanılan ortak anahtar kelime sayı durumu nedir?</i>
<i>P₅₈</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış ve eşik değerleri karşılayan makalelerde en çok ortak kullanılanı ile öne çıkan ilk yirmi yazar anahtar kelime hangileridir ve ortak kullanım sayı durumu nedir?</i>
<i>P₅₉</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış ve eşik değerleri karşılayan makalelerde ortak kullanılanı ve toplam bağlantı gücü ile öne çıkan ilk yirmi yazar anahtar kelime hangileridir ve toplam bağlantı güç durumu nedir?</i>
<i>P₆₀</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış ve eşik değerleri karşılayan makalelerde en çok ortak kullanılanı ile öne çıkan ilk beş anahtar kelimenin en çok bağ ilişkisi kurduğu ilk beş anahtar kelime hangisidir?</i>
<i>P₆₁</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış ve eşik değerleri karşılayan makalelerde en az ortak kullanılanı ile geri planda kalan ilk yirmi yazar anahtar kelime hangileridir, ortak kullanım sayıları ve toplam bağlantı güç durumu nedir?</i>
<i>P₆₂</i>	<i>Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusundaki makalelerin özeti kapsamında öne çıkan ilk on kelime ve ortak kullanım sayı durumu nedir?</i>
<i>P₆₃</i>	<i>Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusundaki makalelerde öne çıkan ilk beş yazar anahtar kelimenin ilişkili (bağlantılı) olduğu ile beş üniversite ve ülke ile bağlantısı ve makale sayı durumu nedir?</i>

4.7. Araştırma Verilerinin Seçimi ve Filtrelenmesi

Bilimsel araştırmaların pek çoğunu veri tabanında bulundurmaları açısından, ilk sıralarda gelen veri tabanlarının WoS ve Scopus olduğu açıklanmaktadır (Liu ve Avello, 2021:2). Bu nedenle, araştırmaya konu bilimsel makaleler WoS veri tabanından elde edilmesi yönünde karar kılınmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda, ilgili verilerin elde edilmesi maksadıyla WoS veri tabanındaki arama çubuğuna araştırma kodunun (arama terimi) yazılması planlanmıştır. Çalışmaya konu yazılması planlanan araştırma kodu; **"recreational services" AND "life quality" AND "urbanization" OR "urbanisation"** ("rekreasyonel hizmetler" VE "yaşam kalitesi" VE "kentleşme" VEYA "şehirleşme") şeklinde belirtilebilir.

Araştırmada, test ve analiz çalışmalarının gerçekleştirilmesinde ihtiyaç duyulan analitik verileri içeren dosyalar, WoS veri tabanından indirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, **"Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme"** araştırma konusu odağında yayımlanmış bilimsel makalelerin elde edilmesi maksadıyla tarama stratejisi belirlenmiştir. İlgili arama stratejisi şu şekilde ifade edilebilir;

1. Tarama: WoS veri tabanının birinci satırdaki arama alanı **"Topic"** olarak seçilmiş ve ilişkili arama çubuğuna ise **"recreational services" VE "quality of life" AND "urbanization" OR "urbanisation"** terimleri yazılarak tarama yapılmıştır. Yapılan tarama neticesinde **10628** adet bilimsel çalışmaya ulaşılmıştır.

2. Tarama: İlgili veri temelinin ikinci satırında yer alan AND kodu kullanılarak, arama alanı **"Abstract"** olarak seçilmiş ve ilişkili arama çubuğuna **"recreational*" OR "recreation*" OR "human activities*" OR "events*" OR "service*" OR "life quality*" OR "leisure activities*" OR "sport*" OR "activities*" OR "game*play*" OR "tourism*" OR "exercise*"** terimleri yazılarak ve işaretlemeler (" ve ") kullanılarak tarama ikinci kez yapılmıştır. Yapılan tarama neticesinde **2472** bilimsel çalışmaya ulaşılmıştır.

Araştırma konusuna odaklı ulaşılan bilimsel çalışmalar (**n=2472**), WoS veri tabanında sahip olduğu bilimsel bileşenlerine ait nitelik ve miktar göstergeleri üzerinde, ilk önce seçimler yapıp, bazı nitelik göstergeler araştırma dışı (exclude) bırakılmıştır. Bilimsel bileşenler üzerinde gerçekleştirilen seçim ve işaretlemelerin kapsamına ilişkin nitelik/özellikler (akademik bileşen/akademik aktör/bilimsel bileşenler/bilimsel aktör) aşağıda olduğu gibi açıklanabilir:

Bilimsel Bileşenler/Aktörler Kapsamı

- ✓ Erişim Durumu
- ✓ Yayımlı yılı (*Publication Years*)
- ✓ Doküman türü (*Document Types*)
- ✓ Araştırma alanları (*Research Areas*)
- ✓ Üniversiteler/kurumlar (*Affiliations*)
- ✓ Ülkeler (*Countries*)
- ✓ Yayımlı dili (*Languages*)
- ✓ Web of Science İndeks (*WoS Index*)
- ✓ Bilimsel dergiler/kaynaklar

İşaretleme Kapsam Alanları

- : Tamamı
- : 2019-2023
- : Makale
- : Belirlenen araştırma alanları
- : Bütün dünya üniversiteleri
- : Bütün dünya ülkeleri
- : İngilizce
- : WoS'da Yer Alan İlgili İndeksler
- : İlk ondaki bilimsel dergi/kaynak

Araştırmanın amaçları doğrultusunda oluşturulan sorulara karşılık gelecek cevapların elde edilmesi için, ulaşılan bilimsel çalışmaların sahip olduğu bilimsel bileşenlere ait nitelik ve miktar göstergelerinde seçim ve işaretlemeleri WoS veri tabanında tamamlanmıştır. Böylece araştırmaya konu bilimsel çalışmalar, nitelik ve miktar gösterge tabloları ve analitik verilerin yer aldığı veri dosyalarının elde edilmesi anlamında, filtrelemeye hazır hale

getirilerek filtrelemeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan filtreleme sonucunda; “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusu odağında uluslararası literatüre kazandırılan **467** adet bilimsel makale çalışmasına ulaşılmıştır.

4.8. Veri Setinin İndirilmesi ve Tabloların Belirlenmesi

Alan yazında yapılan araştırmada; çok sayıda bilimsel çalışmanın (Abrar vd., 2021; Hassan & Akbar, 2020; Kock vd., 2021; Basar & Cilingir, 2019; Laukkanen vd., 2016; Tuominen vd., 2016; Moilanen vd., 2019; Orøy vd., 2015) etik izni/onayını alındığını bilim insanları araştırma çalışmalarında açıklamaktadır. Öte yandan literatüre kazandırılmış olan pek çok bilimsel araştırma veya çalışmalarda (Tontu, 2021; Çimen vd., 2021; Balcı vd., 2021; Ongun vd., 2023; Gümüş & Demirtaş, 2021; Dağ & Kocar, 2021) faydalanılan veya kullanılan materyal ve yöntemlerin etik kurul izni ve/veya yasal-özel izin alınması gerektirmediği belirtilmektedir. Bu bağlamda; gerçekleştirilen “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusu, WoS veri tabanında yer alan makalelerin literatür taraması olmasından dolayı, etik onayına ilişkin herhangi bir üniversite veya kurumdan izin alınmamıştır.

Araştırmaya ilişkin bilimsel bileşenler üzerinde yapılan bütün belirleme, uygulama, bertaraf ve filtreleme neticesinde; “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusu odağında uluslararası literatüre yansıtılmış **467** adet bilimsel makale çalışmasına WoS veri tabanından ulaşılarak elde edilmiştir. Bu bağlamda;

- ✓ İlgili araştırma konusuna odaklı uluslararası literatüre yansıtılmış “*İngilizce*” bilimsel makale çalışmalarına ait tablolar (**Tablo 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9 ve 4.10**), WoS veri tabanında ve ilgili istatistiksel analiz programından tespitleri yapılarak, performans analizleri yapılmak üzere elde edilmiştir.
- ✓ “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusuna odaklı “*İngilizce*” bilimsel makale çalışmalarının sosyal yapılarına ilişkin analitik verilerin bulunduğu veri seti Fast 5000 ve BibTeX veri setleri,
- ✓ İlgili araştırma konusuna odaklı “*İngilizce*” bilimsel makale çalışmalarının kavramsal yapılarına ilişkin analitik verilerin bulunduğu RIS (Other reference software) ve BibTeX veri seti WoS veri tabanından indirilerek elde edilmiştir.

Söz konusu WoS veri tabanından ulaşılan ve yukarıda ifade edilen tablolar (**Tablo 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9 ve 4.10**) ile **Fast 5000, BibTeX** ve **RIS** (Other Reference Software) veri dosyaları **15/02/2024 saat:22:52**’de indirilmiştir.

Elde edilen Fast 5000 ve RIS veri seti VOSviewer, BibTeX veri seti ise Bibliyometrix R (RStudio ve Biblioshiny ara yüzü) istatistiksel analiz programlarında, belirlenen eşik değerler kapsamında test edilerek, ulaşılan ilgili bilimsel haritalara bağlı olarak yapılan bilimsel haritalama analizleri çalışmanın ileriki aşamalarında açıklanmıştır.

4.9. Araştırma Bulguları ve Analizi

“*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusunda, ulaşılmaması düşünülen hedefler doğrultusunda, WoS veri tabanından elde edilen Tablo 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9 ve 4.10’da yer alan bilimsel bileşenlere ait miktar ve nitelik göstergeleri üzerinde gerçekleştirilen performans analizleri aşağıda olduğu gibidir.

İlgili bilimsel çalışmaların (bildiri, kitap, kitap bölümü, makale vb);

- ✓ Yayımlandığı diller kapsamında performans analizi,

İlgili bilimsel makalelerin;

- ✓ Yayımlandığı yıllar kapsamında performans analizi,

- ✓ Yayınlandığı araştırma alanları kapsamında performans analizi,
- ✓ İlişkili olduğu üniversiteler kapsamında performans analizi,
- ✓ İlişkili olduğu ülkeler kapsamında performans analizi,
- ✓ Taranan/indekslenen indeksler kapsamında performans analizi ve
- ✓ Yayınlanmasıyla ilişkili dergiler/kaynaklar kapsamında performans analizi şeklinde belirtilebilir.

Yukarıda sıralanan bilimsel bileşenlere ait nitelik ve miktar gösterge tabloları üzerinde performans analizleri, aşağıda (4.9.1) ana başlık altında alt başlıklarda sunulan, tablo ve grafiklere (pasta dilimi, sütun, çizgi vb.) bağlı olarak gerçekleştirilmiş ve aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Araştırma konusuna ilişkin, WoS veri tabanından elde edilen RIS, Fast 5000 ve BibTeX veri setlerinde, araştırmaya konu bilimsel makalelerin sahip olduğu bilimsel bileşenlerine (yazarlar, ülkeler, üniversiteler/kurumlar, anahtar kelimeler vb.) ait analitik verileri yer almaktadır. Bu analitik verilerin yer aldığı veri setleri, ilgili istatistiksel analiz programlarında teste tabi tutulmuştur. Test sonucunda; elde edilen bulgular, bilimsel haritalar, kelime bulutu, tematik harita, üç alan grafik vb. üzerinde bibliyometrik analiz teknik ve yöntem uygulamalarına yer verilmiştir. İlgili RIS, Fast 5000 ve BibTeX veri setleri üzerinde yapılan, bibliyometrik analizlere ilişkin bilimsel haritalama analizleri aşağıda olduğu gibidir.

İlgili bilimsel makalelerin;

- ✓ Ortak yazar bağlamında yazarlar analizi,
- ✓ Ortak yazar bağlamında üniversiteler/kurumlar analizi,
- ✓ Ortak yazar bağlamında ülkeler analizi ve
- ✓ Ortak kelime bağlamında anahtar kelimeler analizi şeklinde belirtilebilir.

Yukarıda belirtilen veri setleri üzerinde bilimsel haritalama analizleri, aşağıda (4.9.2) ana başlık adı altındaki alt başlıklarda sunulan tablo, bilimsel haritalar ve grafiklere bağlı olarak gerçekleştirilmiş ve ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

4.9.1. Performans Analizi

Araştırmanın amaçları doğrultusunda; ilgili bilimsel makaleler yayımlanma dili ve yılı, araştırma alanları, üniversiteler/kurumlar, ülkeler, taranılan indeksler ve dergilerine (bilimsel bileşen) ilişkin 32 adet soru parametresi oluşturulmuştur. Soru parametrelerine karşılık gelen cevaplarının elde edilmesi amacıyla, WoS veri tabanında araştırmaya konu bilimsel makalelerin bilimsel bileşenlerine ait nitelik ve miktar göstergelerinin yer aldığı, Tablo 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9 ve 4.10 oluşturulmuştur.

İlgili tablolarda yer alan bilimsel bileşenlere ait nitelik ve miktar göstergeleri; “ $A_1, A_2, A_3, \dots, A_n, B_1, B_2, B_3, \dots, B_n, C_1, C_2, C_3, \dots, C_n, \dots, N_1, N_2, N_3, \dots, N_n, O_1, O_2, O_3, \dots, O_n, \ddot{O}_1, \ddot{O}_2, \ddot{O}_3, \dots, \ddot{O}_n, R_1, R_2, R_3, \dots, R_n, S_1, S_2, S_3, \dots, S_n, \mathring{S}_1, \mathring{S}_2, \mathring{S}_3, \dots, \mathring{S}_n, T_1, T_2, T_3, \dots, T_n$ ” olacak şekilde sembolleştirilerek düzenlenmiştir. Semboller ile ilgili düzenlemeler, elde edilen tablolardaki bilimsel bileşenlere/aktörlere ait nitelik ve miktar göstergeleri tablo ve grafiklerde sunumunda kolaylık sağlamak için yapılmıştır. Aynı zamanda ilgili düzenleme, bilimsel bileşenlerin nitelik ve miktar göstergeler üzerinde performans analizinin yanı sıra, ilgili makalelere ilişkin bilimsel bileşenlere ait analitik verilerin bilimsel haritalama analizlerinin yapılmasında ve raporlanmasında önemli bir kolaylık sağlayacağı belirtilebilir. Bu düşünceye paralel olarak ilgili sembolleştirmeler, yapılan analize ilişkin nitelik ve miktar göstergelerini işaret eden grafikler (pasta dilimi, çubuk, çizgi vb.) üzerinde gösterilmesi ve yapılan test ve analizlerinde anlaşılabilirliğine katkı sağlayacağı söylenebilir.

İlgili tabloların oluşturulmasında kullanılan sembolleştirmeler arasında “ $P_1, P_2, P_3, \dots, \dots, P_n$ ” kullanılmamıştır. Çünkü “ P ” araştırmanın amaçları doğrultusunda oluşturulan soru parametrelerinin “ $P_1, P_2, P_3, P_4, \dots, \dots, P_{60}, P_{61}, P_{62}$ ve P_{63} ” sıralanmasındaki sembolleştirilmede kullanılmıştır. Aynı zamanda, ilgili tablolarda yer alan bilimsel bileşenlere ait miktar göstergelerini işaret eden nitelik/özellik göstergeleri “*İngilizce*” dilinden, “*Türkçe*” diline çevrilerek ilişkili olduğu tablolara aktarılmıştır. Bu kapsamda düzenlenen tablolar, aşağıda ayrı ayrı performans analizleri yapılmak üzere sunulmuştur.

4.9.1.1. İlgili Yayın Dilleri Kapsamında Performans Analizi

Araştırma konusu odağında ve ilgili akademik bileşenler kapsamında, 2019 yılından 2024 yılına kadar 16 farklı dilde 2472 bilimsel çalışmanın (makale, bildiri, kitap, kitap bölümü, araştırma vb.) bilim insanları tarafından yazılarak, uluslararası literatüre kazandırıldığı tespit edilmiştir(Y_1).

Belirlenen akademik bileşenler kapsamında (yayımlanma yılı, araştırma alanı, taranan indeks, doküman türü, ilgili ülkeler ve üniversiteler/kuruluşlar); araştırma konusu odağında yayımlanan makalelerin yayım dilleri çerçevesinde 4 soru parametresi tasarlanmıştır. Soru parametrelerine karşılık gelecek yanıt niteliğindeki cevaplara ulaşılabilmesi için, ilgili yıllar çerçevesinde (2019-2023) yayımlanan bilimsel makalelerin yayım dilleri ve makale dağılım durumlarını gösteren Tablo 4.2, WoS veri tabanından elde edilerek aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.2. Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerin Yayım Dilleri ve Makale Dağılım Durumları (2019-2023)

SN	Yayım Dili/Publication Languages	n
A ₁	İngilizce	467
A ₂	Türkçe	2
A ₃	İspanyolca	2
A ₄	Afrikanca	2
A ₅	Fransızca	2
A ₆	İtalyanca	1

SN= Sıra no; A=Sıra sembolü; n=Makale sayısı

Araştırma konusu odağında ilgili yıllar çerçevesinde yayımlanan, bilimsel makalelerin yayım dilleri kapsamında tasarlanan, soru parametrelerine (P_2, P_3 ve P_4) karşılık gelen, yanıtların (Y_2, Y_3 ve Y_4) tespit edilmesi açısından, Tablo 4.2’de yer alan veriler incelemeye alınmıştır. Bu bağlamda, ilgili tablo üzerinde yapılan incelemeler neticesindeki tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir:

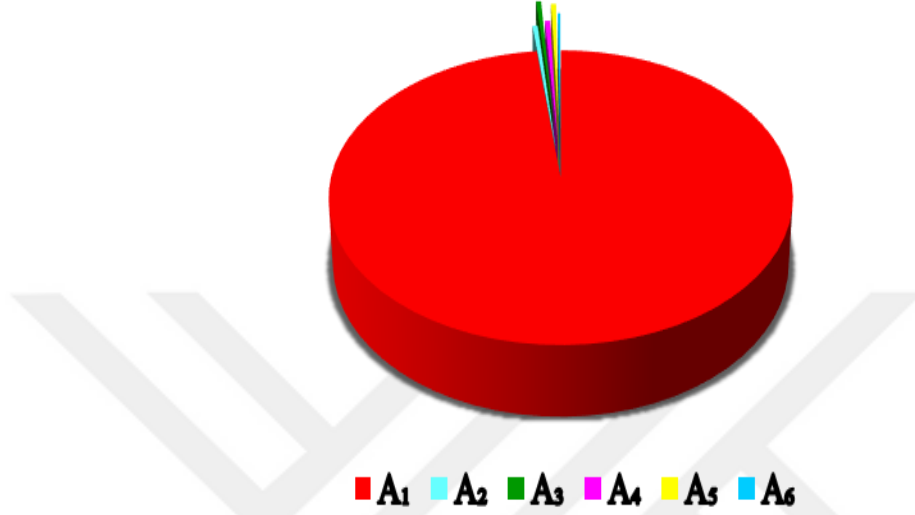
Belirlenen akademik bileşenler çerçevesinde, araştırma konusuna odaklı en fazla makalenin yayımlandığı dil “*İngilizce*” ve makale sayısının 467 olduğu tespit edilmiştir(Y_2).

Belirlenen akademik bileşenler çerçevesinde, araştırma konusuna odaklı en az makalenin yayımlandığı dillerin “*Türkçe, İspanyolca, Fransızca ve Afrikanca*” ve makale sayısının 2 olduğu ve “*İtalyanca*” dilinde ise makale sayısının 1 olduğu tespit edilmiştir(Y_3).

Belirlenen akademik bileşenler çerçevesinde, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makale çalışmalarının “*İngilizce*” 467 “*Türkçe*” 2, “*İspanyolca*” 2, “*Fransızca*” 2,

“Afrikanca” 2 ve “İtalyanca” 1 olmakla birlikte toplam makale sayısının 476 olduğu tespit edilmiştir(Y₄).

Yukarıda belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerin yayım dillerine ilişkin yapılan tespitler ve Tablo 4.2’de belirtilen bilimsel bileşene ait nitelik ve miktar gösterge verileri ışığında Grafik 4.1 oluşturularak aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4.1. İlgili Makalelerin Yayım Dil Durumu

Grafik 4.1’de sunulan veriler incelemeye alındığında; belirlenen bilimsel bileşenler çerçevesinde, araştırma konusu odağında yayımlanan bilimsel makale çalışmalarının %98,11’i “İngilizce” (A₁), %0,42’si “Türkçe” (A₂), %0,42’si “İspanyolca” (A₃), %0,42’si “Afrikanca” (A₄), %0,42’si “Fransızca” (A₅) ve %0,21’si “İtalyanca” (A₆) dilinde yayımlanarak uluslararası literatüre kazandırılmış olduğu görülmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler çerçevesinde, araştırma konusu odağında ilgili yıllar kapsamında “İngilizce” dilinde yayımlanan makale çalışmalarının her geçen yıl dikkat çekici ölçüde artış eğilimi göstereceği değerlendirilmektedir. Aynı zamanda, diğer dillerde ilgili bilimsel makalelerin yayımlanmasına ilişkin önemli veya kayda değer bir artışın olmayacağı değerlendirilmektedir.

“Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusu odağındaki bilimsel makalelerin yayım dilleri çerçevesinde yapılan performans analizinden sonraki, diğer bilimsel bileşenler (yayımlanma yılı, araştırma alanı, üniversiteler/kurumlar, ülkeler, taranan indeksler ve kaynaklar/dergiler) çerçevesinde gerçekleştirilen performans analizlerinde ve bilimsel haritalama analizlerinde “İngilizce” dilinde literatüre kazandırılan bilimsel makaleler dikkate alınmıştır.

4.9.1.2. İlgili Yayım Yıllar Kapsamında Performans Analizi

Araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenen akademik bileşenler kapsamında (yayımlanma yılı ve dili, araştırma alanı, taranan indeks, doküman türü, ilgili ülkeler ve üniversiteler/kuruluşlar); araştırma konusuna odaklı yayımlanan makalelerin yayımlanma yılı çerçevesinde 4 soru parametresi tasarlanmıştır. Soru parametrelerine karşılık gelecek yanıt niteliğindeki cevaplara ulaşılabilmesi için, ilgili bilimsel makalelerin yayımlanma

yılları (2019-2023) ve makale dağılım durumlarını gösteren Tablo 4.3, WoS veri tabanından elde edilerek aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.3. Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerin Yayınlanma Yılları ve Makale Dağılım Durumları (2019-2023)

SN	Yayın Yılı/ Publication Years	n
B ₁	2023	73
B ₂	2022	130
B ₃	2021	101
B ₄	2020	86
B ₅	2019	77

SN= Sıra no; B=Sıra sembolü; n=Makale sayısı

Araştırma konusuna odağında alan yazına kazandırılan, bilimsel makale çalışmalarının yayımlanma yılları kapsamında tasarlanan, soru parametrelerine (**P₅, P₆, P₇ ve P₈**) karşılık gelen, yanıtların (**Y₅, Y₆, Y₇ ve Y₈**) elde edilmesi maksadıyla, Tablo 4.3'te sunulan veriler incelemeye alınmıştır. Bu yönde ilgili tabloda yer alan veriler üzerinde yapılan inceleme sonucunda yapılan tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir:

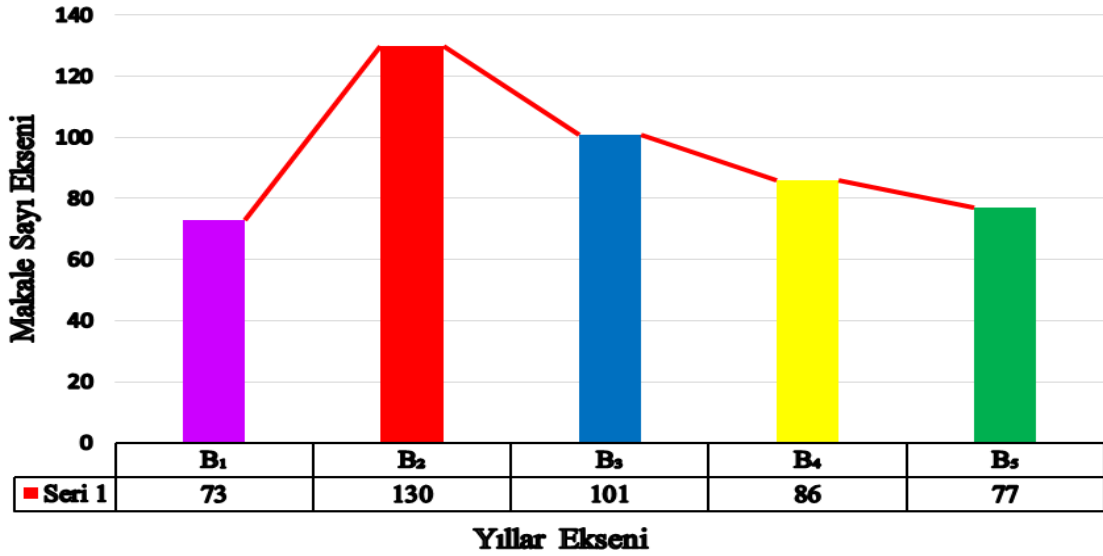
Araştırma konusu odağında bütün yıllar kapsamında (1990-2024), yayımlanmış bilimsel çalışma (makale, bildiri kitabı, kitap ve kitap bölümleri, tartışma vb.) sayısının 2472 olduğu tespit edilmiştir(**Y₅**).

Belirlenen bilimsel bileşenler (araştırma alanı, yayımlanma yılı, yayım dili, doküman türü vb.) çerçevesinde, araştırma konusu odağında yayımlanarak, literatüre kazandırılan en fazla makalenin “2022” yılında olduğu gibi, makale sayısının 130 olduğu tespit edilmiştir(**Y₆**).

Belirlenen bilimsel bileşenler çerçevesinde, araştırma konusuna odağında yayımlanarak literatüre kazandırılan en az makalenin “2023” yılında ve makale sayısının 73 olduğu tespit edilmiştir(**Y₇**).

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusu odağında yayımlanmış makalelerin 2023'te 73, 2022'de 130, 2021'de 101, 2020'de 86 ve 2019'da 77 olmak üzere toplam 467 olduğu tespit edilmiştir(**Y₈**).

Yukarıda belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerin yayımlanma yılları çerçevesinde gerçekleştirilen tespitler ve Tablo 4.3'te sunulan akademik bileşenlere ait miktar ve nitelik gösterge verileri doğrultusunda, Grafik 4.2 oluşturularak aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4.2. İlgili Makalelerin Yayın Yılı Durumları

Grafik 4.2’de gösterilen veriler incelemeye alındığında; belirlenen bilimsel bileşenler çerçevesinde, araştırma konusu odağında yayımlanan bilimsel makale çalışmalarının %15,63’ü “2023” (B₁), %27,84’ü “2022” (B₂), %21,63’ü “2021” (B₃), %18,42’si “2020” (B₄) ve %16,49’u “2019” (B₅) yılında yayımlanarak bilim dünyasına kazandırılmış olduğu görülmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler çerçevesinde, araştırma konusu odağında, yayımlanan makale çalışmalarının eğilim durumlarını işaret eden grafik çizgisi (kırmızı) incelemeye alınmıştır. İncelme neticesinde; “2019” yılından “2022” yılına kadar yükselme eğiliminde olduğu, ancak “2022” yılından sonra önemli ölçüde düşey eğilim gösterdiği gözlenmektedir. Bu durumda, ilerleyen yıllarda da ilgili araştırma konusu odağında yayımlanan bilimsel makale çalışmalarının düşey eğilim göstereceği değerlendirilmektedir.

4.9.1.3. Belirlenen Araştırma Alanları Kapsamında Performans Analizi

Araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenen akademik bileşenler kapsamında (yayımlanma yılı ve dili, araştırma alanı, alan indeksi, doküman türü, ilgili ülkeler ve üniversiteler/kuruluşlar), araştırma konusuna odaklı yayımlanan bilimsel makalelerin araştırma alanları çerçevesinde 5 soru parametresi tasarlanmıştır. Soru parametrelerinin cevaplarının elde edilebilmesi için, ilgili bilimsel makalelere ilişkin belirlenen araştırma alanları ve makale dağılım durumlarını gösteren Tablo 4.4, WoS veri tabanından elde edilerek aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.4. Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerle İlişkili Araştırma Alanları ve Makale Dağılım Durumları (2019-2023)

SN	Araştırma Alanları/Research Areas	n
C ₁	Çevre Bilimleri Ekoloji	259
C ₂	Coğrafya	77
C ₃	Kentsel Çalışmalar	73

C ₄	Kamu Yönetimi	45
C ₅	Kamu Çevre İş Sağlığı	36
C ₆	Sosyal Bilimler Diğer Konular	25
C ₇	Fiziki Coğrafya	22
C ₈	Geliştirme Çalışmaları	21
C ₉	Jeoloji	14
C ₁₀	Alan Çalışmaları	12
C ₁₁	Mimari	8
C ₁₂	Psikoloji	6
C ₁₃	Sosyoloji	6
C ₁₄	Eğitim/Eğitim Araştırmaları	5
C ₁₅	Devlet Hukuku	4
C ₁₆	Arkeoloji	4
C ₁₇	Demografi	4
C ₁₈	Antropoloji	4
C ₁₉	Spor Bilimleri	3
C ₂₀	Din	3
C ₂₁	Sosyal Hizmet	2
C ₂₂	Sanat Beşeri Bilimler Diğer Konular	2
C ₂₃	Sosyal Konular	1
C ₂₄	Aile Çalışmaları	1
C ₂₅	Kadın Çalışmaları	1
C ₂₆	Asya Çalışmaları	1

SN= Sıra no; C=Sıra sembolü; n=Makale sayısı

Araştırma konusu odağında alan yazına kazandırılan, bilimsel makale çalışmalarının araştırma alanları çerçevesinde tasarlanan soru parametrelerine (P₉, P₁₀, P₁₁, P₁₂ ve P₁₃) karşılık gelen, yanıtlara (Y₉, Y₁₀, Y₁₁ Y₁₂ ve Y₁₃) ulaşılması amacıyla, Tablo 4.4’de sunulan veriler incelemeye alınmıştır. Aynı zamanda Tablo 4.4’de, araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmalarının en fazla yayımlandığı ilk 26 araştırma alanına yer verilmiş ve incelemeye dâhil edilmiştir. Bu yönde ilgili tabloda yer alan veriler üzerinde yapılan incelemeler sonucunda ulaşılan tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir:

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusu odağında yayımlanarak literatüre kazandırılmış bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmış olduğu toplam araştırma alan sayısının 120 olduğu tespit edilmiştir(Y₉).

Çalışmanın amaçları doğrultusunda belirlenen bilimsel bileşenler (yayımlanma dili ve yılı, araştırma alanı, taranan indeks, ilgili ülke ve üniversite/kurum, doküman türü)

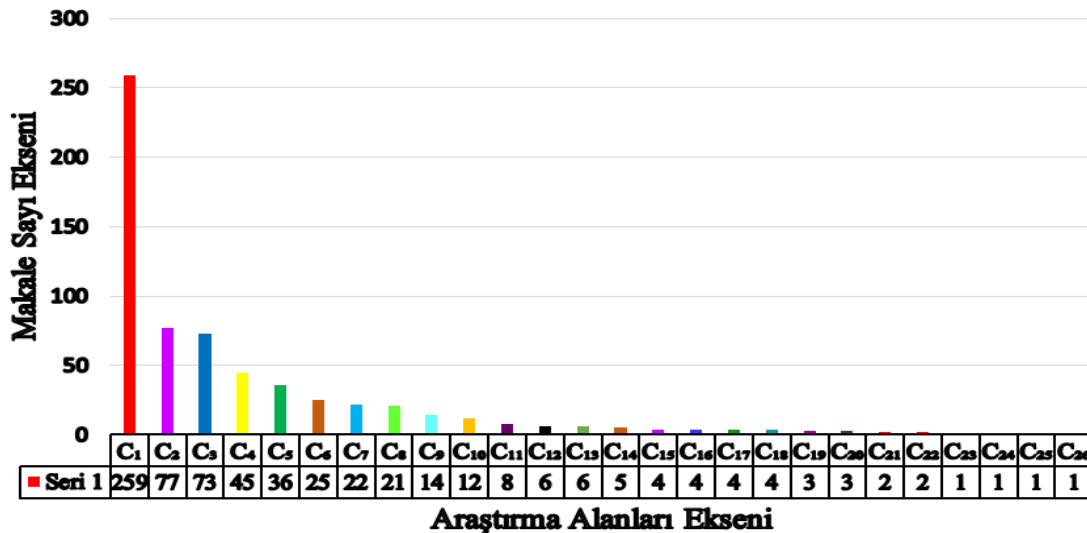
kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış bilimsel makale çalışmalarının ilişkili olduğu yönünde yapılan tespitler neticesinde belirlenen (kararlaştırılan) araştırma alan sayısının 26 olduğu tespit edilmiştir(Y₁₀).

Belirlenen bilimsel bileşenler ve araştırma alanları kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin en fazla yayımlanarak bilim dünyasına kazandırılan ilk beş de yer alan araştırma alanından; “Çevre Bilimleri Ekoloji” 259 makale sayısı ile **1. sırada (C₁)**, “Coğrafya” 77 makale sayısı ile **2. sırada (C₂)**, “Kentsel Çalışmalar” 73 makale sayısı ile **3. sırada (C₃)**, “Kamu Yönetimi” 45 makale sayısı ile **4. sırada (C₄)** ve “Kamu Çevre İş Sağlığı” 36 makale sayısı ile **5. sırada (C₅)** yer aldığı tespit edilmiştir(Y₁₁).

Belirlenen bilimsel bileşenler ve araştırma alanları kapsamında araştırma konusuna odaklı makalelerin en az yayımlanarak bilim dünyasına kazandırıldığı ilk iki de yer alan araştırma alanından; “Asya Çalışmaları”, “Kadın Çalışmaları”, “Aile Çalışmaları” ve “Sosyal Konular” 1 makale sayısı ile **1. sırayı (C₂₆, C₂₅, C₂₄ ve C₂₃)**, “Sanat Beşeri Bilimler Diğer Konular” ve “Sosyal hizmet” 2 makale sayısı ile **2. sırayı (C₂₂ ve C₂₁)** paylaştığı tespit edilmiştir(Y₁₂).

Belirlenen bilimsel bileşenler ve ilgili araştırma alanları kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanarak akademi dünyasına kazandırılmış makaleler; “Çevre Bilimleri Ekoloji” 259, “Coğrafya” 77, “Kentsel Çalışmalar” 73, “Kamu Yönetimi” 45, “Kamu Çevre İş Sağlığı” 36, “Sosyal Bilimler Diğer Konular” 25, “Fiziki Coğrafya” 22, “Geliştirme Çalışmaları” 21, “Jeoloji” 14, “Alan Çalışmaları” 12, “Mimari” 8, “Psikoloji” 6, “Sosyoloji” 6, “Eğitim/Eğitim Araştırmaları” 5, “Devlet Hukuku” 4, “Arkeoloji” 4, “Demografi” 4, “Antropoloji” 4, “Spor Bilimleri” 3, “Din” 3, “Sosyal hizmet” 2, “Sanat Beşeri Bilimler Diğer Konular” 2, “Sosyal Konular” 1, “Aile Çalışmaları” 1, “Kadın Çalışmaları” 1, “Asya Çalışmaları” 1 araştırma alanlarında yayımlandığı ve ilgili araştırma alanlarında yayımlanan toplam makale sayısının 639 olduğu tespit edilmiştir(Y₁₃).

Yukarıda belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerin araştırma alanları çerçevesinde gerçekleştirilen tespitler ve Tablo 4.4’de sunulan bilimsel bileşenlere ait miktar ve nitelik gösterge verileri doğrultusunda, Grafik 4.3 oluşturularak aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4.3. İlgili Makalelerin Araştırma Alanları Durumu

Grafik 4.3’de sunulan veriler üzerinde yapılan incelemede; belirlenen bilimsel bileşenler (araştırma alanı, yayımlanma yılı, yayım dili vb.) çerçevesinde, araştırma konusu odağında yayımlanan bilimsel makale çalışmaların; %40,53’ü “Çevre Bilimleri Ekoloji” (C₁), %12,05’i “Coğrafya” (C₂), %11,42’si “Kentsel Çalışmalar” (C₃), %7,04’ü “Kamu Yönetimi” (C₄), %5,63’ü “Kamu Çevre İş Sağlığı” (C₅), %3,91’i “Sosyal Bilimler Diğer Konular” (C₆), %3,44’ü “Fiziki Coğrafya” (C₇), %3,29’u “Geliştirme Çalışmaları” (C₈), %2,19’u “Jeoloji” (C₉), %1,88’i “Alan Çalışmaları” (C₁₀), %1,25’i “Mimari” (C₁₁), %0,94’ü “Psikoloji” (C₁₂), %0,94’ü “Sosyoloji” (C₁₃), %0,78’i “Eğitim/Eğitim Araştırmaları” (C₁₄), %0,63’ü “Devlet Hukuku” (C₁₅), %0,63’ü “Arkeoloji” (C₁₆), %0,63’ü “Demografi” (C₁₇), %0,63’ü “Antropoloji” (C₁₈), %0,47’si “Spor Bilimleri” (C₁₉), %0,47’si “Din” (C₂₀), %0,31’i “Sosyal Hizmet” (C₂₁), %0,31’i “Sanat Beşeri Bilimler Diğer Konular” (C₂₂), %0,16’sı “Sosyal Konular” (C₂₃), %0,16’sı “Aile Çalışmaları” (C₂₄), %0,16’sı “Kadın Çalışmaları” (C₂₅), %0,16’sı “Asya Çalışmaları” (C₂₆) araştırma alanlarında yayımlanarak bilim dünyasına kazandırıldığı görülmektedir.

Grafik üzerinde belirtilen ve ilgili araştırma alanlarında yayımlanan, makale sayı durumlarının eğilim durumunu işaret eden çubuklar dikkate alınarak inceleme gerçekleştirilmiştir. İnceleme neticesinde; C₁₂ ve C₂₆ (dâhil) arasında kalan araştırma alanlarında yayımlanan makale sayılarının birbirine yakın ve yatay yönde doğrusal bir eğilim gösterdiği görülmektedir.

C₁₁ ve C₂ (dahil) arasında kalan diğer araştırma alanlarında yayımlanan makale sayılarının ise, yükselme eğilimi yönünde olduğu izlenmektedir. Ancak, C₂’de yer alan “Coğrafya” (n=77; %12,05) araştırma alanından sonraki, araştırma alanında yayımlanan bilimsel makale çalışmalar sayısında dikkat çekici ölçüde artış görülmektedir. Bu bağlamda; ilgili “Çevre Bilimleri Ekoloji” (C₁) araştırma alanında yayımlanan bilimsel makale sayısının 259 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma konusu odağında, belirlenen bilimsel bileşenler çerçevesinde, C₁ sırasındaki “Çevre Bilimleri Ekoloji” araştırma alanında en fazla makalenin (n=259; %40,53) yayımlandığı saptanmıştır. Bu bağlamda; çalışma konusuna ilişkin, bilimsel makale çalışmaların C₁ ve C₈ (dahil) arasında kalan “Çevre Bilimleri Ekoloji”, “Coğrafya”, “Kentsel Çalışmalar”, “Kamu Yönetimi”, “Kamu Çevre İş Sağlığı”, “Sosyal Bilimler Diğer Konular”, “Fiziki Coğrafya” ve “Geliştirme Çalışmaları” araştırma alanlarında yoğunlaştığı belirtilebilir.

Yukarıdaki Tablo 4.4 ile Grafik 4.3’te sunulan veriler ve görsellerin yanı sıra, yapılan tespitler göz önüne alındığında, ilgili araştırma konusu odağında İngilizce dilinde makale çalışmaların özellikle “Çevre Bilimleri Ekoloji” araştırma alanında önemli ölçüde artışını dikey yönünde ilerleyen yıllarda da sürdüreceği düşünülmektedir.

4.9.1.4. İlgili Üniversiteler/ Kurumlar Kapsamında Performans Analizi

Araştırma konusuna odaklı yayımlanan bilimsel makale çalışmaların ilişkili olduğu üniversiteler/kurumlar veya kuruluşlar kapsamında 4 soru parametresi tasarlanmıştır. Söz konusu parametrelerin cevaplarının elde edilebilmesi için, bilimsel makalelerle ilişkili üniversiteler/kurumlar veya kuruluşlar makale dağılım durumlarının yer aldığı Tablo 4.5, WoS veri tabanından elde edilerek aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.5. Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerle Üniversiteler/Kurumlar veya Kuruluşların Makale Dağılım Durumları (2019-2023)

SN	Üniversiteler/Kurumlar/Affiliations	n
D ₁	Londra Üniversitesi	20
D ₂	Melbourne Üniversitesi	20
D ₃	Kwame Nkrumah Bilim Teknoloji Üniversitesi	11
D ₄	Cape Town Üniversitesi	11
D ₅	Üniversite Koleji Londra	10
D ₆	Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi Cnrs	9
D ₇	Leeds Üniversitesi	9
D ₈	Sidney Üniversitesi	9
D ₉	Çin Bilimler Akademisi	8
D ₁₀	Avustralya Ulusal Üniversitesi	7
D ₁₁	Helmholtz Derneği	7
D ₁₂	Çin Bilimler Akademisi Cas Üniversitesi	7
D ₁₃	New South Wales Üniversitesi Sidney	7
D ₁₄	Queensland Üniversitesi	7
D ₁₅	Makerere Üniversitesi	6
D ₁₆	Singapur Ulusal Üniversitesi	6
D ₁₇	Kuzey Batı Üniversitesi Güney Afrika	6
D ₁₈	Kaliforniya Üniversitesi	6
D ₁₉	Kwazulu Natal Üniversitesi	6
D ₂₀	Pretoria Üniversitesi	6

SN= Sıra no; D=Sıra sembolü; n=Makale sayısı

Araştırma konusuna odaklı yayımlanarak akademi dünyasına kazandırılan bilimsel makale çalışmalarının ilişkili olduğu üniversiteler/kurumlar veya kuruluşlar çerçevesinde tasarlanan soru parametrelerine (P₁₄, P₁₅, P₁₆ ve P₁₇) karşılık gelen, yanıtlara (Y₁₄, Y₁₅, Y₁₆ ve Y₁₇) ulaşılması amacıyla Tablo 4.5’de sunulan veriler incelenmeye alınmıştır. Aynı zamanda Tablo 4.5’de, araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmaları ile en fazla ilişkili ilk 20 üniversiteler/kurumlar veya kuruluşlara yer verilmiş ve incelemeye dâhil edilmiştir. Bu yönde ilgili tabloda yer alan veriler üzerinde yapılan incelemeler neticesindeki tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir:

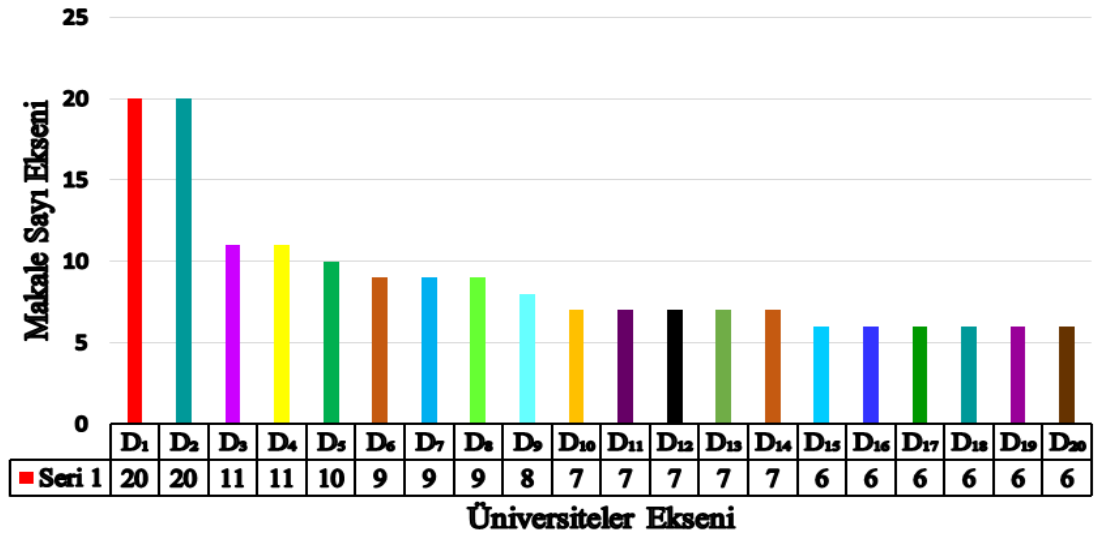
Belirlenen akademik bileşenler kapsamında (yayın dili ve yılı, araştırma alanı, taranan indeks, ilgili ülke ve üniversite/kurum/kuruluş, doküman türü) araştırma konusu odağında yayımlanmış makalelerle ilişkili toplam üniversite sayısının 200 olduğu tespit edilmiştir(Y₁₄).

İlgili akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerle ilişkili değerlendirmeye alınan üniversite/kurumlar veya kuruluş sayısı 20 olarak belirlenmiştir(Y₁₅).

Belirlenen akademik bileşenler çerçevesinde, araştırma konusu odağında bilim dünyasına kazandırılmış makalelerle olan ilişkisi yönünden öne çıkan ilk beş de yer alan üniversiteler/kurumlar veya kuruluşlardan; “*Londra Üniversitesi*” ve “*Melbourne Üniversitesi*” 20 makale sayısı ile **1. sırada (D₁ ve D₂)**, “*Kwame Nkrumah Bilim Teknoloji Üniversitesi*” ve “*Cape Town Üniversitesi*” 11 makale sayısı ile **2. sırada (D₃ ve D₄)**, “*Üniversite Koleji Londra*” 10 makale sayısı ile **3. sırada (D₅)**, “*Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi Cnrs*”, “*Leeds Üniversitesi*” ve “*Sidney Üniversitesi*” 9 makale sayısı ile **4. sırada (D₆)**, “*Çin Bilimler Akademisi*” 8 makale sayısı ile **5. sırada (D₉)** yer aldığı tespit edilmiştir(Y₁₆).

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makaleler ile ilişkili üniversiteler/kurumlar veya kuruluşlar ve makale sayı durumu Tablo 4.5’te olduğu gibidir. İlgili tabloda yer verilen üniversitelerin ilişkili olduğu toplam bilimsel makale sayısının 178 olduğu tespit edilmiştir(Y₁₇).

Yukarıda belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerle ilişkili üniversiteler/kurumlar veya kuruluşlar çerçevesinde gerçekleştirilen tespitler ve Tablo 4.5’te sunulan akademik bileşenlere ait miktar ve nitelik gösterge verileri doğrultusunda, Grafik 4.4 oluşturularak aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4.4. İlgili Makalelerin İlişkili Olduğu Üniversiteler (İlk 20 Üniversite)

Grafik 4.4’de yer alan veriler üzerinde inceleme gerçekleştirilmiştir. Bu inceleme neticesinde; karşılaştırılan bilimsel bileşenler (yayım yılı, araştırma alanı, yayım dili ve doküman türü vb.) çerçevesinde, araştırma konusu odağında yayımlanan makale çalışmalarıyla; %11,24’u “*Londra Üniversitesi*” (D₁), %11,24’u “*Melbourne Üniversitesi*” (D₂), %6,18’u “*Kwame Nkrumah Bilim Teknoloji Üniversitesi*” (D₃), %6,18’u “*Cape Town Üniversitesi*” (D₄), %5,62’u “*Üniversite Koleji Londra*” (D₅), %5,06’u “*Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi Cnrs*” (D₆), %5,06’u “*Leeds Üniversitesi*” (D₇), %5,06’u “*Sidney Üniversitesi*” (D₈), %4,49’u “*Çin Bilimler Akademisi*” (D₉), %3,93’u “*Avustralya Ulusal*

Üniversitesi" (D₁₀), %3,93'u "Helmhotz Derneği" (D₁₁), %3,93'u "Çin Bilimler Akademisi Cas Üniversitesi" (D₁₂), %3,93'u "New South Wales Üniversitesi Sidney" (D₁₃), %3,93'u "Queensland Üniversitesi" (D₁₄), %3,37'u "Makerere Üniversitesi" (D₁₅), %3,37'u "Singapur Ulusal Üniversitesi" (D₁₆), %3,37'u "Kuzey Batı Üniversitesi Güney Afrika" (D₁₇), %3,37'u "Kaliforniya Üniversitesi" (D₁₈), %3,37'u "Kwazulu Natal Üniversitesi" (D₁₉) ve %3,37'u "Pretoria Üniversitesi" (D₂₀)'nin bağlantılı (ilişkili) olduğu görülmektedir.

İlgili grafik üzerinde, üniversiteler/kurumlar veya kuruluşların araştırma konusu odağında yayımlanan çalışmalarla olan ilişkisi bağlamındaki, makale sayılarının eğilim durumlarını ifade eden grafik çubuğu üzerinde inceleme yapılmıştır. Yapılan İnceleme sonucunda; D₁₅, D₁₆, D₁₇, D₁₈, D₁₉, D₂₀ (n=6) ve D₁₀, D₁₁, D₁₂, D₁₃, D₁₄ (n=7)'ün yanı sıra D₆, D₇ ve D₈ (n=9) ve D₃ ve D₄ (n=11) ile D₁ ve D₂ (n=20) sıra numarasında yer alan üniversitelerin ilişkili olduğu makale sayılarının eşit olmasından kaynaklı, grafik çubuklarının aynı boyda/büyükte olduğu görülmektedir. Ancak, D₁₀'dan sonraki sıra numarasında yer alan üniversitelerin, araştırma konusu odağında yayımlanan makale çalışmaları sayısındaki artışa bağlı olarak, grafik çubuğunda yükselme olduğu görülmektedir.

D₈ ve D₃ sıra numarasındaki "Kwame Nkrumah Bilim Teknoloji Üniversitesi, Cape Town Üniversitesi, Üniversite Koleji Londra, Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi Cnrs, Leeds Üniversitesi ve Sidney Üniversitesi", ilgili araştırma konusunda akademik çalışmaları bilim dünyasına kazandırmaları yönünde önemli katkılar sağladığı belirtilebilir.

D₁ ve D₂ sıra numarasındaki "Londra Üniversitesi ve Melbourne Üniversitesi" (n=20; %11,24) araştırma konusu odağında yayımlanan makalelerle olan ilişkisinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu fazlalığın D₃ ve D₄'de yer alan üniversitenin ilişkili olduğu makale sayısının neredeyse iki katına yakın olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, "Londra Üniversitesi ve Melbourne Üniversitesi" araştırmacılarının araştırma konusunda eğilim, ilgi ve ilişkilerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Dolayısıyla ilgili üniversitelerin araştırma konusunda literatüre kazandırılan makale sayılarının ilerleyen yıllarda da fazla olacağı değerlendirilmektedir.

4.9.1.5. İlgili Ülkeler Kapsamında Performans Analizi

Araştırma konusuna odaklı 2019-2023 yılları ve aralığında yayımlanan makalelerin ilişkili olduğu ülkeler kapsamında 4 soru parametresi tasarlanmıştır. İlgili soru parametrelerinin cevaplarının elde edilebilmesi için, bilimsel makalelerle ilişkili ülkeler ve makale dağılım durumlarının yer aldığı Tablo 4.6, WoS veri tabanından elde edilerek aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.6. Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerle İlişkili Ülkeler ve Makale Dağılım Durumu (2019-2023)

SN	Ülkeler/Countries	n
E ₁	İngiltere	85
E ₂	Çin Halk Cumhuriyeti	63
E ₃	Avustralya	62
E ₄	Güney Afrika	45
E ₅	ABD	39

E ₆	Hindistan	35
E ₇	Almanya	34
E ₈	İtalya	24
E ₉	İspanya	20
E ₁₀	Fransa	19
E ₁₁	Gana	19
E ₁₂	Hollanda	19
E ₁₃	İsveç	15
E ₁₄	Kanada	14
E ₁₅	Malezya	13
E ₁₆	Brezilya	12
E ₁₇	Yeni Zelanda	12
E ₁₈	Nijerya	12
E ₁₉	Türkiye	11
E ₂₀	Polonya	11

SN= Sıra no; E=Sıra sembolü; n=Makale sayısı

Araştırma konusuna odaklı uluslararası literatüre yansıtılan bilimsel makale çalışmalarının ilişkili olduğu ülke çerçevesinde tasarlanan soru parametrelerine (P₁₈, P₁₉, P₂₀ ve P₂₁) karşılık gelen, yanıtların (Y₁₈, Y₁₉, Y₂₀ ve Y₂₁) elde edilmesi maksadıyla Tablo 4.6'da sunulan veriler incelenmiştir. Aynı zamanda Tablo 4.6'da, araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmaları ile en fazla ilişkili ilk 20 ülkeye yer verilmiş ve incelemeye dâhil edilmiştir. Bu çerçevede ilgili tablo üzerinde gerçekleştirilen inceleme neticesinde yapılan tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir:

Çalışmanın hedefleri doğrultusunda belirlenen akademik bileşenler kapsamında (yayın dili ve yılı, araştırma alanı, taranan indeks, ilgili ülke ve üniversite/kurum, doküman türü), araştırma konusu odağında yayımlanarak literatüre kazandırılmış bilimsel makale çalışmaları ile ilişkili toplam ülke sayısının 106 olduğu tespit edilmiştir(Y₁₈).

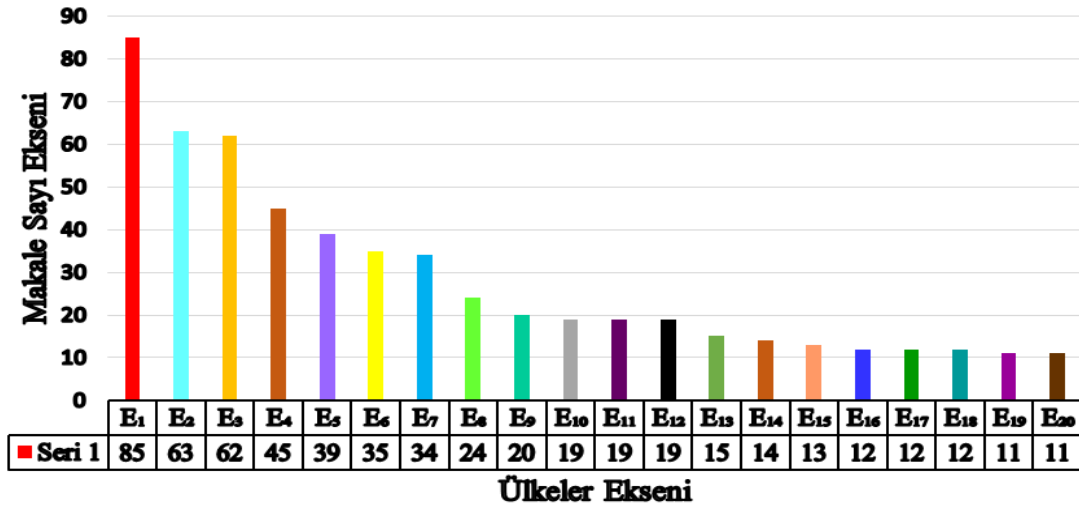
Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı İngilizce yayımlanmış makaleler ile ilişkili incelemeye alınan ülke sayı durumu 20 olarak kararlaştırılmıştır(Y₁₉).

Belirlenen akademik bileşenler çerçevesinde, araştırma konusu odağında bilim dünyasına kazandırmış makalelerle olan ilişkisiyle öne çıkan ilk beş de yer alan ülkelerden; “İngiltere”nin 85 makale sayısı ile **1. sırada** (E₁), “Çin”nin 63 makale sayısı ile **2. sırada** (E₂), “Avustralya”nın 62 makale sayısı ile **3. sırada** (E₃), “Güney Afrika”nın 45 makale sayısı ile **4. sırada** (E₄), “ABD”nin 39 makale sayısı ile **5. sırada** (E₅) yer aldığı tespit edilmiştir (Y₂₀).

Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile ilişkili ülkeler ve makale sayı durumu Tablo 4.6'da olduğu gibidir. İncelemeye

konu tabloda yer alan ülkelerin ilişkili olduğu bilimsel makale çalışmalar toplam sayısının 564 olduğu tespit edilmiştir(Y₂₁).

Yukarıda belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerle ilişkili ülkeler çerçevesinde gerçekleştirilen tespitler ve Tablo 4.6’da sunulan bilimsel bileşenlere ait miktar ve nitelik gösterge verileri doğrultusunda, Grafik 4.5 oluşturularak aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4.5. İlgili Makalelerin İlişkili Olduğu Ülkeler (İlk 20 Ülke)

Grafik 4.5’te belirtilen veriler üzerinde yapılan incelemede; belirlenen bilimsel/akademik bileşenler (yayın yılı, araştırma alanı, yayım dili ve doküman türü vb.) çerçevesinde, araştırma konusu odağında yayımlanan makale çalışmalarının; %15,07’si “İngiltere”, %11,17’si “Çin”, %10,99’u “Avustralya”, %7,98’i “Güney Afrika”, %6,91’i “ABD”, %6,21’i “Hindistan”, %6,03’ü “Almanya”, %4,26’sı “İtalya”, %3,55’i “İspanya”, %3,37’si “Fransa”, %3,37’si “Gana”, %3,37’si “Hollanda”, %2,66’sı “İsveç”, %2,48’i “Kanada”, %2,30’u “Malezya”, %2,13’ü “Brezilya”, %2,13’ü “Yeni Zelanda”, %2,13’ü “Nijerya”, %1,95’i “Türkiye”, %1,95’i “Polonya” ile bağlantılı (ilişkili) olduğu görülmektedir.

Grafik üzerinde, ilgili ülkelerin belirlenen bilimsel bileşenler çerçevesinde, araştırma konusu odağında yayımlanan makale sayıları açısından eğilim durumlarını gösteren grafik çubukları incelenmiştir. Yapılan incelemede; E₁₉ ile E₂₀ sıra numarasında yer alan “Türkiye ve Polonya” (%1,95; n=11), E₁₆, E₁₆ ve E₁₈ “Brezilya, Yeni Zelanda ve Nijerya” (%2,13; n=12) ve E₁₀, E₁₀ ve E₁₀ “Fransa, Gana ve Hollanda” (%3,37; n=19) ilişkili olduğu makale sayılarının eşit olmasından dolayı, grafik çubuklarının eşit olduğu görülmektedir. Ancak, E₁₀ “Fransa” (%3,37; n=19) ile E₁ “İngiltere” (%15,07; n=85) sıra numarası arasında yer alan ülkelerin, araştırma konusu odağında yayımlanan makale çalışmalar sayısında önemli bir artış farkının olduğu tespit edilmiştir.

E₅ “Amerika Birleşik Devletleri” (n=39; %6,91), E₆ “Hindistan” (n=35; %6,21), E₇ “Almanya” (n=34; %6,03) ve E₈ “İtalya” (n=24; %4,26) sıra numarasında yer alan ülkelerin araştırma konusunda, bilimsel araştırmalarını (makale) akademi dünyasına yansıtılması yönünde önemli çalışmalarıyla katkıda bulunduğu değerlendirilmektedir.

E₁ sırasındaki “İngiltere” (n=85; %15,07)’nin ilgili çalışma konusu odağında, literatüre kazandırılan bilimsel makale çalışmasının, diğer ülkelere göre oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, “İngiltere”nin ilgili araştırma konusuna ilişkin makale sayısı, diğer sıra numaralarında yer alan ülkelere göre oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu tespitlerden hareketle; “İngiltere”deki bilim insanlarının ilgili çalışma konusuna olan ilgilerinin daha çok olduğu gibi, araştırma konusuna bilimsel açıdan yaklaşarak, bilim dünyasına katkı sağlamanın daha önemli olduğu yönde düşünceye hâkim oldukları düşünülmektedir. Bu nedenle, araştırma konusu odağında “İngilizce” dilinde uluslararası literatüre kazandırılacak bilimsel makalelerin ilerleyen yıllarda da “İngiltere”nin yine ön planda yer alacağı değerlendirilmektedir.

4.9.1.6. İlgili Taranan İndeksler Kapsamında Performans Analizi

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı 2019-2023 yılları ve aralığında yayımlanan makalelerin ilişkili olduğu indeksler çerçevesinde 5 soru parametresi tasarlanmıştır. İlgili soru parametrelerine ilişkin yanıtların elde edilebilmesi için, bilimsel makalelerin indekslenmiş/taranmış olduğu indeksler ve makale dağılım durumlarının yer aldığı Tablo 4.7, WoS veri tabanından elde edilerek aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.7. Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerle İlişkili İndeksler ve Makale Dağılım Durumu (2019-2023)

SN	Web of Science Alan İndeksi/ <i>Web of Science Index</i>	n
F ₁	Sosyal Bilimler Atıf Endeksi (SSCI)	250
F ₂	Geliştirilmiş-Bilim Atıf Endeksi (SCI-EXPANDED)	178
F ₃	Gelişmekte Olan Kaynaklar Atıf Endeksi (ESCI)	115
F ₄	Sanat ve Beşeri Bilimler Atıf Endeksi (A&HCI)	13

SN= Sıra no; F=Sıra sembolü; n=Makale sayısı

Araştırma konusuna odaklı yayımlanarak uluslararası literatüre kazandırılan bilimsel makale çalışmalarının indekslendiği indeksler çerçevesinde tasarlanan soru parametrelerine (P₂₂, P₂₃, P₂₄, P₂₅ ve P₂₆) karşılık gelen, yanıtların (Y₂₂, Y₂₃, Y₂₄, Y₂₅ ve Y₂₆) tespit edilebilmesi için, Tablo 4.7’deki veriler incelenmiştir. Bu yönde ilgili tabloda yer alan veriler üzerinde yapılan incelemeler neticesindeki tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir:

Araştırma konusu odağında yayımlanarak alan yazına kazandırılmış bilimsel çalışmaların (makale, kitap, kitap bölümü, bildiri vb.) indekslenmiş olduğu toplam alan indeksi sayısının 8 olduğu tespit edilmiştir(Y₂₂).

Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin indekslenmiş olduğu indeks sayısının 4, toplam makale sayısının 556 olduğu tespit edilmiştir(Y₂₃).

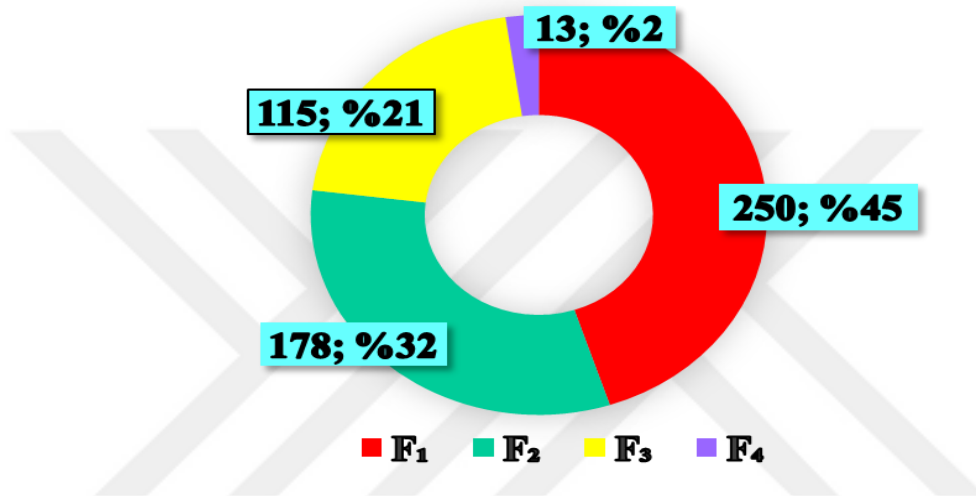
Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin en fazla indekslendiği ve ilk sıradaki indeksin “*Sosyal Bilimler Atıf Endeksi*” (Social Sciences Citation Index/SSCI) olduğu ve bu indeksde taranmış makale sayısının 250 olduğu tespit edilmiştir(Y₂₄).

Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin en az indekslendiği indeksin “*Sanat ve Beşeri Bilimler Atıf Endeksi*” (Arts &

Humanities Citation Index/A&HCI) olduğu ve bu indeksde taranmış makale sayısının 13 olduğu tespit edilmiştir(Y₂₅).

Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler; “*SSCI*” 250, “*SCI-EXPANDED*” 178, “*ESCI*” 115 ve “*A&HCI*” 13 indekslerinde tarandığı saptanmıştır(Y₂₆).

Yukarıda belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerin indekslenmiş olduğu indeksler çerçevesinde gerçekleştirilen tespitler ve Tablo 4.7’de sunulan akademik bileşenlere ait miktar ve nitelik gösterge verileri doğrultusunda, Grafik 4.6 oluşturularak aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4.6. İlgili Makalelerin İlişkili Olduğu İndeksler

Grafik 4.6 üzerinde sunulan veriler üzerinde yapılan incelemede; belirlenen bilimsel bileşenler (yayımlanma dili ve yılı, araştırma alanı, ilgili ülke ve üniversiteler/kurumlar, taranan indeks ve doküman türü) çerçevesinde, araştırma konusu odağında yayımlanan makale çalışmalarının; %44,96’sı “*SSCI*”, %32,01’i “*SCI-EXPANDED*”, %20,68’i “*ESCI*” ve %2,34’ü “*A&HCI*” indekslerinde indekslenerek uluslararası literatüre yansıtılmış olduğu görülmektedir.

İlgili indeksler kapsamında, araştırma konusu odağında yayımlanan makaleler incelemeye alındığında; “*SSCI*” (n=250; %44,96), “*SCI-EXPANDED*” (n=178; %32,01) ve “*ESCI*” (n=115; %20,68) indekslerinde önemli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. İlgili indekslerin etki düzeyi yüksek olan indeksler arasında yer aldığı bilinmektedir. Bu bağlamda; ilgili araştırma konusu odağında çok sayıda nitelikli bilimsel makale çalışmalarının indeksli dergilerde yayımlanarak uluslararası literatüre kazandırıldığı değerlendirilmektedir.

F₁ ve F₂ sıra numarasındaki indekslerde indekslenen, araştırma konusuna odaklı “*İngilizce*” dilinde yayımlanarak bilim dünyasına yansıtılacak makale çalışmalarının gelecek yıllarda da artacağı ve ön sıralarda yer alacağı değerlendirilmektedir.

4.9.1.7. İlgili Dergiler Kapsamında Performans Analizi

Araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenen akademik bileşenler kapsamında (yayımlanma yılı ve dili, araştırma alanı, taranan indeks, doküman türü, ilgili ülkeler, üniversiteler/kuruluşlar ve dergiler), araştırma konusuna odaklı yayımlanan makalelerin

yayımlandığı ilgili bilimsel dergiler/kaynaklar doğrultusunda 6 soru parametresi tasarlanmıştır.

İlgili soru parametrelerine karşılık gelen cevapların elde edilebilmesine ilişkin WoS veri tabanından indirilen BibTex veri setinin tanıtımı Bibliyometrix R (RStudio ve Biblioshiny ara yüzü) istatistiksel analiz programına yapılmıştır. Söz konusu istatistiksel analiz programında, BibTex veri setinin testi gerçekleştirilmiştir. Test sonucunda; araştırma konusuna odaklı yayımlanan bilimsel makalelerin yayımlandığı ilk on dergi (kaynaklar) ve ilgili dergilere ait bilim atıf dizinleri (BAD) ve makale dağılım durumlarının yer aldığı Tablo 4.8 elde edilerek aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.8. Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerin Yayımlandığı Dergilere İlişkin Analitik Veri Durumları (2019-2023)

SN	Dergiler/Journals	BAD	n
G ₁	Toplam Çevre Bilimi	SCIE	73
G ₂	Kent Çalışmaları	SSCI	64
G ₃	Kara/Arazi	SSCI	62
G ₄	Arazi Kullanım Politikası	SSCI	43
G ₅	Peyzaj ve Şehir Planlama	SSCI	34
G ₆	Şehir	SSCI	31
G ₇	Çevre Yönetim Dergisi	SCIE	30
G ₈	Çevre Bilimi ve Kirlilik Araştırmaları	SCIE	28
G ₉	Çevresel İzleme ve Değerlendirme	SCIE	22
G ₁₀	Habitat Uluslararası	SSCI	20

SN= Sıra no; G=Sıra sembolü; BAD=Bilim atıf dizini; n=Makale sayısı

Araştırma konusuna odaklı yayımlanarak alan yazına kazandırılan, bilimsel makale çalışmalarının yayımlandığı dergiler kapsamında tasarlanan soru parametrelerine (P₂₇, P₂₈, P₂₉, P₃₀, P₃₁ ve P₃₂) karşılık gelen yanıtların (Y₂₇, Y₂₈, Y₂₉, Y₃₀, Y₃₁ ve Y₃₂) tespit edilmesi maksadıyla, Tablo 4.8’de sunulan veriler incelemeye alınmıştır. Bu yönde ilgili tabloda yer alan veriler üzerinde yapılan inceleme sonucunda yapılan tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir:

Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanan makalelerin ilişkili olduğu/yayımlandığı toplam bilimsel dergi sayısının 210 olduğu tespit edilmiştir(Y₂₇).

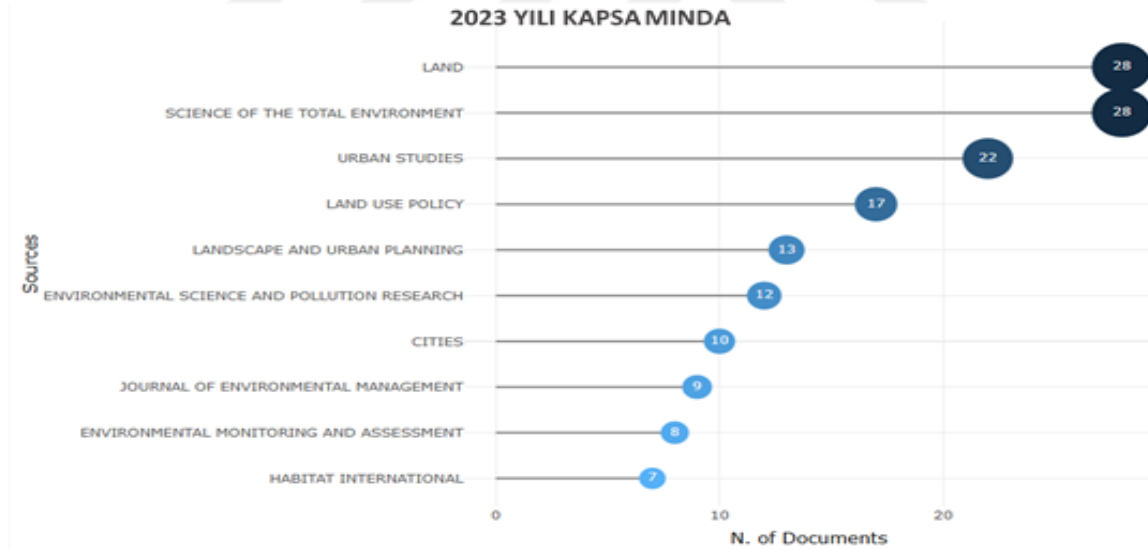
İlgili akademik bileşenler kapsamında araştırma konusuna odaklı yayımlanan makalelerin yayımlanmasında öne çıkan ilk 10 bilimsel derginin incelemeye alınması kararlaştırılmıştır(Y₂₈).

İlgili akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerin yayımlanmasında öne çıkan “*Toplam Çevre Bilimi*” dergisi makale sayısı 73 ve SCIE atıf dizini ile 1. sırada (G₁), “*Kent Çalışmaları*” dergisi makale sayısı 64 ve SSCI atıf dizini ile 2. sırada (G₂), “*Kara/Arazi*” dergisi makale sayısı 62 ve SSCI atıf dizini ile 3. sırada (G₃),

“Arazi Kullanım Politikası” dergisi makale sayısı 43 ve SSCI atf dizini ile 4. sırada (G₄), “Peyzaj ve Şehir Planlama” dergisi makale sayısı 34 ve SSCI atf dizini ile 5. sırada (G₅), “Şehir” dergisi makale sayısı 31 ve SSCI atf dizini ile 6. sırada (G₆), “Çevre Yönetim Dergisi” makale sayısı 30 ve SCIE atf dizini ile 7. sırada (G₇), “Çevre Bilimi ve Kirlilik Araştırmaları” dergisi makale sayısı 28 ve SCIE atf dizini ile 8. sırada (G₈), “Çevresel İzleme ve Değerlendirme” dergisi makale sayısı 22 ve SCIE atf dizini ile 9. sırada (G₉) ve “Habitat Uluslararası” dergisi makale sayısı 20 ve SSCI atf dizini ile 10. sırada (G₁₀) yer aldığı tespit edilmiştir(Y₂₉)

İlgili dergilere ilişkin veriler üzerinde yapılan tespitler ele alındığında; araştırma konusu odağındaki makalelerin yayımlanarak akademi dünyasına kazandırılması konusunda, makale sayısı 73 “Toplam Çevre Bilimi” dergisinin, makale sayısı 64 “Kent Çalışmaları” dergisinin ve makale sayısı 62 “Kara/Arazi” dergisinin ilk üçte yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, ilerleyen dönemlerde de ilgili dergilerin araştırma konusundaki bilimsel makalelerin yayımlanmasında liderliklerini/desteğini sürdüreceği değerlendirilmektedir. Araştırma konusu odağında yayımlanan bilimsel makaleleri literatüre kazandırılmasında önde gelen/destek veren Tablo 4.8’deki bilimsel dergilerin nitelikli dergiler olduğu gibi tarandığı indekslerin **SSCI** ve **SCIE** olduğu anlaşılmaktadır.

Bibliyometrix R istatistiksel analiz programından, araştırma konusu odağında yayımlanan bilimsel makaleler ile öne çıkan ilk on bilimsel dergiye ait analitik verilerin yer aldığı tablolara (2023 yılı kapsamında) ulaşılmıştır. Veri çıktısı olarak elde edilen tablolardaki analitik verileri işaret eden Grafik 4.7 aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4.7. Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makaleler ile Öne Çıkan Dergiler

Grafik 4.7 üzerinde sunulan veriler üzerinde yapılan incelemede; belirlenen bilimsel bileşenler (yayımlanma dili ve yılı, araştırma alanı, ilgili ülkeler ve üniversiteler/kurumlar, taranan indeks ve doküman türü) çerçevesinde, araştırma konusu odağında 2023 yılı kapsamında yayımlanan makaleleri ile öne çıkan ilk on derginin “Kara/Arazi” 28 makale sayısı, “Toplam Çevre Bilimi” 28 makale sayısı, “Kent Çalışmaları” 22 makale sayısı, “Arazi Kullanım Politikası” 16 makale sayısı, “Peyzaj ve Şehir Planlama” 13 makale sayısı, “Çevre Bilimi ve Kirlilik Araştırmaları” 12 makale sayısı, “Şehir” 10 makale sayısı, “Çevresel İzleme ve Değerlendirme” 8 makale sayısı, “Çevre Yönetim Dergisi” 8 makale

sayısı ve “*Habitat Uluslararası*” dergisinin ise 7 makale sayısının olduğu tespit edilmiştir. İlgili dergilerin 2023 yılı kapsamında çok sayıda bilimsel makale çalışmalarının bilim dünyasına aktarılmasında ilişkili (destek verdiği) olduğu tespit edilmiştir(Y₃₀).

Yapılan tespitler ele alındığında; “*Kara/Arazi*”, “*Toplam Çevre Bilimi*” ve “*Kent Çalışmaları*” dergilerinin, çalışma konusu odağında bilimsel makalelerin bilim dünyasına kazandırılması yönünde ilişkisini/desteğini ileriki yıllarda da devam ettireceği değerlendirilmektedir.

İlgili istatistiksel analiz programından (Bibliyometrix R), araştırma konusu odağında 2019-2023 yılları kapsamında yayımlanarak literatüre kazandırılan makaleler ile en alakalı on bilimsel dergilere ait analitik verilerin yer aldığı tablolara ulaşılmıştır. İlgili tablolarda yer alan verileri işaret eden tablolar veri çıktısı olarak elde edilmiştir. İlgili tablolarda yer alan miktar ve nitelik göstergelerine ait analitik veriler tek bir tablo çatısı altında toplanarak düzenlenmiş ve aşağıda Tablo 4.9’da sunulmuştur.

Tablo 4.9. Araştırma Konusuna Odaklı Bilimsel Makalelerin Yayımlandığı Dergiler “h”, “g”, “İndeks Değerleri” ve “Atıf Sayılarına (TC)” İlişkin Analitik Veri Durumları (2019-2023)

SN	Dergiler/ Journals	Dergilerin İndeks ve Toplam Atıf Sayısı			İlgili Yıllar (2019-2023)					n
		h index	g index	TC	2019	2020	2021	2022	2023	
G ₁	Toplam Çevre Bilimi	13	21	481	6	9	11	19	28	73
G ₂	Kent Çalışmaları	9	20	439	4	8	10	20	22	64
G ₃	Kara/Arazi	7	13	196	1	4	9	20	28	62
G ₄	Arazi Kullanım Politikası	7	13	194	2	6	7	12	16	43
G ₅	Peyzaj ve Şehir Planlama	6	10	119	3	4	5	9	13	34
G ₆	Şehir	7	10	224	1	4	7	9	10	31
G ₇	Çevre Yönetim Dergisi	6	8	204	4	6	6	6	8	30
G ₈	Çevre Bilimi ve Kirlilik Araştırmaları	6	10	119	1	1	5	9	12	28
G ₉	Çevresel İzleme ve Değerlendirme	4	6	39	1	2	5	6	8	22
G ₁₀	Habitat Uluslararası	5	7	51	0	3	4	6	7	20

SN= Sıra no; G=Sıralama sembolü; n=Makale sayısı; TC=Toplam atıf sayısı

Tablo 4.9 üzerinde yapılan incelemede; araştırma konusu odağında, 2019’da (n=6), 2020’de 9 ve 2021’de 11 bilimsel makale sayısıyla “*Toplam Çevre Bilimi*” (G₁), 2022’de 20 bilimsel makale sayısıyla “*Kent Çalışmaları*” (G₂) ve “*Kara/Arazi*” (G₃), 2023’te 28 bilimsel makale sayısıyla “*Kent Çalışmaları*” (G₁) ve “*Kara/Arazi*” (G₃) dergileri bilimsel makalelerin yayımlanmasında en fazla ilişkili (desteği verdiği) dergiler olduğu tespit edilmiştir(Y₃₁).

Şimşir (2021)’e göre; “*h indeksi*” araştırmacıların, dergilerin, belirli araştırma gruplarının, ülkeleri, yayımcılar ve kurumların ilgili araştırma konusunda yapılmış oldukları çalışmalar (çalışmalara katkıları, ilişkileri vb.) ve bu çalışmalara gerçekleştirilen atıflar dikkate alınarak üretkenlik (etki düzeyi) durumunu işaret etmektedir. “*g indeksi*” ise, yazarların akademik kariyerindeki performans durumunu göstermektedir.

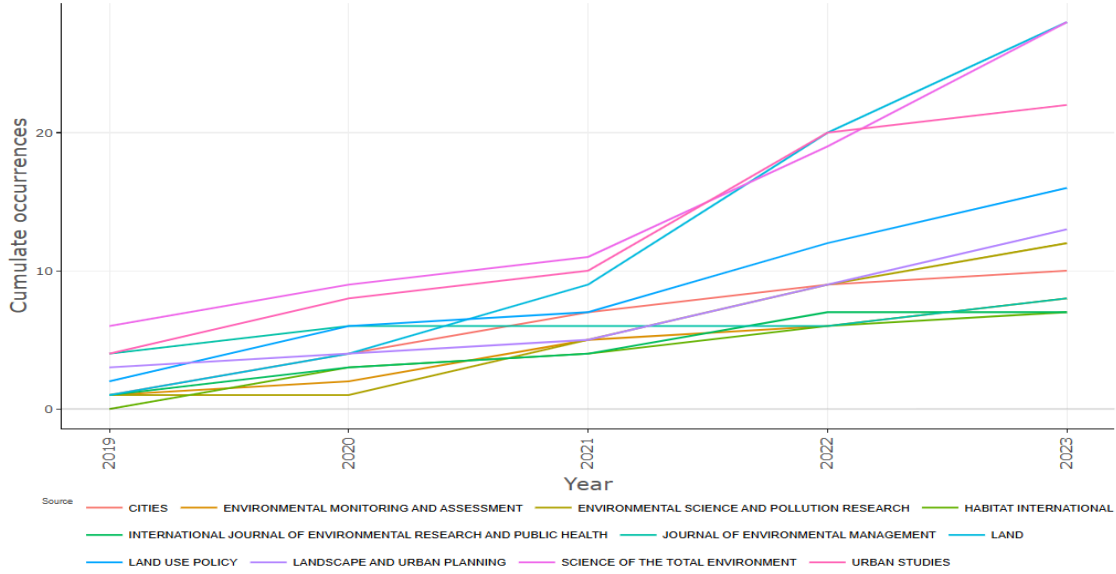
Tablo 4.9’da ilk üç sıradaki ilgili dergiler “*h*” ve “*g*” indeks değerleri ve atıf sayıları açısından incelemeye alınmıştır. Yapılan inceleme sonuçları aşağıda olduğu gibi belirtilebilir(Y₃₂):

“*Toplam Çevre Bilimi*” dergisinin “*h indeksi*” 13, “*g indeksi*” 21 ve toplam atıf sayısının 481 olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, araştırma konusuna odaklı İngilizce dilinde yayımlanan bilimsel makalelerin yayımlanmasında, “*Toplam Çevre Bilimi*” dergisinin “*h*” ve “*g*” indeks değerleri ve atıf sayıları açısından etki düzeyi (üretkenlik) en yüksek olan dergi olduğu ve 1. sırada yer aldığı tespit edilmiştir.

“*Kent Çalışmaları*” dergisinin “*h indeksi*” 9, “*g indeksi*” 20 ve toplam atıf sayısının 439 olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, araştırma konusuna odaklı İngilizce dilinde yayımlanan bilimsel makalelerin yayımlanmasında, “*Kent Çalışmaları*” dergisinin “*h*” ve “*g*” indeks değerleri ve atıf sayıları açısından etki düzeyi (üretkenlik) yüksek olan dergiler arasında ve 2. sırada yer aldığı tespit edilmiştir.

“*Kara/Arazi*” ve “*Arazi Kullanım Politikası*” dergilerinin “*h indeksi*” 7, “*g indeksi*” 13 ve toplam atıf sayılarının ise sırayla 196 ve 194 olduğu tespit edilmiştir. İlgili dergiler “*h*” ve “*g*” indeks değerleri açısından aynı değerleri sahip olduğu, ancak toplam atıf sayıları açısından farklı oldu tespit edilmiştir. İlgili dergiler arasında sıralama “*h*” ve “*g*” indeks değerleri açısından yapılmaktadır. Bu bağlamda, araştırma konusuna odaklı İngilizce dilinde yayımlanan bilimsel makalelerin yayımlanmasında, “*Kara/Arazi*” ve “*Arazi Kullanım Politikası*” dergisinin “*h*” ve “*g*” indeksleri açısından etki düzeyi (üretkenlik) yüksek olan dergiler arasında ve 3. Sırayı paylaştıkları tespit edilmiştir.

Yukarıda sunulan Tablo 4.9’da yer alan bilimsel dergilerin 2019-2023 yılı kapsamında, araştırma konusu odağında yayımlanan bilimsel makalelere ilişkin yıllık verimlilik durumlarını içeren grafik ilgili analiz programından veri çıktısı olarak elde edilmiştir. Veri çıktısı olarak elde edilen tablolardaki analitik verileri işaret eden Grafik 4.8 aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4.8. Araştırma Konusu Odağında Yayımlanan Bilimsel Makalelere İlişkin Bilimsel Dergilerin Yıllık Verimlilik Durumları (2019-2023)

Grafik 4.8 üzerinde yapılan incelemede; “*Toplam Çevre Bilimi*” (Pembe çizgi), “*Kent Çalışmaları*” (Kırmızı çizgi) ve “*Kara/Arazi*” (Mavi çizgi) dergilerinin grafik eğilimlerinin yıl bazında (2019-2023) yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda; araştırma konusu odağındaki bilimsel makalelerin yayımlanmasında “*Toplam Çevre Bilimi*”, “*Kent Çalışmaları*” ve “*Kara/Arazi*” dergilerinin ilerleyen yıllarda da en fazla ilişkisi (desteği) olan bilimsel dergiler arasında yer alacağı değerlendirilmektedir.

Journal Citation Reports (JCR) veri tabanı, dergilerde yayımlanan bilimsel çalışmalara yapılan atıf verilerine bağlı sayısal veriler ve istatistik temelli verilerle dergileri değerlendirme imkânı sağlamaktadır. JCR, dergi ve bilimsel kategori seviyesine göre bilimsel araştırmanın etkisini ölçer ve atıf arasındaki ilişkiyi işaret etmektedir. Aynı zamanda JCR, dergiler hakkında ilgili analitik bilgileri sağladığı gibi, derginin etki faktörünü değerlendirebilir ve farklı ara yüzlerle bağlantı oluşturabilmektedir (jcr.clarivate.com/jcr/browse-journals 20.06.2024).

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında araştırma konusu “*Rekreasyonel Hizmetler ve Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” odağındaki bilimse makale çalışmalarının bilim dünyasına kazandırılmasında önde gelen bilimsel dergilerin tespitleri ilgili istatistiksel analiz programından veri çıktısı olarak elde edilmiş ve yukarıda Tablo 4.9’da sunulmuştur. Bu bağlamda; araştırma konusuna odaklı ilgili bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmış olduğu bilimsel dergilerin; Dergi etki faktörü “*Q*” değeri (JIF Q değeri), dergi etki faktörü (JIF), dergi atıf göstergesi (JCI), dergi etki faktörü yüzdelik (%) değeri (dilimi) ve kategorilerine ihtiyaç duyulmaktadır. **Bu gereksinimden dolayı, Journal Citation Reports (JCR) veri tabanına, 20.06.2024 tarih ve saat:21:44’de giriş yapılarak, incelemeye konu dergilere ilişkin ihtiyaç duyulan değerler tek tek tespit edilmiştir.** Yapılan tespitlere ilişkin düzenlen verilerin yer aldığı Tablo 4.10 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.10. Bilimsel Dergilerin JIF Q, Dergi Etki Faktörü, Yüzdelik değeri ve Kategori Durumu (2023)

SN	İlgili Araştırma Konusunda En Alakalı Dergiler/Journals	2023 Yılı Kapsamında			Kategori
		JIF Q Değerleri (n ₁)	JIF/JCI Dergi Etki Faktörü (n ₂)	JIF % Değeri (n ₃)	
G ₁	Toplam Çevre Bilimi	Q ₁	8,2	91,5	ÇB
G ₂	Kent Çalışmaları	Q ₁	4,2	76,1	ÇÇ, KÇ
G ₃	Kara/Arazi	Q ₁	3,2	62,9	ÇÇ
G ₄	Arazi Kullanım Politikası	Q ₁	6,0	86,5	ÇÇ
G ₅	Peyzaj ve Şehir Planlama	Q ₁	7,9	96,7	BKP, ÇÇ, C, KÇ
G ₆	Şehir	Q ₁	6,0	94,2	KÇ
G ₇	Çevre Yönetim Dergisi	Q ₁	8,0	90,6	ÇB
G ₈	Çevre Bilimi ve Kirlilik Araştırmaları	Q ₁	0,99	76,18	ÇB
G ₉	Çevresel İzleme ve Değerlendirme	Q ₃	2,9	48,5	ÇB,
G ₁₀	Habitat Uluslararası	Q ₁	6,5	94,4	BKP, ÇÇ, GÇ, KÇ

SN= Sıra no; G=Sıra sembolü; n=Makale sayısı; ÇB: Çevre Bilimleri; ÇÇ: Çevre Çalışmaları; KÇ: Kent Çalışmaları; GÇ: Geliştirme Çalışmaları; C: Coğrafya; BKP: Bölgesel ve Kentsel Planlama. Q: JIF Q Yüzdelik (%) Değeri; JIF: Dergi Etki Faktörü; JCI: Dergi Atıf Göstergesi

Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleler ile öne çıkan, ilk on bilimsel derginin 2023 yılı kapsamında JIF Q değerleri, JIF Dergi Etki Faktörü/JCI Dergi Atıf Göstergesi, JIF % Değeri ve kategorileri durumları kapsamında tasarlan soru parametresi (P_{33}) karşılık gelen yanıtın (Y_{33}) elde edilmesi amacıyla, Tablo 4.10'da sunulan veriler incelemeye alınmıştır. Bu yönde ilgili tabloda yer alan veriler üzerinde yapılan inceleme sonucunda yapılan tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir(Y_{33}):

Tablo 4.10 üzerinde yapılan incelemede; araştırma konusu odağında, akademi dünyasına 2023 yılı kapsamında kazandırılan bilimsel makale çalışmalarının yayımlanması yönündeki ilişkisi açısından önde gelen ilk on derginin yer aldığı görülmektedir.

G_1 - G_8 (dâhil) ile G_{10} sırasında yer alan dergilerin tamamının JIF dergi etki Faktörü Q değerleri " Q_1 ", G_9 sıra numarasındaki bilimsel derginin JIF dergi etki Faktörü Q değerlerinin ise " Q_3 " olduğu tespit edilmiştir.

İlgili tabloda yer alan bilimsel dergilerden: "*Toplam Çevre Bilimi*" dergisinin JIF Dergi Etki Faktörü ($n_2=8,2$), JIF Yüzdelik (%) Değeri ($n_3=91,5$) ve kategorisi (ÇB); "*Kent Çalışmaları*" dergisinin JIF Dergi Etki Faktörü ($n_2=4,2$), JIF Yüzdelik (%) Değeri ($n_3=76,1$) ve kategorisi (ÇÇ, KÇ); "*Kara/Arazi*" dergisinin JIF Dergi Etki Faktörü ($n_2=3,2$), JIF Yüzdelik (%) Değeri ($n_3=62,9$) ve kategorisi (ÇÇ); "*Arazi Kullanım Politikası*" dergisinin JIF Dergi Etki Faktörü ($n_2=6,0$), JIF Yüzdelik (%) Değeri ($n_3=86,5$) ve kategorisi (ÇÇ); "*Peyzaj ve Şehir Planlama*" dergisinin JIF Dergi Etki Faktörü ($n_2=7,9$), JIF Yüzdelik (%) Değeri ($n_3=96,7$) ve kategorisi (BKP, ÇÇ, C, KÇ); "*Şehir*" dergisinin JIF Dergi Etki Faktörü ($n_2=6,0$), JIF Yüzdelik (%) Değeri ($n_3=94,2$) ve kategorisi (KÇ); "*Çevre Yönetim Dergisi*" dergisinin JIF Dergi Etki Faktörü ($n_2=8,0$), JIF Yüzdelik (%) Değeri ($n_3=90,6$) ve kategorisi (ÇB); "*Çevre Bilimi ve Kirlilik Araştırmaları*" dergisinin JCI Dergi Atıf Göstergesi ($n_2=0,99$), JIF Yüzdelik (%) Değeri ($n_3=76,18$) ve kategorisi (ÇB); "*Çevresel İzleme ve Değerlendirme*" dergisinin JIF Dergi Etki Faktörü ($n_2=2,9$), JIF Yüzdelik (%) Değeri ($n_3=48,5$) ve kategorisi (ÇB) ve "*Habitat Uluslararası*" dergisinin JIF Dergi Etki Faktörü ($n_2=6,5$), JIF Yüzdelik (%) Değeri ($n_3=94,4$) ve kategorisi (BKP, ÇÇ, GÇ, KÇ) olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan tespitler göz önüne alındığında, yalnızca G_9 sırasında yer alan dergi (Q_3) hariç diğer bütün dergilerin JIF Q Değerlerinin tamamı (Q_1) olduğu tespit edilmiştir. İlgili dergilerden "*Çevresel İzleme ve Değerlendirme*" haricindeki diğer dergiler JIF Q Değerlerini (Q_1) koruyacağı ve "*Çevresel İzleme ve Değerlendirme*" dergisinin ise 2024 veya sonraki yıllarda "Q" derecesini yükselteceği değerlendirilmektedir. "*Toplam Çevre Bilimi*" (G_1) dergisi, JIF Dergi Etki Faktörü açısından ($n_2=8,2$) değer ile en fazla etkiye, "*Peyzaj ve Şehir Planlama*" (G_5) dergisinin ise JIF Q Yüzdelik (%) Değerleri açısından ($n_3=96,7$) ise en fazla yüzdelik (%) değere (dilime) sahip oldu dikkat çekmektedir. Ayrıca ilgili dergiler kategori kapsamında ele alındığında ise, "*Habitat Uluslararası*" (BKP, ÇÇ, GÇ, KÇ) ve "*Peyzaj ve Şehir Planlama*" (BKP, ÇÇ, C, KÇ) bilimsel dergilerin kategori açısından diğer dergilere göre daha fazla bilimsel kategoride bilimsel makale çalışmaların yayımlanması ile ilişkili (destek) olduğu tespit edilmiştir. İlgili her iki derginin de ilerleyen zaman diliminde akademi çalışmaların yayımlanmasına ilişkin bilimsel kategorilerini artıracığı değerlendirilmektedir.

4.9.2. Bilimsel Haritalama Analizleri

Çalışmanın amaçları doğrultusunda; ortak yazarlar bağlamında yazar, üniversiteler/kurumlar ve ülkeler ile ortak kelimeler bağlamında anahtar kelimeler kapsamında 30 soru parametresi (P_{34} , P_{35} , P_{36} , ..., ..., ..., P_{60} , P_{61} , P_{62} ve P_{63} ,) tasarlanmıştır. Bu soru parametrelerine karşılık gelen yanıtların elde edilmesi düşüncesiyle, WoS veri tabanında seçim ve işaretlemeler ilgili bilimsel bileşenler (yayınlanma yılı, doküman türü, üniversiteler/kurumlar, araştırma alanları, ülkeler, yayım dili, dergiler ve Web of Science İndeks) kapsamında gerçekleştirilmiştir. Seçilen bu bilimsel bileşenlerin nitelik ve miktar göstergelerine ait analitik verilerin yer aldığı **Fast 5000**, **BibTex** ve **RIS** veri dosyaları, çalışmanın amaçlarına uygun zaman içerisinde daha önceden WoS veri tabanından indirilerek elde edilmiştir.

Araştırmaya ilişkin elde edilen tablo ve veri setlerindeki analitik verilerin test ve analizlerinde kullanılan “*atıf, bilimsel bağ, bilimsel iş birliği ve toplam bağlantı gücü*” kavramların açıklamalarına yer verilmesi, araştırmanın anlaşılabilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda: Literatüre kazandırılan bilimsel bir çalışmanın üretilmesinden, yayımlanmasına kadarki her aşamasında ilgili bilimsel çalışmaya katkı sağlayanların (kurum, bilim insanı, ülke, dergi vb.) oluşturduğu ilişki bilimsel bağ (Link), bu ilişkide yer alan aktörlerin kurduğu birliktelik bilimsel iş birliği olarak belirtilebilir. Bilimsel iş birliğindeki ilişkilerle çok sayıda akademik çalışmaların gerçekleştirilmesinde oluşturulan bilimsel iş birliği ağı toplam bağlantı gücü olarak tanımlanabilir. Zan (2019)’a göre atıf ise, herhangi bir alanda bilim insanlarının daha önceden üretilen bir bilimsel çalışmadan faydalanan/yararlanan diğer bir bilim insanının, ilgili bilimsel çalışmayı kaynak olarak gösterme davranışdır.

Araştırmaya konu makalelere ait analitik verilerin yer aldığı Fast 5000, BibTex ve RIS veri setlerin bilimsel haritalama analizleri, izleyen kısımda alt başlıklar halinde ayrı ayrı yapılarak aşağıda belirtilmiştir.

4.9.2.1. Ortak Yazar Bağlamında Yazarlar Analizi

Araştırma konusuna odaklı bilimsel makaleler yayımlayarak, bilim dünyasına kazandıran yazarlar arasındaki doküman, atıf ve bağlantı güçlerine ilişkin, ortak yazarlar kapsamında tasarlanan parametrelerine (P_{34} , P_{35} , P_{30} , P_{36} , P_{37} , P_{38} , P_{39} ve P_{40}) karşılık gelen, yanıtların (Y_{34} , Y_{35} , Y_{30} , Y_{36} , Y_{37} , Y_{38} , Y_{39} ve Y_{40}) elde edilmesine ilişkin test ve analizler, VOSviewer ve Bibliometrix R (RStudio ve Biblioshiny ara yüzü) istatistiksel analiz programında yapılmıştır.

Araştırma konusu, “*Rekreasyonel Hizmetler ve Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” üzerine odaklı makalelerin, sosyal yapılarındaki değişim ve gelişimlerine ilişkin evrimsel örgüsünü ortaya koymak amacıyla, veri seti **Fast 5000** ve **BibTeX** kullanılmıştır. Fast 5000 veri setinin, VOSviewer istatistiksel analiz programına tanıtımı gerçekleştirilmiştir. İlgili veri seti; ortak yazar bağlamında, yazarlar arası bağ ilişkilerine dönük test ve bibliyometrik analizlerinin yapılabilmesine ilişkin, analiz programı temelinde yer alan eşik değerler üzerinde seçimler yapılmıştır. Eşik değer seçim uygulamaları:

- ✓ **Analiz türü** : Ortak yazarlık,
- ✓ **Analiz birimi** : Yazarlar,
- ✓ **Sayım metodu** : Tam sayım metodu,
- ✓ **Bir yazarın minimum makale sayısı** : 1
- ✓ **Bir yazarın minimum atıf sayısı** : 3

sayı değerleri kapsamında yapılarak, ilgili veri seti Fast 5000 test edilmiştir.

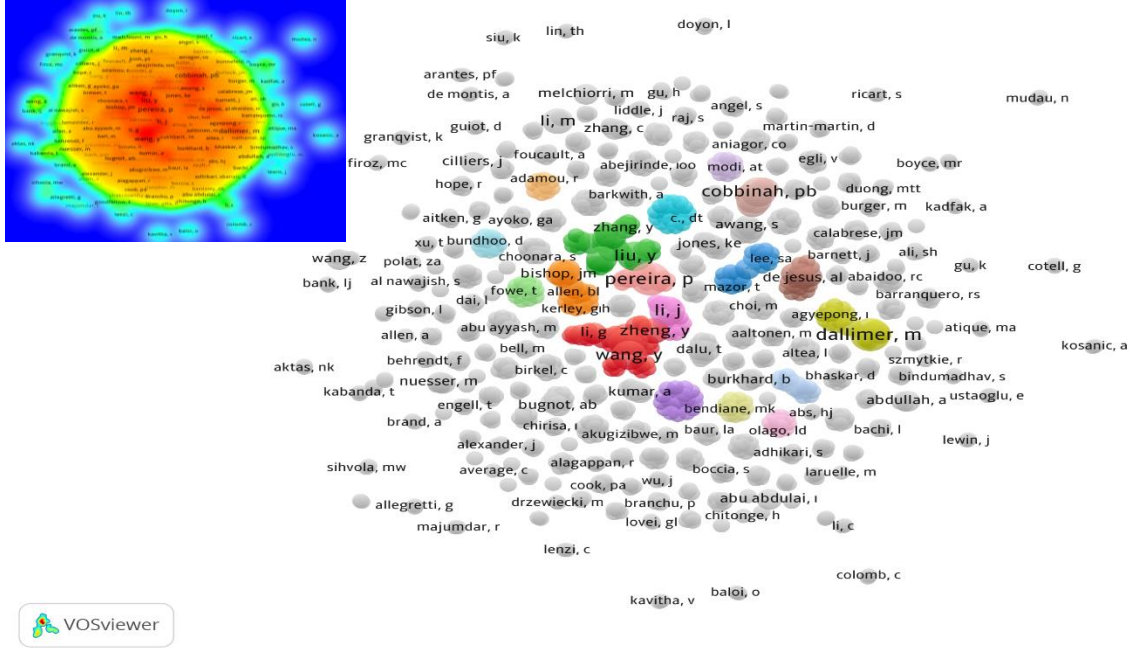
Ortak yazar bağlamında, yazarlar kapsamında oluşturulan sorulara (P_{34} ve P_{35}), cevap niteliğindeki yanıtların (Y_{34} ve Y_{35}) elde edilmesi amacıyla, ilgili veri seti üzerinde yapılan testin çıktıları üzerinde inceleme yapılmıştır. İnceleme neticesinde; araştırma konusu odağında, bilimsel makale çalışması yapan toplam 1780 yazardan(Y_{34}), 1190 yazarın belirlenen eşik değerleri karşıladığı tespit edilmiştir(Y_{35}). Bu tespit üzerine, ilgili yazarların 1190 makale ve atıf sayıları ve toplam bağlantı güçlerine işaret eden doğrulama tablosu (Verif Selected Authors) veri çıktısı olarak elde edilmiştir. Bu bağlamda; araştırmaya konu bilimsel makale çalışmalarında toplam bağlantı güç değerleri, atıf ve makale sayıları açısından ilk yirmide yer alan yazarlar, aşağıda olduğu gibi Tablo 4.11’de sunulmuştur.

Tablo 4.11. Ortak Yazarlar Bağlamında Yazarlar Arası Makale Atıf ve Bağlantı Güç Değerleri Açısından Üretkenlik ve Etkinlik Durumu

Makale Dağılım Durumu			Atıf Dağılım Durumu			Toplam Bağlantı Güç Durumu		
SN	Yazarlar	n	SN	Yazarlar	n	SN	Yazarlar	n
H ₁	Pereira, P.	5	I ₁	Hinata, H.	271	İ ₁	Wang, Y.	28
H ₂	Dallimer, M.	5	I ₂	Kataoka, T.	271	İ ₂	Lower, R.	24
H ₃	Wang, Y.	4	I ₃	Kudou, K.	271	İ ₃	Zheng, Y.	23
H ₄	Li, J.	4	I ₄	Nihei, Y.	271	İ ₄	Akamatis, N.	22
H ₅	Liu, Y.	4	I ₅	Ali, S.H.	179	İ ₅	Alcaina-Mateos, J.	22
H ₆	Cobbinah, P.B.	4	I ₆	Connolly, C.	179	İ ₆	Archibald, Z.H.	22
H ₇	Zheng, Y.	3	I ₇	Keil, R.	179	İ ₇	Ault, B.S.	22
H ₈	Zhang, X.	3	I ₈	Jones, K.E.	115	İ ₈	Cuijpers, E.	22
H ₉	Li, X.	3	I ₉	Astell-Burt, T.	112	İ ₉	Donati, J.C.	22
H ₁₀	Yang, L.	3	I ₁₀	Barber, E.A.	112	İ ₁₀	Garcia-Granero, J.J.	22
H ₁₁	Asibey, M.O.	3	I ₁₁	Brymer, E.	112	İ ₁₁	Hartenberger, B.	22
H ₁₂	Chen, X.	3	I ₁₂	C., D.T.	112	İ ₁₂	Horsley, T.	22
H ₁₃	Wang, J.	3	I ₁₃	Dean, J.	112	İ ₁₃	Lancelotti, C.	22
H ₁₄	Adu-Gyamfi, A.	3	I ₁₄	Depledge, M.	112	İ ₁₄	Margaritis, E.	22
H ₁₅	Li, M.	3	I ₁₅	Fuller, R.A.	112	İ ₁₅	Nanoglou, S.	22
H ₁₆	Lower, R.	2	I ₁₆	Gaston, K.J.	112	İ ₁₆	Nevett, L.C.	22
H ₁₇	De Jesus, A.L.	2	I ₁₇	Hartig, T.	112	İ ₁₇	Panti, A.	22
H ₁₈	Knibbs, L.D.	2	I ₁₈	Jones, A.	112	İ ₁₈	Papadopoulos, N.	22
H ₁₉	Morawska, L.	2	I ₁₉	Kikillus, H.	112	İ ₁₉	Pecci, A.	22
H ₂₀	O’riain, M.J.	2	I ₂₀	Lovell, R.	112	İ ₂₀	Salminen, E.	22

SN= Sıra no; H, I ve İ=Sıra sembolü; n=Makale ve atıf sayıları ve bağlantı güç değeri

Yukarıda sunulan tablodaki veriler doğrultusunda, ilgili analiz programı veri tabanından ortak yazar bağlamında, yazarlara ait makale ve atıf sayısı ve bağlantı güç değerlerini işaret eden, bilimsel ağ haritası ve yoğunluk haritası (Sol üst köşe) veri çıktısı olarak elde edilmiş ve aşağıda olduğu gibi Resim 4.1’de sunulmuştur.

Resim 4.1. Ortak Yazar Bağlamında Yazarlar Arası Bilimsel Ağ ve Yoğunluk Haritası

Yukarıdaki Resim 4.1; ortak yazar bağlamında, yazarlar kapsamında oluşturulan ilgili sorulara (**P₃₆**, **P₃₇** ve **P₃₈**), cevap niteliğindeki yanıtların (**Y₃₆**, **Y₃₇** ve **Y₃₈**) elde edilmesi amacıyla incelemeye alınmıştır. Yapılan incelemenin sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Resim 4.1’de sunulan yazarlar arası bilimsel ağ haritası üzerinde yapılan incelemede; ilgili bilimsel ağ haritasında toplam yazar sayısının 1190, yazarların birlikte ve yalnız olarak oluşturduğu küme (gri ve farklı renklerdeki dairesel şekiller) sayısının 245, yazarlar arasındaki bağlantı (Links) sayısının 3603 ve yazarlar arasındaki toplam bağlantı güç (Total Link Strength) değerlerinin ise 3637 olduğu tespit edilmiştir.

İlgili bilimsel ağ haritasında; **yazarların, araştırma konusuna odaklı “İngilizce” dilinde yayımlanmış oldukları bilimsel makale çalışmaları çerçevesinde oluşturdukları en büyük yazar kümeleri incelemeye alınmıştır.** Yapılan inceleme neticesinde; küme 1’de (kırmızı) toplam yazar sayısı 40, küme 2’de (yeşil) toplam yazar sayısı 38, küme 3’de (koyu mavi) toplam yazar sayısı 25, küme 4’de (açık yeşil) toplam yazar sayısı 24, küme 5’de (mor) toplam yazar sayısı 23, küme 6’da (turkuaz) toplam yazar sayısı 21, küme 7’de (metalik turuncu) toplam yazar sayısı 21, küme 8’de (koyu kahverengi) toplam yazar sayısı 18, küme 9’da (açık pembe) toplam yazar sayısı 17 ve küme 10’da (pembe) toplam yazar sayısının ise 15 olduğu tespit edilmiştir. Ortak yazar bağlamında, yazarların araştırma konusunda yayımlanmış oldukları bilimsel makale çalışmalarında oluşturmuş oldukları en büyük ilk on kümede toplam 242 yazarın olduğu tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, ilgili soru parametrelerine karşılık gelen yanıtlar aşağıda olduğu gibi sıralanabilir:

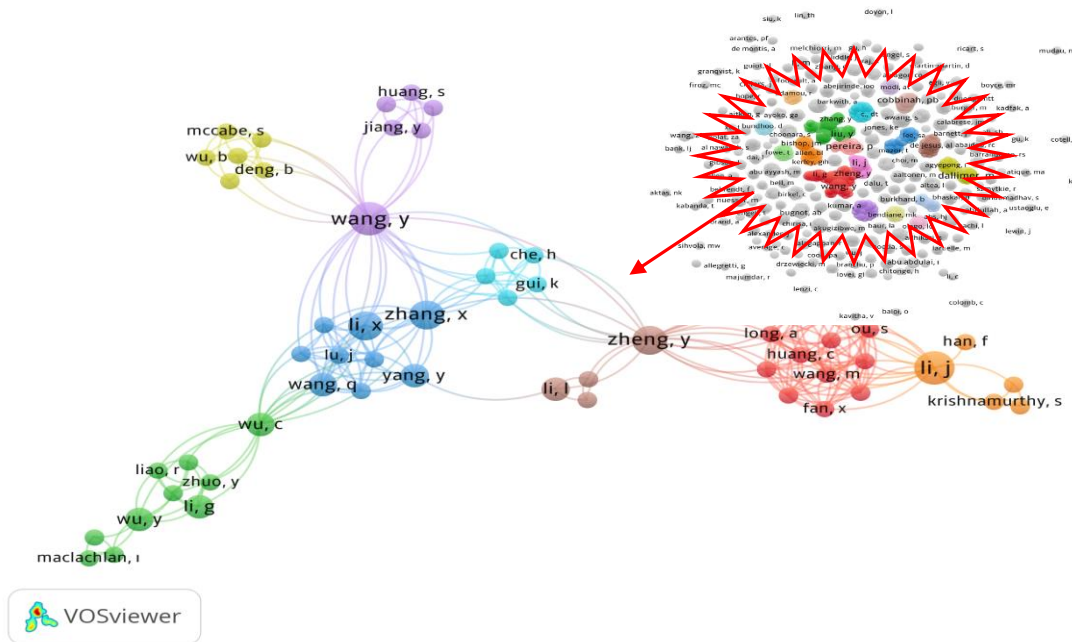
Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makaleleriyle öne çıkan; “*Pereira, P.*” (**H₁**) ve “*Dallimer, M.*” in (**H₂**) makale sayısı 5, “*Wang, Y.*” (**H₃**), “*Li, J.*” (**H₄**), “*Liu, Y.*” (**H₅**) ve “*Cobbinah, P.B.*” in (**H₆**) makale sayısı

4, “Zheng, Y.” (H₇), “Zhang, X.” (H₈), “Li, X.” (H₉) ve “Yang, L.” in (H₁₀) makale sayısının ise 4 olduğu ve ilk on da yer aldıkları tespit edilmiştir(Y₃₆).

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerinde en çok atıf alan; “Hinata, H.” (I₁), “Kataoka, T.” (I₂), “Kudou, K.” (I₃) ve “Nihei, Y.”nin (I₄) atıf sayısı 271, “Ali, S.H.” (I₅), “Connolly, C.” (I₆) ve “Keil, R.”in (I₇) atıf sayısı 179, “Jones, K.E.”in (I₈) atıf sayısı 115, “Astell-Burt, T.” (I₉) ve “Barber, E.A.”in (I₁₀) atıf sayısının ise 112 olduğu ve ilk on da yer aldıkları tespit edilmiştir(Y₃₇).

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerinde en çok toplam bağlantı güç değerleri olan “Wang, Y.”in (İ₁) bağlantı gücü 28, “Lower, R.”in (İ₂) bağlantı gücü 24, “Zheng, Y.”in (İ₃) bağlantı gücü 23 “Akamatis, N.” (İ₄), “Alcaina-Mateos, J.” (İ₅), “Archibald, Z.H.” (İ₆), “Ault, B.S.” (İ₇), “Cuijpers, E.” (İ₈), “Donati, J.C.” (İ₉) ve “Garcia-Granero, J.J.”in (İ₁₀) bağlantı güç değerlerinin ise 22 olduğu ve ilk on da yer aldıkları tespit edilmiştir(Y₃₈).

Resim 4.1’de sunulan bilimsel ağ haritasında en çok bağ ilişkisine (İş birliği) sahip yazar kümelerini incelemek amacıyla, Fast 5000 veri setinin ikinci kez aynı istatistiksel analiz programında testi gerçekleştirilmiştir. Test neticesinde; araştırma konusuna odaklı bilimsel makaleleri yayımlanarak, bilim dünyasına kazandıran yazarların makale, atıf ve bağlantı (Link) sayısının yanı sıra, toplam bağlantı güç (Total Link Strength) değerini yansıtan bilimsel ağ haritası, ilgili istatistiksel analiz programından veri çıktısı olarak elde edilmiştir. Yazarlar arası ilgili bilimsel ağ haritasının yer aldığı Resim 4.2 ve Resim 4.1 (Sağ üst köşe) aşağıda sunulmuştur.

Resim 4.2. Ortak Yazar Bağlamında Yazarlar Arası Bilimsel Ağ Haritası (8 Yazar Kümesi)

Yukarıdaki Resim 4.2; ortak yazar bağlamında, yazar kapsamında oluşturulan ilgili soruya (P₃₉), cevap niteliğindeki yanıtların (Y₃₉) elde edilmesi amacıyla incelemeye alınmıştır. Yapılan incelemenin sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Resim 4.2’de sunulan yazarlar arası bilimsel ağ haritası üzerinde yapılan incelemede; ilgili ağ haritasında yazarların birlikte oluşturduğu küme (koyu yeşil, mavi, kırmızı, turuncu, mor, kahverengi, açık yeşil ve turkuaz renkteki şekiller) sayısının 8, toplam yazar sayısının 57, yazarlar arasındaki bağlantı (Links) sayısının 250 ve yazarlar arasındaki toplam bağlantı güç (Total Link Strength) değerinin ise 252 olduğu tespit edilmiştir.

İlgili Resim 4.2’deki bilimsel ağ haritasında; **yazarların, araştırma konusuna odaklı “İngilizce” dilinde yayımladığı, bilimsel makale çalışmaları çerçevesinde oluşturmuş oldukları en büyük bağlantı ilişkisinin (İş birliği) yer aldığı, sekiz yazar kümesi (Sağ üst köşe/Resim 4.1’deki kırmızı çizgili alan) incelemeye alınmıştır.** Yapılan inceleme neticesinde; küme 1’de (koyu kırmızı) toplam yazar sayısı 12, küme 2’de (koyu yeşil) toplam yazar sayısı 10, küme 3’de (koyu mavi) toplam yazar sayısı 9, küme 4’de (açık yeşil) toplam yazar sayısı 6, küme 5’de (mor) toplam yazar sayısı 5, küme 6’da (turkuaz) toplam yazar sayısı 5, küme 7’de (turuncu) toplam yazar sayısı 5 ve küme 8’de (koyu kahverengi) toplam yazar sayısının ise 4 olduğu tespit edilmiştir. Ortak yazar bağlamında, yazarların araştırma konusunda yayımlamış oldukları bilimsel makale çalışmaları açısından, en çok bağ ilişkisinin (İş birliği) yer aldığı, sekiz yazar kümesinde toplam 57 yazarın olduğu tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerinde en fazla bağ ilişkisine (İş birliği) sahip ilk beş yazarın en çok bağ ilişkisi (İş birliği) oluşturduğu ilk beş yazar Resim 4.2’ye göre tespit edilmiştir. Yapılan tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir(Y₃₉):

Yazar “**Wang, Y.**”ın bağ ilişkisi 27, makale sayısı 4 ve toplam bağlantı güç değerinin ise 28 olduğu ve küme 5 (Mor) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili yazar, en çok bağ ilişkisi (İş birliği) oluşturduğu ilk beş yazarların “**Zhang, X.**” (n=2) ve Resim 4.2’de görüleceği üzere, bağlantılı olduğu diğer yazarların tamamı ile eşit sayıda (n=1) bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu tespit edilmiştir

Yazar “**Zheng, Y.**”ın bağ ilişkisi 23, makale sayısı 3 ve toplam bağlantı güç değerinin ise 23 olduğu ve küme 8 (Kahverengi) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili yazar, en çok bağ ilişkisi (İş birliği) oluşturduğu ilk beş yazarların, Resim 4.2’de görüleceği üzere, bağlantılı olduğu diğer yazarların tamamı ile eşit sayıda (n=1) bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu tespit edilmiştir.

Yazar “**Zhang, X.**”ın bağ ilişkisi 16, makale sayısı 3 ve toplam bağlantı güç değerinin ise 18 olduğu ve küme 3 (Koyu mavi) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili yazar, en çok bağ ilişkisi oluşturduğu ilk beş yazarların, “**Wang, Y.**” (n=2) ve Resim 4.2’de görüleceği üzere, bağlantılı olduğu diğer yazarların tamamı ile eşit sayıda (n=1) bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu tespit edilmiştir

Yazar “**Li, J.**”ın bağ ilişkisi 17, makale sayısı 4 ve toplam bağlantı güç değerinin ise 17 olduğu ve küme 7 (Turuncu) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili yazar, en çok bağ ilişkisi oluşturduğu ilk beş yazarların, Resim 4.2’de görüleceği üzere, bağlantılı olduğu diğer yazarların tamamı ile eşit sayıda(n=1) bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu tespit edilmiştir.

Yazar “**Wu, C.**”un bağ ilişkisi 16, makale sayısı 2, toplam bağlantı güç değerinin ise 16 olduğu ve küme 2 (Yeşil) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili yazar, en çok bağ ilişkisi oluşturduğu ilk beş yazarların, Resim 4.2’de görüleceği üzere, bağlantılı olduğu

diğer yazarların tamamı ile eşit sayıda ($n=1$) bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu tespit edilmiştir.

Araştırma konusuna odaklı bilimsel makaleleri yayımlanarak, bilim dünyasına kazandıran yazarlar arasında doküman, atıf, bağ ve toplam bağlantı güçlerine ilişkin, ortak yazarlar kapsamında oluşan ve Resim 4.2 de sunulan, en büyük bağ ilişkisine sahip, 8 yazar kümesinde yer alan yazar birlikte değerlendirmeye alınmıştır. Yapılan değerlendirme neticesinde; yazar “*Wang, Y.*” ve “*Li, J.*”nin makale sayısı ($n=4$) açısından, yine yazar “*Wang, Y.*”ın bağ sayısı ($n=27$) ve bağlantı güç değerleri ($n=28$) açısından ilk sıra yer aldığı gözlenmektedir. Aynı zamanda Tablo 4.11’de, yazar “*Wang, Y.*”ın (H_3) ve (I_1) de ve yazar “*Li, J.*”nin ise (H_4) yer aldığı dikkat çekmektedir.

Araştırma konusu odağında yayımlanarak, akademi dünyasına kazdırılan ve küresel alanda en çok atıf alan makalelerin tespit edilmesi maksadıyla, BibTeX veri seti Bibliyometrix R istatistiksel analiz programına tanıtımı yapılarak test edilmiştir. Yapılan test neticesinde; araştırma konusu odağında yayımlanan ve uluslararası literatüre kazandırılan ve en çok atıf yapılan bilimsel makale çalışmaları ve ilgili çalışmalara ait bilgilerin (makale başlığı, yazarlar, dergi, yayımlanma yılı, atıf sayısı, DOI adresi) yer aldığı tablo veri çıktısı olarak elde edilmiştir. Bilimsel makale çalışmalarına ait, ilgili verilerin yer aldığı Tablo 4.12 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.12. Araştırma Konusu Odağında Literatüre Kazandırılarak En Çok Atıf Yapılmasıyla Öne Çıkan İlk On Bilimsel Makale ve Atıf Durum Bilgileri

Sıra	Makale Başlığı	Makalenin Yazarları	Dergi	Yayımlanma Yılı	DOI Adresi	Toplam Atıf Sayısı/n
J ₁	Assessment Of The Sources And Inflow Processes Of Microplastics In The River Environments Of Japan	Tomoya Kataoka a, * , Yasuo Nihei a , Kouki Kudou a , Hirofumi Hinata	Çevre Kirliliği	2019	10.1016/j.envpol.2018.10.111	271
Kaynakça: Kataoka, T., Nihei, Y., Kudou, K., & Hinata, H. (2019). Assessment of the sources and inflow processes of microplastics in the river environments of Japan. <i>Environmental pollution</i> , 244, 958-965.						
J ₂	Extended Urbanisation And The Spatialities Of Infectious Disease: Demographic Change, Infrastructure And Governance	Creighton Connolly, Roger Keil ² , and S. Harris Ali ³	Kentsel Çalışma	2021	10.1177/0042098020910873	179

Kaynakça: Connolly, C., Keil, R., & Ali, S. H. (2021). Extended urbanisation and the spatialities of infectious disease: Demographic change, infrastructure and governance. *Urban studies*, 58(2), 245-263.

J₃

Nature-Based Interventions For
Improving Health And
Wellbeing: The Purpose, The
People And The Outcomes

Danielle F. Shanahan 1,
Thomas Astell-Burt 2 ,
Elizabeth A. Barber 3 , Eric
Brymer 4 , Daniel T.C. Cox
5 , Julie Dean 6 , Michael
Depledge 7 , Richard A.
Fuller 8 , Terry Hartig 9 ,
Katherine N. Irvine 10 ,
Andy Jones 11, Heidy
Kikillus 12, Rebecca Lovell
13, Richard Mitchell 14 ,
Jari Niemelä 15, Mark
Nieuwenhuijsen 16, Jules
Pretty 17 , Mardie
Townsend 18 , Yolanda van
Heezik 19, Sara Warber 20
and Kevin J. Gaston 5

Spor

2019

10.3390/sports7060141

112

Kaynakça: Shanahan, D. F., Astell-Burt, T., Barber, E. A., Brymer, E., Cox, D. T., Dean, J., ... & Gaston, K. J. (2019). Nature-based interventions for improving health and wellbeing: The purpose, the people and the outcomes. *Sports*, 7(6), 141.

J₄

Adaptation And Development
Pathways For Different Types
Of Farmers

L.C. Stringer ^a, E.D.G. Frase
r ^b,
D. Harris ^{c f}, C. Lyon ^a, L. P
ereira ^d, C.F.M. Ward ^a, E. S
imelton ^e

Çevre Bilimi
Politikası

2020

10.1016/j.envsci.2019.10.007

99

Kaynakça: Stringer, L. C., Fraser, E. D., Harris, D., Lyon, C., Pereira, L., Ward, C. F., & Simelton, E. (2020). Adaptation and development pathways for different types of farmers. *Environmental Science & Policy*, 104, 174-189.

J5	The Worldwide Impact Of Urbanisation On Avian Functional Diversity	Daniel Sol, Christopher Trisos, Cesc Múrria, Alienor Jeliakov, Cesar González-Lagos, Alex L. Pigot, Carlo Ricotta, Christopher M. Swan, Joseph A. Tobias, Sandrine Pavoine	Ekoloji Mektupları	2020	10.1111/ele.13495	83
-----------	--	--	--------------------	------	-------------------	----

Kaynakça: Sol, D., Trisos, C., Múrria, C., Jeliakov, A., González-Lagos, C., Pigot, A. L., ... & Pavoine, S. (2020). The worldwide impact of urbanisation on avian functional diversity. *Ecology Letters*, 23(6), 962-972.

J6	How Do Population Inflow And Social Infrastructure Affect Urban Vitality? Evidence From 35 Large- And Medium-Sized Cities In China	Feng Lan ^a , Xiaoya Gong ^a , Huili Da ^a , Haizhen Wen ^{b c}	Şehirler	2020	10.1016/j.cities.2019.102454	80
-----------	--	---	----------	------	------------------------------	----

Kaynakça: Lan, F., Gong, X., Da, H., & Wen, H. (2020). How do population inflow and social infrastructure affect urban vitality? Evidence from 35 large-and medium-sized cities in China. *Cities*, 100, 102454.

J7	A Systematic Review Of Cultural Ecosystem Services And Human Wellbeing	Aleksandra Kosanic ^{a 1} , Jan Petzold ^{b 1}	Ekosistem Hizmetleri	2020	10.1016/j.ecoser.2020.101168	78
-----------	--	--	----------------------	------	------------------------------	----

Kaynakça: Kosanic, A., & Petzold, J. (2020). A systematic review of cultural ecosystem services and human wellbeing. *Ecosystem Services*, 45, 101168.

J₈	Mapping Synergies And Trade-Offs Between Urban Ecosystems And The Sustainable Development Goals	Mikaël J.A. Maes ^{a b d} , Kate E. Jones ^{b c} , Mireille B. Toledano ^d , Ben Milligan ^e	Çevre Bilimi Ve Politikası	2019	10.1016/j.envsci.2018.12.010	77
----------------------	---	--	-------------------------------	------	------------------------------	----

Kaynakça: Maes, M. J., Jones, K. E., Toledano, M. B., & Milligan, B. (2019). Mapping synergies and trade-offs between urban ecosystems and the sustainable development goals. *Environmental science & policy*, 93, 181-188.

J₉	Litter Decomposition Driven By Soil Fauna, Plant Diversity And Soil Management İn Urban Gardens	Simon Tresch ^{a b c} , David Frey ^{c d} , Renée-Claire Le Bayon ^a , Andrea Zanetta ^{c e} , Frank Rasche ^f , Andreas Fliessbach ^b , Marco Moretti ^c	Toplam Çevre Bilimi	2019	10.1016/j.scitotenv.2018.12.235	76
----------------------	---	---	---------------------	------	---------------------------------	----

Kaynakça: Tresch, S., Frey, D., Le Bayon, R. C., Zanetta, A., Rasche, F., Fliessbach, A., & Moretti, M. (2019). Litter decomposition driven by soil fauna, plant diversity and soil management in urban gardens. *Science of the Total Environment*, 658, 1614-1629.

J₁₀	Aplanning-Support Tool For Spatial Suitability Assessment Of Green Urban Stormwater İnfrastructure	Martijn Kuller ^{a b} , Peter M. Bach ^{a c d} , Simon Roberts ^e , Dale Browne ^e , Ana Deletic ^b	Toplam Çevre Bilimi	20219	10.1016/j.scitotenv.2019.06.051	76
-----------------------	--	---	---------------------	-------	---------------------------------	----

Kaynakça: Kuller, M., Bach, P. M., Roberts, S., Browne, D., & Deletic, A. (2019). A planning-support tool for spatial suitability assessment of green urban stormwater infrastructure. *Science of the total environment*, 686, 856-868.

SN= Sıra no; J=Sıra sembolü; n=Toplam atıf sayısı

Yukarıdaki Tablo 4.12; ortak yazar bağlamında, yazarlar kapsamında oluşturulan ilgili soruya (P₄₀), cevap niteliğindeki yanıtın (Y₄₀) elde edilmesi amacıyla incelemeye alınmıştır. Yapılan incelemenin sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 4.12 üzerinde yapılan incelemede; araştırma konusu odağında yayımlanarak, literatüre kazandırılan ve küresel alanda en fazla atıf yapılan ilk on makalenin yer aldığı görülmektedir. İlgili makaleler arasında öne çıkan ve en fazla atıf alan ilk üç bilimsel çalışma tespit edilmiştir. İlgili çalışmalara ait tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir(Y₄₀):

“2019” yılında “Çevre Kirliliği” dergisinde yayımlanarak, toplam 271 atıf yapılan, “Doi: 10.1016/j.envpol.2018.10.111”, erişim adresinden ulaşılabilen ve “Assessment Of The Sources And Inflow Processes Of Microplastics In The River Environments Of Japan” başlık adı altında yayımlanan bilimsel makalenin 1. Sırada (J₁) yer aldığı,

“2021” yılında “Kentsel Çalışma” dergisinde yayımlanarak, toplam 179 atıf yapılan “Doi:10.1177/0042098020910873” erişim adresinden ulaşılabilen ve “Extended Urbanisation And The Spatialities Of Infectious Disease: Demographic Change, Infrastructure And Governance” başlık adı altında yayımlanan bilimsel çalışmanın 2. Sırada (J₂) yer aldığı ve

“2019” yılında “Spor” dergisinde yayımlanarak, toplam 112 atıf yapılan ve “Doi: 10.3390/sports7060141” erişim adresinden ulaşılabilen ve “Nature-Based Interventions For Improving Health And Wellbeing: The Purpose, The People And The Outcomes” başlık adı altında yayımlanan bilimsel makalenin 3. Sırada (J₃) yer aldığı tespit edilmiştir.

Yukarıda yapılan tespitler ve Tablo 4.12’de yer alan ilgili bilimsel makalelere ait bilgiler (yazar, atıf sayısı) ile WOSviewe istatistiksel analiz programında gerçekleştirilen Fast 5000 veri seti testi neticesinde elde edilen ve yukarıda sunulan Tablo 4.11 (Doğrulama Tablosu)’de “Atıf Dağılım Durumu” (I₁ ve I₂₀ dahil arası yazarlar) adı altındaki yazar ve atıf sayılarına ilişkin analitik verilerle paralellik gösterdiği dikkat çekmektedir.

4.9.2.2. Ortak Yazar Bağlamında Üniversiteler/Kurumlar Analizi

Araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerin yayımlanarak bilim dünyasına kazandırılmasıyla ilişkili üniversiteler; makale, atıf ve toplam bağlantı güç değerleri açısından, ortak yazarlar kapsamında tasarlanan soru parametrelerine (P₄₁, P₄₂, P₄₃, P₄₄, P₄₅, P₄₆ ve P₄₇) karşılık gelen, yanıtların (Y₄₁, Y₄₂, Y₄₃, Y₄₄, Y₄₅, Y₄₆ ve Y₄₇) elde edilmesine ilişkin test ve analizler, VOSviewer ve Bibliometrix R (RStudio ve Biblioshiny ara yüzü) istatistiksel analiz programında yapılmıştır.

Araştırma konusu, “Rekreasyonel Hizmetler ve Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” üzerine odaklı makalelerin, sosyal yapılarındaki değişim ve gelişimlerin evrimsel örgüsünü ortaya koymak amacıyla, Fast 5000 ve BibTeX veri setleri kullanılmıştır. VOSviewer istatistiksel analiz programına Fast 5000 veri setinin tanıtımı gerçekleştirilmiştir. İlgili veri seti; ortak yazar bağlamında, üniversiteler/kurumlar arası bağ ilişkilerine dönük test ve bibliyometrik analizlerinin yapılabilmesine ilişkin, analiz programı temelinde yer alan eşik değerler üzerinde seçimler yapılmıştır. Eşik değeri seçim uygulamaları:

- ✓ Analiz türü : Ortak yazarlık,
- ✓ Analiz birimi : Üniversiteler,
- ✓ Sayım metodu : Tam sayım metodu,
- ✓ Bir üniversitenin minimum makale sayısı : 1
- ✓ Bir üniversitenin minimum atıf sayısı : 3

sayı değerleri doğrultusunda belirlenerek, ilgili veri seti Fast 5000 test edilmiştir.

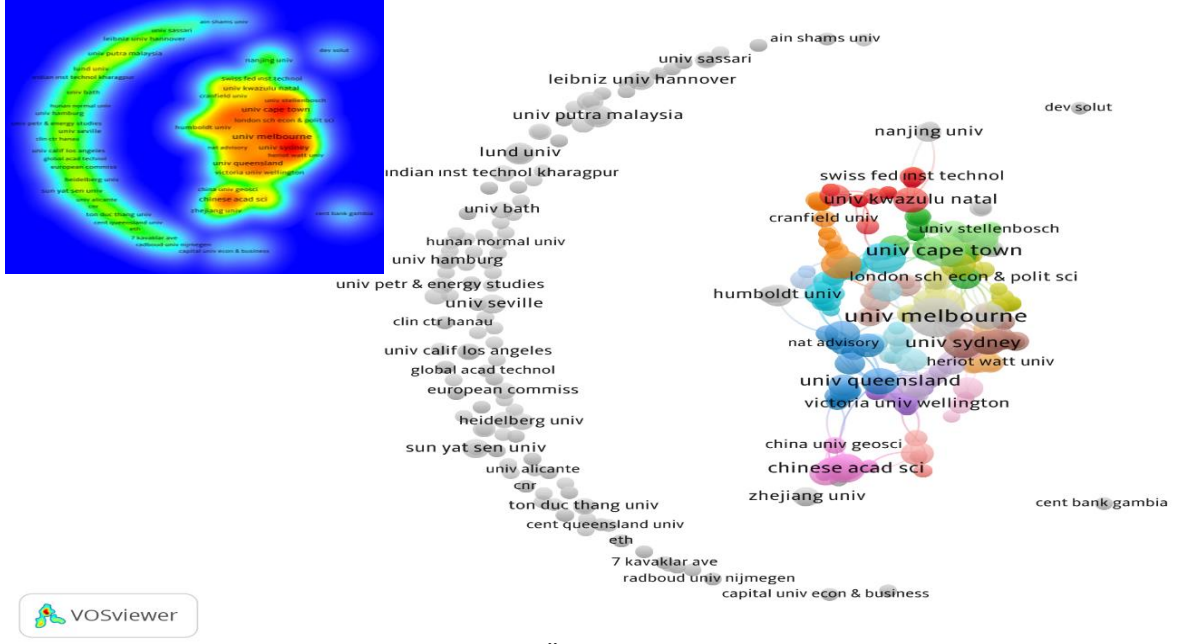
Ortak yazar bağlamında, üniversiteler/kurumlar kapsamında oluşturulan sorulara (**P₄₁** ve **P₄₂**), cevap niteliğindeki yanıtların (**Y₄₁** ve **Y₄₂**) elde edilmesi amacıyla, ilgili veri seti üzerinde yapılan testin çıktıları üzerinde inceleme yapılmıştır. İnceleme neticesinde; araştırma konusu odağında, bilimsel makalelerin yayımlanmasıyla ilişkili toplam 879 üniversiteden (**Y₄₁**), 602 üniversitelerin/kurumların eşik değerleri karşıladığı tespit edilmiştir (**Y₄₂**). Bu tespit üzerine, üniversitelerin/kurumların 602 makale ve atıf sayıları ile toplam bağlantı güç değerlerini yansıtan, doğrulama tablosu (*Verif selected organizations*) veri çıktısı olarak elde edilmiştir. Bu bağlamda; araştırmaya konu bilimsel makale çalışmalarında toplam bağlantı güç değerleri, atıf ve makale sayıları açısından ilk yirmide yer alan üniversiteler/kurumlar aşağıda olduğu gibi Tablo 4.13'te sunulmuştur.

Tablo 4.13. Ortak Yazarlar Bağlamında Üniversiteler Arası Makale Atıf ve Bağlantı Güç Değerleri Açısından Üretkenlik ve Etkinlik Durumu

Makale Dağılım Durumu			Atıf Dağılım Durumu			Toplam Bağlantı Güç Durumu		
SN	Üniversiteler	n	SN	Üniversiteler	n	SN	Üniversiteler	n
K ₁	Melbourne Üniversitesi	20	L ₁	Melbourne Üniversitesi	303	M ₁	Melbourne Üniversitesi	82
K ₂	Cape Town Üniversitesi	11	L ₂	Uluslararası Bisiklet Birliği	282	M ₂	Queensland Üniversitesi	49
K ₃	Uluslararası Bisiklet Birliği	10	L ₃	Ehime Üniversitesi	271	M ₃	Cape Town Üniversitesi	43
K ₄	Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	10	L ₄	Tokyo Üniversitesi Bilim	271	M ₄	Sidney Üniversitesi	38
K ₅	Leeds Üniversitesi	9	L ₅	Queensland Üniversitesi	235	M ₅	Macquarie Üniversitesi	36
K ₆	Sidney Üniversitesi	9	L ₆	Lincoln Üniversitesi	229	M ₆	Michigan Üniversitesi	32
K ₇	Çin Bilimler Akademisi	8	L ₇	Singapur Ulusal Üniversitesi	219	M ₇	Helsinki Üniversitesi	31
K ₈	Queensland Üniversitesi	7	L ₈	Leeds Üniversitesi	215	M ₈	Exeter Üniversitesi	29
K ₉	Üniversite Çin Bilimler Akademisi	7	L ₉	Londra İmparatorluk Koleji	205	M ₉	Yeni Güney Galler Üniversitesi	29
K ₁₀	Avustralya Ulusal Üniversitesi	7	L ₁₀	York Üniversitesi	179	M ₁₀	Uluslararası Bisiklet Birliği	27
K ₁₁	Singapur Ulusal Üniversitesi	6	L ₁₁	Helsinki Üniversitesi	179	M ₁₁	Leeds Üniversitesi	26
K ₁₂	Kwazulu Natal Üniversitesi	6	L ₁₂	Victoria Üniversitesi	165	M ₁₂	Queensland Üniversitesi Teknoloji	26
K ₁₃	Kuzey Batı Üniversitesi	6	L ₁₃	Wellington	156	M ₁₃	Pretoria Üniversitesi	26
K ₁₄	Pretoria Üniversitesi	6	L ₁₄	Exeter Üniversitesi	146	M ₁₄	Çin Bilimler Akademisi	25
K ₁₅	Helsinki Üniversitesi	5	L ₁₅	Sorbonne Üniversitesi	144	M ₁₅	Oxford Üniversitesi	24
K ₁₆	Exeter Üniversitesi	5	L ₁₆	Wollongong Üniversitesi	137	M ₁₆	Singapur Ulusal Üniversitesi	23
K ₁₇	Oxford Üniversitesi	5	L ₁₇	Deakin Üniversitesi	135	M ₁₇	Londra İmparatorluk Koleji	23
K ₁₈	Macquarie Üniversitesi	5	L ₁₈	Cape Town Üniversitesi	125	M ₁₈	Çin Bilimler Akademisi	23
K ₁₉	Mykolas Romeris Üniversitesi	5	L ₁₉	Şili Papa Katolik Üniversitesi	123	M ₁₉	Üniversitesi	23
K ₂₀	Yeni Güney Galler Üniversitesi	5	L ₂₀	Çin Bilimler Akademisi	120	M ₂₀	Sidney Deniz Bilimleri Enstitüsü	23
				Üniversite			Gana Üniversitesi	23

SN= Sıra no; K, L ve M=Sıra sembolü; n=Makale ve atıf sayıları, bağlantı güç değeri

Yukarıda sunulan Tablo 4.13'teki veriler doğrultusunda, ilgili analiz programı veri temelinden ortak yazar bağlamında, üniversitelere ait makale ve atıf sayısı ile toplam bağlantı güç değerlerini işaret eden, bilimsel ağ haritası ve yoğunluk haritası (Sol üst köşe) veri çıktısı olarak elde edilmiş ve aşağıda olduğu gibi Resim 4.3'te sunulmuştur.

Resim 4.3. Ortak Yazar Bağlamında Üniversiteler/Kurumlar Arası Bilimsel Ağ ve Yoğunluk Haritası

Ortak yazar bağlamında, üniversiteler/kurumlar arası makale ve atıf sayısı ile bağlantı güç değerleri açısından tasarlanan ilgili sorulara (**P₄₃**, **P₄₄** ve **P₄₅**), cevap niteliğindeki yanıtların (**Y₄₃**, **Y₄₄** ve **Y₄₅**) elde edilmesi amacıyla Resim 4.3 incelemeye alınmıştır. Bu bağlamda, incelemede yapılan tespitler aşağıda belirtilmiştir.

Resim 43'teki bilimsel ağ haritasında, ilgili bilimsel makale çalışmaların yayımlanmasıyla ilişkili üniversite küme (gri ve farklı renklerde) sayının 130, toplam üniversite sayısının 602, üniversiteler arasındaki bağlantı (Links) sayısının 1783 ve üniversiteler arasındaki toplam bağlantı güç (Total Link Strength) değerinin 1852 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda; **ilgili bilimsel ağ haritasındaki üniversitelerin/kurumların oluşturmuş oldukları en büyük ilk on üniversite kümeleri incelemeye alınmıştır.** Yapılan incelemede; küme 1'de (kırmızı) toplam üniversite sayısının 26, küme 2'de (yeşil) toplam üniversite sayısının 24, küme 3'te (koyu mavi) toplam üniversite sayısının 24, küme 4'te (açık yeşil) toplam üniversite sayısının 23, küme 5'te (mor) toplam üniversite sayısının 22, küme 6'da (turkuaz) toplam üniversite sayısının 22, küme 7'de (metalik turuncu) toplam üniversite sayısının 20, küme 8'de (koyu kahverengi) toplam üniversite sayısının 19, küme 9'da (açık pembe) toplam üniversite sayısının 19 ve küme 10'da (pembe) toplam üniversite sayısının 19 olduğu tespit edilmiştir. Ortak yazar bağlamında, yazarların araştırma konusunda yayımlamış oldukları bilimsel makale çalışmalarıyla ilişkili, ilk on üniversite kümesinde toplam üniversite sayının 218 olduğu tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, ilgili soru parametrelerine karşılık gelen yanıtlar aşağıda olduğu gibi sıralanabilir:

Araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında ilişkili ve makale sayılarında önde gelen ilk on üniversite/kurum; “*Melbourne Üniversitesi*”nin (**K₁**) makale sayısı 20, “*Cape Town Üniversitesi*”nin (**K₂**) makale sayısı 11, “*Uluslararası Bisiklet Birliği*” (**K₃**) ve “*Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi*”nin (**K₄**) makale sayısı 10, “*Leeds Üniversitesi*” (**K₅**) ve “*Sidney Üniversitesi*”nin (**K₆**) makale sayısı 9, “*Çin*

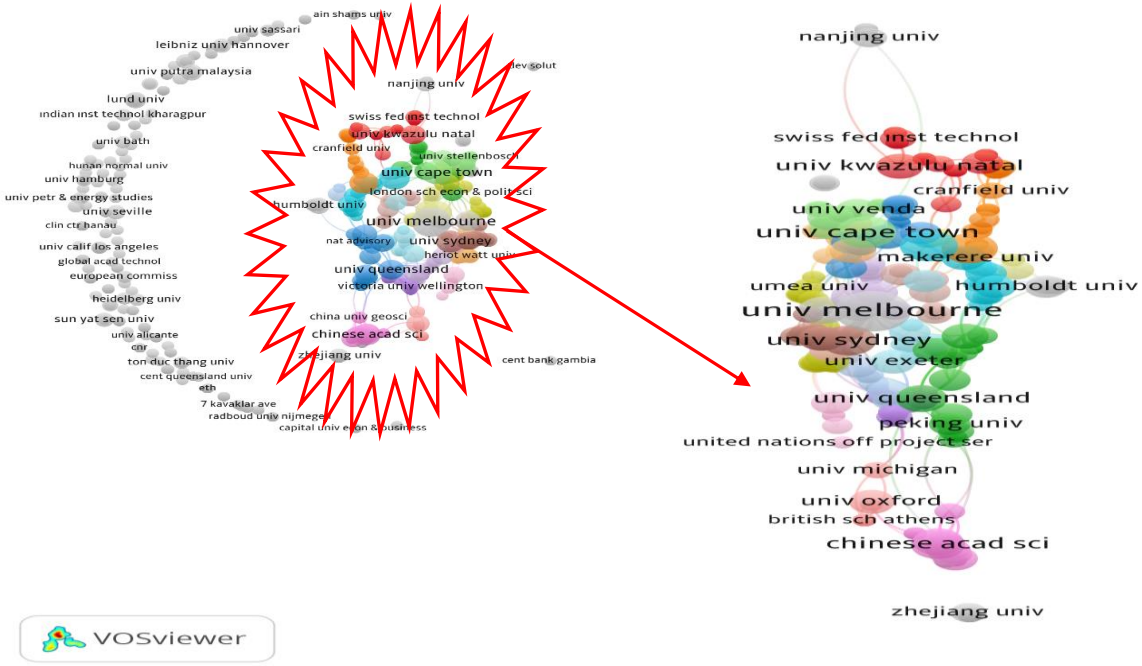
Bilimler Akademisi”nin (K₇) makale sayısı 8, “*Queensland Üniversitesi*” (K₈), “*Çin Bilimler Akademisi Üniversitesi*” (K₉) ve “*Avustralya Ulusal Üniversitesi*”nin (K₁₀) makale sayısının ise 7 olduğu tespit edilmiştir(Y₄₃).

Araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasıyla ilişkili ve atıf sayılarında önde gelen ilk on üniversite/kurum; “*Melbourne Üniversitesi*”nin (L₁) atıf sayısı 303, “*Uluslararası Bisiklet Birliği*”nin (L₂) atıf sayısı 282, “*Ehime Üniversitesi*” (L₃) ve “*Tokyo Üniversitesi*”nin (L₄) atıf sayısı 271, “*Queensland Üniversitesi*”nin (L₅) atıf sayısı 235, “*Lincoln Üniversitesi*”nin (L₆) atıf sayısı 229, “*Singapur Ulusal Üniversitesi*”nin (L₇) atıf sayısı 219, “*Leeds Üniversitesi*”nin (L₈) atıf sayısı 215, “*Londra İmparatorluk Koleji*”nin (L₉) atıf sayısı 205 ve “*York Üniversitesi*”nin (L₁₀) atıf sayısının ise 179 olduğu tespit edilmiştir(Y₄₄).

Araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasıyla ilişkili ve toplam bağlantı güç değerlerinde önde gelen ilk on üniversite/kurum; “*Melbourne Üniversitesi*”nin (M₁) bağlantı gücü 82, “*Queensland Üniversitesi*”nin (M₂) bağlantı gücü 49, “*Cape Town Üniversitesi*”nin (M₃) bağlantı gücü 43, “*Sidney Üniversitesi*”nin (M₄) bağlantı gücü 38, “*Macquaire Üniversitesi*”nin (M₅) bağlantı gücü 36, “*Michigan Üniversitesi*”nin (M₆) bağlantı gücü 32, “*Helsinki Üniversitesi*”nin (M₇) bağlantı gücü 31, “*Exeter Üniversitesi*” (M₈) ve “*Yeni Güney Galler Üniversitesi*”nin (M₉) bağlantı gücü 29 ve “*Uluslararası Bisiklet Birliği*”nin (M₁₀) bağlantı güç değerinin ise 27 olduğu tespit edilmiştir(Y₄₅).

Yukarıda yapılan tespitler göz önüne alındığında, araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasındaki ilişkisi, “*Melbourne Üniversitesi*”nin (K₁) makale sayısı (n=20), (L₁) atıf sayısı (n=303) ve (M₁) toplam bağlantı güç değeri (n=82) açısından diğer üniversitelerden daha fazla ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler bağlamında; “*Melbourne Üniversitesi*” ve ilgili üniversitede görevli bilim adamları, araştırma konusunda önemli çalışmalara imza attığı ve özenle üzerinde durdukları düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle; ilgili üniversitenin, araştırma konusundaki (Rekreasyonel Hizmetler ve Yaşam Kalitesi ve Kentleşme) ilişkisi, yayımlanan bilimsel makale çalışmaları aracılığıyla yaşam kalitesi açısından topluma ve bireylere, iş dünyası açısından ilgili sektörlerle, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve kentleşme çalışmaları açısından yöneticilere/idarecilere, ekonomi açısından ilgili ülkelere katkı sağladıkları düşünülmektedir.

Resim 4.3’te sunulan bilimsel ağ haritasında en çok bağ ilişkisine (İş birliği) sahip üniversite/kurum kümelerini incelemek amacıyla, Fast 5000 veri setinin ikinci kez aynı istatistiksel analiz programında testi gerçekleştirilmiştir. Test neticesinde; araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerin yayımlanmasındaki ilişkisiyle, bilim dünyasına yansıtılan üniversiteler/kurumların makale, atıf ve bağlantı (Link) sayısının yanı sıra, toplam bağlantı güç (Total Link Strength) değerini işaret eden bilimsel ağ haritası, ilgili istatistiksel analiz programından veri çıktısı olarak elde edilmiştir. Üniversiteler/kurumlar arası ilgili bilimsel ağ haritasının yer aldığı Resim 4.4 ve Resim 4.3 (Sol üst köşe) aşağıda sunulmuştur.

Resim 4.4. Ortak Yazar Bağlamında Üniversiteler Arası Bilimsel Ağ Haritası (25 Üniversite Kümesi)

Ortak yazar bağlamında, üniversiteler/kurumlar arası en fazla bağ ilişkisi açısından tasarlanan ilgili soruya (**P₄₆**), cevap niteliğindeki yanıtın (**Y₄₆**) elde edilmesi amacıyla Resim 4.4 incelemeye alınmıştır. Bu bağlamda, incelemede yapılan tespitler aşağıda belirtilmiştir.

Resim 4.4'teki bilimsel ağ haritasında; üniversitelerin birlikte oluşturduğu küme (gri ve farklı renklerde) sayısı 25, toplam üniversite sayısı 405, üniversiteler arasındaki bağlantı (Links) sayısı 1619 ve üniversiteler arasındaki toplam bağlantı güç (Total Link Strength) değerinin ise 1687 olduğu tespit edilmiştir.

İlgili Resim 4.4'deki bilimsel ağ haritasında; **üniversiteler/kurumların, araştırma konusuna odaklı “İngilizce” dilinde yayımladığı, bilimsel makale çalışmaları çerçevesinde oluşturmuş oldukları en büyük bağlantı ilişkisinin (İş birliği) yer aldığı, on üniversiteler/kurumlar kümesi (Sol üst köşe/Resim 4.3'deki kırmızı çizgili alan) incelemeye alınmıştır.** Yapılan inceleme neticesinde; küme 1'de (koyu kırmızı) toplam üniversite/kurum sayısı 26, küme 2'de (koyu yeşil) toplam üniversite/kurum sayısı 24, küme 3'de (koyu mavi) toplam üniversite/kurum sayısı 24, küme 4'de (açık yeşil) toplam üniversite/kurum sayısı 24, küme 5'de (mor) toplam üniversite/kurum sayısı 22, küme 6'da (turkuaz) toplam üniversite/kurum sayısı 22, küme 7'de (turuncu) toplam üniversite/kurum sayısı 20, küme 8'de (koyu kahverengi) toplam üniversite/kurum sayısı 19, küme 9'da (pembe) toplam üniversite/kurum sayısı 19 ve küme 10'da (açık pembe) toplam üniversite/kurum sayısının ise 19 olduğu tespit edilmiştir. Ortak yazar bağlamında, üniversiteler/kurumların araştırma konusunda yayımlanmış bilimsel makale çalışmaları açısından, en çok bağ ilişkisinin (İş birliği) yer aldığı, on üniversiteler/kurumlar kümesinde toplam 219 üniversite/kurumun olduğu tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasındaki ilişkisinde en fazla bağ ilişkisine (İş birliği) sahip ilk beş üniversiteler/kurumun en çok bağ ilişkisi (İş birliği) oluşturduğu ilk beş üniversite/kurum Resim 4.4'e göre tespit edilmiştir. Yapılan tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir(**Y₄₆**):

“Melbourne Üniversitesi”nin bağ ilişkisinin 68, makale sayısının 20 ve toplam bağlantı güç değerinin ise 82 ve küme 22 (Gri) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili üniversite, en çok bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu ilk beş üniversitenin ise, **“Sidney Üniversitesi”** (n=4), **“Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”** ve **“Macquaire Üniversitesi”** (n=3), **“Witwatersrand Üniversitesi”** ve **“Tazmanya Üniversitesi”** (n=2) olduğu tespit edilmiştir.

“Queensland Üniversitesi”nin bağ ilişkisinin 45, makale sayısının 7 ve toplam bağlantı güç değerinin 49 ve küme 2 (Koyu yeşil) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili üniversitenin, en çok bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu ilk beş üniversitenin ise, **“Filipinler Los Banos Üniversitesi”**, **“Queensland Teknoloji Üniversitesi”**, **“Helsinki Üniversitesi”**, **“Singapur Ulusal Üniversitesi”** ve **“Çin Bilimler Akademisi”** (n=2) olduğu tespit edilmiştir.

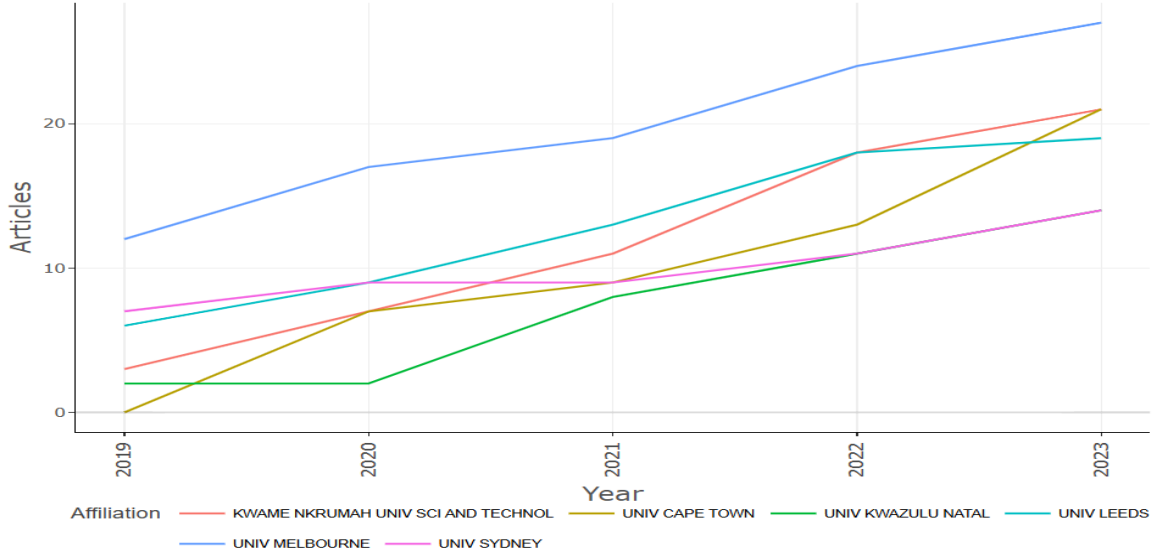
“Cape Town Üniversitesi”nin bağ ilişkisinin 40, makale sayısının 11 ve toplam bağlantı güç değerinin 43 ve küme 11 (Açık yeşil) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili üniversitenin, en çok bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu ilk beş üniversitenin ise, **“Cape Leopard Vakfı”**, **“Avcılık Kaynakları Araştırma Enstitüsü”** (n=2), **“Nelson Mandela Üniversitesi”**, **“Londra Ekonomi ve Siyaset Bilimi Okulu”** ve **“Martin Luther Üniversitesi”** (n=1) olduğu tespit edilmiştir.

“Helsinki Üniversitesi”nin bağ ilişkisinin 30, makale sayısının 5 ve toplam bağlantı güç değerinin 31 ve küme 12 (Açık yeşil) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili üniversitenin, en çok bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu ilk beş üniversitenin ise, **“Queensland Üniversitesi”** (n=2), **“Finlandiya Sağlık ve Refah Enstitüsü”**, **“Clarkson Üniversitesi”**, **“Finlandiya Çevre Enstitüsü”** ve **“Avusturalya Uygulamalı Psikoloji Koleji”** (n=1) olduğu tespit edilmiştir.

“Sidney Üniversitesi”nin bağ ilişkisinin 26, makale sayısının 9 ve toplam bağlantı güç değerinin 38 olduğu ve küme 8 (Koyu kahverengi) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili üniversitenin, en çok bağ ilişkisi kurduğu (İş birliği) ilk beş üniversitenin ise, **“Melbourne Üniversitesi”**, **“Yeni Güney Galler Üniversitesi”**, **“Macquarie Üniversitesi”** (n=4), **“Sidney Deniz Bilimleri Enstitüsü”** (n=3) ve **“Tazmanya Üniversitesi”** (n=2) olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda yapılan tespitler ele alındığında; **“Melbourne Üniversitesi”**, araştırma konusuna odaklı birçok bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasında, diğer üniversitelerle en fazla bağ ilişkisi (İş birliği) oluşturduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda, ilgili üniversitede görevli bilim adamlarının da farklı ülke ve üniversitelerde görevli bilim insanları ile ortak çalışmalar yaparak bilim dünyasına kazandırdıkları değerlendirilmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, üniversitelerin/kurumların 2019-2023 yılı çerçevesinde araştırma konusu odağında yayımlanan, bilimsel makalelere ilişkin yıllık verimlilik durumlarının tespit edilmesi bağlamında, BibTeX veri seti Bibliyometrix R istatistiksel analiz programında her hangi bir eşik değer seçim/belirlemesi yapılmaksızın test edilmiştir. Yapılan test neticesinde; üniversiteler/kurumların, araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmalarındaki ilişkisini gösteren Grafik 4.9 veri çıktısı olarak elde edilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4.9. Araştırma Konusu Odağında Yayımlanan Bilimsel Makalelere İlişkin Üniversitelerin Yıllık Verimlilik Durumları (2019-2023)

Araştırma konusuna odaklı makalelerin, 2019-2023 yılları kapsamında yayımlanmasındaki üniversiteler/kurumların ilişkisi çerçevesinde tasarlanan ilgili soruya (P₄₇), cevap niteliğindeki yanıtın (Y₄₇) elde edilmesi amacıyla Grafik 4.9 incelemeye alınmıştır.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin 2019-2023 yılı kapsamında yayımlanmasındaki ilişkisi açısından üniversitelerin/kurumların, makale sayıları ve yıllık verimliliklerindeki eğilim durumlarına ilişkin yapılan tespitlerin sonuçları, aşağıda olduğu gibi belirtilebilir (Y₄₇):

Araştırma konusu odağındaki, bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasındaki ilişki açısından, toplam 6 üniversite/kurumun Grafik 4.9’da yer aldığı ve farklı renklerde çizgilerde olduğu görülmektedir. İlgili grafik çizgileri; üniversitelerin 2019-2023 yılları kapsamında araştırma konusundaki bilimsel makalelerin yayımlanmasındaki ilişkisi açısından, makale sayı durumlarını ve eğilimlerini göstermektedir.

“Cape Town Üniversitesi” (Kahverengi çizgi) “2019”da 0, “2020”de 7, “2021”de 9, “2022”de 13 ve “2023”de 21, “Kwazulu Natal Üniversitesi” (Yeşil çizgi), “2019”da 2, “2020”de 2, “2021”de 8, “2022”de 11 ve “2023”de 14, “Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi” (Kırmızı çizgi) “2019”da 3, “2020”de 7, “2021”de 11, “2022”de 18 ve “2023”de 21, “Leeds Üniversitesi” (Turkuaz yeşili) “2019”da 6, “2020”de 9, “2021”de 13, “2022”de 18 ve “2023”de 19, “Sidney Üniversitesi” (Pembe) “2019”da 7, “2020”de 7, “2021”de 7, “2022”de 11 ve “2023”de 14 ve Melbourne Üniversitesi” (Mavi) “2019”da 12, “2020”de 17, “2021”de 19, “2022”de 24 ve “2023”de 27 makale çalışmalarının yayımlanarak akademi dünyasına kazandırılmasında destek verdiği tespit edilmiştir.

“Cape Town Üniversitesi” (Kahverengi çizgi), “Kwazulu Natal Üniversitesi” (Yeşil çizgi), “Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi” (Kırmızı çizgi), “Leeds Üniversitesi” (Turkuaz yeşili), “Sidney Üniversitesi” ve “Melbourne Üniversitesi” (Mavi) grafik çizgi eğilimlerinin yıl bazında (2019-2023) yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Araştırma konusu odağındaki bilimsel makalelerin yayımlanmasındaki

ilişkisi açısından, grafikte yer alan bütün üniversitelerin ilerleyen yıllarda da yükselme eğiliminde olacağı düşünülmektedir.

“Melbourne Üniversitesi”, araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasında en fazla ilişkisi olan üniversite dikkat çekmektedir. Bu tespit ve düşüncelerden hareketle; **“Melbourne Üniversitesi”**, ilerleyen yıllarda da araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasındaki ilişkisi açısından ön sıralarda yer alacağı değerlendirilmektedir. Grafik 4.9’daki tespitlerle ön plana çıkan **“Melbourne Üniversitesi”** (mavi), araştırma konusunda yayımlanan bilimsel makale çalışmalarıyla olan ilişkisi, Tablo 14’te yer alan ve (**K₁**, **L₁** ve **M₁**) sıra numaraları ile paralellik göstermektedir.

4.9.2.3. Ortak Yazar Bağlamında Ülkeler Analizi

Araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerin yayımlanarak bilim dünyasına kazandırılmasıyla ilişkili ülkeler; makale, atıf ve toplam bağlantı güç değerleri açısından, ortak yazarlar kapsamında oluşturulan soru parametrelerine (**P₄₈**, **P₄₉**, **P₅₀**, **P₅₁**, **P₅₂**, **P₅₃**, **P₅₄** ve **P₅₅**) karşılık gelen, yanıtların (**Y₄₈**, **Y₄₉**, **Y₅₀**, **Y₅₁**, **Y₅₂**, **Y₅₃**, **Y₅₄** ve **Y₅₅**) elde edilmesinin test ve analizleri, VOSviewer ve Bibliyometrix R (RStudio ve Biblioshiny ara yüzü) istatistiksel analiz programında yapılmıştır.

Araştırma konusu, **“Rekreasyonel Hizmetler ve Yaşam Kalitesi ve Kentleşme”** üzerine odaklı makalelerin sosyal yapılarındaki değişim ve gelişimlerdeki evrimsel örgüsünü ortaya koymak amacıyla, **Fast 5000** ve **BibTeX** veri setleri kullanılmıştır. VOSviewer istatistiksel analiz programına Fast 5000 veri setinin tanıtımı gerçekleştirilmiştir. İlgili veri seti; ortak yazar bağlamında, ülkeler arası bağ ilişkilerine dönük test ve bibliyometrik analizlerin uygulanabilmesine ilişkin, analiz programı temelinde yer alan eşik değerler üzerinde seçimler gerçekleştirilmiştir. Eşik değeri seçim uygulamaları:

- ✓ **Analiz türü** : Ortak yazarlık,
- ✓ **Analiz birimi** : Ülker,
- ✓ **Sayım metodu** : Tam sayım metodu,
- ✓ **Bir ülkenin minimum makale sayısı** : 1
- ✓ **Bir ülkenin minimum atıf sayısı** : 1

sayı değerleri yönünde belirlenerek, ilgili veri seti Fast 5000 test edilmiştir.

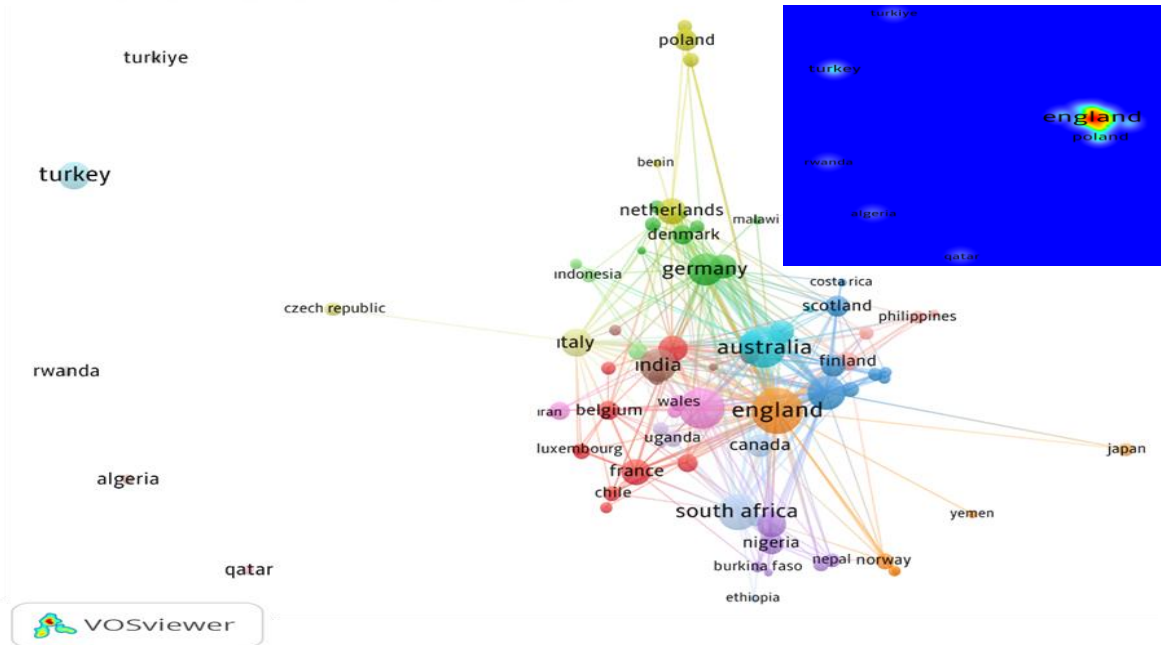
Ortak yazar bağlamında, ülkeler kapsamında oluşturulan sorulara (**P₄₈** ve **P₄₉**), cevap niteliğindeki yanıtların (**Y₄₈** ve **Y₄₉**) elde edilmesi amacıyla, ilgili veri seti üzerinde yapılan testin çıktıları üzerinde inceleme yapılmıştır. İnceleme neticesinde; araştırma konusu odağında, ilgili bilimsel makalelerin yayımlanmasıyla ilişkili toplam 94 ülkeden (**Y₄₈**), 84 ülkenin eşik değerleri karşıladığı tespit edilmiştir (**Y₄₉**). Bu tespit üzerine, ilgili ülkelerin 84 makale ve atıf sayıları ile toplam bağlantı güç değerlerini yansıtan, doğrulama tablosu (Verif selected countries) veri çıktısı olarak elde edilmiştir. Bu bağlamda; araştırmaya konu bilimsel makale çalışmalarında toplam bağlantı güç değerleri, atıf ve makale sayıları açısından ilk yirmide yer alan ülkeler, aşağıda olduğu gibi Tablo 4.14’te sunulmuştur.

Tablo 4.14. Ortak Yazarlar Bağlamında Ülkeler Arası Makale Atıf ve Toplam Bağlantı Güç Değerleri Açısından Üretkenlik ve Etkinlik Durumu

Makale Dağılım Durumu			Atıf Dağılım Durumu			Toplam Bağlantı Güç Durumu		
SN	Ülkelerin	n	SN	Ülkelerin	n	SN	Ülkelerin	n
N ₁	İngiltere	85	O ₁	İngiltere	1558	Ö ₁	İngiltere	141
N ₂	Çin Halk Cumhuriyeti	63	O ₂	Avustralya	980	Ö ₂	ABD	100
N ₃	Avustralya	62	O ₃	Çin Halk Cumhuriyeti	810	Ö ₃	Avustralya	95
N ₄	Güney Afrika	45	O ₄	Almanya	601	Ö ₄	Almanya	56
N ₅	ABD	36	O ₅	ABD	573	Ö ₅	Güney Afrika	54
N ₆	Hindistan	35	O ₆	Güney Afrika	445	Ö ₆	Çin Halk Cumhuriyeti	46
N ₇	Almanya	34	O ₇	Kanada	370	Ö ₇	İspanya	46
N ₈	İtalya	24	O ₈	Yeni Zelanda	370	Ö ₈	İtalya	36
N ₉	İspanya	20	O ₉	İspanya	328	Ö ₉	Hollanda	36
N ₁₀	Hollanda	19	O ₁₀	Fransa	295	Ö ₁₀	Yeni Zelanda	29
N ₁₁	Fransa	19	O ₁₁	İtalya	286	Ö ₁₁	Fransa	28
N ₁₂	Gana	19	O ₁₂	İsveç	282	Ö ₁₂	Brezilya	28
N ₁₃	İsveç	15	O ₁₃	Japonya	276	Ö ₁₃	Gana	28
N ₁₄	Kanada	14	O ₁₄	Singapur	222	Ö ₁₄	Kanada	26
N ₁₅	Malezya	13	O ₁₅	Hollanda	203	Ö ₁₅	İsveç	24
N ₁₆	Yeni Zelanda	12	O ₁₆	Finlandiya	203	Ö ₁₆	Finlandiya	21
N ₁₇	Brezilya	12	O ₁₇	Hindistan	197	Ö ₁₇	Nijerya	20
N ₁₈	Nijerya	12	O ₁₈	Brezilya	197	Ö ₁₈	Hindistan	19
N ₁₉	İskoçya	11	O ₁₉	İskoçya	189	Ö ₁₉	Belçika	19
N ₂₀	Polonya	11	O ₂₀	Galler	180	Ö ₂₀	İskoçya	19

SN= Sıra No; N, O ve Ö=Sıra sembolü; n=Makale ve atıf sayıları, bağlantı güç değeri

Yukarıda sunulan Tablo 4.14'teki veriler doğrultusunda, ilgili analiz programı veri temelinden ortak yazar bağlamında, ülkelere ait makale ve atıf sayıları ile toplam bağlantı güç değerlerini işaret eden, bilimsel ağ haritası ve yoğunluk haritası (Sağ alt köşe) veri çıktısı olarak elde edilmiş ve aşağıda olduğu gibi Resim 4.5'te sunulmuştur.

Resim 4.5. Ortak Yazar Bağlamında Ülkeler Arası Bilimsel Ağ ve Yoğunluk Haritası

Ortak yazar bağlamında, ülkeler arası makale ve atıf sayısı ile bağlantı güç değerleri açısından tasarlanan ilgili sorulara (P_{50} , P_{51} ve P_{52}), cevap niteliğindeki yanıtların (Y_{50} , Y_{51}

ve Y_{52}) elde edilmesi amacıyla Resim 4.5 incelemeye alınmıştır. Bu bağlamda, incelemede yapılan tespitler aşağıda belirtilmiştir.

Resim 4.5'teki bilimsel ağ haritasında; ilgili bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasıyla ilişkili ülke küme (farklı renklerde) sayının 20, toplam ülke sayısının 84, ülkeler arasındaki bağlantı (Links) sayısının 361 ve ülkeler arasındaki toplam bağlantı güç (Total Link Strength) değerinin 600 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda; **ilgili bilimsel ağ haritasındaki ülkelerin oluşturmuş oldukları en büyük ülke kümesi incelemeye alınmıştır.** Yapılan incelemede; küme 1'de (Kırmızı) toplam ülke sayısının 9, küme 2'de (Yeşil) toplam ülke sayısının 9, küme 3'de (Koyu mavi) toplam ülke sayısının 8, küme 4'de (Açık sarıl) toplam ülke sayısının 6, küme 5'de (Mor) toplam ülke sayısının 6, küme 6'da (Turkuaz) toplam ülke sayısının 5, küme 7'de (Metalik turuncu) toplam ülke sayısının 5, küme 8'de (Koyu kahverengi) toplam ülke sayısının 5, küme 9'sa (Açık pembe) toplam ülke sayısının 5 ve küme 10'da (Pembe) toplam ülke sayısının 4 olduğu tespit edilmiştir. Ortak yazar bağlamında, yazarların araştırma konusunda yayımlanmış oldukları bilimsel makale çalışmalarıyla ilişkili, ilk on ülke kümesinde toplam ülke sayının 62 olduğu tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, ilgili soru parametrelerine karşılık gelen yanıtlar aşağıda olduğu gibi sıralanabilir:

Araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasında ve makale sayılarında önde gelen il on ülkeden; "*İngiltere*"nin (N_1) makale sayısı 85, "*Çin*"in (N_2) makale sayısı 63, "*Avustralya*"nın (N_3) makale sayısı 62, "*Güney Afrika*"nın (N_4) makale sayısı 45, "*ABD*"nin (N_5) makale sayısı 36, "*Hindistan*"ın (N_6) makale sayısı 35, "*Almanya*"nın (N_7) makale sayısı 34, "*İtalya*"nın (N_8) makale sayısı 24, "*İspanya*"nın (N_9) makale sayısı 20 ve "*Hollanda*"nın (N_{10}) makale sayısının ise 19 olduğu tespit edilmiştir (Y_{50}).

Araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasıyla ilişkili ve atıf sayılarında önde gelen ilk on ülkenin; "*İngiltere*"nin (O_1) atıf sayısı 1558, "*Avustralya*"nın (O_2) atıf sayısı 980, "*Çin*"in (O_3) atıf sayısı 810, "*Almanya*"nın (O_4) atıf sayısı 601, "*ABD*"nin (O_5) atıf sayısı 573, "*Güney Afrika*"nın (O_6) atıf sayısı 445, "*Kanada*"nın (O_7) atıf sayısı 370, "*Yeni Zelanda*"nın (O_8) atıf sayısı 370, "*İspanya*"nın (O_9) atıf sayısı 328 ve "*Fransa*"nın (O_{10}) atıf sayısının ise 295 olduğu tespit edilmiştir (Y_{51}).

Araştırma konusuna odaklı makalelerin yayımlanmasıyla ilişkili ve toplam bağlantı güç değerlerinde önde gelen ilk on ülkenin; "*İngiltere*"nin ($\ddot{O}_1$) bağlantı gücü 141, "*ABD*"nin ($\ddot{O}_2$) bağlantı gücü 100, "*Avustralya*"nın ($\ddot{O}_3$) bağlantı gücü 95, "*Almanya*"nın ($\ddot{O}_4$) bağlantı gücü 56, "*Güney Afrika*"nın ($\ddot{O}_5$) bağlantı gücü 54, "*Çin*"in ($\ddot{O}_6$) bağlantı gücü 46, "*İspanya*"nın ($\ddot{O}_7$) bağlantı gücü 46, "*İtalya*"nın ($\ddot{O}_8$) bağlantı gücü 36, "*Hollanda*"nın ($\ddot{O}_9$) bağlantı gücü 36 ve "*Yeni Zelanda*"nın ($\ddot{O}_{10}$) bağlantı güç değerinin ise 29 olduğu tespit edilmiştir (Y_{52}).

Yukarıda yapılan tespitler göz önüne alındığında, araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasındaki ilişkisi, "*İngiltere*"nin (N_1) makale sayısı ($n=85$), (N_1) atıf sayısı ($n=1558$) ve (N_1) toplam bağlantı güç değeri ($n=141$) açısından diğer ülkelerden daha fazla ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler bağlamında; "*İngiltere*" ve ilgili ülkedeki bilim insanlarının araştırma konusu ile daha yakından ilgilendiği gibi, konuya bilimsel yaklaşarak bireylerin ve toplumun fiziksel, ruhsal ve zihinsel açıdan, ülkenin ise ekonomisi açısından önemli katkılar sağladığı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle; ülkenin, araştırma konusundaki (Rekreasyonel Hizmetler ve Yaşam Kalitesi ve Kentleşme) bilimsel makale çalışmaları ile olan ilişkisiyle ülkesindeki insanların yaşam kalitesinin yükseltilmesi, şehirleşmelerin insanların gereksinimlerine

sayısının ise 4 olduğu tespit edilmiştir. Ortak yazar bağlamında, ülkelerin araştırma konusunda yayımlanmış bilimsel makale çalışmaları açısından, en çok bağ ilişkisinin (İş birliği) yer aldığı, on ülkeler kümesinde toplam 62 ülkenin olduğu tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmaların yayımlanmasındaki ilişkisinde en fazla bağ ilişkisine (İş birliği) sahip ilk beş ülkenin en çok bağ ilişkisi (İş birliği) oluşturduğu ilk beş ülke Resim 4.6'ya göre tespit edilmiştir. Yapılan tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir(Y₅₃).

“İngiltere”nin bağ ilişkisi 53, makale sayısı 85 ve toplam bağlantı güç değerinin ise 141 olduğu ve küme 8 (Kahvarengi) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili ülkenin, en çok bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu ilk beş ülkenin **“ABD”** (n=11), **“Avustralya”** (n=10), **“Almanya”** (n=8), **“Çin”** (n=7) ve **“Hollanda”** (n=7) olduğu tespit edilmiştir.

“ABD”nin bağ ilişkisi 40, makale sayısı 39 ve toplam bağlantı güç değerinin ise 100 olduğu ve küme 3 (Koyu mavi) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili ülkenin, en çok bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu ilk beş ülkenin **“İngiltere”** (n=11), **“İspanya”** (n=7), **“Güney Afrika”** (n=7), **“Almanya”** (n=6) ve **“Avustralya”** (n=5) olduğu tespit edilmiştir.

“Avustralya”nin bağ ilişkisi 36, makale sayısı 62 ve toplam bağlantı güç değerinin ise 95 olduğu ve Küme 9 (Pembe) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili ülkenin, en çok bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu ilk beş ülkenin **“İngiltere”** (n=10), **“Çin”** (n=10), **“Yeni Zelanda”** (n=8), **“Gana”** (n=7) ve **“Singapur”** (n=5) olduğu tespit edilmiştir.

“Almanya”nin bağ ilişkisi 29, makale sayısı 34 ve toplam bağlantı güç değerinin 56 olduğu ve Küme 9 (kırmızı) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili ülkenin, en çok bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu ilk beş ülkenin **“İngiltere”** (n=8), **“ABD”** (n=6), **“Avustralya”** (n=5), **“Güney Afrika”** (n=4) ve **“İspanya”** (n=3) olduğu tespit edilmiştir.

“Güney Afrika”nin bağ (Link) ilişkisi 24, makale sayısı 45 ve toplam bağlantı güç değerinin 54 olduğu ve Küme 11 (Açık yeşil) de yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili ülkenin, en çok bağ ilişkisi (İş birliği) kurduğu ilk beş ülkenin **“ABD”** (n=7), **“Avustralya”** (n=5), **“İngiltere”** (n=4), **“Nijerya”** (n=4) ve **“Gana”** (n=4) olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda yapılan tespitler ele alındığında; **“İngiltere”**, araştırma konusuna odaklı birçok bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasında, diğer ülkelerle en fazla bağ ilişkisi (İş birliği) oluşturduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda, ilgili ülkelerdeki bilim insanlarının da farklı ülkelerin yanı sıra üniversitelerde görevli bilim insanlarıyla birlikte iş birliği yaparak ortak bilimsel makale çalışmalarını uluslararası literatüre yansıtılmasını sağladıkları değerlendirilmektedir.

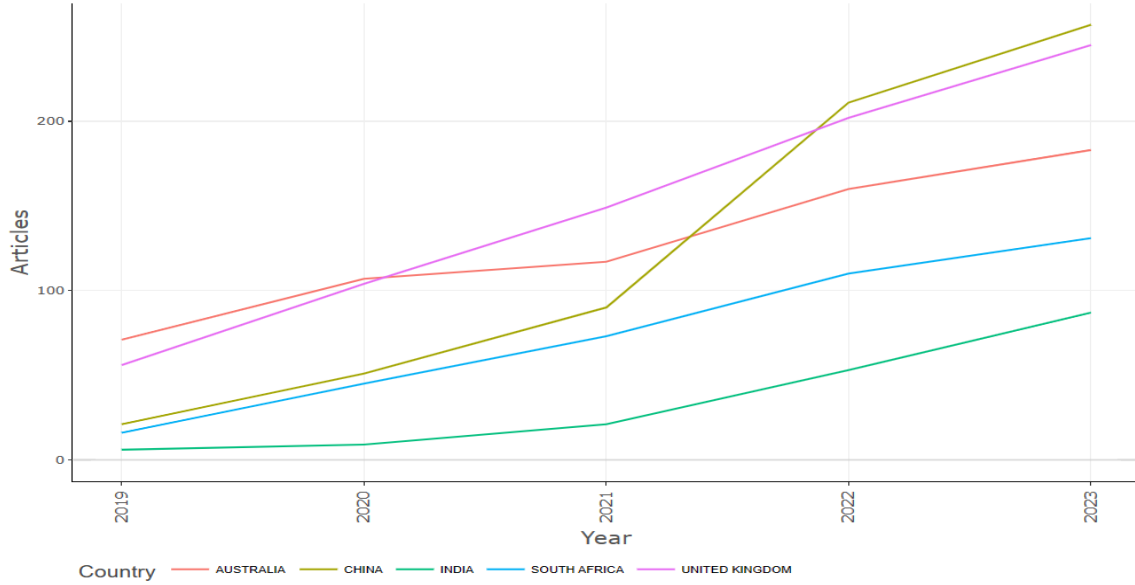
Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, ülkelerin 2019-2023 yılı çerçevesinde araştırma konusu odağında yayımlanan, bilimsel makalelerde oluşturmuş oldukları bilimsel iş birliklerinin tespit edilmesi bağlamında, BibTeX veri seti Bibliyometrix R istatistiksel analiz programında her hangi bir eşik değer seçim/belirlemesi yapılmaksızın test edilmiştir. Yapılan test neticesinde; ülkelerin, araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmalarındaki ilişkilerini gösteren **“İşbirliği Dünya Haritası”** Resim 4.7, veri çıktısı olarak elde edilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Resim 4.7. İlgili Makalelerin Üretim ve Yayımlanmasında İş Birliği Yapmış Ülkelerin İşbirliği Dünya Haritası (2019-2023)

Resim 4.7’de sunulan ülkeler ve aralarındaki yapmış oldukları iş birliğine ilişkileri incelemeye alınmıştır. Yapılan incelemede; “İngiltere”, “ABD”, “Avustralya”, “Almanya” ve “Güney Afrika” ülkelerinin, araştırma konusuna odaklı birçok bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasında, diğer ülkeler ile en fazla iş birliği (birliktelik), diğer bir deyişle bağ (Links) ilişkileri oluşturduğu görülmektedir. Bu bağlamda; Tablo 4.14’de ülkelere ait “Toplam bağlantı güç değerleri” adı altında sunulan sıralama ve değerler (**Ö₁:n=141; Ö₂:n=100; Ö₃:n=95; Ö₄:n=56 ve Ö₅:n=54**) ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda, ilgili ülkelerde görevli bilim insanlarının da farklı ülke ve üniversitelerde görevli bilim insanları ile ortak bilimsel makale çalışmalarda bulundukları düşünülmektedir. İlgili makale çalışmalarıyla bireye, topluma ve ülkelerin yanı sıra bilim dünyasına önemli fayda sağladığı değerlendirilmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, ülkelerin 2019-2023 yılı çerçevesinde araştırma konusu odağında yayımlanan, bilimsel makalelere ilişkin yıllık verimlilik durumlarının tespit edilmesi bağlamında, BibTeX veri seti Bibliyometrix R istatistiksel analiz programında her hangi bir eşik değer seçim/belirlemesi yapılmaksızın test edilmiştir. Yapılan test neticesinde; ülkelerin, araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmalarındaki ilişkisini gösteren Grafik 4.10, veri çıktısı olarak elde edilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4.10. Araştırma Konusu Odağında Yayımlanan Bilimsel Makalelere İlişkin Ülkelerin Yıllık Verimlilik Durumları (2019-2023)

Araştırma konusuna odaklı makalelerin 2019-2023 yılları kapsamındaki ülkelerin ilişkisi çerçevesinde tasarlanan ilgili soruya (P_{54}), cevap niteliğindeki yanıtın (Y_{54}) elde edilmesi amacıyla Grafik 4.10 incelemeye alınmıştır.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı makalelerin 2019-2023 yılları kapsamında yayımlanmasındaki ilişkisi açısından ülkelerin, makale sayıları ve yıllık verimliliklerindeki eğilim durumlarına ilişkin yapılan tespitlerin sonuçları, aşağıda olduğu gibi belirtilebilir(Y_{54}):

Araştırma konusu odağındaki, bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasındaki ilişkisi açısından, toplam 5 ülke Grafik 4.10'da yer aldığı ve farklı renk de çizgilerde olduğu görülmektedir. İlgili grafik çizgileri; ülkelerin 2019-2023 yılları kapsamında araştırma konusundaki bilimsel makalelerin yayımlanmasındaki ilişkisi açısından, makale sayı durumlarını ve eğilimlerini göstermektedir.

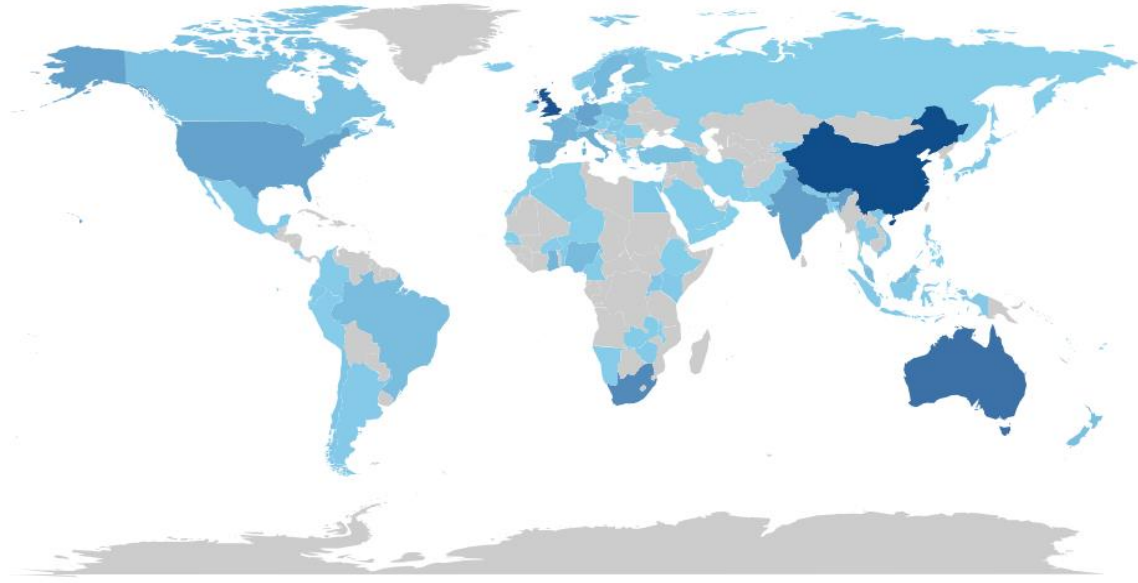
"Hindistan"nın (Yeşil çizgi) 2019'da 6, 2020'de (n=9), 2021'de 21, 2022'de 53 ve 2023'de 87, "Güney Afrika"nın (Mavi çizgi) 2019'da 16, 2020'de 45, 2021'de 73, 2022'de 110 ve 2023'de 131, "Çin"nin (Sarı çizgi) 2019'da 21, 2020'de 51, 2021'de 90, 2022'de 211 ve 2023'de 257, "İngiltere"nin (Pembe çizgi) 2019'da 56, 2020'de 104, 2021'de 149, 2022'de 202 ve 2023'de 245 ve "Avustralya"nın (Kırmızı çizgi) 2019'da 71, 2020'de 107, 2021'de 117, 2022'de 160 ve 2023'de 183 makale çalışmalarının yayımlanarak bilim dünyasına kazandırılmasında destek verdiği tespit edilmiştir.

"Hindistan" (Yeşil çizgi), "Güney Afrika" (Mavi çizgi), "Çin" (Açık yeşil), "İngiltere" (Pembe çizgi), "Avustralya" (Kırmızı çizgi) ülkelerinin grafiklerinin yıl bazında (2019-2023) yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Araştırma konusu odağındaki bilimsel makalelerin yayımlanmasına destek veren ve grafikte yer alan bütün ülkeler ilerleyen yıllarda da yükselme eğiliminde olacağı düşünülmektedir.

"2019" (n=71) ve "2020" yılı açısından (n=107) "Avustralya" ülkesinin, "2021" yılı açısından (n=149) "İngiltere" ülkesinin, "2022" (n=211) ve "2023" yılı açısından (n=257) "Çin" ülkesinin ön planda olduğu tespit edilmiştir. "Çin", araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmaları üretim dağılımı anlamında en ön sırada yer aldığı dikkat

çekmektedir. Bu tespit ve düşüncelerden hareketle; “Çin”in, ilerleyen yıllarda da araştırma konusu odağında bilimsel makale çalışmalarının bilim dünyasına kazandırılması konusunda ön planda yer alacağı değerlendirilmektedir.

Yukarıdaki analizlere ilaveten, araştırma konusu odağındaki bilimsel makalelerin belirlenen eşik değerleri (2023 yılı) kapsamında, dünya ülkeleri açısından üretim dağılım durumu tespit edilmiştir. Bu tespitler ışığında, ilgili istatistiksel analiz programı veri temelinden elde edilen dünya haritası aşağıda Resim 4.8’de sunulmuştur.

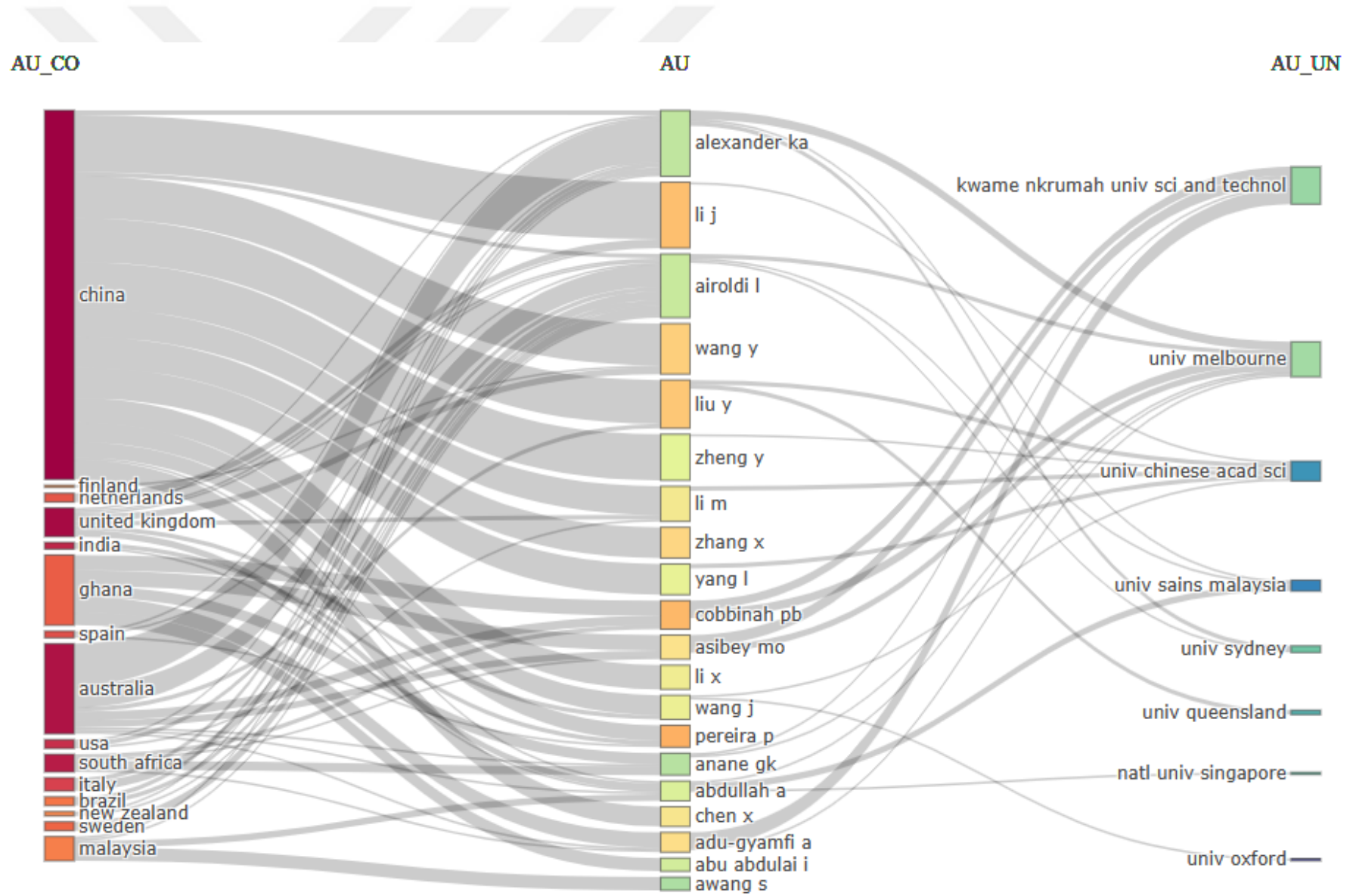

Resim 4.8. İlgili Makalelerin Üretim ve Yayımlanmasında Dünya Ülkelerin Yıllık Üretim Dağılımı (2023)

Resim 4.8’de yer alan ülkelerin renklerindeki koyuluk veya açıklıklar; araştırma konusu odağında yayımlanan, bilimsel makale çalışmalarının 2023 yılındaki sayısını, diğer bir ifadeyle ilgili dünya ülkelerinin üretim dağıtımını göstermektedir. Harita üzerindeki ülke sınır renklerinin daha koyu olması (parlak) daha fazla bilimsel makale sayısına, daha açık olması ise, daha az bilimsel makale çalışma sayısı ile ilişkili olduğunu yansıtmaktadır.

Resim 4.8’deki Dünya haritası üzerinde yapılan incelemede; araştırma konusu odağında “2023” yılı kapsamında yayımlanan bilimsel makale çalışmalarının üretimine %20,89 ile “Çin” 1. sırada, %19,92 ile “İngiltere” 2. sırada, %14,88 ile “Avustralya” 3. sırada, %10,65 ile “Güney Afrika” 4. sırada, %7,07 ile “Hindistan” 5. sırada, %6,75 ile “ABD” 6. sırada, %6,50 ile “Almanya” 7. sırada, %4,88 ile “İtalya” 8. sırada, %4,39 ile “Fransa” 9. sırada ve %4,07 “İspanya” 10. sırada yer aldığı tespit edilmiştir(Y₅₄).

Araştırma konusu odağında, bilimsel makale çalışmaları yaparak, bilim dünyasına kazandırılmasında öne çıkan yazarlar ile çalışmaların yayımlanması konusunda ülke ve üniversitelerle olan ilişki ağının (bağlantı) tespit edilmesi bağlamında, BibTeX veri seti Bibliyometrix R istatistiksel analiz programında belirlenen eşik değer (öne çıkan ilk 20 yazar/bilim insanı) kapsamında test edilmiştir. Test neticesinde; yazar, ülke ve üniversitelerin arasındaki bağ ilişkini (bağlantı) ortaya koyan üç alan grafiği, ilgili istatistiksel analiz programından veri çıktısı olarak elde edilmiştir. Yazar, ülke ve üniversite bağlantı ağını gösteren Grafik 4.11 aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4.11. Yazarların Bağlantılı Olduğu Üniversite ve Ülkeler Arasındaki Bilimsel Ağ İlişkisi Üç Alan Grafiği

Araştırmanın amaçları ve belirlenen bilimsel bileşenler doğrultusunda yazar, üniversite ve ülkeler kapsamında oluşturulan ilgili soruya (P₅₅), cevap niteliğindeki yanıtın (Y₅₄) elde edilebilmesi maksadıyla Grafik 4.11 incelemeye alınmıştır.

Araştırma konusu odağında bilimsel çalışmalarıyla öne çıkan yazarlar (ortada), bilimsel makalelerle ilişkili üniversiteler (sağ) ve ülkeler (sol) arasındaki ağ bağlantısı Grafik 4.11’de gösterilmektedir.

Belirlenen akademik bileşenler kapsamında, araştırma konusundaki makaleleri ile öne çıkan ilk on yazarlar ile ilgili çalışmaların yayımlanmasında üniversite ve ülke arasındaki bağlantı (ilişki) durumuna yönelik yapılan tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir(Y₅₅):

“**Alexander K.A.**” üniversite ile bağ ilişkisi (Giden akış sayısı=3) ve ilgili üniversitelerin “*Melbourne Üniversitesi*” (n=4), “*Sidney Üniversitesi*” (n=2) ve “*Malezya Üniversitesi*” (n=1) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacının, ülke ile bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=9) ve ilgili ülkelerin “*Çin*” (n=2), “*Avustralya*” (n=19), “*Malezya*” (n=1), “*İngiltere*” (n=1), “*İspanya*” (n=1), “*ABD*” (n=1), “*İtalya*” (n=2), “*Brezilya*” (n=2) ve “*Yeni Zelanda*” (n=1) olduğu tespit edilmiştir.

“**Li J.**” üniversite ile bağ ilişkisi (Giden akış sayısı=1) ve ilgili üniversitenin “*Çin Bilimler Akademisi Üniversitesi*” (n=1) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacının, ülke ile bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=3) ve ilgili ülkelerin “*Çin*” (n=26), “*Hollanda*” (n=3) ve “*İngiltere*” (n=1) olduğu tespit edilmiştir.

“**Airolidi I.**” üniversite ile bağ ilişkisi (Giden akış sayısı=3) ve ilgili üniversitelerin “*Melbourne Üniversitesi*” (n=2), “*Sidney Üniversitesi*” (n=1) ve “*Malezya Üniversitesi*” (n=1) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacının, ülke ile bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=11) ve ilgili ülkelerin “*Çin*” (n=2), “*Hollanda*” (n=1), “*İngiltere*” (n=1), “*İspanya*” (n=1), “*Avustralya*” (n=10), “*ABD*” (n=2), “*İtalya*” (n=4), “*Brezilya*” (n=2), “*Yeni Zelanda*” (n=1), “*İsveç*” (n=4) ve “*Malezya*” (n=1) olduğu tespit edilmiştir.

“**Wang Y.**” ilgili grafikte yer alan sekiz üniversite ile her hani bir bağ ilişkisinin (Giden akış sayısı=0) olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmacının, ülke ile bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=3) ve ilgili ülkelerin “*Çin*” (n=19), “*İngiltere*” (n=3) ve “*Finlandiya*” (n=1) olduğu tespit edilmiştir.

“**Liu Y.**” üniversite ile bağ ilişkisi (Giden akış sayısı=2) ve ilgili üniversitelerin “*Çin Bilimler Akademisi Üniversitesi*” (n=2), “*Queensland Üniversitesi*” (n=2) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacının, ülke ile bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=2) ve ilgili ülkelerin “*Çin*” (n=20) ve “*Avustralya*” (n=2) olduğu tespit edilmiştir.

“**Zheng Y.**” üniversite ile bağ ilişkisi (Giden akış sayısı=1) ve ilgili üniversitenin “*Çin Bilimler Akademisi Üniversitesi*” (n=1) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacının, ülke ile bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=1) ve ilgili ülkenin “*Çin*” (n=21) olduğu tespit edilmiştir.

“**Li M.**” üniversite ile bağ ilişkisi (Giden akış sayısı=1) ve ilgili üniversitenin “*Çin Bilimler Akademisi Üniversitesi*” (n=2) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacının, ülke ile bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=3) ve ilgili ülkelerin “*Çin*” (n=13), “*İngiltere*” (n=2) ve “*ABD*” (n=1) olduğu tespit edilmiştir.

“Zhang X.” ilgili grafikte yer alan sekiz üniversite ile her hani bir bağ ilişkisinin (Giden akış sayısı=0) olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmacının, ülke ile bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=1) ve ilgili ülkenin “Çin” (n=14), olduğu tespit edilmiştir.

“Yang I.” üniversite ile bağ ilişkisi (Giden akış sayısı=1) ve ilgili üniversitenin “Çin Bilimler Akademi Üniversitesi” (n=2) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacının, ülke ile bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=1) ve ilgili ülkenin “Çin” (n=14), olduğu tespit edilmiştir.

“Cobbinah P.B.” üniversite ile bağ ilişkisi (Giden akış sayısı=2) ve ilgili üniversitelerin “Melbourne Üniversitesi” (n=4) ve “Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi” (n=4) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacının, ülke ile bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=3) ve ilgili ülkelerin “Gana” (n=7), “Avustralya” (n=4) ve “Güney Afrika” (n=2) olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda yapılan tespitler göz önüne alındığında; araştırma konusu odağında İngilizce dilinde yayımlanan bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasında öne çıkan ülkelerin “Çin”, “Gana”, “Avusturalya”, “İngiltere” ve “Malezya” üniversitelerin ise “Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”, “Melbourne Üniversitesi”, “Çin Bilimler Akademi Üniversitesi”, “Malezya Üniversitesi” ve “Sidney Üniversitesi” olduğu tespit edilmiştir.

4.9.2.4. Ortak Kelime Bağlamında Anahtar Kelimeler Analizi

Araştırma konusuna odaklı, literatüre kazandırılmış bilimsel makalelerde kullanılan anahtar kelimelerin kullanım (tekrarlanma) sayıları ve toplam bağlantı güç değerlerini açısından, ortak kelimeler kapsamında tasarlanan soru parametrelerine (P₅₆, P₅₇, P₅₈, P₅₉, P₆₀, P₆₁, P₆₂, P₆₃ ve P₆₄), cevap niteliğindeki yanıtların (Y₅₆, Y₅₇, Y₅₈, Y₅₉, Y₆₀, Y₆₁, Y₆₂, Y₆₃ ve Y₆₄) elde edilmesine ilişkin test ve analizler, VOSviewer ve Bibliyometrix R istatistiksel analiz programı gerçekleştirilmiştir.

Araştırma konusu, “Rekreasyonel Hizmetler ve Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” üzerine odaklı makalelerin kavramsal yapılarındaki evrimsel örgüsünü ortaya koymak amacıyla, RIS ve BibTeX veri seti kullanılmıştır. VOSviewer istatistiksel analiz programına RIS veri setinin tanıtımı yapılmıştır. İlgili veri seti; ortak kelime bağlamında, yazar anahtar kelimeler arası bağ ilişkilerine dönük test ve bibliyometrik analizlerin gerçekleştirilebilmesine ilişkin, analiz programı temelinde yer alan eşik değerler üzerinde seçimler yapılmıştır. Eşik değer seçim uygulamaları:

- ✓ Analiz türü : Ortak kelime,
- ✓ Analiz birimi : Anahtar kelimeler,
- ✓ Sayım metodu : Tam sayım metodu,
- ✓ Bir yazar anahtar kelimenin minimum kullanım sayısı : 2

sayı değerleri çerçevesinde belirlenerek, veri seti RIS test edilmiştir.

Ortak kelime bağlamında, yazar anahtar kelimeler kapsamında oluşturulan sorulara (P₅₆ ve P₅₇), cevap niteliğindeki yanıtların (Y₅₆ ve Y₅₇) elde edilmesi maksadıyla, ilgili veri seti üzerinde gerçekleştirilen test çıktıları üzerinde incelemeler yapılmıştır. İnceleme neticesinde; araştırma konusu odağında yayımlanan bilimsel makalelerde kullanılan toplam 3174 anahtar kelimeden (Y₅₆), 588 anahtar kelimenin eşik değerleri karşıladığı tespit edilmiştir(Y₅₇). Bu tespit üzerine, anahtar kelimelerin 588 kullanım sayıları ve toplam bağlantı güç değerlerini yansıtan, doğrulama tablosu (Verif selected keyword) analiz programından veri çıktısı olarak elde edilmiştir. Bu bağlamda; araştırmaya konu

çalışmalarda, toplam bağlantı güç değerleri ve kullanım sayıları açısından ilk yirmide yer alan yazar anahtar kelimeler, aşağıda olduğu gibi Tablo 4.15’de sunulmuştur.

Tablo 4.15. Ortak Kelime Bağlamında Anahtar Kelimelerin Kullanım ve Bağlantı Güç Değerleri Açısından Etkinlik Durumu (Anahtar Kelime Kapsamında)

Ortak Kullanım Dağılım Durumu			Toplam Bağlantı Güç Durumu		
SN	Yazar Anahtar Kelime	n	SN	Yazar Anahtar Kelime	n
R ₁	Şehirleşme	162	S ₁	Şehirleşme	590
R ₂	Şehir	77	S ₂	Şehir	437
R ₃	İklim-Değişikliği	58	S ₃	Kentleşme	435
R ₄	Ekosistem Hizmetleri	51	S ₄	Ekosistem Hizmetleri	434
R ₅	Etki	50	S ₅	İklim-Değişikliği	367
R ₆	Yönetim	39	S ₆	Etki	348
R ₇	Kent	34	S ₇	Yönetim	277
R ₈	Biyoçeşitlilik	26	S ₈	Kent	252
R ₉	Sağlık	23	S ₉	Biyoçeşitlilik	205
R ₁₀	Büyüme	22	S ₁₀	Sağlık	174
R ₁₁	Arazi Kullanımı	21	S ₁₁	Arazi Kullanımı	165
R ₁₂	Koruma	19	S ₁₂	Koruma	145
R ₁₃	Yönetim	18	S ₁₃	Büyüme	142
R ₁₄	Desenler	17	S ₁₄	Zorluklar	140
R ₁₅	Zorluklar	16	S ₁₅	Yönetim	135
R ₁₆	Kentsel Planlama	16	S ₁₆	Altyapı	118
R ₁₇	Altyapı	13	S ₁₇	Kentsel Planlama	116
R ₁₈	Taslak	13	S ₁₈	Desenler	109
R ₁₉	Çin	13	S ₁₉	Yararlara	109
R ₂₀	Göstergeler	13	S ₂₀	Taslak	103

SN= Sıra no; R ve S=Sıra sembolü; n= Anahtar kelimenin kullanımı ve toplam bağlantı güç değeri

Yukarıda sunulan Tablo 4.15’deki veriler doğrultusunda, ilgili analiz programı veri tabanından ortak kelime bağlamında yazar anahtar kelimelerinin kullanım sayıları ve toplam bağlantı güç değerlerini işaret eden, bilimsel ağ haritaları (dairesel/solda ve çerçeve/sağda) ve yoğunluk haritası (Ortada) veri çıktısı olarak elde edilmiş ve aşağıda olduğu gibi Resim 4.9’da sunulmuştur.

Ortak kelime bağlamında, anahtar kelimeler arası toplam bağlantı güç değerleri ve kullanım sayıları açısından tasarlanan ilgili sorulara (P_{58} ve P_{59}), cevap niteliğindeki yanıtların (Y_{58} ve Y_{59}) elde edilmesi amacıyla Resim 4.9 incelemeye alınmıştır. Bu bağlamda, incelemede yapılan tespitler aşağıda belirtilmiştir.

Resim 4.9'daki bilimsel ağ haritasında; anahtar kelimelerin birlikte oluşturduğu anahtar kelimeler küme (farklı renklerde) sayısının 16, toplam anahtar kelime sayısı 588, anahtar kelimeler arasındaki bağlantı (Links) sayısının 7268 ve anahtar kelimelerin toplam bağlantı güç (Total Link Strength) değerinin ise 8594 olduğu tespit edilmiştir.

Resim 4.9'daki bilimsel ağ haritalarında; **araştırma konusu odaklı bilimsel makalelerde kullanılan anahtar kelimelerin birlikte oluşturduğu anahtar kelime kümeleri (n=16) incelemeye alınmıştır.** Küme 1'de (Kırmızı) toplam anahtar kelime sayısı 70, küme 2'de (Yeşil) toplam anahtar kelime sayısı 65, küme 3'te (Koyu mavi) toplam anahtar kelime sayısı 63, küme 4'te (Açık yeşil) toplam anahtar kelime sayısı 51, küme 5'te (Mor) toplam anahtar kelime sayısı 46, küme 6'da (Turkuaz) toplam anahtar kelime sayısı 42, küme 7'de (Metalik turuncu) toplam anahtar kelime sayısı 41, küme 8'de (Koyu kahverengi) toplam anahtar kelime sayısı 41, küme 9'da (Açık pembe) toplam anahtar kelime sayısı 29, küme 10'da (Pembe) toplam anahtar kelime sayısı 24, küme 11'de (Fosforlu yeşil) toplam anahtar kelime sayısı 24, küme 12'de (Buz yeşili) toplam anahtar kelime sayısı 22, küme 13'te (Fosforlu sarı) toplam anahtar kelime sayısı 21, küme 14'te (Şeffaf mor) toplam anahtar kelime sayısı 20, küme 15'te (Krom) toplam anahtar kelime sayısı 19, ve küme 16'da (Pastel sarı) toplam anahtar kelime sayısının ise 10 olduğu tespit edilmiştir. Ortak kelime bağlamında, yazarların araştırma konusunda yayımlanmış oldukları bilimsel makale çalışmalarında ilgili anahtar kelime kümelerinde toplam anahtar kelime sayısının 588 olduğu tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, ilgili soru parametrelerine karşılık gelen yanıtlar aşağıda olduğu gibi sıralanabilir:

Araştırma konusuna odaklı yayımlanmış ve eşik değerleri karşılayan makalelerde ortak kullanımıyla öne çıkan ilk yirmi anahtar kelimeden; “Şehirleşme”nin (R_1) ortak kullanımı 162, “Şehir”in (R_2) ortak kullanımı 77, “İklim-Değişikliği”nin (R_3) ortak kullanımı 58, “Ekosistem Hizmetler”in (R_4) ortak kullanımı 51, “Etki”nin (R_5) ortak kullanımı 50, “Yönetim”in (R_6) ortak kullanımı 39, “Kent”in (R_7) ortak kullanımı 34, “Biyçeşitlilik”in (R_8) ortak kullanımı 26, “Sağlık”ın (R_9) ortak kullanımı 23, “Büyüme”nin (R_{10}) ortak kullanımı 22, “Arazi Kullanımı”nın (R_{11}) ortak kullanımı 21, “Koruma”nın (R_{12}) ortak kullanımı 19, “Yönetim”in (R_{13}) ortak kullanımı 18, “Desenler”in (R_{14}) ortak kullanımı 17, “Zorluklar”ın (R_{15}) ortak kullanımı 16, “Kentsel Planlama”nın (R_{16}) ortak kullanımı 16, “Altyapı”nın (R_{17}) ortak kullanımı 13, “Taslak”ın (R_{18}) ortak kullanımı 13, “Çin”in (R_{19}) ortak kullanımı 13 ve “Gösterge”nin (R_{20}) ortak kullanımının ise 13 olduğu tespit edilmiştir(Y_{58}).

Araştırma konusuna odaklı yayımlanmış ve eşik değerleri karşılayan makalelerde ortak kullanımı ve toplam bağlantı gücü ile öne çıkan ilk yirmi anahtar kelime; “Şehirleşme” (S_1) toplam bağlantı güç değeri 590, “Şehir”in (S_2) toplam bağlantı güç değeri 437, “Kentleşme”nin (S_3) toplam bağlantı güç değeri 435, “Ekosistem Hizmetleri”in (R_4) toplam bağlantı güç değeri 434, “İklim-Değişikliği”nin (S_5) toplam bağlantı güç değeri 367, “Etki”nin (S_6) toplam bağlantı güç değeri 348, “Yönetim”in (S_7) toplam bağlantı güç değeri 277, “Kent”in (S_8) toplam bağlantı güç değeri 252, “Biyçeşitlilik”in (S_9) toplam bağlantı güç değeri 205, “Sağlık”ın (S_{10}) toplam bağlantı güç değeri 174, “Arazi Kullanımı”nın (S_{11}) toplam bağlantı güç değeri 165, “Koruma”nın (S_{12}) toplam bağlantı güç değeri 145, “Büyüme”nin (S_{13}) toplam bağlantı güç değeri 142, “Zorluklar”ın (S_{14}) toplam bağlantı güç

değeri 140, “Yönetim”in (S₁₅) toplam bağlantı güç değeri 135, “Altyapı”nın (S₁₆) toplam bağlantı güç değeri 118, “Kentsel Planlama”nın (S₁₇) toplam bağlantı güç değeri 116, “Desenler”in (S₁₈) toplam bağlantı güç değeri 109, “Faydalar”ın (S₁₉) toplam bağlantı güç değeri 109 ve “Taslak”ın (S₂₀) toplam bağlantı güç değerinin ise 103 olduğu tespit edilmiştir(Y₅₉).

Araştırma konusuna odaklı yayımlanmış ve eşik değerleri karşılayan makalelerde en çok ortak kullanılabildiği ile öne çıkan ilk beş anahtar kelimenin en çok bağ ilişkisi kurduğu ilk beş anahtar kelime Resim 4.9’a göre tespit edilmiştir. Yapılan tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir(Y₆₀):

“Şehirleşme”nin (R₁), bağ ilişkisi 559, ortak kullanım sayısı 162 ve toplam bağlantı güç değerinin 590 olduğu tespit edilmiştir. İlgili anahtar kelimenin, en çok bağ ilişkisi kurduğu ilk beş anahtar kelimenin “Kentsel” (n=9), “İklim-Değişikliği” (n=9), “Biyçeşitlilik”, “Şehir” (n=9) ve “Ekosistem Hizmetleri” (n=8) olduğu tespit edilmiştir.

“Şehir”in (R₂), bağ ilişkisi 313, ortak kullanım sayısı 77 ve toplam bağlantı güç değerinin 437 olduğu tespit edilmiştir. İlgili anahtar kelimenin, en çok bağ ilişkisi kurduğu ilk beş anahtar kelimenin “Şehirleşme” (n=7), “Kentleşme” (n=6), “Kentsel” (n=5), “Büyüme” (n=5) ve “Kayıt dışılık” (n=4) olduğu tespit edilmiştir.

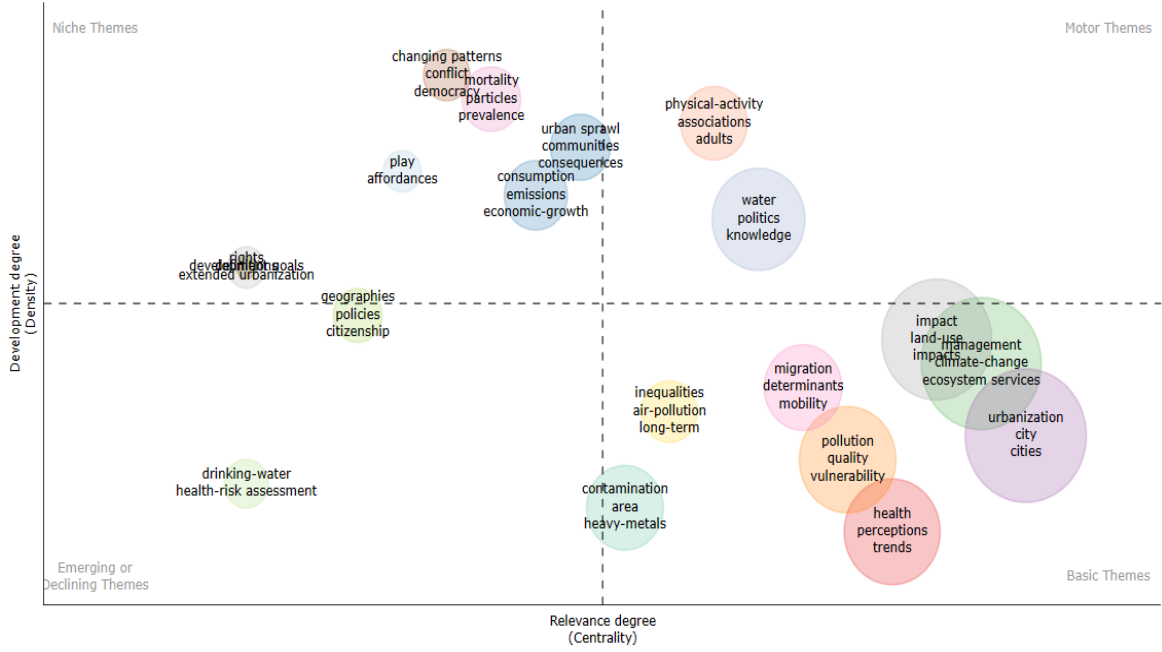
“İklim-Değişikliği”nin (R₃), bağ ilişkisi 228, ortak kullanım sayısı 58 ve toplam bağlantı güç değerinin 367 olduğu tespit edilmiştir. İlgili anahtar kelimenin, en çok bağ ilişkisi kurduğu ilk beş anahtar kelimenin “Kentleşme” (n=9), “Yönetim” (n=8), “Ekosistem Hizmetleri” (n=7), “Etki” (n=6) ve “Güvenlik Açığı” (n=5) olduğu tespit edilmiştir.

“Ekosistem Hizmetleri”nin (R₄), bağ ilişkisi 277, ortak kullanım sayısı 51 ve toplam bağlantı güç değerinin 434 olduğu tespit edilmiştir. İlgili anahtar kelimenin, en çok bağ ilişkisi kurduğu ilk beş anahtar kelimenin “Kentleşme” (n=8), “Biyçeşitlilik” (n=7), “İklim Değişikliği” (n=7), “Yönetim” (n=7) ve “Arazi Kullanımı” (n=5) olduğu tespit edilmiştir.

“Etki”nin (R₅), bağ ilişkisi 261, ortak kullanım sayısı 50 ve toplam bağlantı güç değerinin 348 olduğu tespit edilmiştir. İlgili anahtar kelimenin, en çok bağ ilişkisi kurduğu ilk beş anahtar kelimenin “Kentleşme” (n=7), “İklim-Değişikliği” (n=6), “Büyüme” (n=5), “Arazi-Kullanımı” (n=4) ve “Şehir” (n=4) olduğu tespit edilmiştir.

Resim 4.9’da ortada yer alan ortak kelime bağlamında, anahtar kelimeler yoğunluk haritası (16 küme) incelemeye alınmıştır. İlgili yoğunluk haritası üzerinde yapılan incelemede; belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, “Rekreasyonel Hizmetler ve Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusuna odaklı uluslararası literatüre kazandırılan bilimsel çalışmalarda “şehirleşme/kentleşme”, “şehir”, “yönetim”, “taslak” ve “stratejiler” anahtar kelimelerin daha net ve belirgin olduğu gibi, ilgili bölgelerde kırmızı rengin daha fazla yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda, tespit edilen anahtar kelimelerin kullanımın yoğun olduğu görülmektedir. Ayrıca kullanılan diğer anahtar kelimelerin ilgili anahtar kelimeler ile birlikte daha fazla kullanıldığı (etrafında yoğunlaştığı) değerlendirilmektedir.

Araştırma konusu odağındaki, bilimsel makale çalışmalarında kullanımına yer verilen anahtar kelimeler üzerinde gerçekleştirilen tespitlere paralel olarak, Bibliyometrix R istatistiksel analiz programında belirlenen eşik değerler (öne çıkan ilk 250 anahtar kelime/ Keywords plus) kapsamında BibTeX veri seti test edilmiştir. Test neticesinde; yazarların, ortak kullanımına bağlı anahtar kelimelerin (Author Keyword), tematik haritasına (Thematic Map) ulaşılmış ve aşağıda Resim 4.10’da sunulmuştur.

Resim 4.10. İlgili Bilimsel Makale Çalışmalarında Kullanılan Anahtar Kelime ve Ortak Kullanım Sayılarına Bağlı Tematik Harita

Resim 4.10'daki Tematik harita üzerinde yer alan, anahtar kelimeler incelemeye alınmıştır. Yapılan incelemede; açık yeşil kümede “Yönetim”, “İklim-Değişikliği”, “Ekosistem Hizmetleri”, gri renkli kümede “Etki”, “Arazi-Kullanımı”, “Etkiler”, açık mor kümede “kentleşme”, “Şehir”, “Şehirler” vb. birçok anahtar kelimenin özellikle sağ tarafta toplandığı görülmektedir.

Farklı renklerdeki ilgili dairesel kümeler farklı anahtar kelimeleri, büyüklüğü ise anahtar kelimelerin miktarı ve kullanım sayısını işaret etmektedir. Aynı zamanda tespitleri yapılan ilgili anahtar kelimeler, Tablo 4.15’de yer alan anahtar kelimeler ile paralellik göstermektedir.

Resim 4.10’daki tematik haritada, görünenden çok daha fazla anahtar kelime yer almaktadır. Bu bağlamda; belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerde ortak kullanımların sayıları açısından, belirlenen eşik değerler (önde gelen ilk 100 anahtar kelime) kapsamında ön planda yer alan anahtar kelimelere ait kelime bulutu (Word Cloud) Bibliyometrix R istatistiksel analiz programından elde edilerek aşağıda Resim 4.11’de sunulmuştur.

Tablo 4.16. Ortak Kelime Bağlamında Anahtar Kelimelerin En Az Kullanım ve Bağlantı Güç Değerleri Açısından Etkinlik Durumu

En Az Ortak Kullanım ve Toplam Bağlantı Güç Durumu			
SN	Yazar Anahtar Kelime	n_1	n_2
Ş ₁	Parçacıklar	2	6
Ş ₂	Plastik Kirliliği	2	6
Ş ₃	Yansımalar	2	6
Ş ₄	Yönetmelik	2	6
Ş ₅	Arz ve Talep	2	6
Ş ₆	Atık Su	2	6
Ş ₇	Sanayileşme	2	6
Ş ₈	Örnek Olay	2	5
Ş ₉	Sivil Toplum	2	5
Ş ₁₀	Topluluk Katılımı	2	5
Ş ₁₁	Randomize Kontrollü Çalışma	2	5
Ş ₁₂	Kentsel Göller	2	4
Ş ₁₃	Asya	2	4
Ş ₁₄	Karşı Kentleşme	2	4
Ş ₁₅	Tanımlar	2	4
Ş ₁₆	Seller	2	4
Ş ₁₇	Yerel Yönetimler	2	4
Ş ₁₈	Çevresel Kentleşme	2	3
Ş ₁₉	Tahmin	2	2
Ş ₂₀	Kaldırma	2	2

SN= Sıra no; S=Sıra sembolü; n_1 = Anahtar kelimenin kullanım sayısının; n_2 =Toplam bağlantı güç değeri

Ortak kelimeler bağlamında, anahtar kelimeler arasında en az ortak kullanımlarına ilişkin tasarlanan ilgili soruya (P₆₁), cevap niteliğindeki yanıtın (Y₆₁) elde edilmesi amacıyla Tablo 4.16 incelemeye alınmıştır.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış ve eşik değerleri karşılayan makalelerde en az ortak kullanımlarını ile geri planda kalan ilk yirmi anahtar kelime, ortak kullanım sayıları ve toplam bağlantı güç değerleri Tablo 4.16'ya göre tespit edilmiş ve aşağıda belirtilebilir(Y₆₁):

“Parçacıklar”(Ş₁), “Plastik Kirliliği”(Ş₂), “Yansımalar”(Ş₃), “Yönetmelik”(Ş₄), “Arz ve Talep”(Ş₅), “Atık Su”(Ş₆) ve “Sanayileşme”(Ş₇) anahtar kelimelerin ortak kullanım sayılarının ($n_1=2$) ve toplam bağlantı güç değerlerinin ise ($n_2=6$), “Örnek Olay”(Ş₈), “Sivil Toplum”(Ş₉), “Topluluk Katılımı”(Ş₁₀) ve “Randomize Kontrollü Çalışma”(Ş₁₁) anahtar kelimelerin ortak kullanım sayılarının ($n_1=2$) ve toplam bağlantı güç değerlerinin ise ($n_2=5$), “Kentsel Göller”(Ş₁₂), “Asya”(Ş₁₃), “Karşı Kentleşme”(Ş₁₄), “Tanımlar”(Ş₁₅), “Seller”(Ş₁₆) ve “Yerel Yönetimler”(Ş₁₇) anahtar kelimelerin ortak kullanım sayılarının ($n_1=2$) ve toplam bağlantı güç değerlerinin ise ($n_2=4$), “Çevresel Kentleşme”(Ş₁₈) anahtar kelimesinin ortak kullanım sayısı ($n_1=2$) ve toplam bağlantı güç değerlerinin ise ($n_2=3$), “Tahmin”(Ş₁₉) ve “Kaldırma”(Ş₂₀) anahtar kelimelerin ortak kullanım sayılarının ($n_1=2$) ve toplam bağlantı güç değerlerinin ise ($n_2=2$) olduğu tespit edilmiştir(Y₆₁).

Araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmaların özetinde (Abstract), ortak kullanımına yazarlar tarafından yer verilen ortak kelimelerin, analitik verilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda; Bibliyometrix R istatistiksel analiz programında BibTeX veri seti, ilgili bilimsel makale çalışmaların özeti (Abstract) kapsamında test edilmiştir. Test neticesinde, öne çıkan ilk yirmi ortak kelimelerin kullanımlarını işaret eden analitik verilerine ulaşılmış ve aşağıda Tablo 4.17’de sunulmuştur.

Tablo 4.17. İlgili Bilimsel Çalışmaların Özet Bölümünde Kullanılan Ortak Kelime ve Kullanım Sayı Durumları

Ortak Kelimeler ve Kullanım Durumu		
SN	Ortak Kelimler (Abstract)	n
T ₁	Ekosistem Hizmetleri	62
T ₂	Hızlı Kentleşme	60
T ₃	İklim Değişikliği	48
T ₄	Arazi Örtüsü	34
T ₅	İnsan Aktiviteleri	33
T ₆	Sürdürülebilir Kalkınma	31
T ₇	Kentsel Gelişim	27
T ₈	Kentsel Planlama	26
T ₉	Su Kalitesi	21
T ₁₀	Antropojenik Faaliyetler	20
T ₁₁	Güney Afrika	20
T ₁₂	Ekonomik Büyüme	18
T ₁₃	Nüfus Artışı	18
T ₁₄	Kentsel Gelişme	17
T ₁₅	Kentsel Yeşil	17
T ₁₆	Yarı-Yapılandırılmış Görüşmeler	16
T ₁₇	Ekonomik Kalkınma	15
T ₁₈	Hizmet Sunumu	15
T ₁₉	Uzaktan Algılama	15
T ₂₀	Doğal Kaynaklar	14

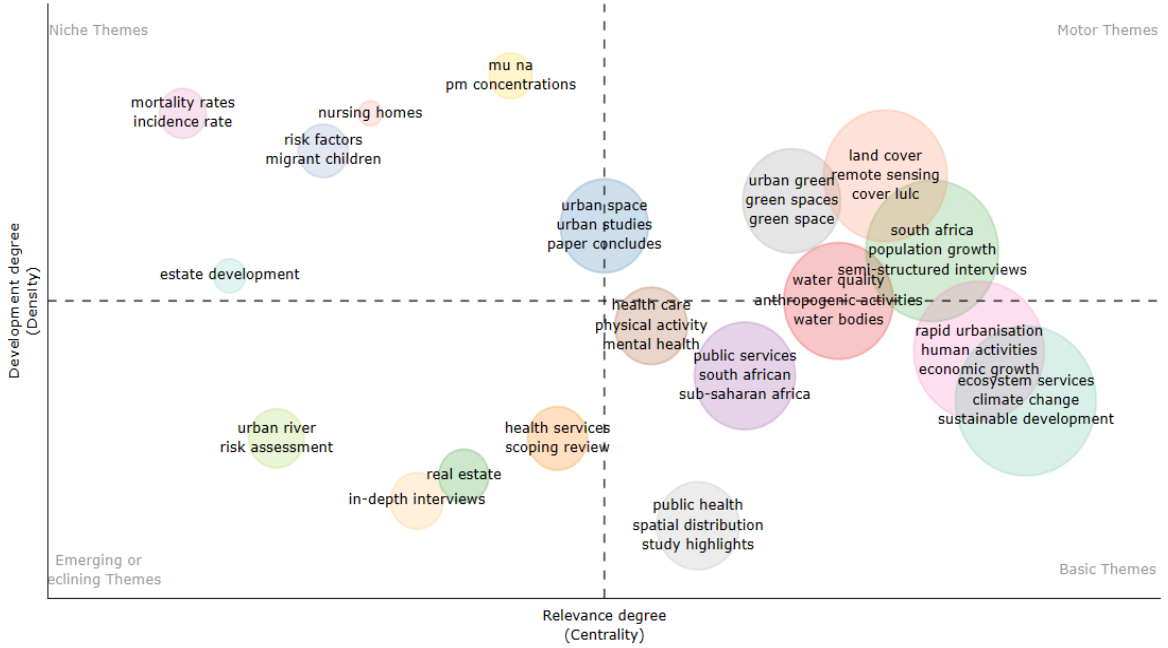
SN= Sıra no; T=Sıra sembolü; n= Ortak kelime kullanım sayısı

Araştırmaya konu ilgili bilimsel makale çalışmalarının özet bölümünde kullanımına yer verilen, ortak kelimeler kapsamında tasarlanan ilgili soruya (P₆₂), cevap niteliğindeki yanıtın (Y₆₂) elde edilmesi amacıyla Tablo 4.17 incelemeye alınmıştır.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusundaki makalelerin özeti bölümünde kullanımı ile öne çıkan ilk on kelime ve ortak kullanım sayısı Tablo 4.17'e göre tespit edilmiştir. Yapılan tespitler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir.

İlgili makale çalışmaların özet bölümünde, yazarlar tarafından ortak kullanımına yer verilmesiyle öne çıkan, ilk yirmi ortak kelimeler (n=20) Tablo 4.17'de görülmektedir. Bu bağlamda; “*Ekosistem Hizmetleri*” (T₁) kullanım sayısı 62, “*Hızlı Kentleşme*” (T₂) kullanım sayısı 60, “*İklim Değişikliği*” (T₃) kullanım sayısı 48, “*Arazi Örtüsü*” (T₄) kullanım sayısı 34, “*İnsan Aktiviteleri*” (T₅) kullanım sayısı 33, “*Sürdürülebilir Kalkınma*” (T₆) kullanım sayısı 31, “*Kentsel Gelişim*” (T₇) kullanım sayısı 27, “*Kentsel Planlama*” (T₈) kullanım sayısı 26, “*Su Kalitesi*” (T₉) kullanım sayısı 21 ve “*Antropojenik Faaliyetler*” (T₁₀) kullanım sayısı 20 olarak tespit edilmiştir(Y₆₂).

Yukarıdaki Tablo 4.17'ye bağlı olarak, ilgili makale çalışmalarının özet bölümünde kullanılan, ortak kelimelerinin tematik haritasını (Thematic Map) elde etmek amacıyla BibTex veri seti belirlenen eşik değerler (öne çıkan ilk 250 kelime) kapsamında, ilgili analiz programında test edilmiştir. Test neticesinde; ilgili bilimsel makale çalışmaların özeti kapsamında yer alan, ortak kelimelerin Tematik haritası elde edilmiş ve aşağıda Resim 4.12'de sunulmuştur.

Resim 4.12. İlgili Bilimsel Çalışmaların Özetlerinde Kullanılan Ortak Kelime ve Kullanım Sayılarına Bağlı Tematik Harita

Resim 4.12’de, ilgili bilimsel çalışmaların özeti (Abstract) kapsamındaki ortak kelimeler üzerinde yapılan incelemede; açık yeşil kümede “*Ekosistem Hizmetleri*”, “*İklim Değişikliği*” ve “*Sürdürülebilir Kalkınma*”, açık pembe renkli kümede “*Hızlı Kentleşme*”, “*İnsan Aktiviteleri*” ve “*Ekonomik Büyüme*”, açık kahverengi kümede “*Sağlık Hizmetleri*” “*Fiziksel Aktiviteler*” ve “*Ruh Sağlığı*”, açık mor renkli kümede “*Kamu Hizmeti*”, “*Güney Afrika*” ve “*Sahra Altı Afrika*”, koyu pembe kümede “*Su kalitesi*”, “*Antropojenik Faaliyetler*”, “*Su Kütleleri*” vb. birçok ortak kelimenin özellikle sağ tarafta toplandığı görülmektedir.

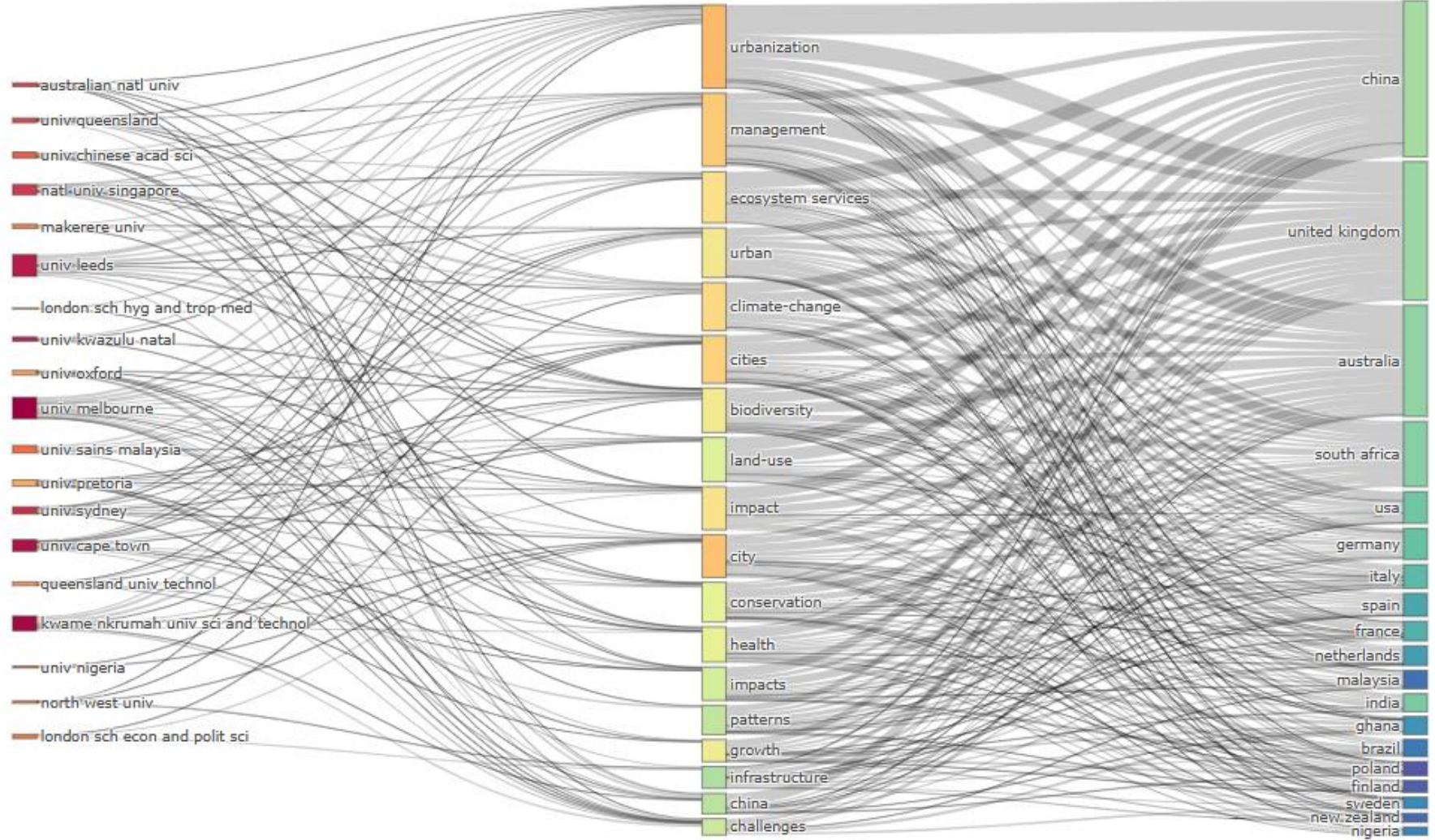
Aynı zamanda ilgili ortak kelimeler, Tablo 4.17’de yer alan ortak kelimeler ile paralellik göstermektedir. Farklı renklerdeki dairesel kümeler farklı ortak kelimeleri, büyüklüğü ise ortak kelimelerin çokluk ve kullanım sayısını göstermektedir. Aynı zamanda tespitleri yapılan ilgili ortak kelimeler, Tablo 4.17’de yer alan ortak kelimeler ile paralellik göstermektedir.

Resim 4.12’de tematik haritada mevcut görünenden daha fazla ortak kelime yer almaktadır. İlgili tematik haritada sadece ön planda olan ortak kelimelerden iki veya üç tanesi verilmektedir. Bu bağlamda; belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusuna odaklı yayımlanmış makalelerin özet (Abstract) bölümünde yer alan, ortak kelimelerin kullanım sayıları ve çokluğu yönünden belirlenen eşik değerler (önde gelen ilk 100 anahtar kelime) çerçevesinde ön planda yer alan ortak kelimelere ait kelime bulutu (Word Cloud) aşağıda Resim 4.13’te sunulmuştur

AU_UN

ID

AU_CO

Grafik 4.12. İlgili Makalelerde Öne Çıkan Anahtar Kelime Üniversite ve Ülkeler Arasındaki Bilimsel Ağ İlişkisi Üç Alan Grafiği

Ortak kelime bağlamında, yazar anahtar kelimeler kapsamında oluşturulan ilgili soruya (P₆₃), cevap niteliğindeki yanıtın (Y₆₃) elde edilebilmesi amacıyla Grafik 4.12 incelemeye alınmıştır. Araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmalarında öne çıkan anahtar kelimeler (Ortada), ilgili çalışmalara destek veren üniversiteler (Sol) ve ülkeler (Sağ) arasındaki ilişki ağı (Link) Grafik 4.12’de görülmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında, araştırma konusundaki makalelerde öne çıkan ilk beş anahtar kelimenin ilişkili (bağlantılı) olduğu ilk beş üniversite ve ülke ile bağlantısı ve makale sayısı Grafik 4.12’ye göre tespit edilmiştir. Yapılan tespitler aşağıda olduğu gibi sıralanabilir(Y₆₃):

“Kentleşme” anahtar kelimesinin üniversite ile toplam bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=13) olduğu gibi, en çok beş bağ ilişkisi olduğu üniversitelerin ise, *“Leeds Üniversitesi”* (n=11), *“Melbourne Üniversitesi”* (n=7), *“Çin Bilimleri Akademi Üniversitesi”* (n=4), *“Kwazulu Natal Üniversitesi”* (n=4), *“Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”* (n=4) olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda ilgili anahtar kelimenin toplam ülke ile bağ ilişkisinin (Giden akış sayısı=14) olduğu ve en çok beş bağ ilişkisi olduğu ülkelerin ise *“Çin”* (n=72), *“İngiltere”* (n=53), *“Avustralya”* (n=24) *“ABD”* (n=12) ve *“Hindistan”* (n=9) olduğu tespit edilmiştir.

“Yönetim” anahtar kelimesinin üniversite ile toplam bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=10) olduğu gibi, en çok beş bağ ilişkisi olduğu üniversitelerin, *“Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”* (n=7), *“Melbourne Üniversitesi”* (n=7), *“Leeds Üniversitesi”* (n=5), *“Malezya Üniversitesi”* (n=5), *“Singapur Ulusal Üniversitesi”* (n=3) olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda ilgili anahtar kelimenin ülke ile toplam bağ ilişkisinin (Giden akış sayısı=17) olduğu ve en çok beş bağ ilişkisi olduğu ülkelerin ise *“Çin”* (n=19), *“Avustralya”* (n=46), *“Güney Afrika”* (n=29), *“İngiltere”* (n=22) ve *“USA”* (n=9) olduğu tespit edilmiştir.

“Ekosistem Hizmetleri” anahtar kelimesinin üniversite ile toplam bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=6) olduğu gibi, en çok beş bağ ilişkisi olduğu üniversitelerin, *“Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”* (n=7), *“Melbourne Üniversitesi”* (n=7), *“Leeds Üniversitesi”* (n=5), *“Malezya Üniversitesi”* (n=5), *“Singapur Ulusal Üniversitesi”* (n=3) olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda ilgili anahtar kelimenin ülke ile toplam bağ ilişkisinin (Giden akış sayısı=15) olduğu ve en çok beş bağ ilişkisi olduğu ülkelerin ise, *“Çin”* (n=39), *“İngiltere”* (n=22), *“Güney Afrika”* (n=8), *“İtalya”* (n=8) ve *“İspanya”* (n=6) olduğu tespit edilmiştir.

“Kentsel” anahtar kelimesinin üniversite ile toplam bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=8) olduğu gibi, en çok beş bağ ilişkisi olduğu üniversitelerin, *“Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”* (n=7), *“Melbourne Üniversitesi”* (n=4), *“Queensland Teknoloji Üniversitesi”* (n=4), *“Malezya Üniversitesi”* (n=3), *“Cape Town Üniversitesi”* (n=2) olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda ilgili anahtar kelimenin ülke ile toplam bağ ilişkisinin (Giden akış sayısı=13) olduğu ve en çok beş bağ ilişkisi olduğu ülkelerin ise, *“Çin”* (n=20), *“Fransa”* (n=18), *“Hollanda”* (n=16), *“İngiltere”* (n=11), *“Avustralya”* (n=10) olduğu tespit edilmiştir.

“İklim-Değişikliği” anahtar kelimesinin üniversite ile toplam bağ ilişkisinin (Gelen akış sayısı=8) olduğu gibi, en çok beş bağ ilişkisi olduğu üniversitelerin, *“Singapur Ulusal Üniversitesi”* (n=8), *“Makerere Üniversitesi”* (n=4), *“Malezya Üniversitesi”* (n=4), *“Melbourne Üniversitesi”* (n=3), *“Avustralya Ulusal Üniversitesi”* (n=3) olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda ilgili anahtar kelimenin ülke ile toplam bağ ilişkisinin (Giden akış sayısı=12) olduğu ve en çok beş bağ ilişkisi olduğu ülkelerin ise, *“Çin”* (n=25), *“İngiltere”* (n=24), *“Avustralya”* (n=17), *“ABD”* (n=13) ve *“Malezya”* (n=9) olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

Günümüz bilim dünyasında, literatüre kazandırılan çok sayıda farklı disiplinlerde bilimsel çalışmaların olduğu görülmektedir. Bilimsel çalışmalar; toplumun gereksinimlerinin karşılanması, insanların, doğadaki bütün canlıların ve tabii özelliklere sahip cansız varlıkların korunması ve devamlılığının sürdürülmesi yönünde, toplumun dikkatini çekmek suretiyle öneminin farkına varılmasını sağladığı belirtilebilir. Bu bağlamda bilimsel çalışmalardan, özel ve kamu sektörünün yanı sıra toplumsal ve bireysel olarak insanoğlunun faydalandığı söylenebilir. Bilimsel çalışmaların katkılarıyla insanların daha rahat, huzurlu, mutlu, sağlıklı, sosyal, refah düzeyi yüksek bir yaşam kalitesinde hayatlarını sürdürmekte olduğu belirtilebilir.

Bilim dünyasına aktarılan herhangi bir bilim dalındaki çalışma istatistiksel analiz programlarına bağlı bir şekilde incelemeleri yapılarak analizleri gerçekleştirilebilmektedir. Analizler sonucunda üretilen bilgiler sayesinde pek çok soruna çözüm bulunmaya ve akademideki bilimsel boşlukların doldurulmaya çalışıldığı bilinmektedir. Aynı zamanda, yapılan inceleme ve analizlerle araştırma alanlarına bağlı yeni araştırılması gereken konuların da açığa çıkarılması sağlanabilmektedir. Böylece, ilgili bilim dalı ve bu alanda literatüre kazandırılan bilimsel araştırmalar (makale, bildiri, kitap, araştırma vb.) bilimsel bileşenler (yayımlanma dili ve yılı, araştırma alanı, tarandığı indeks, dergi/kaynak, üniversite/kurumlar, ülkeler vb.) kapsamında incelenerek, evrimsel yapısındaki (sosyal, kavramsal ve entelektüel açıdan) durumu deşifre edilebilmektedir.

“Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusu odağındaki makale çalışmalarına bağlı olarak, araştırmanın amaçları doğrultusunda oluşturulan ve soru parametrelerine karşılık gelen cevaplara ulaşabilmek için ilgili tablo ve veri setlerinin (Fast 5000, RIS ve BibTex) elde edilmesinde Web of Science veri tabanı kullanılmıştır. Araştırma konusu, *“Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme”* üzerine odaklı makaleler, belirlenen bilimsel bileşenler ve ilgili bileşenlerin nitelik ve miktar göstergelerine ait, analitik verileri üzerinde seçilen eşik değerleri kapsamında incelemesi ayrıntılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya ilişkin incelemede; bibliyometrik analiz yöntem ve tekniklerinin kullanımına yer verilmiştir.

Araştırma konusuna odaklı bilimsel çalışmalar yayımlanma dili ve ilgili makalelerin bilimsel bileşenlerindeki (yayın yılları, araştırma alanları, ilgili üniversiteler/kurumlar ve ülkeler ile tarandığı indeksleri ve kaynaklar/dergiler) durumun açığa çıkarılmasına ilişkin, ilgili tablolar üzerinde performans analiz, veri setleri üzerinde ise bilimsel haritalama analizleri gerçekleştirilmiştir. İlgili bilimsel bileşenlere ait nitelik ve miktar göstergelerinin yer aldığı tablolar ile veri seti (BibTex) üzerinde gerçekleştirilen performans ve bilimsel haritalama analizleri neticesinde tespit edilen, bulgu ve sonuçlar aşağıda olduğu gibi belirtilebilir:

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında; araştırmaya konu bilimsel çalışmaların yayın dillerine ait nitelik ve miktar göstergeleri üzerinde yapılan incelemede, 1990 yılından 2024 yılına kadar 16 farklı dilde bilimsel çalışmanın (makale, bildiri, kitap, kitap bölümü, araştırma vb.) yapılarak uluslararası literatüre aktarıldığı tespit edilmiştir. Ancak, araştırmaya konu 2019-2024 yılları kapsamındaki bilimsel çalışmaların yayım dillerinin; *“İngilizce”*, *“Türkçe”*, *“İspanyolca”*, *“Afrikanca”*, *“Fransızca”* ve *“İtalyanca”* olduğu görülmüştür. *Türkçe*, *“İspanyolca”*, *“Afrikanca”*, *“Fransızca”* dillerinde 2, *“İtalyanca”* dilinde ise 1 araştırma konusuna odaklı bilimsel çalışmaları yayımlandığı tespit edilmiştir. Ancak, ilgili bilimsel çalışmaların % 97,90 oranla en fazla *“İngilizce”* dilinde 467 yazılarak bilim dünyasına kazandırılmış olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma konusu odağında yayımlanarak bilim dünyasına “İngilizce” dilinde kazandırılan ve küresel olarak en fazla atıf yapılan ilk on makalenin; Kataoka vd., 2019; Connolly vd., 2021; Shanahan vd., 2019; Stringer vd., 2020; Sol vd., 2020; Lan vd. 2020; Kosanic & Petzold, 2020; Maes vd., 2019; Tresch vd., 2019; Kuller vd., 2019’nin yayımladıkları makaleler olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, “İngilizce” dilinde makale çalışmalarının daha fazla yayımlanmış olması, “İngilizce” dilinin küresel düzeyde bir dil olduğunun göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Uluslararası literatürde çok sayıda bilimsel çalışmanın “İngilizce” dilinde yazılarak yayımlandığı tespit edilmiştir. Bunun birçok sebebinin olduğu söylenebilir. İlgili sebeplere; a) Çok sayıda ülkenin resmi dili dışında, ikinci dil olarak “İngilizce” dilini kullanması, b) Bilim, sanayi, teknoloji, kültür, sanat, film, müzik vb. pek çok alandaki gelişmenin, dünya geneline yayılmasında ve ihraç edilmesinde “İngilizce” dilinin tercih edilmesi, c) Dünya genelinde endüstri, bilim, teknoloji, telekomünikasyon, finans, tıp, eğitim, sağlık vb. alanlarda meydana gelen değişim ve gelişmelere bağlı olarak, iyi bir iş kurabilmek veya işte çalışabilmek için yine “İngilizce” dilini bilmenin zorunlu hale gelmesi, d) Yurt dışında yükseköğrenim görmek veya Erasmus, öğrenci değişim programları vb. ile eğitim ve öğretim hakkı kazanabilmede “İngilizce” dil sınavlarından başarılı olma gibi koşulların etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, araştırma konusuna odaklı makale çalışmalarının “İngilizce” dilinde yayımlanma sayısının 467 olarak tespit edilmesi ve yukarıda yapılan bazı açıklamalar göz önüne alındığında, “İngilizce” dilinin küresel düzeyde ve bilim dünyasında olduğu gibi bütün alanlarda da varlığını ve önemini devam ettireceği değerlendirilmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında; araştırmaya konu makalelerin yayımlanma yıllarına ait nitelik ve miktar göstergeleri üzerinde yapılan incelemede, ilgili bilimsel bileşenlere bağlı olarak araştırma konusu odağında bilimsel makale çalışmalarının %27,84 oranla en fazla “2022” yılında (n=130) uluslararası literatüre kazandırılmış olduğu tespit edilmiştir. “2019-2023” yılları kapsamında dikkate alındığında; “2019” yılından “2022” yılına kadar araştırma konusundaki makale sayılarının yükselme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. “2022” yılından sonra, araştırmaya ilişkin makale sayıları “2023” yılında (n=73) %15,63 oranı ile dikkat çekici bir düşme eğilimi gösterdiği fark edilmiştir. Bu bağlamda; araştırma konusu odağında, “2019” yılında; Kataoka vd.; Shanahan vd.; Maes vd.; Tresch vd.; Kuller vd.’nin, “2020” yılında Kosanic & Petzold; Lan vd.; Ignatieva vd.; Stringer vd.; Sol vd.’nin, “2021” yılında Connolly vd.; Gaudart vd.; Gomes vd.; Tulumello & Allegretti; Dang vd.’nin, “2022” yılında Li vd.; Ighalo vd.; Rao; Zaki & Aris; Tong vd.’nin ve “2023” yılında Pham & Lin; Nguyen vd.; Smigaj vd.; Sumbo vd.; He vd.’nin makale çalışmalarının küresel olarak en fazla atıf yapılan ve literatüre kazandırılan bilimsel çalışmalar olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya konu olan bilimsel makale çalışmalarında önemli düşüşlerin olmasının bazı nedenlere bağlı olduğu düşünülebilir. Bunlardan bazıları şu şekilde ifade edilebilir: a) Araştırma konusunda literatüre kazandırılan bilimsel çalışmalarda, diğer araştırmacılara çalışma yapabilecekleri konu veya alanlarda yol gösterilememesi, b) Bu alanlarda yapılan çalışmaları destekleyen fonların veya teşviklerin sınırlandırılması, c) İlgili alan ve araştırma konusunda nitelikli yayımların yapılamaması veya araştırma konusunda, bilimsel boşlukların önemli ölçüde doldurulmuş olması olarak sıralanabilir. Bu bağlamda, “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmalarının “2024” ve ilerleyen yıllarda da düşme eğiliminde olacağı değerlendirilmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında; araştırmaya konu makalelerin araştırma alanlarına ait nitelik ve miktar göstergeleri üzerinde yapılan incelemede, araştırma alanları

(n=26) belirlenerek çalışmaya dâhil edilmiştir. Makale çalışmalarının en fazla %40,53 oran ve 259 sayı ile “Çevre Bilimleri Ekolojisi” araştırma alanında yazılarak, bilim dünyasına kazandırıldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda, çalışma kapsamında belirlenen diğer (n=25) araştırma alanlarında yayımlanan makalelerden, “Çevre Bilimleri Ekolojisi” araştırma alanında yayımlanan makalelerin oldukça fazla olması dikkat çekmektedir. Yani makale çalışmalarının özellikle “Çevre Bilimleri Ekolojisi” alanı üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Bu bağlamda; araştırma konusu odağında ve uluslararası literatürde “Çevre Bilimleri Ekolojisi” kapsamında, “2023” yılında yayımlanan ve en fazla atıf alan makale çalışmalarının Pham & Lin; Smigaj vd.; He vd.; Sumbo vd.; Marlow vd.; Mohammadyari vd.; Chee vd.; Higgins & Turner; Nandimandalam vd.; Stevenson vd. tarafından yayımlanan makalelerin olduğu tespit edilmiştir. Gelecekte “Çevre Bilimleri Ekolojisi” araştırma alanı kapsamında, uluslararası literatüre kazandırılacak bilimsel çalışmaların gerçekleştirilmesinde, ilgili makalelerin incelenmesi, yapılacak araştırmaya nitelik yönünden katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma konusu “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” odağında birçok bilimsel makale çalışmalarının literatüre kazandırılmasında; günümüz dünyasında küresel ısınmanın yol açtığı sel, deprem, heyelan, tsunami, orman yangını ve istenmeyen diğer doğa olayları gibi felaketlerin payının büyük olduğu düşünülebilir. Çünkü bu olaylar; insanları yaşam alanlarında önemli tahribatlara yol açarak, kentleri ve bu kentlerde yaşayan insanların yaşam kalitesini olumsuz yönde etki ettiği açıklanabilir. Bu duruma bağlı olarak, rekreasyonel hizmetlerin yanı sıra birçok hizmet alanlarını ilgili kötü olaylar işlevsiz hale getirebilmektedir. Böylece insanların, yaşam kaliteleri üzerinde önemli bir yeri olan hizmetlerden deneyim elde edememesine bağlı, yaşam kalitesinde önemli ölçüde azalma olacağı belirtilebilir. Bu olumsuzlukların, toplum üzerinde oluşturacağı kötü etkilerle toplum sağlığının, refahının, huzurunun, mutluluğunun, ekonomisinin, yaşam standartlarının, güvenliğinin vb. bozulması ile sonuçlanacağı beklenebilir. İstenmeyen sonuçlar; toplumun fiziksel, ruhsal ve zihinsel yöndeki değişim ve gelişimlerini kötü yönde etkileyebileceği söylenebilir. Bu düşüncelerden hareketle; “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusuna odaklı makale çalışmalarının, küresel bir dil olan “İngilizce” dilinde yayımlanarak, daha fazla araştırmacıya veya kitleye ulaşılmasının planlandığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca literatürde kazandırılan çalışmalarda; ulaşılan sonuçlara, alınması gereken önlemler ile çevre, kent, insan sağlığı, tabiat, su, toprak, deniz, göl, akarsu, biyoçeşitlilik, ekosistem vb. korunması yönündeki öneminin toplumun dikkatini çekmeye çalışıldığı da düşünülebilir.

“Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusunun önemine bağlı olarak, çok sayıda bilim insanı “Çevre Bilimi Ekolojisi” araştırma alanı çerçevesinde ele aldığı değerlendirilmektedir. Araştırma konusu odağında, bilimsel makale çalışmalarının ilerleyen yıllarda uluslararası literatüre kazandırılmasında “Çevre Bilimi Ekolojisi” alanı kapsamında ele alınacağı düşünülmektedir. Çünkü ekosistem/çevre ve insanların birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğu söylenebilir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında; araştırmaya konu makalelerin ilişkili olduğu üniversitelere/kurumlara ait nitelik ve miktar göstergeleri üzerinde yapılan incelemede, önde gelen üniversiteler (n=20) çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasında en fazla %11,24 oran ve 20 sayı ile “Londra Üniversitesi” ve “Melbourne Üniversitesi”, %6,18 oran ve 11 sayı ile “Kwame Nkrumah Bilim Teknoloji Üniversitesi” ve “Cape Town Üniversitesi”, %5,62 oran ve 10 sayı ile “Üniversite Koleji London” destek verdiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda, ilgili makale çalışmaları üzerinde “Londra Üniversitesi” ve “Melbourne Üniversitesinin”

diğer üniversitelere göre ilgisinin oldukça fazla olduğu gibi araştırmaların yayımlanmasına destek verdiği ve yoğunlaştığı da fark edilmektedir.

Yapılan bu tespitlerden hareketle; “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmalarının uluslararası literatüre kazandırılmasında, “*Londra Üniversitesi*” ve “*Melbourne Üniversitesi*” (n=20; %11,24) bünyesindeki bilim insanlarının pek çok araştırmalarla önemli katkı sağladığı değerlendirilmektedir. Bu üniversitelerin, kurumların araştırma etkisi, öğrenim ortamı ve uluslararası izlenim gibi bazı temel performans durumlarına göre değerlendirildiği Yüksek Öğretim (Times Higher Education/THE) Dünya Üniversiteleri 2025 yılı sıralamasında ilk 500’de yer alması (hotcourses-turkey.com/study/rankings/the-world-university.html 01.03.2025) bu başarı durumlarını ortaya çıkarmada etkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, ilgili üniversitelerdeki bilim insanlarının konu üzerinde ciddi bir eğilim gösterdiği de düşünülmektedir. Bilindiği üzere üniversitelerdeki araştırmacılar; toplumun yanı sıra birçok sektörün ve örgütlerin dikkatini çekerek birçok yönden, toplum ve bireylerin zihinsel, fiziksel ve ruhsal yönden sağlığının iyileşmesine, kendilerini yenilemesi ve geliştirmesine, ülke ekonomisindeki büyümeye, çevre ve doğanın korunmasına vb. açısından, insan yaşamının kalitesi üzerindeki etkilerini ortaya koymaya çalışan kişilerdir.

“*Londra Üniversitesi*” ve “*Melbourne Üniversitesinin*” araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasındaki destek ve ilişkilerini ilerleyen yıllarda da artırarak, önemli bilimsel çalışmalar yapacağı söylenebilir. İlgili çalışmalarda yapmış oldukları tespitlerle birçok alana (topluma, ülke, kurum ve kuruluş, sektör) yön vereceği ve önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında; araştırmaya konu makalelerle ilişkili ülkelere ait nitelik ve miktar göstergeleri üzerinde yapılan incelemede, önde gelen ülkeler (n=20) çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasında en fazla %15,07 oran ve 85 sayı ile “*İngiltere*”, %11,17 oran ve 63 sayı ile “*Çin*” ve %10,99 oran ve 62 sayı ile “*Avustralya*” ülkelerinin destek verdiği/ilişkili olduğu tespit edilmiştir. “*İngiltere*”nin (n=85; %15,07), araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmalarına olan desteğinin yanı sıra ilgisinin de diğer ülkelere göre oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Bu tespitler ele alındığında; “*İngiltere*”, “*Çin*” ve “*Avustralya*”, ülkeleri “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konularını diğer ülkelere göre daha fazla önemsendiği ve eğilim gösterdiği değerlendirilmektedir. İlgili ülkeler, kentleşme ve rekreasyonel hizmetlere bağlı değişim ve gelişmelerin, insan yaşamı üzerindeki önemli etkilerin farkında olduğu söylenebilir. Söz konusu ülkeler, insanların yaşam kalitesinin yükseltilmesine ilişkin kentleşme ve rekreasyonel hizmetler gibi pek çok iyileşmeye bilimsel yaklaşılarak, toplumun daha iyi standartlar ve koşullarda yaşamasının kolaylaştırılması yönünde destek sağladığı ifade edilebilir. Ayrıca bu ülkelerin, dünya nüfusunun üçte ikisini kapsayan ve küresel ekonomik üretim ile dünya ticaretinin büyük bir kısmını temsil eden G20 ülkeleri arasında (bbc.com/turkce/haberler-dunya-66762157 01.03.2025) yer almasının söz konusu başarıda etkili olduğu düşünülmektedir. Bu düşüncelerden hareketle; özellikle “*İngiltere*” ve “*Çin*”in, dünya genelinde ekonomik durumları açısından iyi olduğu bilinmektedir. “*İngiltere*”, “*Çin*” ve “*Avustralya*” ülkelerinin araştırma konusundaki bilimsel çalışma ve yaklaşımlarına ilerleyen zaman dilimlerinde de destekleriyle/ilgisiyle ön planda olacakları değerlendirilebilir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında; araştırmaya konu makalelerin yayımlandığı dergilerin indekslendiği/tarandığı indekslere ait nitelik ve miktar göstergeleri üzerinde yapılan incelemede, WoS veri tabanında yer alan bütün indeksler araştırmaya dâhil

edilmiş ve makalelerin bazı indekslerde (n=4) indekslendiği tespit edilmiştir. İlgili makale çalışmalarının en fazla 250 makale sayısı ile “SSCI”, 178 makale sayısı ile “SCI-EXPANDED” ve 115 makale sayısı ile “ESCI” indekslerinde indekslenen/taranan bilimsel dergilerde yayımlanmış olduğu tespit edilmiştir. Özellikle çalışmaların “SSCI” indeksinde taranan bilimsel dergilerde yayımlanmasının yoğunlaştığı gözlenmektedir.

Araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmaları belirlenen bilimsel bileşenler çerçevesinde; “SSCI” (n=250; %44,96), “SCI-EXPANDED” (n=178; %32,01) ve “ESCI” (n=155; %20,68) indeksinde daha fazla indekslendiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda; “SSCI” (Ricca & Guagliardi, 2023; Yang vd., 2022; Yu vd., 2020; Tong vd., 2022), “SCI-EXPANDED” (Meng vd., 2020; Aladejare & Nyiputen, 2023; Kataoka vd., 2019; Lin vd., 2023; Mwonzora, 2022) ve “ESCI” (Takvi vd., 2022; Sinthumule & Mudau, 2019)” indeksinde taranan bilimsel dergilerde, araştırma konusu odağında makalelerin yayımlanarak bilim dünyasına yansıtıldığı tespit edilmiştir. Araştırmaya ilişkin ileride gerçekleştirilecek bilimsel çalışmaların hayat geçirilmesinde, ilgili indekslerde indekslenerek yayımlanan çalışmaların incelenmesi, yapılacak çalışmaya nitelik açısından katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bu tespitler göz önüne alındığında; “SSCI”, “SCI-EXPANDED” ve “ESCI” indekslerinde, ilgili makale çalışmalarının indekslenmeye/taranmaya ilerleyen dönemlerde de devam edeceği söylenebilir. Bu anlamda; araştırma konusuna ilişkin, uluslararası literatüre çok sayıda nitelikli (SSCI, SCI-EXPANDED, ESCI) bilimsel çalışmaların yapıldığı gibi önemli tespitlere ve bulgulara ulaşıldığı belirtilebilir. İlgili indekslerde indekslenen ve uluslararası literatüre kazandırılan pek çok bilimsel çalışmalardan ülkelerin, üniversitelerin, örgütlerin, kurum/kuruluşların, sektörün ve bilim insanlarının yararlandığı düşünülmektedir. Söz konusu nitelikli çalışmaların farklı kaynaklarda yayımlanmasıyla toplumun yaşam kalitesine yön verilmeye çalışıldığı ifade edilebilir. Bu düşüncelerden hareketle; “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmalarının “sosyal bilimler” açısından, ilerleyen yıllarda da daha fazla ele alınacağı gibi çalışmaların daha çok uluslararası literatüre kazandırılacağı değerlendirilmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında; araştırmaya konu makalelerin yayımlandığı ilgili dergilere ait nitelik ve miktar göstergeleri üzerinde yapılan incelemeye atıf sayısı açısından ilk sıra yer alan 10 bilimsel dergi dâhil edilmiştir. Bu bağlamda, atıf sayısı açısından önde gelen ilk üç (n=3) bilimsel dergi üzerinde araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma neticesinde; ilgili makale çalışmalarının yayımlanmasında; en fazla 73 makale sayısı ile SCIE indeksinde indekslenen, “h-indeksi” 13, “g-indeksi” 21, “Toplam atıf sayısı/TC” 481, 2023 yılı kapsamında “JIF Dergi Etki Faktörü” (n₂=8,2), “JIF Q Değeri” (n₂=Q₁) ve “JIF % Değeri” ise (n₃=91,5) derecesinde/yüzdelik diliminde yer alan “Toplam Çevre Bilimi”, 64 makale sayısı ile SSCI alan indeksinde indekslenen, “h-indeksi” 9, “g-indeksi” 20, “Toplam atıf sayısı/TC” 439, 2023 yılı kapsamında “JIF Dergi Etki Faktörü” (n₂=4,2), “JIF Q Değeri” (n₁=Q₁) ve “JIF % Değeri” ise (n₃=76,1) derecesinde/yüzdelik diliminde yer alan “Kent Çalışmaları” ve 62 makale sayısı ile SSCI alan indeksinde indekslenen, “h- indeksi” 7, “g-indeksi” 13, “Toplam atıf sayısı/TC” 196, 2023 yılı kapsamında “JIF Dergi Etki Faktörü” (n₂=3,2), “JIF Q Değeri” (n₁=Q₁) ve “JIF % Değeri” ise (n₃=62,9) derecesinde/yüzdelik diliminde yer alan “Kara/Arazi” bilimsel dergilerin destek verdiği tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler çerçevesinde; araştırmaya dâhil edilen ve ilgili tabloda yer alan bilimsel dergiler; “Çevre Bilimi” (ÇB), “Çevre Çalışmaları” (ÇÇ), “Kent Çalışmaları” (KÇ) ve “Bölgesel ve Kentsel Planlama” (BKB) kategorisinde destek verdiği

tespit edilmiştir. İncelemeye konu bilimsel dergilerin tamamı 2019-2023 yılları kapsamında ele alındığında, yükselme eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Aynı zamanda “2023” yılı kapsamında, araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmaların yayımlanmasında 28 makale sayısı ile “Kara/Arazi” ve “Toplam Çevre Bilimi” dergilerinin destek verdiği dikkat çekmektedir. Bu tespitlerden hareketle; ilgili dergilerin, ilerleyen yıllarda da araştırma konusu odağındaki bilimsel çalışmaların yayımlanmasına destek vereceği gibi özellikle “Kara/Arazi” ve “Toplam Çevre Bilimi” dergilerinin 2023 yılından sonraki yıllarda da desteğini ön sıralarda sürdüreceği söylenebilir.

Araştırma konusu, “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” üzerine odaklı makalelerin bilimsel bileşenlerine ait analitik verileri, veri setlerinde yer almaktadır. İlgili veri setlerine bağlı olarak makale çalışmalarının, sosyal ve kavramsal yapılarındaki evrimsel yapısının ortaya konulmasında, bilimsel haritalama analizleri yapılmıştır. Test ve analizler Fast 5000, RIS ve BibTex veri setleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bilimsel haritalama analizlerinde, tespit edilen bulgu ve sonuçlar aşağıda olduğu gibi belirtilebilir:

“Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmaları, belirlenen bilimsel bileşenler ve eşik değerler kapsamında sosyal yapılarına ilişkin, ortak yazar bağlamında yazar analizleri neticesinde; “Pereira, P.”, “Dallimer, M.”, “Wang, Y.”, “Li, J.” ve “Liu, Y.” makale sayıları; “Hinata, H.”, “Kataoka, T.”, “Kudou, K.”, “Nihei, Y.” ve “Ali, S.H.” atıf sayıları ve “Wang, Y.”, “Lower, R.”, “Zheng, Y.”, “Akamatis, N.” ve “Alcaina-Mateos, J.” bilim insanlarının ise bağlantı güç değerleri açısından, araştırmaya konu makalelerin uluslararası literatüre kazandırılması açısından ön planda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda; araştırma konusu odağında bilim dünyasına “Hinata, H.”, “Kataoka, T.”, “Kudou, K.”, “Nihei, Y.” tarafından uluslararası literatüre kazandırılan ve en fazla atıf alan makale çalışmasının Kataoka, (2019)’nın yayımladığı tespit edilmiştir. “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konu ve alanlarına giren çalışmaları hayata geçirmek isteyen araştırmacıların, ilgili çalışmalardan faydalanmaları yapılan çalışmalara nitelik bakımından daha faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerin hazırlanarak yayımlanmasında, birçok bilim adamları ile yapmış olduğu iş birliği/ bağ ilişkisi (Link) açısından “Wang, Y.”, “Zheng, Y.”, “Zhang, X.”, “Li, J.” ve “Wu, C.” bilim insanlarının önde geldiği tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında; “2019” yılında “Çevre Kirliliği” dergisinde yayımlanarak, toplam 271 atıf yapılan “Assessment Of The Sources And Inflow Processes Of Microplastics In The River Environments Of Japan” başlık adı altında ve Doi:10.1016/j.envpol.2018.10.111 erişim adresinde, “2021” yılında “Kentsel Çalışma” dergisinde yayımlanarak, toplam 179 atıf yapılan “Extended Urbanisation And The Spatialities Of Infectious Disease: Demographic Change, Infrastructure And Governance” başlık adı altında ve Doi:10.1177/0042098020910873 erişim adresinde ve “2019” yılında “Spor” dergisinde yayımlanarak, toplam 112 atıf yapılan “Nature-Based Interventions For Improving Health And Wellbeing: The Purpose, The People And The Outcomes” başlık adı altında ve Doi:10.3390/sports7060141 erişim adresinde yayımlanan bilimsel makale çalışmalarının, “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusunda ön planda yer aldığı görülmüştür. Bu bağlamda; “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusunda yukarıda ifade edilen ilgili bilimsel çalışmalar incelenerek, gelecekte yapılabilecek yeni çalışmalarda yol gösterebileceği

belirtilebilir. Böylece ülke, kamu ve özel sektöre, bireylere ve topluma katkı sağlayacak çok daha nitelikli çalışmaların uluslararası literatürde yayımlanabileceği değerlendirilmektedir.

Araştırma konusu “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” odağında yayımlanan bilimsel makale çalışmaları ilişkin tespitler gerçekleştirilmiştir. Bu tespitlerden hareketle: İlgili bilim insanlarının “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” odağındaki bilimsel makale çalışmaları ilgili toplumun zihinsel, sosyal, kültürel, sağlık, birlik beraberlik, dayanışma, sosyalleşme vb. açısından, bilimsel çalışma ve gelişmeler yönünden ise üniversitelerin yanı sıra ülke ekonomisine fayda/destek olduğu değerlendirilmektedir. Aynı zamanda ilgili bilim insanlarının araştırma konusundaki bilimsel çalışmalarıyla ülkelerini ve görevli olduğu üniversiteleri diğer ülke halkı ve üniversite öğrencileri açısından çekici bir kuvvet oluşturduğu değerlendirilmektedir. Önde gelen bilim insanları diğer ülkelerdeki halk ve öğrenciler açısından ise itici bir kuvvetin oluşmasına katkı sağladığı düşünülebilir.

“*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmaları belirlenen bilimsel bileşenler ve eşik değerler kapsamında, sosyal yapılarına ilişkin, ortak yazar bağlamında üniversiteler/kurumlar analizleri neticesinde; “*Melbourne Üniversitesi*”, “*Cape Town Üniversitesi*”, “*Uluslararası Bisiklet Birliği*”, “*Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi*” ve “*Leed Üniversitesinin*” makale sayıları, “*Melbourne Üniversitesi*”, “*Uluslararası Bisiklet Birliği*”, “*Ehime Üniversitesi*”, “*Tokyo Bilim Üniversitesi*” ve “*Queensland Üniversitesinin*” atıf sayıları, “*Melbourne Üniversitesi*”, “*Queensland Üniversitesi*”, “*Cape Town Üniversitesi*”, “*Sidney Üniversitesi*” ve “*Macquarie Üniversitesinin*” bağlantı güç değerleri açısından ilk sıralarda yer aldığı tespit edilmiştir.

Araştırma konusuna odaklı bilimsel makalelerin yayımlanması ve iş birliği/ bağ ilişkisi (Link) açısından “*Melbourne Üniversitesi*”, “*Queensland Üniversitesi*”, “*Cape Town Üniversitesi*”, “*Helsinki Üniversitesi*” ve “*Sidney Üniversitesinin*” önde geldiği tespit edilmiştir.

“*Cape Town Üniversitesi*”, “*Kwazulu Natal Üniversitesi*”, “*Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi*”, “*Leeds Üniversitesi*”, “*Sidney Üniversitesi*” ve “*Melbourne Üniversitesi*” yükseköğretim kurumlarının 2019-2023 kapsamında; araştırma konusu odağındaki bilimsel makalelerin, uluslararası literatüre kazandırılmasında ilgisinin (alakası), yükselme eğiliminde olduğu fark edilmektedir. Bu bağlamda; “*Melbourne Üniversitesi*” yükseköğretim kurumunun araştırma konusu odağında, uluslararası literatüre kazandırılmasında ilişkisi ve en fazla atıf alan makale çalışmalarının Gao vd. (2020); Komugabe-Dixon vd. (2019); Strain vd. (2019); Bugnot vd. (2019); Alderton vd. (2019); Cobbinah vd. (2020) tarafından yayımlanan makaleler olduğu tespit edilmiştir. Araştırma konusuna giren araştırma alan veya konularda gelecekte çalışma yapacak bilim insanlarının ilgili araştırmalardan yararlanması kendilerine ve çalışmalarına önemli katkıları olacağı belirtilebilir.

“*Melbourne Üniversitesi*” makale, atıf ve bağlantı güç değerleri açısından ilk sıralarda yer aldığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda; “*Melbourne Üniversitesi*” yüksek eğitim kurumunun, ilerleyen yıllarda da araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmalarının yayımlanması konusunda ilgisinin yanı sıra vereceği destekle ön sıralarda yer alacağı değerlendirilmektedir.

Araştırma konusu “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” odağında yayımlanan bilimsel makale çalışmaları açısından; “*Melbourne Üniversitesi*”, “*Cape Town Üniversitesi*”, “*Uluslararası Bisiklet Birliği*”, “*Ehime Üniversitesi*” ve “*Queensland Üniversitesi*” ön sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Bu tespitlerden hareketle: İlgili üniversitelerin

“*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” odağındaki bilimsel makale çalışmaları üzerindeki eğilimleri, ilgili üniversitelerin yer aldığı ülke ekonomisinin yanı sıra toplumun sosyal, kültürel, çevre, sağlık (fiziksel, zihinsel, tuhsal) vb. açılardan gerçekleşen olumlu iyileşmelerde katkılarının olduğu değerlendirilmektedir. Aynı zamanda “*Melbourne Üniversitesi (Avustralya), Cape Town Üniversitesi (Güney Afrika), Uluslararası Bisiklet Birliği (İsviçre), Ehime Üniversitesi (Japonya) ve Queensland Üniversitesi (Avustralya)*” kurumları “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusu üzerindeki ilgisinden dolayı dünya ülke öğrencileri açısından çekici, diğer ülkeler açısından itici bir kuvvete yol açtığı belirtilebilir.

“*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmaları belirlenen bilimsel bileşenler ve eşik değerler kapsamında sosyal yapılarına ilişkin, ortak yazar bağlamında ülke analizleri neticesinde; “İngiltere”, “Çin”, “Avustralya”, “Güney Afrika” ve “ABD” makale sayıları, “İngiltere”, “Avustralya”, “Çin”, “Almanya” ve “ABD” atıf sayıları ve “İngiltere”, “ABD”, “Avustralya”, “Almanya” ve “Güney Afrika” bağlantı güç değerleri açısından ilk sıralarda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda; “*İngiltere*” (Kataoka vd., 2019; Connolly vd., 2021; Stringer vd., 2020), “*Çin*” (Markaki, 2022) ve “*Avustralya*” ülkesinin ise (Sherriff vd., 2019; Pearson vd., 2019) en fazla atıf alan makale çalışmalarının uluslararası literatüre kazandırılmasında ilişkili olduğu (destek verdiği) tespit edilmiştir. “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konularında, gelecekte bilimsel çalışma yapacak araştırmacıların, ilgili araştırmalardan yararlanmasının daha etkili olacağı değerlendirilmektedir.

“*İngiltere*”, “*ABD*”, “*Avustralya*”, “*Almanya*” ve “*Güney Afrika*” araştırma konusu odağında bilimsel makale çalışmalarının literatüre kazandırılmasında en fazla iş birliği yaptığı konusunda bağ (Link) ilişkisi tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında; “*Hindistan*”, “*Güney Afrika*”, “*Çin*”, “*İngiltere*” ve “*Avustralya*” ülkelerinin 2019-2023 yılları kapsamında, araştırma konusundaki makale çalışmalarının bilim dünyasına kazandırılmasında yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu tespitlere paralelinde; “*2019*” (n=71) ve “*2020*” yılı açısından (n=107) “*Avustralya*”, “*2021*” yılı açısından (n=149) “*İngiltere*”, “*2022*” (n=211) ve “*2023*” yılları açısından (n=257) “*Çin*” ülkelerinin ön planda yer aldığı fark edilmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler ve “*2023*” yılı kapsamında; araştırma konusuna odaklı yayımlanan bilimsel makale çalışmalarının üretiminde; %20,89 ile “*Çin*” 1. sırada, %19,92 ile “*İngiltere*” 2. sırada, %14,88 ile “*Avustralya*” 3. sırada, %10,65 ile “*Güney Afrika*” 4. sırada, %7,07 ile “*Hindistan*” 5. sırada, %6,75 ile “*ABD*” 6. Sırada, %6,50 ile “*Almanya*” 7. sırada, %4,88 ile “*İtalya*” 8. Sırada, %4,39 ile “*Fransa*” 9. Sırada ve %4,07 ile “*İspanya*” 10. sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda; “*Çin*”nin, araştırma konusu odağındaki bilimsel makale çalışmaları üretim dağılımı anlamında en ön sırada yer aldığı dikkat çekmektedir. Bu tespit ve düşüncelerden hareketle; “*Çin*”, ilerleyen yıllarda da araştırma konusu odağında bilimsel makale çalışmalarının üretilerek bilim dünyasına kazandırılması konusunda ön planda yer alacağı değerlendirilmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında; “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusu odağında bilim dünyasına kazandırılan, bilimsel makale çalışmalarına ait analitik verilerin yer aldığı veri seti (BibTex), ilgili analiz programında gerçekleştirilen test ve analizler neticesinde bulgulara ulaşılmıştır. Bu bağlamda; ilgili makale çalışmalarının hazırlanarak literatüre kazandırılmasını sağlayan ilk beş sıradaki yazarın, üniversite ve ülkeler arasındaki bağlantısı (Link) incelemeye alınmıştır. Yapılan incelemede:

“Alexander K.A.”nın ilişkili olduğu üniversitelerin “Melbourne Üniversitesi”, “Sidney Üniversitesi” ve “Malezya Üniversitesi”, ülkelerin ise “Çin”, “Avustralya”, “Malezya”, “İngiltere”, “İspanya”, “ABD”, “İtalya”, “Brezilya” ve “Yeni Zelanda” olduğu tespit edilmiştir.

“Li J.”nin ilişkili olduğu üniversitenin “Çin Bilimler Akademisi Üniversitesi”, ülkelerin ise “Çin” “Hollanda” ve “İngiltere” olduğu tespit edilmiştir.

“Airolidi I.”nin ilişkili olduğu üniversitelerin “Melbourne Üniversitesi”, “Sidney Üniversitesi” ve “Malezya Üniversitesi”, ülkelerin ise “Çin”, “Hollanda”, “İngiltere”, “İspanya”, “Avustralya”, “Abd”, “İtalya” “Brezilya”, “Yeni Zelanda” ve “Malezya” olduğu tespit edilmiştir.

“Wang Y.”nin ilişkili olduğu üniversitenin olmadığı ancak “Çin”, “İngiltere” ve “Finlandiya” ülkeleri ile bağlantılı olduğu tespit edilmiştir.

“Liu Y.”nin ilişkili olduğu üniversitelerin “Çin Bilimler Akademisi Üniversitesi” ve “Queensland Üniversitesi”, ülkelerin ise “Çin” ve “Avustralya” olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda yapılan tespitler göz önüne alındığında; araştırma konusundaki bilimsel makale çalışmalarının hazırlanarak yayımlanmasında en fazla ülke ve üniversite ile bağlantılı yazarların “Alexander K.A.”, “Airolidi I.”, “Liu Y.” ve “Cobbinah P.B.” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasında öne çıkan ülkelerin “Çin”, “Gana” ve “Avusturalya”, “İngiltere” ve “Malezya”, üniversitelerin ise “Kwame Nkrumah Üniversitesi Bilim ve Teknoloji”, “Melbourne Üniversitesi” ve “Çin Bilimler Akademisi Üniversitesi”, “Malezya Üniversitesi” ve “Sidney Üniversitesi” olduğu tespit edilmiştir.

İleriki yıllarda araştırma konusu ve alanına giren çalışmaların yapılmasında, “Alexander K.A.”, “Airolidi I.”, “Liu Y.” ve “Cobbinah P.B.”nin çalışmaları, “Kwame Nkrumah Üniversitesi Bilim ve Teknoloji”, “Melbourne Üniversitesi”, “Çin Bilimler Akademisi Üniversitesi”, “Malezya Üniversitesi” ve “Sidney Üniversitesinin” ve “Çin”, “Gana”, “Avusturalya”, “İngiltere” ve “Malezya” ülkelerin ilişkili olduğu araştırmaların irdelenmesi, araştırmacılara katkı sağlayacağı ve yön vereceği değerlendirilmektedir.

Araştırma konusu “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” odağında yayımlanan bilimsel makale çalışmaları açısından; “İngiltere”, “Çin”, “Avustralya” ve “ABD” ülkelerin önde geldiği tespit edilmiştir. Bu tespitlerden hareketle:

Bu ülkelerin ekonomik durumlarının iyi olduğu bilinmektedir. İlgili ülkelerin ekonomik açıdan dünya gelinde önemli ve dikkat çekici bir sırada yer almaları, araştırma konumuzu oluşturan “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” alanında bilimsel çalışma/araştırmalara, teknik/teknolojik gelişmelere önem verdiği düşünülmektedir. Bu bağlamda; “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusunun ilgili ülkelerin ekonomik durumlarında değişim ve gelişmelerde önemli paya sahip olduğu değerlendirilmektedir.

İlgili ülkelerde yaşamlarını sürdüren toplumların yaşam kaliteleri yüksek olduğu belirtilebilir. “İngiltere”, “Çin”, “Avustralya” ve “ABD” ülkelerindeki yaşam kalitesindeki yükseklik ilgili ülkelere göç, turizm, rekreasyon etkinliklerine katılım vb. açıdan çekici, yaşam kalitesi seviyesi düşük olan diğer ülkelerde yaşayan insanlar açısından ise itici bir kuvvet oluşturduğu söylenebilir. Bu bağlamda; önde gelen ülkelerde yaşayan veya ziyaret eden insanların sosyal, çevre, kültürel vb. açıdan gelişmelerinin yanı sıra (kültürel alış veriş), toplumun zihinsel ve ruhsal sağlığında olumlu gelişim ve değişimlerde önemli katkılar sağladığı yorumlanmaktadır.

“Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusuna odaklı bilimsel makale çalışmaları belirlenen bilimsel bileşenler ve eşik değerler kapsamında kavramsal yapılarına ilişkin, ortak kelime bağlamında anahtar kelime analizleri neticesinde; “Şehirleşme”, “Şehir”, “İklim-Değişikliği”, “Ekosistem Hizmetleri”, “Etki”, “Yönetim”, “Kent”, “Biyçeşitlilik”, “Sağlık” ve “Büyüme” anahtar kelimeleri ortak kullanım, “Şehirleşme”, “Şehir”, “Kentleşme”, “Ekosistem Hizmetleri”, “İklim-değişikliği”, “Etki”, “Yönetim”, “Kent”, “Biyçeşitlilik”, “Sağlık” “Büyüme” “Arazi Kullanımı” “Koruma”, “Yönetim”, “Desenler”, “Zorluklar” “Kentsel Planlama”, “Altyapı”, “Taslak”, “Çin” ve “Göstergeler” anahtar kelimeler ise bağlantı güç değerleri açısından önde geldiği tespit edilmiştir. “Büyüme” anahtar kelimesi haricindeki anahtar kelimeler hem yazarlar arasında ortak kullanımı hem de bağlantı güç değerleri açısından ilk sıralarda yer aldığı dikkat çekmektedir.

Araştırmaya konu bilimsel makale çalışmalarında kullanımına yer verilen “Şehirleşme”, “Şehir”, “İklim-Değişikliği”, “Ekosistem Hizmetleri”, “Etki” “Yönetim”, “Kent”, “Biyçeşitlilik”, “Sağlık”, “Arazi Kullanımı”, “Koruma”, “Büyüme”, “Zorluklar”, “Yönetim”, “Altyapı”, “Kentsel Planlama”, “Desenler”, “Yararlar” ve “Taslak” anahtar kelimelerinin, diğer anahtar kelimelerle daha fazla bağ ilişkisinin (Link) olduğu tespit edilmiştir.

“Parçacıklar”, “Plastik Kirliliği”, “Yansımalar” “Yönetmelik”, “Arz ve Talep”, “Atık Su”, “Sanayileşme”, “Sivil Toplum”, “Örnek Olay”, “Sivil Toplum” “Topluluk Katılımı”, “Asya” “Karşı Kentleşme”, “Tanımlar”, “Seller”, “Yerel Yönetimler”, “Çevresel Kentleşme”, “Randomize Kontrollü Çalışma”, “Tahmin” “Kentsel Göller” ve “Kaldırma” anahtar kelimelerinin, araştırmaya konu bilimsel makale çalışmalarında daha az kullanıldığı tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler ve yazar anahtar kelimler kapsamında; “Yönetim”, “İklim-Değişikliği”, “Ekosistem Hizmetleri”, “Etki”, “Arazi-Kullanımı”, “Etkiler”, “Kentleşme”, “Şehir”, “Şehirler” anahtar kelimeleri bilim insanlarınca, ilgili bilimsel makale çalışmalarında birlikte daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Belirlenen bilimsel bileşenler ve özet kapsamında; “Ekosistem Hizmetleri”, “Hızlı Kentleşme”, “İklim-Değişikliği”, “Arazi Örtüsü”, “İnsan Aktiviteleri”, “Sürdürülebilir Kalkınma”, “Kentsel Gelişim”, “Kentsel Planlama”, “Su Kalitesi” “Antropojenik Faaliyetler”, “Güney Afrika”, “Ekonomik Büyüme”, “Nüfus Artışı”, “Kentsel Gelişme”, “Kentsel Yeşil”, “Yarı-Yapılandırılmış Görüşmeler”, “Ekonomik Kalkınma”, Hizmet Sunumu”, “Uzaktan Algılama” ve “Doğal Kaynaklar” kelimelerinin bilim insanlarınca, ilgili bilimsel makale çalışmalarında daha çok kullanıldığı tespit edilmiştir. Yapılan tespitlerin paralelinde; “Ekosistem Hizmetleri”, “İklim Değişikliği”, “Sürdürülebilir Kalkınma”, “Hızlı Kentleşme”, “İnsan Aktiviteleri”, “Ekonomik Büyüme”, “Sağlık Hizmetleri”, “Fiziksel Aktiviteler”, “Ruh Sağlığı”, “Kamu Hizmeti”, “Güney Afrika”, “Sahra Altı Afrika”, “Su kalitesi”, “Antropojenik Faaliyetler”, “Su Kütleleri” kelimeleri bilim insanlarınca ilgili bilimsel makale çalışmalarında birlikte daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yukarıda yapılan tespitler dikkate alındığında, gelecekte araştırma konusu ve alanına giren çalışmaların yapılmasında, araştırma konusunda yazarların daha fazla ortak kullanımına konu olan “Şehirleşme”, “Şehir”, “İklim-Değişikliği”, “Ekosistem Hizmetleri”, “Etki”, “Yönetim”, “Kent”, “Biyçeşitlilik”, “Sağlık” anahtar kelimelerinin yer aldığı makalelerin irdelenmesi, araştırmacılara yol göstereceği belirtilebilir. Aynı zamanda ilgili araştırma konusuna odaklı makalelerde daha az kullanımı ile dikkat çeken bazı “Plastik Kirliliği”, “Yansımalar” “Yönetmelik”, “Arz ve Talep”, “Atık Su”,

“Sanayileşme”, “Sivil Toplum”, “Örnek Olay”, “Sivil Toplum” “Topluluk Katılımı”, “Karşı Kentleşme”, “Seller”, “Yerel Yönetimler”, “Çevresel Kentleşme”, “Randomize Kontrollü Çalışma”, “Kentsel Göller” ve “Kaldırma” anahtar kelimelerini kapsayan bilimsel çalışmaların uluslararası literatüre kazandırılması topluma, çok sayıda sektör ve alana daha çok faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Belirlenen bilimsel bileşenler kapsamında; “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” araştırma konusu odağında bilim dünyasına kazandırılan, bilimsel makale çalışmalarına ait analitik verilerin yer aldığı veri seti (BibTex) ilgili analiz programında gerçekleştirilen test ve analizler neticesinde bulgulara ulaşılmıştır. Bu bağlamda; ilgili makale çalışmalarında ortak kullanılan ilk beş sıradaki anahtar kelimelerin, üniversite ve ülkeler arasındaki bağlantısı (Link) incelemeye alınmıştır. Yapılan incelemede:

“Kentleşme”nin ilişkili olduğu üniversitelerin “Leeds Üniversitesi”, “Melbourne Üniversitesi”, “Çin Bilimleri Akademisi Üniversitesi”, “Kwazulu Natal Üniversitesi”, “Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”, ülkelerin ise “Çin”, “İngiltere”, “Avustralya”, “Abd” ve “Hindistan” olduğu tespit edilmiştir.

“Yönetim”in ilişkili olduğu üniversitelerin “Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”, “Melbourne Üniversitesi”, “Leeds Üniversitesi”, “Malezya Üniversitesi” ve “Singapur Ulusal Üniversitesi”, ülkelerin ise “Çin”, “Avustralya”, “Güney Afrika”, “İngiltere” ve “USA” olduğu tespit edilmiştir.

“Ekosistem Hizmetleri”nin ilişkili olduğu üniversitelerin “Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”, “Melbourne Üniversitesi”, “Leeds Üniversitesi”, “Malezya Üniversitesi” ve “Singapur Ulusal Üniversitesi”, ülkelerin ise “Çin”, “İngiltere”, “Güney Afrika”, “İtalya” ve “İspanya” olduğu tespit edilmiştir.

“Kentsel”in ilişkili olduğu üniversitelerin “Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”, “Melbourne Üniversitesi”, “Queensland Teknoloji Üniversitesi”, “Malezya Üniversitesi” ve “Cape Town Üniversitesi”, ülkelerin ise “Çin”, “Fransa”, “Hollanda”, “İngiltere” ve “Avustralya” olduğu tespit edilmiştir.

“İklim-Değişikliği”nin ilişkili olduğu üniversitelerin “Singapur Ulusal Üniversitesi”, “Makerere Üniversitesi”, “Malezya Üniversitesi”, “Melbourne Üniversitesi” ve “Avustralya Ulusal Üniversitesi”, ülkelerin ise “Çin”, “İngiltere”, “Avustralya”, “ABD” ve “Malezya” olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda yapılan tespitler göz önünde bulundurulduğunda; araştırma konusundaki bilimsel makale çalışmalarının hazırlanarak yayımlanmasında en fazla ülke ve üniversite ile bağlantılı anahtar kelimelerin “Kentleşme”, “Yönetim”, “Ekosistem Hizmetleri”, “Kentsel” ve “İklim-Değişikliği” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bilimsel makale çalışmalarının yayımlanmasında öne çıkan üniversitelerin “Melbourne Üniversitesi” “Leeds Üniversitesi”, “Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”, “Cape Town Üniversitesi” ve “Singapur Ulusal Üniversitesi”, ülkelerin ise “Çin”, “Avusturalya”, “İngiltere”, “Güney Afrika” ve “USA” olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler göz önüne alındığında, araştırmacıların çalışma konusuyla ilişkili veya bağlantılı araştırma alanları kapsamında ilerleyen dönemlerde gerçekleştirecekleri çalışmaların da “Kentleşme”, “Yönetim”, “Ekosistem Hizmetleri”, “Kentsel” ve “İklim-Değişikliği” anahtar kelimelerinin yer aldığı ve “Melbourne Üniversitesi”, “Leeds Üniversitesi”, “Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”, “Cape Town Üniversitesi” ve “Singapur Ulusal Üniversitesi” ile “Çin”, “Avusturalya”, “İngiltere”, “Güney Afrika” ve “USA” yayımlanmasında ilişkili olduğu (destek verdiği) makaleleri irdelemelerinin kendilerine ve çalışmalarına önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Uluslararası literatüre bilim insanları tarafından kazandırılan bilimsel çalışmaların (makale, bildiri, bilimsel toplantı vb.) irdelenmesi ve analizlerinin gerçekleştirilmesi; çalışmaların yapıldığı ülkelerin diğer bir ifadeyle üniversite/kurumların ve bilim insanlarının Ar-Ge çalışmalarının, problem çözümlerine yönelik yaklaşımlarını, yenilikçi girişimlerinin yanı sıra keşfedilen yeni bilgi ve bulgulara yönelik teknoloji ve bilim alanındaki değişim ve gelişimlerin evrimsel yapısının açığa çıkarılmasını mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda; “*Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme*” araştırma konusundaki bilimsel makalelere ilişkin tablo ve veri setleri üzerinde gerçekleştirilen test ve analizler neticesinde çok sayıda bulgulara ve sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmada gerçekleştirilen test ve analizler sonucunda elde edilen bulgu ve tespitler doğrultusunda, ilgili alanlara yapılan öneriler aşağıda olduğu gibi belirtilebilir.

Öneriler

Topluma ve bireylere:

- ✓ “İngiltere”, “Çin” ve “Avustralya” ülkelerinin ve “Melbourne Üniversitesi”, “Leeds Üniversitesi”, “Kwame Nkrumah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi”, “Cape Town Üniversitesi” ve “Singapur Ulusal Üniversitesi” yükseköğretim kurumlarının yaşam kalitesine, rekreasyonel hizmetlere ve kentleşmeye verdiği önem dikkate alındığında, ilgili ülkelerde ve üniversitelerde belirli dönemlerde yapılan kültürel, sosyal, sanatsal vb. uluslararası rekreasyonel etkinliklere katılmaları,
- ✓ İlgili ülkelerde ve üniversitelerde gerçekleştirilen farklı rekreasyon hizmetlerine dönük hizmetlerin öğrenilerek, bireysel veya toplumsal katılımlarla rekreasyonistlerin kendi ülkesinde veya üniversitesinde hayata geçirmeleri ve farklı bir deneyim yaşamaları,
- ✓ Rekresyon uzmanları, ilgili ülkelerde ve üniversitelerde rekreasyonel hizmet sunan işletmelerde mesleklerini icra edebilme ve kendilerini daha iyi geliştirebilme anlamında girişimlerde bulunmaları,
- ✓ Araştırma konusunda önde gelen ülkeler ve üniversiteler arasında toplumsal ve bireysel anlamda bağların güçlendirilmesine yönelik, uluslararası rekreasyon etkinliği düzenleyen sivil toplum örgütleriyle ortak bir rekreasyon etkinliği organize ederek kendi ülke ve üniversitelerinde gerçekleştirmeleri önerilebilir.

Kamu kurumlarına ve özel sektöre:

- ✓ Öne çıkan ülkelerde ve üniversitelerde sunulan rekreasyonel hizmetlerin, diğer ülke ve üniversitelerde tanıtılması, sunulması ve uygulanmasına yönelik ev sahipliği yapılıp, farklı görüş, yaşam biçimi ve kültürlerdeki insanların kaynaşması ve sosyalleşmesine yönelik rekreasyon etkinliklerinin düzenlenmesi,
- ✓ “İngiltere”, “Çin” ve “Avustralya” araştırma konusuna ilişkin bilimsel çalışmalarda ön planda olmasından dolayı, ilgili ülkelerin “Kentleşme/Şehirleşme” kapsamında kent imar ve alt yapı planları, çevre tasarımı, peyzajı vb. açısından kullanılabilirliği, geliştirilebilmedeki esnekliği, kamu yararı gözetimi ve rekreasyon alanları (park, spor alanları, aktivite/etkinlik alanları, kültür ve sanat merkezleri, piknik ve mesire alanları vb.) incelenerek önemli çalışmaların yapılması konusunda kurum ve kuruluşlar teşvik veya fon desteklerinin sağlanması ve bu yönde ödüllü yarışların düzenlenmesi,
- ✓ İlgili ülkelerde halkın hizmetine kamu veya özel sektör tarafından sunulan “*Rekreasyonel Hizmetlerin*” neler olduğu, nasıl ve ne şekilde sunulduğu konusunda araştırmalar yaptırılabilir. Böylece “*Rekreasyonel Hizmetlerin*” halka daha iyi nasıl

sunulacağı yönünde fikir elde edilerek kamu ve özel sektör tarafından uygulamaya geçirilmesi,

- ✓ “İngiltere”, “Çin” ve “Avustralya” rekreasyonel hizmetler ile diğer ülkelerin rekreasyonel hizmetlerini kapsayan bir uluslararası rekreasyon etkinlikleri organize edilerek farklı örf, adet, gelenek, görenek, anlayış ve kültür çerçevesinde, ülkeler arasında kültürel alış verişlerin gerçekleştirilmesi,
- ✓ İlgili ülkelerin toplumun yaşam kalitesini önemsemesi göz önüne alınarak, toplumun yaşam kalitesine yönelik diğer alanlardaki girişim ve iyileştirmeler konusundaki modellerin, kamu ve özel sektör tarafından dikkate alınarak hayata geçirilmesi,

İlgili üniversite ve kuruluşlara:

- ✓ Bilimin temel amacı, üretim ve insanların huzuru için olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, insanların yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik yapılacak bilimsel çalışmalarda bilim insanlarının araç, çalışma alanları, ödül, ekonomi vb. konularında fon ve teşviklerle desteklenmesinin yanı sıra ilgili teşvik ve fonların artırılması ve konuya bilimsel yaklaşılması yönünde gerekli desteğin verilmesi,
- ✓ Öne çıkan ülkelerde kamu ve özel sektörün faaliyet gösterdiği alanlar açısından, rekreasyonel hizmetler ve kentleşmenin rekreasyonist/müşteriler ve halk üzerindeki yaşam kalitesi ve memnuniyetinin ölçülmesine yönelik çalışmaların yapılması ve yapılanların incelenmesi,
- ✓ Öne çıkan “Melbourne Üniversitesi”, “Londra Üniversitesi”, “Queensland Üniversitesi”, “Cape Town Üniversitesi”, “Helsinki Üniversitesi” ve “Sidney Üniversitesi” yükseköğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin rekreasyonel hizmet anlamında yaşam kalitesine etki eden iyileştirme, girişim ve politikaları üzerinde bir araştırmanın yapılması,
- ✓ İlgili üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin yanı sıra bilim insanlarının yaşam kalitelerinin iyileştirilmesine yönelik, ilgili üniversitenin rekreasyonel hizmetler anlamındaki hizmet sunumlarının incelenmesi ve diğer üniversiteler tarafından model alınmasıyla uygulamaya geçilmesi veya daha da geliştirilmesi,
- ✓ Araştırma konusuna ilişkin ilgili ülkelerden alınan modellerin hayat geçirilmesine müteakip, devlet, kamu ve özel sektörün belirli dönemlerde (yıllık, aylık ve belirli yıl kapsamında) ekonomik durumları dikkate alınarak, ilgili ülkelerin ekonomisine (döviz girdisi, gayri safi milli hasıla, kişi başı milli gelir, iş ve işsizlik oranı vb.) ve dış ödemler bilançosu üzerindeki etkisinin araştırılması önerilebilir.

Araştırmacılara:

- ✓ Söz konusu ülkelerde sunulan rekreasyonel hizmetlerin ve kentleşmenin yaşam kalitesine yönelik etkileri gözlem, anket, mülakat vb. tekniklerle araştırılarak ulaşılan bulgu ve tespitlerin bilimsel çalışmalarla uluslararası literatüre kazandırılması,
- ✓ Araştırma konusu “Rekreasyonel Hizmetler, Yaşam Kalitesi ve Kentleşme” odağında yayımlanan ve WoS, Scopus, Google Akademi, Dimensions vb. veri tabanında yer alan bildirilerin belirli yıl, ülke, araştırma alanı vb. bilimsel bileşenler kapsamında, bibliyometrik analizleri yapılarak literatüre yansıtılması,
- ✓ Gelecekte araştırma konusu ve alanına giren bilimsel çalışmaların yapılmasında; “Melbourne Üniversitesi”, “Londra Üniversitesi”, “Queensland Üniversitesi”, “Cape Town Üniversitesi”, “Helsinki Üniversitesi” ve “Sidney Üniversitesi” ile “İngiltere”, “Çin” ve “Avustralya”nın ilişkili olduğu ve “Hinata, H.”, “Kataoka,

- T.", "Kudou, K.", "Nihei, Y." bilim insanları tarafından literatüre kazandırılan ilgili bilimsel çalışmalardan faydalanılması,
- ✓ Araştırma konusuna ilişkin anahtar kelime kapsamında daha az kullanıldığı tespit dilen; "Plastik Kirliliği", "Yansımalar", "Yönetmelik ", "Arz ve Talep", "Atık Su", "Sanayileşme", "Sivil Toplum", "Örnek Olay", "Sivil Toplum" "Topluluk Katılımı", "Karşı Kentleşme", "Seller", "Yerel Yönetimler", "Çevresel Kentleşme", "Randomize Kontrollü Çalışma", "Kentsel Göller" ve "Kaldırma" anahtar kelimeleri içeren bilimsel makale veya bildiri çalışmalarının literatüre kazandırılması,
 - ✓ Tablo 4.4'de, C₂'den C₂₆ sıra numarasına kadar belirtilen araştırma alanları kapsamında farklı araştırma çalışmalarının (makale, bildiri vb.) yapılması,
 - ✓ Araştırma konusunda uluslararası literatüre kazandırılan ve yapılan atıflarla ön planda yer alan Tablo 4.12'deki bilimsel makale çalışmalarından faydalanılarak yeni bir yaşam kalitesi modelinin keşfedilmesi,
 - ✓ İlgili ülkelerde; rekreasyonel hizmetler, kentleşme ve yaşam kalitesi açısından uygulanacak aynı araştırma anketi veya mülakat soruları ile toplumun yaşam kalitelerinin karşılaştırmalı analizlerinin yapılması önerilebilir.

Araştırma konusunda yapılan literatür taraması, test ve analizler neticesinde; insanların daha iyi bir yaşam kalitesi ve koşullarda yaşamlarını sürdürmelerinde bilimin önemli bir yerinin olduğu söylenebilir. Günümüz dünyasında bilim, insanın (bireysel veya toplumsal) yaşam kalitesinin (mutluluğu, huzuru, sağlığı vb.) iyileştirilmesi ve doğanın/çevrenin canlandırılmasının yanı sıra korunmasına yönelik neden yetersiz sayıda hizmet ettiği konusunda, bilimsel araştırmaların hayata geçirilmesi, araştırmanın temel önerisi olarak belirtilebilir. Bu yönde yapılacak bir araştırma küresel düzeyde, insanlara ve tabiata/çevreye olumlu anlamda daha fazla katkı sağlayacağı gibi, küresel düzeyde birçok insan, çevresel, ekonomik, sosyal, kültürel vb. sorunların sebeplerinin tespit edilerek, çözüme kavuşturulabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbah, O. I., Igwe, N. J., & Ogwo, U. (2023). Sustainable energy and environmental management practices in the recreation and tourism industries in nsukka metropolis of enugu state. *In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 1178/1, 1-7. Doi:10.1088/1755-1315/1178/1/012030
- Abd El Karim, A., & Awawdeh, M. M. (2020). Integrating GIS accessibility and location-allocation models with multicriteria decision analysis for evaluating quality of life in Buraidah city, KSA. *Sustainability*, 12(4), 1-28. Doi:10.3390/su12041412
- Abdi, A., Idris, N., Alguliyev, R. M., & Aliguliyev, R. M. (2018). Bibliometric analysis of IP&M journal. *Journal of Scientometric Research*, 7(1), 54-62. Doi:10.5530/jscires.7.1.8
- Abrar, A., Rehman, M. U., Ali, A., Faisal, F., Raza, M. A., Fasih, M., & Khan, U. (2021). Comparison between lercanidipine and amlodipine for efficacy and tolerability in patients with hypertension. *P J M H S*, 15/9, 3017-3019. Doi:https://doi.org/10.53350/pjmhs211593017
- Adirim, T. A. (2007). Concussions in sports and recreation. *Clinical Pediatric Emergency Medicine*, 8(1), 2-6. Doi:10.1016/j.cpem.2007.02.002
- Ajuhari, Z., Aziz, A., Yaakob, S. S. N., Abu Bakar, S., & Mariapan, M. (2023). Systematic literature review on methods of assessing carrying capacity in recreation and tourism destinations. *Sustainability*, 15(4), 1-20. Doi:https://doi.org/10.3390/su15043474
- Akar, C. (2021). *İş analitiği excel uygulamalı yönetsel karar verme ve veri analizi* (2. Baskı). Bursa:Dora Yayıncılık.
- Akgönül, E. K., Musa, M., Bozkurt, Ç., & Babaynsalduz, M. (2023). Rekreatif etkinliklere katılan yetişkin bireylerde rekreasyon fayda düzeyinin incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1-Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 113-124. Doi:https://doi.org/10.38021/asbid.1323027
- Akoğlan-Kozak, M., & Özkeroğlu, Ö. (2018). Turizm ve rekreasyon kavramları: sanal bakış ile değerlendirme. *II. Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Kongresi*, Gümüşhane-Türkiye.
- Akova, O., & Çakmak, T. F. (2015). Boş zaman paradigmasının maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi yaklaşımıyla ilişkisi ve tarihsel süreç içindeki gelişimi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 2(3), 28-36.
- Aksoy, Y., Çankaya, S., & Tasmektepligil, M. Y. (2017). The effects of participating in recreational activities on quality of life and job satisfaction. *Universal Journal of Educational Research*, 5(6), 1051-1058. Doi:10.13189/ujer.2017.050619
- Aksu, H. S., Güneş, S. G., & Kaya, A. (2022). Covid-19 Küresel salgını sürecinde rekreasyona aktif katılımın yalnızlık algısına etkisi, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(2), 83-97. Doi:10.26677/TR1010.2022.922
- Akten, S., Gül, A., & Akten, M. (2012). The comparison of visitor management frameworks in protected natural areas. *Turkish Journal of Forestry*, 13(1), 57-65.
- Akyıldırım, E. (2024). Türkiye’de yapılan göçlerin başlıca faktörlerin irdelenmesi ve çözüm önerileri. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 7(1), 10-22. Doi:10.5281/zenodo.10599873

- Akyüz, H., Kul, M., & Yaşartürk, F. (2014). Rekreasyon açısından ormanlar ve çevre. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 1), 881-890. Doi:10.14486/IJSCS163
- Aladejare, S. A., & Nyiputen, I. R. (2023). Ecological response to industrialisation drivers in Africa. *Environmental Development*, 47. Doi:https://doi.org/10.1016/j.envdev.2023.100896
- Albort-Morant, G., Henseler, J., Leal-Millán, A., & Cepeda-Carrión, G. (2017). Mapping the field: A bibliometric analysis of green innovation. *Sustainability*, 9(6), 1-15. Doi:10.3390/su9061011
- Aldemir, E. (2008). *Kentleşme ve göçün suç olgusu üzerine etkileri*. Ankara.
- Alderton, A., Davern, M., Nitvimol, K., Butterworth, I., Higgs, C., Ryan, E., & Badland, H. (2019). What is the meaning of urban liveability for a city in a low-to-middle-income country? Contextualising liveability for Bangkok, Thailand. *Globalization and health*, 15, 1-13. Doi:https://doi.org/10.1186/s12992-019-0484-8
- Allenby, G. M., & Rossi, P. E. (1998). Marketing models of consumer heterogeneity. *Journal of Econometrics*, 89(1-2), 57-78. Doi:https://doi.org/10.1016/S0304-4076(98)00055-4
- Alsharif, A. H., Salleh, N. Z. M., & Baharun, R. (2020). Bibliometric analysis. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 98(15), 2948-2962.
- Altay, E. E., & Şenay, D. (2023). Usability and accessibility of urban service areas with increasing epidemics: The case of Bursa/Turkey. *TeMA-Journal of Land Use, Mobility and Environment*, 16(1), 147-163. Doi:https://doi.org/10.6093/1970-9870/9591
- Altunel, G.K (2021). *Kültürel rekreasyon alanlarında unutulmaz ziyaretçi deneyiminin unsurları: İstanbul tarihi yarımada örneği*. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Alves, J. P., Eusébio, C., Carneiro, M. J., Teixeira, L., & Mesquita, S. (2023). Living in an untouchable world: Barriers to recreation and tourism for Portuguese blind people during the COVID-19 pandemic. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 42, 1-10. Doi:10.1016/j.jort.2023.100637
- Amor, A. M., Fernández, M., Verdugo-Alonso, M., Aza, A., & Schalock, R. L. (2020). Shaping the faces of the prism: Rights, supports, and quality of life for enhancing inclusive education opportunities in students with intellectual disability. J. Głodkowska (Ed.), *Inclusive Education:Unity in Diversity*, (ss. 58-88). Warszawa:Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- An, Y., Peng, L., & Geng, L. (2024). Spatio-temporal evolution and driving factors of new urbanization in central China based on multi-source data. *Plos one*, 19(3), 1-19. Doi:https://doi.org/10.1371/journal.pone.0298099
- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Vogt, C. A., & Knopf, R. C. (2007). A cross-cultural analysis of tourism and quality of life perceptions. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(5), 483-502. Doi:https://doi.org/10.2167/jost612.0
- Anderson, J. D. (1971). *Private recreation enterprise and government outdoor recreation policy*. University of British Columbia. Published Master's Thesis.
- Andres, A. (2009). *Measuring academic research: How to undertake a bibliometric study*. UK ve ABD:Chandos Publishing.

- Andrijašević, M., Ciliga, D., & Jurakić, D. (2009). Is sports recreation important to university students?. *Collegium antropologicum*, 33(1), 163-168.
- Angelis, J., & de Lima, E. P. (2011). Shifting from production to service to experience-based operations. B. Hefley and W. Murphy (Ed.), *In Service design and delivery* (ss. 83-94). Boston, MA: Springer US.
- Annez, P. C., & Buckley, R. M. (2009). Urbanization and growth: Setting the context. M. Spence, P.C. Annez ve R.M. Buckley (Ed.), *Urbanization and growth*, (ss.1-45). Washington: The World Bank.
- Ante, L. (2021). Smart contracts on the blockchain–A bibliometric analysis and review. *Telematics and Informatics*, 57, 1-48. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.tele.2020.101519>
- Anuk, A. F. (2021). *Ergenlerde spora yönelik tutumun çatışma çözme becerileri ve akademik başarı ile ilişkisinin incelenmesi*. T. C. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Arboleda, M. (2015). Financialization, totality and planetary urbanization in the Chilean Andes. *Geoforum*, 67, 4-13. Doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.geoforum.2015.09.016>
- Ardahan, F., & Yerlisu Lapa, T. (2010). Üniversite öğrencilerinin serbest zaman tatmin düzeylerinin cinsiyete ve gelire göre incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 21(4), 129-136.
- Arklöf, R., & Åström, V. (2007). *The European Director:-How International Offices work to market their Exchange Programs*. Umeå University. Published Master's Thesis.
- Arrington, R., Cofrancesco, J., & Wu, A. W. (2004). Questionnaires to measure sexual quality of life. *Quality of Life Research*, 13, 1643-1658.
- Arru, B., Furesi, R., Madau, F. A., & Pulina, P. (2019). Recreational services provision and farm diversification: a technical efficiency analysis on Italian agritourism. *Agriculture*, 9(2), 1-15. Doi:10.3390/agriculture9020042
- Askew, K. (2015). Book Review: Taifa: making nation and race in urban Tanzania; race, nation, and citizenship in post-colonial Africa: the case of Tanzania. *Africa*, 85(3), 546-567. Doi:10.1017/S0001972015000303
- Aşkın, C. (2016). Öğretmenlerin serbest zaman eğitimi ve rekreasyon (serbest zamanda yapılan aktiviteler) etkinliklerine katılımlarındaki sosyo, ekonomik, kültürel etkenler-düzce örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(209), 160-189.
- Atasever, A., & Erdiñç, E. (2003). KOAH'da yaşam kalitesinin değerlendirilmesi. *Tüberküloz ve Toraks Dergisi*, 51(4), 446-455.
- Ateş, A., & Akmeşe, A. (2020). Turizmde yeni fenomen; rekreasyon. A. Ateş ve K.A. Akmeşe (Ed.), *Turizmde güncel konular* (ss.53-75). Ankara:İksad Publications.
- Attih, O., Ikpe, I. J., & Mfon, A. A. (2023). Service marketing issues: A review. *Akwa Ibom State University (AKSU) Journal of Management Sciences*, 3(1), 19-22.
- Aydın, Ç., & Haberal, H. (2022). Araç ilçesi turizm potansiyelinin destinasyon planlaması çerçevesinde değerlendirilmesi. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 95-110. Doi:10.52122/nisantasisbd.1099353

- Aydiner-Boylu, A., & Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam kalitesi ve göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 8(15), 137-150. Doi:<https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.266011>
- Ayyiğit, E., & Yiğit, Y. (2018). Turizm bölgelerinde kentleşme urbanization in tourism regions. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 10/39. 97-104. Doi:10.15189/1308-8041
- Azıklı, S., & Özgür, H. (2004). Belediyelerin turizme yönelik ve turizmi etkileyen hizmetleri. A. Yüksel ve M. Hançer (Ed.), *Turizm ilkeler ve yönetim* (ss. 121-142). Ankara:Turhan Kitap Evi.
- Baas, J. M., Ewert, A., & Chavez, D. J. (1993). Influence of ethnicity on recreation and natural environment use patterns: Managing recreation sites for ethnic and racial diversity. *Environmental Management*, 17/4, 523-529.
- Bagdonienė, L., Langvinienė, N., & Hopenienė, R. (2009). How marketing can improve the subjective estimation of quality of life: two cases of Lithuanian deprived areas. *In Changes in Social and Business Environment: proceedings of the 3rd international conference*, 31-39.
- Bahar, O., & Korkmaz-Bingöl, F. (2010). Türkiye'de iç göç hareketlerinin istihdam ve işgücü piyasalarına etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 43-61.
- Bailón-Moreno, R., Jurado-Alameda, E., Ruiz-Baños, R., & Courtial, J. P. (2005). Bibliometric laws: Empirical flaws of fit. *Scientometrics*, 63(2), 209-229. Doi:<https://doi.org/10.1007/s11192-005-0211-5>
- Balcı, A., Aycan, M., Usta, Y., & Demir, T. (2021). Compression and compression-shear strength of trabecular metal structures produced from ti6al4v elı alloy by selected laser melting. *Journal of Polytechnic*, 24(3). Doi:10.2339/politeknik.712759.
- Balcı, V., & İlhan, A. (2006). Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılım düzeylerinin belirlenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 11-18. Doi:https://doi.org/10.1501/Sporm_0000000117
- Bamwesigye, D., Fialová, J., Kupec, P., Łukaszkiwicz, J., & Fortuna-Antoszkiewicz, B. (2021). Forest recreational services in the face of COVID-19 pandemic stress. *Land*, 10(12), 1-19. Doi:<https://doi.org/10.3390/land10121347>
- Barca, M., & Hızıroğlu, M. (2009). 2000'li yıllarda türkiye'de stratejik yönetim alanının entellektüel yapısı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(1), 113-148.
- Barnes, M., Lauckner, H., & Hutchinson, S. (2017). Linking recreation and health with people living with chronic conditions. *World Leisure Journal*, 59(1), 6-20. Doi:<http://dx.doi.org/10.1080/16078055.2016.1277609>
- Basar, Z., & Cilingir, D. (2019). Evaluating ethical sensitivity in surgical intensive care nurses. *Nursing Ethics*, 26(7-8), 2384-2397. Doi:<https://doi.org/10.1177/0969733018792739>
- Başarangil, İ., & Öztürk, H. (2017). Terapatik rekreasyon amaçlı aktiviteler ve turistik gezilerin değerlendirilmesi: Kırklareli ili örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4(4), 53-65.

- Başıoğlu, U. D. (2013). Liderlik davranışları ile rekreasyon faaliyetlerine katılım ilişkisi: istanbul ilinde bir uygulama. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 2(2), 73-86.
- Başıoğlu, U.D. (2011). *İstanbul ili Bahçelievler belediyesi sorumluluğundaki spor salonlarının rekreasyon sporları ve rekreasyon liderleri açısından geliştirilmesi ve faydalılık durumu*. T.C. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Baur, P. W. (2021). Modelling the possible impact of covid19 on employment within the arts culture and recreation sector of South Africa. *Alternation (Durban)*, 38, 239-277. Doi: <https://doi.org/10.29086/2519-5476/2021/sp38c13>
- Baykara, C., Baykara, S., Kısa, C., & Yaman, Ç. (2021). An investigation of recreation in terms of islamic religion. *The Online Journal of Recreation and Sports*, 10(1), 24-56. Doi: <http://doi.org/10.22282/ojrs.2021.78>
- Baylan, E., Dilaver, Z., Demir, A., & Oktay, E. (2019). Su ve arazi tabanlı rekreasyon olanaklarının belirlenmesi: Ankara güneyi alt havzası örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi*, 22(1), 106-121. Doi: [10.18016/ksutarimdog.1417721](https://doi.org/10.18016/ksutarimdog.1417721)
- Bayramoğlu, E. (2017). Konya-Sille ve yakın çevresinin rekreasyon kullanımına yönelik etkinlik çeşitliliğinin belirlenmesi. Ş. Ertaş (Ed.), *Kent mobilyası ile anlatılan tarih Konya/Sille* (ss.107-120). Ankara:Detay.
- Bayramoğlu, E., & Yurdakul, N. M. (2020). Trabzon 100. yıl parkı ve çevresinin rekreasyon potansiyelinin saptanması. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 22(1), 38-46. Doi: [10.24011/ barofd.621911](https://doi.org/10.24011/barofd.621911)
- Baysan, C., Yapar, D., Tokgöz, M. A., Yapar, A., Baysan, E. K., & Tolunay, T. (2021). Bibliometric analysis of orthopedic theses in Turkey. *Joint Diseases And Related Surgery*, 32(3), 752-758. Doi: [10.52312/jdrs.2021.406](https://doi.org/10.52312/jdrs.2021.406)
- Bebko, C. P. (2000). Service intangibility and its impact on consumer expectations of service quality. *Journal Of Services Marketing*, 14(1), 9-26. Doi: <https://doi.org/10.1108/08876040010309185>
- Beck, R. M. (2010). Urban languages in Africa. *Africa Spectrum*, 45(3), 11-41. Doi: <https://doi.org/10.1177/000203971004500302>
- Bell, S. (2008). *Design for outdoor recreation*. London: Taylor & Francis. Doi: <https://doi.org/10.4324/9780203928110>
- Bertinelli, L., & Black, D. (2004). Urbanization and growth. *Journal of Urban Economics*, 56(1), 80-96. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jue.2004.03.003>
- Bevins, M. I. (1971). Private recreation enterprise economics. *In Land and Leisure*. New York: Routledge.
- Bhandarkar, N. D., Mace, J. C., & Smith, T. L. (2011). The impact of osteitis on disease severity measures and quality of life outcomes in chronic rhinosinusitis. *In International Forum Of Allergy Ve Rhinology*. 1/5, 372-378. Doi: [10.1002/alr.20068](https://doi.org/10.1002/alr.20068)
- Bhatti, S. S., Tripathi, N. K., Nagai, M., ve Nitivattananon, V. (2017). Spatial interrelationships of quality of life with land use/land cover, demography and urbanization. *Social Indicators Research*, 132, 1193-1216. Doi: <https://doi.org/10.1007/s11205-016-1336-z>

- Bıçaksız, A. D., & Çelikay, F. (2021). İç göç, gelir ve sosyal harcamalar: Türkiye’de istatistiki bölge birimleri üzerine bir deneme. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 37-52.
- Bianca, E. (2020). Theories of play in children development. *Inosr Humanities And Social Sciences* 6(1), 40-45.
- Biçakcı, H., & Yıldırım, C. (2018). İslam uygarlığı’nda kent ve kentleşme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 541-561.
- Bing, W. C., & Kim, S. J. (2021). A phenomenological study of mental health enhancement in taekwondo training: Application of catharsis theory. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8), 1-14. Doi:<https://doi.org/10.3390/ijerph18084082>
- Birinci, M. C., & Boylu, Y. (2016). Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde yürütülen rekreasyon programları ve program amacına yönelik öğrenci beklentileri üzerine bir araştırma. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(1), 44-53.
- Birol, E (2021). Yaşam becerilerinin öğrenilmesinde rekreasyon faktörü. V. Temel (Ed.), *INSAC Academic Developments on Social and Education Sciences* (ss. 389-400). İzmir:Duvar Yayınları.
- Birol, S. Ş., & Aydın, E. (2019). Açık alan rekreasyonunda kent merkezlerine yenilikçi bir yaklaşım: millet bahçeleri. *Journal of International Social Research*, 12(66), 489-497. Doi:<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3600>
- Bjerregaard, P., & Larsen, C. V. L. (2016). Health aspects of colonization and the post-colonial period in Greenland 1721 to 2014. *Journal of Northern Studies*, 10(2), 85-106. Doi:10.36368/jns.v10i2.848
- Bland, J. M. (2004). Cluster randomised trials in the medical literature: two bibliometric surveys. *BMC Medical Research Methodology*, 4/21, 1-6. Doi:10.1186/1471-2288-4-21
- Bondarenko, Y. V., Goroshko, I. V., & Kashirina, I. L. (2019). The task of coordinating social and economic indicators of the development of the region and the mathematical approach to its solution. *In Journal of Physics: Conference Series* 1203/1. 1-12. Doi:10.1088/1742-6596/1203/1/012037
- Boyacıoğlu, E. Z., & Elmas, Ç. (2022). Ekonomi ve turizm odaklı literatür: Bibliyometrik bir analiz. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 133-147.
- Boyack, K. W., & Klavans, R. (2013). Creation of a highly detailed, dynamic, global model and map of science. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 65(4), 670-685. Doi:<https://doi.org/10.1002/asi.22990>
- Bozkır, A. (2020). Spor yönetimi ve spor örgütleri. M. Özdemir ve M. İlkım (Ed.) *Sporda Yeni Akademik Çalışmalar-6*, (ss.143-156). Ankara:Akademisyen Kitap Evi.
- Bozkurt, S. (2016). Gürün (Sivas) ilçesinin rekreasyon kaynaklarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 66(1), 318-328. Doi:10.17099/jffiu.68635
- Brenner, N., Madden, D. J., & Wachsmuth, D. (2011). Assemblage urbanism and the challenges of critical urban theory. *City*, 15(2), 225-240. Doi:<https://doi.org/10.1080/13604813.2011.568717>

- Brenner, N., & Keil, R. (2013). Küresel kentlerden kentselliğin küreselleşmesine. *E-Makale-The City Reader* (Çev. Murat Üçoğlu). *Birikim Dergisi*, 1-12.
- Bright, A. D., & Porter, R. (2001). Wildlife-related recreation, meaning, and environmental concern. *Human Dimensions of Wildlife*, 6(4), 259-276. Doi:<https://doi.org/10.1080/108712001753473948>
- Broadhurst, R. (2002). *Managing environments for leisure and recreation*. (ss.1-355). London and New York: Routledge.
- Broďáni, J., Lipárová, S., & Král, M. (2016). The interaction of physical activity and the life quality of students in mid and late adolescence. *Physical Activity Review*, 4, 124-131.
- Broďáni, J., & Žiřková, I. (2015). Quality of life and physical activity of kindergarden teachers. *Physical Activity Review*, (3), 11-21. Doi:<http://dx.doi.org/10.16926/par.2015.01.02>
- Brougham, P. L. (1998). *Leisure and delinquency: a comparative study of the link between leisure activities and delinquency*. Marshall University. Published Master's Thesis.
- Brown, I., Hatton, C., & Emerson, E. (2013). Quality of life indicators for individuals with intellectual disabilities: Extending current practice. *Intellectual And Developmental Disabilities*, 51(5), 316-332. Doi:10.1352/1934-9556-51.5.316
- Buchecker, M., & Frick, J. (2020). The implications of urbanization for inhabitants' relationship to their residential environment. *Sustainability*, 12(4), 1-23. Doi:10.3390/su12041624
- Bugnot, A. B., Hose, G. C., Walsh, C. J., Floerl, O., French, K., Dafforn, K. A., ..., & Hahs, A. K. (2019). Urban impacts across realms: making the case for inter-realm monitoring and management. *Science of the Total Environment*, 648, 711-719. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.08.134>
- Buhalis, D., & O'Connor, P. (2005). Information communication technology revolutionizing tourism. *Tourism Recreation Research*, 30(3), 7-16. Doi:<https://doi.org/10.1080/02508281.2005.11081482>
- Bushman, B. J. (2002). Does venting anger feed or extinguish the flame? Catharsis, rumination, distraction, anger, and aggressive responding. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 28(6), 724-731. Doi:<https://doi.org/10.1177/0146167202289002>
- Buzlukçu, C., Kılıç, S. N., & Uzun, A. (2023). Kentsel rekreasyon olanaklarına yönelik çoklu paydaş değerlendirmesi: Balıkesir örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34(2), 32-43. Doi:<https://doi.org/10.17123/atad.1268928>
- Cai, Z., Li, W., & Cao, S. (2021). Driving factors for coordinating urbanization with conservation of the ecological environment in China. *Ambio*, 50, 1269-1280. Doi:10.1007/s13280-020-01458-x
- Caldwell, L. L., & Witt, P. A. (2011). Leisure, recreation, and play from a developmental context. *New Directions For Youth Development*, 2011(130), 13-27. Doi:10.1002/yd.394
- Calman, K. C. (1984). Quality of life in cancer patients--an hypothesis. *Journal Of Medical Ethics*, 10(3), 124-127. Doi:<https://doi.org/10.1136/jme.10.3.124>

- Cancino, C., Merigó, J. M., Coronado, F., Dessouky, Y., & Dessouky, M. (2017). Forty years of computers & industrial engineering: a bibliometric analysis. *Computers & Industrial Engineering*, 113, 614-629. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.cie.2017.08.033>
- Candi, M. (2007). The role of design in the development of technology-based services. *Design Studies*, 28(6), 559-583. Doi:10.1016/j.destud.2007.04.004
- Cao, L., Sun, Y., Beckmann-Wübbelt, A., & Saha, S. (2023). Characteristics of urban park recreation and health during early COVID-19 by on-site survey in Beijing. *Npj Urban Sustainability*, 3(31), 1-11. Doi:<https://doi.org/10.1038/s42949-023-00110-3>
- Cao, X., Zhou, B., Shi, Y., & Pei, X. (2019). The unbalanced analysis of economic urbanization: a case study of typical cities in China. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 9(1), 1-15. Doi:10.3390/ijgi9010013
- Cao, Y., Kong, L., Zhang, L., & Ouyang, Z. (2021). The balance between economic development and ecosystem service value in the process of land urbanization: A case study of China's land urbanization from 2000 to 2015. *Land Use Policy*, 108, 1-12. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105536>
- Carballo-Costa, L., Quintela-Del-Río, A., Vivas-Costa, J., & Costas, R. (2022). Mapping the field of physical therapy and identification of the leading active producers. A bibliometric analysis of the period 2000-2018. *Physiotherapy Theory and Practice*, 1-36. Doi:<https://doi.org/10.1080/09593985.2022.2073927>
- Cash, P., Škec, S., & Štorga, M. (2013). A bibliometric analysis of the DESIGN 2012 conference. In Proceedings of the 19th International Conference on Engineering Design (ICED 2013). *The Design Society*. 2, 43-52.
- Castagna, C., De Sousa, M., Krstrup, P., & Kirkendall, D. T. (2018). Recreational team sports: The motivational medicine. *Journal Of Sport And Health Science*, 7(2), 129-131. Doi:10.1016/j.jshs.2017.12.001
- Cengiz, E., & Eskiuyurt, N. (2023). Kentleşme ve göçün suç üzerindeki etkileri: Taşı toprağı altın şehir filmi örneğı. *Kent Akademisi*, 16(1), 662-675. Doi:<https://doi.org/10.35674/kent.1162960>
- Ceyhun, S. (2008). Spor tesislerinin rekreatif açıdan kullanımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 325-332.
- Chamlin, S. L., & Chren, M. M. (2010). Quality-of-life outcomes and measurement in childhood atopic dermatitis. *Immunology and Allergy Clinics*, 30(3), 281-288.
- Chang, S. H., Chou, C. H., & Yang, J. M. (2010). The literature review of technology acceptance model: A study of the bibliometric distributions. *PACIS Proceedings*, 158, 1633-1640.
- Chaolin, G. U., Liya, W. U., & Cook, I. (2012). Progress in research on Chinese urbanization. *Frontiers of Architectural Research*, 1(2), 101-149. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.foar.2012.02.013>
- Chee, S. Y., Tan, M. L., Tew, Y. L., Sim, Y. K., Yee, J. C., & Chong, A. K. M. (2023). Between the devil and the deep blue sea: Trends, drivers, and impacts of coastal reclamation in Malaysia and way forward. *Science of the Total Environment*, 858. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.159889>
- Chen, T., Hui, E. C. M., Lang, W., & Tao, L. (2016). People, recreational facility and physical activity: New-type urbanization planning for the healthy communities in

- Chen, T., Zhao, Y., Yang, H., Wang, G., & Mi, F. (2021). Recreational services from green space in Beijing: Where supply and demand meet?. *Forests*, 12(12), 1-15. Doi:<https://doi.org/10.3390/f12121625>
- Chiu, W. T., & Ho, Y. S. (2007). Bibliometric analysis of tsunami research. *Scientometrics*, 73(1), 3-17. Doi:10.1007/s11192-005-1523-1
- Choudhri, A. F., Siddiqui, A., Khan, N. R., & Cohen, H. L. (2015). Understanding bibliometric parameters and analysis. *Radiographics*, 35(3), 736-746. Doi:10.1148/rg.2015140036
- Ciorba, C., Guțu, V., & Bragarenco, N. (2023). Valences of non-formal education in sports, tourism and recreation field (example of the Republic of Moldova). *Annals of "Dunarea de Jos" University of Galati. Fascicle XV, Physical Education and Sport Management*, 1, 81-95. Doi:<https://doi.org/10.35219/efms.2023.1.08>
- Claes, C., Van Hove, G., van Loon, J., Vandeveld, S., & Schalock, R. L. (2010). Quality of life measurement in the field of intellectual disabilities: Eight principles for assessing quality of life-related personal outcomes. *Social Indicators Research*, 98, 61-72. Doi:10.1007/s11205-009-9517-7
- Clark, D., Kahn, J. R., & Ofek, H. (1988). City size, quality of life, and the urbanization deflator of the GNP: 1910-1984. *Southern Economic Journal*, 54/3, 701-714. Doi:<https://doi.org/10.2307/1059013>
- Clausen, H., & Wormell, I. (2001). A bibliometric analysis of IOLIM conferences 1977-1999. *Journal of Information Science*, 27(3), 157-169. Doi:10.1177/016555150102700305
- Cobbinah, P. B., Asibey, M. O., & Gyedu-Pensang, Y. A. (2020). Urban land use planning in Ghana: Navigating complex coalescence of land ownership and administration. *Land Use Policy*, 99, 1-10. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.105054>
- Codina, N., Pestana, J. V., & Stebbins, R. A. (2017). Serious and casual leisure activities in the construction of young adult identity: a study based on participants' self-descriptions. *OBETS. Revista de Ciencias Sociales*, 12(1), 65-80. Doi:10.14198/OBETS2017.12.1.12
- Confraria, H., & Godinho, M. M. (2015). The impact of African science: A bibliometric analysis. *Scientometrics*, 102, 1241-1268. Doi:10.1007/s11192-014-1463-8
- Conn, J. M., Annett, J. L., & Gilchrist, J. (2003). Sports and recreation related injury episodes in the US population, 1997-99. *Injury Prevention*, 9(2), 117-123. Doi:<https://doi.org/10.1136/ip.9.2.117>
- Connolly, C., Keil, R., & Ali, S. H. (2021). Extended urbanisation and the spatialities of infectious disease: Demographic change, infrastructure and governance. *Urban Studies*, 58(2), 245-263. Doi:10.1177/0042098020910873
- Constantinescu, M. (2011). The specifics of the sport product and their implications within the marketing activity. *International Journal of Economic Practices and Theories*, 1(2), 71-76.

- Cordell, H. K., Betz, C. J., & Green, G. T. (2002). Recreation and the environment as cultural dimensions in contemporary American society. *Leisure Sciences*, 24(1), 13-41. Doi:https://doi.org/10.1080/01490400252772818
- Coşkun, G. (2021). Türk toplumunun boş zaman aktivitelerine katılım durumu: motivasyon ve engeller. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 50-64. Doi: 10.31592/aeusbed.691148
- Coşkun, O. (2014). Doğu anadolu bölgesi'nde kentleşme ve kentsel gelişim. Urbanization and Urban Development in Eastern Anatolia Region. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(30), 229-256.
- Crouch, G. I., & Ritchie, J. B. (1999). Tourism, competitiveness, and societal prosperity. *Journal Of Business Research*, 44(3), 137-152. Doi:https://doi.org/10.1016/S0148-2963(97)00196-3
- Cucari, N., Tutore, I., Montera, R., & Profita, S. (2023). A bibliometric performance analysis of publication productivity in the corporate social responsibility field: Outcomes of SciVal analytics. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 30(1), 1-16. Doi:10.1002/csr.2346
- Cummins, R. A. (1997). Self-rated quality of life scales for people with an intellectual disability: a review. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 10(3), 199-216.
- Çağlayan, G.(2019). *Fotoğraf çekme amaçlı seyahatlere ilişkin motivasyonların belirlenmesi*. T.C. Sakarya Uygulama Bilimler Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü. Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çağlayan, M. N., & Çetiner, H. (2022). Sportif rekreasyon politikalarında spor federasyonlarının rolü. *Future Trends in Leisure ve Recreation Congress:Digital Recreation*. 9-11.
- Çakar-Bikiç, N. (2021). Toz bezi'nin altında kalanlar: köyden kente göç ve türk sinemasında kadın temsili. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 112, 140-154. Doi:http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.48431
- Çakır, M., & Bostan, A. (2000). Turizm Sektörünün Ekonominin Diğer Sektörleri ile Bağlantılarının Girdi-Çıktı Analizi ile Değerlendirilmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 35-44.
- Çalışkan, H., & Çelik, A. (2017). Bursa ili Mustafakemalpaşa ilçesinin peyzaj değerleri ve rekreasyon potansiyelinin belirlenmesi üzerine araştırma. *Uluslararası Turizm Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 1(2), 13-22.
- Çayır, M. (2021). *Oyunlaştırma yaklaşımının Türkçe dersi okuma ve yazma becerilerine yönelik tutum ve akademik başarıya etkisi*. T.C. Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çelik, F. (2005). İç göçler: Teorik bir analiz. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 167-184.
- Çelik, F. (2006). İç göçlerin itici ve çekici güçler yaklaşımı ile analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27, 149-170.
- Çelikkanat-Paslı, N., & Paslı, M. (2019). Rekreasyon işletmelri ve yönetimi. Ö. Yayla ve E. Karaçar (Ed.), *Rekreasyon Yönetimi*. (ss.73-86). Ankara:Detay Yayıncılık.

- Çeliktürk, T. (2017). Measuring the level of urbanization, adoption of urban values: Case of immigration to Denizli city. *European Scientific Journal, Special*, 38-53.
- Çetin, S. (2012). Kalkınmada kentleşme ve konut politikalarının önemi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 293-304.
- Çetiner, H. (2019). Sağlık rekreasyonu kapsamında terapatik rekreasyon uygulamaları. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 6(4), 405-411. Doi:10.31771/jrtr.2019.42
- Çetinkaya, G. (2011). Türkiye’de rekreasyon alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi (1985–2010 dönemi). *Sport Sciences*, 6(1), 13-24.
- Çetinkaya, G., Yıldız, M., & Özçelik, M. A. (2016). Açık hava rekreasyon kapsamında milli park kullanım engelleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, 6(1), 99-114. Doi:10.13114/MJH.2016119292
- Çevik, O. (2021). *Dijital oyun bağımlılık düzeyinin çocuklardaki narsisizm ve mutluluğa etkisi*. T.C. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çevik, Ş., & Şimşek, K. Y., (2014). Rekreasyonel sporlarda hizmet kalitesi ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7, 522-541. Doi:10.16992/ASOS.406
- Çimen, M. E., Boyraz, Ö. F., Garip, Z., Pehlivan, İ., Yıldız, M. Z., & Boz, A. F. (2021). Görüntü işleme tabanlı kutu sayma yöntemi ile fraktal boyut hesabı için arayüz tasarımı. *Politeknik Dergisi*, 24(3), 867-878. Doi:10.2339/politeknik.689421
- Çolakoğlu, Ü., Atay, H., & Yurcu, G. (2020). Turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin kişilik özellikleri ile rekreatif faaliyetlere katılım engelleri ilişkisi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(26), 4386-4407. Doi:10.26466/opus.634350
- Çolakoğlu, Ü., & Yurcu, G. (2019). Sağlık Turizmi Çalışanlarının Rekreatif Faaliyet Katılımlarına Göre Kişilerarası Duyarlılık ve Yaşam Doyum İlişkisi. *Journal of Travel and Tourism Research*, (14), 69-92.
- Çoruh, Y. (2019). Stres ve sağlık üzerine boş zamanlarda yapılan sporun etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(3), 73-78.
- Çubuk, M. Ş., Akgül, B. M., & Eşigül, Z. (2020). Sanatsal rekreasyon-yaşam doyumu ilişkisi: “ben” duyusunun uyarılmasında dramatik oyunların rolü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 105, 337-348. Doi: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.42844>
- Çüçen, A.K. (2005). Kültür, uygarlık, evrensellik ve çok kültürlülük. Kaygı, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 111-115.
- Dağ, H. İ., & Kocar, G. (2021). Experimental investigation on performance parameters affecting the efficiency of water type PV/thermal collectors with modified absorber configurations. *Politeknik Dergisi*, 24(3), 915-931. Doi:10.2339/politeknik.724033
- Dalkılıç, G., & Mil, B. (2017). Otel işletmelerinde rekreasyon ve boş zaman yönetimi: sahil otelleri örneği. *Yorum Yönetim Yöntem Uluslararası Yönetim Ekonomi ve Felsefe Dergisi*, 5(1), 29-42.
- Dalkılıç, G., & Mil, B. (2017). Rekreasyon-animasyon hizmetlerinin sınıflandırılması ve otel işletmelerindeki öneminin değerlendirilmesi. *Beykoz Akademi Dergisi*, 5(2), 40-72. Doi:10.14514/BYK.m.21478082.2017.5/2.40-72

- Dang, A. N., Jackson, B. M., Benavidez, R., & Tomscha, S. A. (2021). Review of ecosystem service assessments: Pathways for policy integration in Southeast Asia. *Ecosystem Services*, 49, 1-20. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2021.101266>
- Danvila-Del-Valle, I., Estévez-Mendoza, C., & Lara, F. J. (2019). Human resources training: A bibliometric analysis. *Journal of Business Research*, 101, 627-636. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.02.026>
- Das, R., & Banerjee, A. (2023). Identifying the parameters for assessment of child-friendliness in urban neighborhoods in Indian cities. *Journal of Urban Affairs*, 45(2), 217-235. Doi:<https://doi.org/10.1080/07352166.2020.1863815>
- Dasgupta, P., & Weale, M. (1992). On measuring the quality of life. *World Development*, 20(1), 119-131. Doi:[https://doi.org/10.1016/0305-750X\(92\)90141-H](https://doi.org/10.1016/0305-750X(92)90141-H)
- Davies, C., Knuiman, M., & Rosenberg, M. (2015). The art of being mentally healthy: a study to quantify the relationship between recreational arts engagement and mental well-being in the general population. *BMC Public Health*, 16(1), 1-10. Doi:10.1186/s12889-015-2672-7
- Davis, R. K. (1963). Recreation planning as an economic problem. *Nat. Resources J.*, 3, 239-249.
- Dawson, A. (2009). Surplus city: Structural adjustment, self-fashioning, and urban insurrection in chris abani's *graceland*. *Interventions*, 11(1), 16-34. Doi:<https://doi.org/10.1080/13698010902752681>
- De Snyder, V. N. S., Friel, S., Fotso, J. C., Khadr, Z., Meresman, S., Monge, P., & Patil-Deshmukh, A. (2011). Social conditions and urban health inequities: realities, challenges and opportunities to transform the urban landscape through research and action. *Journal of Urban Health*, 88, 1183-1193. Doi:10.1007/s11524-011-9609-y
- Değer, M. (2020). Rekreasyonda yeni trendler: SPA ve wellness. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 7(2), 308-324.
- Dehdarirad, T., Villarroja, A., & Barrios, M. (2015). Research on women in science and higher education: a bibliometric analysis. *Scientometrics*, 103, 795-812. Doi:10.1007/s11192-015-1574-x
- Demirci-Orel, F., & Yavuz, M. C. (2003). Rekreasyonel turizmde müşteri potansiyelinin belirlenmesine yönelik bir pilot çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(11), 61-76.
- Deniz, B., Kılıçaslan, Ç., & Koşan, F. (2019). Rekreasyonel olanaklara yönelik beklentilerin sağlıklı kentler yönüyle irdelenmesi, aydın kenti örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(2), 79-89.
- Deveci, M. E., Tez, Ö. Y., & Gürbüz, P. G. (2021). Çocuk sporcuların rekreasyonel egzersize katılım motivasyonu ve mutluluk düzeylerinin incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 402-411. Doi:<https://doi.org/10.38021/asbid.1031258>
- Dhamija, P., & Bag, S. (2020). Role of artificial intelligence in operations environment: a review and bibliometric analysis. *The TQM Journal*, 32(4), 869-896. Doi:10.1108/TQM-10-2019-0243
- Diener, E., & Suh, E. (1997). Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research*, 40, 189-216.

- Dinç, B. (2021). Türkiye’de yaşlıların iç göç hareketlerine katılımı ve uyum becerilerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 120-139.
- Ding, Y., & Keh, H. T. (2017). Consumer reliance on intangible versus tangible attributes in service evaluation: the role of construal level. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 45, 848-865. Doi:10.1007/s11747-017-0527-8
- Dirin, D., Rasputina, E., Kuklina, M., Krasnoshtanova, N., Trufanov, A., Batosirenov, E., & Lysanova, G. (2023). Potential for tourism and recreation in the todzhinsky kozhuun (district), republic of tyva, rf. *Sustainability*, 15(14), 1-21. Doi:https://doi.org/10.3390/su151411087.
- Ditton, R. B., & Stoll, J. R. (2003). Social and economic perspective on recreational billfish fisheries. *Marine and Freshwater Research*, 54(4), 545-554. Doi:10.1071/MF01279
- Doğan, C. (2023). Sanatı metalaştırmak: sanat pazarı ve sanat pazarlaması. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 13(3), 590-603. Doi:10.7456/tojdac.1288350
- Dong, S., Zheng, J., Li, Y., Li, Z., Li, F., Jin, L., ..., & Bilgaev, A. (2019). Quantitative analysis of the coupling coordination degree between urbanization and eco-environment in Mongolia. *Chinese Geographical Science*, 29, 861-871.
- Dovey, K. (2012). Informal urbanism and complex adaptive assemblage. *International Development Planning Review*, 34(3), 371-389. Doi:10.3828/idpr.2012.23
- Dökmen, G., & Tosuner, F. (2019). Türkiye’de kamu harcamaları ve vergilerin iç göç üzerindeki etkileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 653-677. Doi:https://doi.org/10.11616/basbed.v19i49542.594286
- Drewnowski, J. (1980). Social indicators, quality of life and economic theory. *Philosophica*, 25, 15-32.
- Duan, X., Li, X., Tan, W., & Xiao, R. (2022). Decoupling relationship analysis between urbanization and carbon emissions in 33 African countries. *Heliyon*, 8(9), 1-10. Doi:https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e10602
- Duman, S. (2022). Serbest zaman olgusunun kuşaklara göre değişimi. A. Uluç (Ed.), *Sporda güncel yaklaşımlar*(1. Basım), (ss.33-53). Ankara: Gazi Kitap Evi.
- Duncan, E. E., Eluwa, S. E., & Musibau, A. A. (2012). Urbanization and 3d city moelling for developing countries: a comparative study. *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries*, 54(1), 1-20. Doi:https://doi.org/10.1002/j.1681-4835.2012.tb00384.x
- Durmaz-Akyol, A. D. (1993). Yaşam kalitesi ve yaklaşımları. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 9(2), 75-80.
- Durose, C., van Ostaijen, M., van Hulst, M., Escobar, O., & Agger, A. (2022). Working the urban assemblage: A transnational study of transforming practices. *Urban Studies*, 59(10), 2129-2146. Doi:10.1177/00420980211031431
- Dursun, Y., & Atamtürk, E. (2023). 5395 sayılı çocuk koruma kanunu’na yeni bir koruyucu önleyici tedbir önerisi: rekreasyon ve spor tedbiri. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (21), 172-190. Doi:10.46218/tshd.1215577
- Edington, J. M., & Edington, M. A. (1986). *Ecology, recreation and tourism*. CUP Archive.

- Edisan, Z., & Kadioğlu, F. (2013). Yaşam kalitesi kavramının antik dönemdeki öncülleri. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 3(3), 1-4.
- Edvardsson, B., Gustafsson, A., & Roos, I. (2005). Service portraits in service research: a critical review. *International Journal Of Service Industry Management*, 16(1), 107-121. Doi:10.1108/09564230510587177
- Eiser, C., Mohay, H., & Morse, R. (2000). The measurement of quality of life in young children. *Child: Care, Health And Development*, 26(5), 401-414. Doi:https://doi.org/10.1046/j.1365-2214.2000.00154.x
- Eiser, C., & Morse, R. (2001). A review of measures of quality of life for children with chronic illness. *Archives Of Disease In Childhood*, 84(3), 205-211. Doi:https://doi.org/10.1136/ad.84.3.205
- Elkington, S., & Stebbins, R. (2014). *The serious leisure perspective: An introduction*. New York: Routledge.
- Ellegaard, O., & Wallin, J. A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact?. *Scientometrics*, 105, 1809-1831. Doi:10.1007/s11192-015-1645-z
- Ellis, G. D., Compton, D. M., Tyson, B., & Bohlig, M. (2002). Campus recreation participation, health, and quality of life. *Recreational Sports Journal*, 26(2), 51-60. Doi:https://doi.org/10.1123/rsj.26.2.51
- Eltahir, Y., Werners, L. L., Dreise, M. M., van Emmichoven, I. A. Z., Jansen, L., Werker, P. M., & de Bock, G. H. (2013). Quality-of-life outcomes between mastectomy alone and breast reconstruction: comparison of patient-reported BREAST-Q and other health-related quality-of-life measures. *Plastic And Reconstructive Surgery*, 132(2), 201-209. Doi:10.1097/PRS.0b013e31829586a7
- Er, A. (2015). İtici ve çekici faktörler bağlamında iç göç: Gaye Hiçyılmaz'dan fırtınaya karşı. *Göç Dergisi (GD)*, 2(1), 43-58.
- Er, B., Yıldız K., & Güzel P. (2019). Üniversite öğrencilerinin rekreatif bir etkinlik alanı olarak sosyal medya kullanım amaçlarının incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 109-115.
- Eravşar, H. (2020). *Rekreasyonun psikolojik iyilik ve yaşam tatminine etkisi*. Ankara: İksad Yayınevi.
- Erdem, D., & Yaylı, A. (2022). Rekreasyon bağlamında csikszentmihalyi'nin akış teorisine kuramsal bir bakış. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 9(4), 98-113. Doi:10.5281/zenodo.7494875
- Erdoğan, Y. (2018). *Rekreasyonel aktivitelerin şizofren hastaları üzerine etkisinin araştırılması*. T.C. Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Eren, C., & Koçyiğit, M. (2020). Kent imajının ve kentsel rekreasyon alanlarına yönelik algının ölçümü. *Aksaray İletişim Dergisi*, 2(1), 66-81.
- Eriksson, A., Pettersson, R., & Wall-Reinius, S. (2023). Environmental concerns in nature-based events: the permit process for organised outdoor recreation and sport. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 23/2-3, 176-194. Doi:https://doi.org/10.1080/15022250.2023.2231892

- Erkip, F. B. (1997). The distribution of urban public services: the case of parks and recreational services in Ankara. *Cities*, 14(6), 353-361. Doi:[https://doi.org/10.1016/S0264-2751\(97\)00026-7](https://doi.org/10.1016/S0264-2751(97)00026-7)
- Erol, E (2019). Rekreasyon teorileri. Ö. Yayla ve E. Karaçar (Ed.) *Rekreasyon Yönetimi (Güncel Animasyon Uygulamaları)* (ss. 57-72). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Erol, E., & Yazıcıoğlu, İ. (2019). Tükenmişlik düzeyinin iş performansına etkisinde rekreatif aktivitelerin aracılık rolü: Yiyecek içecek işletmelerinde bir araştırma. *Turizm Akademik Dergisi*, 6(2), 139-152.
- Ertürk-Atabey, S., & Eroğlu, E. (2021). Kentsel negatif dışsallık olarak trafiğe bağlı hava kirliliği: kentsel kamu maliyesi bağlamında çözüm önerisi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 30(1), 71-98.
- Eryılmaz, G., & Akgündüz, Y. (2017). Bireyleri rekreatif faaliyetlere yönelten motive edici faktörler. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4(1), 13-26.
- Estabrooks, C. A., Winther, C., & Derksen, L. (2004). Mapping the field: A bibliometric analysis of the research utilization literature in nursing. *Nursing Research*, 53(5), 293-303.
- Evren, S. (2020). Gençlerin kış sporlarına katılım kısıtlarının incelenmesi: Gümüşhane üniversitesi öğrencileri örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2113-2131. Doi:10.26677/TR1010.2020.470
- Eyita-Onon, E. (2022). Urbanization and human security in post-colonial Africa. *Frontiers in Sustainable Cities*, 4, 1-15. Doi:10.3389/frsc.2022.917764
- Faka, A., Kalogeropoulos, K., Maloutas, T., & Chalkias, C. (2022). Spatial variability and clustering of quality of life at local level: a geographical analysis in Athens, Greece. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 11(5), 1-14. Doi:<https://doi.org/10.3390/ijgi11050276>
- Farrukh, M., Meng, F., Raza, A., & Tahir, M. S. (2020). Twenty-seven years of sustainable development journal: A bibliometric analysis. *Sustainable Development*, 28(6), 1725-1737. Doi:<https://doi.org/10.1002/sd.2120>
- Fédier, F. (2018). Todo arte es recreación de la realidad. *Revista Chilena De Literatura*, (97), 325-329. Doi:<http://dx.doi.org/10.4067/S0718-22952018000100325>
- Feng, X., Gao, J., Sriboonjit, J., Wang, Z., Liu, J., & Sriboonchitta, S. (2023). The impact of urbanization on cultivated land use efficiency in the yangtze river economic belt in China. *Agriculture*, 13(3), 1-17. Doi:<https://doi.org/10.3390/agriculture13030666>
- Folmer, A. (2007). Landscape and leisure outdoor recreation in gieten-drenthe. Master of arts in international leisure and tourism studies. *International Research Project*. 1-19.
- Forlano, C., De Bernardi, P., & Yahiaoui, D. (2021). Entrepreneurial universities: A bibliometric analysis within the business and management domains. *Technological Forecasting and Social Change*, 165, 1-16. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120522>
- Fraga, M. J., Cader, S. A., Ferreira, M. A., Giani, T. S., & Dantas, E. H. (2011). Aerobic resistance, functional autonomy and quality of life (QoL) of elderly women impacted by a recreation and walking program. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 52(1), 40-43. Doi:10.1016/j.archger.2010.04.021

- Fresno-Alba, S., Denche-Zamorano, Á., Pastor-Cisneros, R., Pereira-Payo, D., Franco-García, J. M., & Jiménez-Castuera, R. (2023). Breast cancer and physical activity: A bibliometric analysis. *Frontiers in Oncology*, 12, 1-12. Doi:10.3389/fonc.2022.1051482
- Fu, L., Wang, Y., & He, L. (2020). Age composition change and inter-provincial labor productivity: A study from the perspective of population dividend and population urbanization. *Journal of Applied Economics*, 23(1), 183-198. Doi:https://doi.org/10.1080/15140326.2020.1723885
- Gajjar, S. P. (2019). Book Review: Datta, A. and Shaban, A., (Ed.): *Mega-Urbanization in the Global South: Fast Cities and New Urban Utopias of the Postcolonial State*. (ss. 83-95). London:Routledge Doi:10.1177/1464993418800095
- Gallegos-Cedillo, V. M., Diáñez, F., Nájera, C., & Santos, M. (2021). Plant agronomic features can predict quality and field performance: a bibliometric analysis. *Agronomy*, 11(11), 1-32. Doi:https://doi.org/10.3390/agronomy11112305
- Gao, J., Kennedy, D. M., & Konlechner, T. M. (2020). Coastal dune mobility over the past century: A global review. *Progress in Physical Geography: Earth and Environment*, 44(6), 814-836. Doi:https://doi.org/10.1177/0309133320919612
- Garratt, A., Schmidt, L., Mackintosh, A., & Fitzpatrick, R. (2002). Quality of life measurement: bibliographic study of patient assessed health outcome measures. *Bmj*, 324(7351), 1-5. Doi:10.1136/bmj.324.7351.1417.
- Gaudart, J., Landier, J., Huiart, L., Legendre, E., Lehot, L., Bendiane, M. K., ..., & Rebaudet, S. (2021). Factors associated with the spatial heterogeneity of the first wave of COVID-19 in France: a nationwide geo-epidemiological study. *The Lancet Public Health*, 6(4), 222-231.
- Gaviria-Marin, M., Merigó, J. M., & Baier-Fuentes, H. (2019). Knowledge management: A global examination based on bibliometric analysis. *Technological Forecasting and Social Change*, 140, 194-220. Doi:https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.07.006
- Gaviria-Marin, M., Merigo, J. M., & Popa, S. (2018). Twenty years of the journal of knowledge management: A bibliometric analysis. *Journal of Knowledge Management*, 22(8), 1655-1687. Doi:10.1108/JKM-10-2017-0497
- Ge, Y., Chen, H., Zhang, M., & Li, X. (2022). Area threshold interval of urban forest patches required to maintain the synergy between biodiversity conservation and recreational services: Case study in beijing, China. *Forests*, 13(11), 1-22. Doi:https://doi.org/10.3390/f13111848
- Geng, Y., & Zhang, H. (2021). Coordinated interactions of sustainable urbanization dimensions: Case study in hunan, China. *Sage Open*, 11(2), 1-16. Doi:10.1177/21582440211009198
- Geray, C. (1998). Kentsel yaşam kalitesi ve belediyeler. *Türk İdare Dergisi*, 70(421), 323-346.
- Giritlioğlu, İ., Olcay, A., Gündoğan, H. R., & Alkan, B. N. (2017). Belek, Side ve Alanya bölgelerinde faaliyet gösteren otel işletmelerinin müşterilerine sunduğu rekreasyon etkinliklerinin içerik analizine yönelik bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(22), 235-250. Doi:10.20875/makusobed.348431
- Giuntoli, G. (2010). Understanding quality of life through Sen's capability framework: An application to people living with HIV/AIDS. 1-435.

- Godbey, G., (2009). Outdoor recreation, health, and wellness: understanding and enhancing the relationship. *RFF Discussion Paper*, 9-21.
- Gollin, D., Jedwab, R., & Vollrath, D. (2016). Urbanization with and without industrialization. *Journal of Economic Growth*, 21, 35-70.
- Gomes, E., Inácio, M., Bogdzevič, K., Kalinauskas, M., Karauskaitė, D., & Pereira, P. (2021). Future scenarios impact on land use change and habitat quality in Lithuania. *Environmental Research*, 197. Doi:https://doi.org/10.1016/j.envres.2021.111101
- Göç, E. (2018). Yâran kültürünün kent yaşamına etkisi: çankırı örneği. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 59-73.
- Gökdeniz, A., & Dinç, Y. (2000). Konaklama işletmelerinde animasyon faaliyetlerinin hizmet satışlarına etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11 (2), 99- 106.
- Göker, G., & Dağdeviren, A. (2019). Çankırı yâran kültürü ve milli kültür rekreasyon etkinliği olarak yâran eğlenceleri. A. Öztürk, E.Karaçar, O.Yılmaz (Ed.), *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Kitabı-2.Cilt* içinde (ss. 15-28). Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Göker, G., & Ünlüönen, K. (2019). Açık alanda yapılan doğa temelli rekreatif etkinlikler ve destinasyon markalaşması: ılgaz dağı milli parkı örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 774-789. Doi:10.17755/esosder.456817
- Gökmen, Ö., & Ege, İ. (2020). Karabük ilindeki rekreasyon alanlarının coğrafi dağılışı. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(3), 521-537. Doi:10.14230/johut856
- Gökulu, G. (2010). Kent güvenliği kentleşme ve suç ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-226.
- Görgülü, Ç., & Görgülü, L. (2021). İklim değişikliğine eko-morfolojik yaklaşım: Kentsel çeper kuşak alanları. *JENAS Journal of Environmental and Natural Studies*, 3(1), 72-99.
- Görgün-Baran, A. (2008). Yaşlılıkta sosyalizasyon ve yaşam kalitesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(2), 86-97.
- Görmüş, S., Cengiz, S., Yılmaz, B., & Balta, S. (2022). Ekosistem servisleri yaklaşımı ile turizm peyzajının yönetimi. *TÜCAUM 2022 Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*. 573-582.
- Gözlük-Kırmızıoğlu, P., & Çeviker, A. (2017). Sportif rekreasyon kavramına antropolojik bir bakış. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 4(12), 1061-1068.
- Grêt-Regamey, A., Galleguillos-Torres, M., Disegna, A., & Weibel, B. (2020). How urban densification influences ecosystem services—A comparison between a temperate and a tropical city. *Environmental Research Letters*, 15(7), 1-15. Doi:https://doi.org/10.1088/1748-9326/ab7acf.
- Gruas, L., Loison, A., Ba, M., & Perrin-Malterre, C. (2023). “If we really disturbed them, they would leave”: Mountain sports participants and wildlife disturbance in the northern French Alps. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 42, 1-28. Doi:https://doi.org/10.1016/j.jort.2023.100610

- Gulam, A. (2016). Recreation–need and importance in modern society. *International Journal of Physiology, Nutrition and Physical Education*, 1(2), 157-160.
- Guo, J., Yu, Z., Ma, Z., Xu, D., & Cao, S. (2022). What factors have driven urbanization in China?. *Environment, Development and Sustainability*, 24(5), 6508-6526. Doi:https://doi.org/10.1007/s10668-021-01714-4
- Guo, Y. M., Huang, Z. L., Guo, J., Li, H., Guo, X. R., & Nkeli, M. J. (2019). Bibliometric analysis on smart cities research. *Sustainability*, 11(13), 1-18. Doi:10.3390/su11133606
- Guyatt, G. H., Berman, L. B., Townsend, M., Pugsley, S. O., & Chambers, L. W. (1987). A measure of quality of life for clinical trials in chronic lung disease. *Thorax*, 42(10), 773-778. Doi:https://doi.org/10.1136/thx.42.10.773
- Gül, T. (2014). Rekreasyon olgusuna genel yaklaşım. A. Yaylı (Ed.), *Rekreasyone giriş*. (1. Basım), (ss.2-62). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Güler, H., Altınışik, Ü., & Bulut, Ç. (2022). Meta evrende spor ve rekreasyon (Metaverse spor ve rekreasyon ilişkisi) İ. Özmutlu ve Y. Arı (Ed.), *Spor bilimlerinde betimsel metinler*. (1. Basım), (ss.125-143). İstanbul: Efe Akademik Yayıncılık.
- Gümüş, H., & Sabırlı, T. N. (2016). Termal turizmde rekreasyonel hizmet kalitesi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4453- 4463.
- Gümüş, Z., & Demirtaş, M. (2021). Comparison of the algorithms used in maximum power point tracking in photovoltaic systems under partial shading conditions. *Journal of Polytechnic*, 24(3), 853-865.
- Gümüşgöl, O., & Aydoğan, R. (2020). Yeni tip koronavirüs-covid 19 kaynaklı evde geçirilen boş zamanların ev içi rekreatif oyunlar ile değerlendirilmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(1), 107-114.
- Gün, S., & Kılıç, G.D. (2021). Pazarlama yöntemlerinin rekreasyon bağlamında değerlendirilmesi: kavramsal inceleme. *Academic Social Resources Journal*, 6(31), 1869-1878. Doi:10.31569/ASRJOURNAL.372
- Güncan, Ö. (2021). Sanal rekreasyon kavramının özellik ve temel unsurlarını belirlemeye yönelik bir çalışma. *Tourism and Recreation*, 3(1), 66-76.
- Güncan, Ö. (2021). Terapatik rekreasyon kapsamında oyun terapisi. *Taras Shevchenko 6th International Congress On Social Sciences*, 789-803.
- Güneş, A., & Gülgün, B. (2007). İzmir, Buca gölet ve Buca yedi göller suni gölet çevresi rekreasyon alanlarının peyzaj mimarlığı açısından irdelenmesi ve geliştirilmesi üzerine bir araştırma. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 44(2), 81-92.
- Güneş, S. G., Gündoğdu, K., & Aksu, H. S. (2022). ULAKBİM tarafından taranan ulusal hakemli dergilerde yayımlanmış gönüllü turizm konulu makalelerin bibliyometrik analizi. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 5(1), 1-15. Doi:10.53353/atrss.980788
- Güngör, S., & Erbil, Z.C. (2021).Konya Yazır mahallesindeki park alanlarının bitkisel ve yapısal peyzaj tasarımı kriterlerine göre incelenmesi. S. Güngör (Ed.), *Mimarlık planlama ve tasarım alanında araştırma ve değerlendirmeler – 1*. (1. Basım), (ss.41-62). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Gürbüz, M., & Karabulut, M. (2008). Kırsal göçler ile sosyo-ekonomik özellikler arasındaki ilişkilerin analizi. *Türk Coğrafya Dergisi*, (50), 37-60.

- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (4. Baskı). Ankara:Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, Z. (2022). *Trbl Bölgesinde Yaşayan Yerel Halk Algısıyla Turizmin Etkilerinin Yaşam Kalitesi İle İlişkisi*. T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Güreşçi, E. (2010). Türkiye’de kentten-köye göç olgusu. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 77-86.
- Gürler, G. (2021). Bibliyometrik araştırmalarda ilgili literatüre ilişkin veri setinin oluşturulma süreci. O. Öztürk ve G. Gürler (Ed.), *Bir literatür incelemesi aracı olarak bibliyometrik analiz*. (2. Basım), (ss.53-64). Ankara: Nobel.
- Güven F. (2021). Sağlık için rekreatif etkinliklerde egzersizin önemi. M.C. Koç (Ed.), *Holistik sağlık ve egzersiz*. (1. Basım), (ss.107-120). İstanbul: Efe Akademi.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A., & Dinç, Y. (2017). *Boş zaman ve rekreasyon yönetimi*. Ankara:Detay Yayıncılık.
- Hajduová, Z., Andrejovský, P., & Beslerová, S. (2014). Development of quality of life economic indicators with regard to the environment. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 110, 747-754. Doi:10.1016/j.sbspro.2013.12.919
- Hall, C. M., & Page, S. J. (1999). *The geography of tourism and recreation: Environment, place and space*. London an New York:Taylor and Francis/Routledge.
- Hammer, R. B. (2008). Recreation and rural development in Norway: Nature versus culture. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 8(2), 176-186. Doi:http://dx.doi.org/10.1080/15022250802091135
- Hancock, T. (2000). Quality of life indicators and the DHC. *South-eastern Ontario*. 1-61.
- Hartel, J. (2003). The serious leisure frontier in library and information science: Hobby domains. *Knowledge Organization*, 30(3/4), 228-238. Doi:https://doi.org/10.5771/0943-7444-2003-3-4-228
- Hassan, U. M., & Akbar, R. A. (2020). Locus of control: Teachers’ neglected attribute towards students’ achievement scores in facing diverse socioeconomic status. *Problems of Education in the 21st Century*, 78(2), 282-300. Doi:https://doi.org/10.33225/pec/20.78.282
- Hatta, P. K., & Reiss, A. J. (2022). “Kentsel Yerleşimlerin Tarihi”, A.Alkan ve B. Duru (Der. ve Çev.), *20. Yüzyıl Kenti* (ss.27-36), Ankara:İmge Yayınevi.
- Hayır-Kanat, M. (2017). İstanbul’da banliyöleşme ve banliyöleşme Sonrası Kentleşme. *International Journal of Social Science Research*, 6(2), 31-45.
- Hazarika, T., Goswami, K., & Das, P. (2003). Bibliometric analysis of Indian forester: 1991-2000. *IASLIC Bulletin*, 48(4), 213-223.
- He, B., Liu, A., Duodu, G. O., Wijesiri, B., Ayoko, G. A., & Goonetilleke, A. (2023). Distribution and variation of metals in urban river sediments in response to microplastics presence, catchment characteristics and sediment properties. *Science of the Total Environment*, 856, 1-26. Doi:https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.159139.
- Henderson, J. V. (2005). Urbanization and growth. *In Handbook Of Economic Growth*, Elsevier,1, 1543-1591.

- Heradio, R., De La Torre, L., Galan, D., Cabrerizo, F. J., Herrera-Viedma, E., & Dormido, S. (2016). Virtual and remote labs in education: A bibliometric analysis. *Computers & Education*, 98, 14-38. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.compedu.2016.03.010>
- Higgins, C., & Turner, A. (2023). Microplastics in surface coastal waters around Plymouth, UK, and the contribution of boating and shipping activities. *Science of the Total Environment*, 893, 1-5. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2023.164695>
- Hladkyi, O., Sakhno, S., Khadzhynova, O., Dakal, A., & Kapranova, L. (2021). The essence and basic product selling strategies in recreation and health tourism. In *E3S Web of Conferences*, 255, 1-10. Doi:<https://doi.org/10.1051/e3sconf/202125501033>
- Hoa, N. T. Q., & Hao, N. T. D. (2016). Syntactic features of recreation activity advertisements in english versus vietnamese. *Tạp chí Khoa học và Công nghệ-Đại học Đà Nẵng*, 63-67.
- Hole, Y., Pawar, S., & Bhaskar, M. P. (2018). Service marketing and quality strategies. *Periodicals of engineering and natural sciences*, 6(1), 182-196. Doi:10.21533/pen.v6i1.291
- Høyem, J. (2020). Outdoor recreation and environmentally responsible behavior. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 31, 1-28. Doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.jort.2020.100317>
- Hrehorowicz-Gaber, H. (2013). Effects of transformations in the urban structure on the quality of life of city residents in the context of recreation. *Bulletin Of Geography. Socio-Economic Series*, (21), 61-68.
- Hsu, J. L., & Sharma, P. (2023). Disaster and risk management in outdoor recreation and tourism in the context of climate change. *International Journal of Climate Change Strategies and Management*. 15(5) 712-728. Doi:10.1108/IJCCSM-10-2021-0118
- Huang, S., Yu, L., Cai, D., Zhu, J., Liu, Z., Zhang, Z., ..., & Fraedrich, K. (2023). Driving mechanisms of urbanization: Evidence from geographical, climatic, social-economic and nighttime light data. *Ecological Indicators*, 148, 1-14. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2023.110046>
- Huang, Y., Kuai, C., & Wang, F. (2024). Spatiotemporal patterns and driving factors of green and low-carbon urbanization in the Yangtze River Delta region, China. *Sustainability*, 16(10), 1-17. Doi:<https://doi.org/10.3390/su16104006>
- Hurd, A. R., & Anderson, D. M. (2010). *The park and recreation professional's handbook*. Human Kinetics. US.
- Hussain, A., Fatima, N., & Kumar, D. (2011). Bibliometric analysis of the electronic library journal (2000-2010). *Webology*, 8(1), 1-8.
- Hussein, M. K. (2014). Sustainability of three recreational forest landscape management in Selangor, Malaysia. *Journal of Design and Built Environment*, 14(2). 1-16.
- Ibrahim, M., & Jan, S. U. (2015). Bibliometric analysis of the journal of Pakistan medical association form 2009 to 2013. *J Pak Med Assoc*, 65(9), 978-983.
- Ighalo, J. O., Yap, P. S., Iwuozor, K. O., Aniagor, C. O., Liu, T., Dulta, K., ..., & Rangabhashiyam, S. (2022). Adsorption of persistent organic pollutants (POPs) from the aqueous environment by nano-adsorbents: A review. *Environmental Research*, 212. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.envres.2022.113123>

- Ignatieva, M., Haase, D., Dushkova, D., & Haase, A. (2020). Lawns in cities: from a globalised urban green space phenomenon to sustainable nature-based solutions. *Land*, 9(3), 1-27. Doi:10.3390/land9030073
- Imanzadeh, M., & Gündoğdu, C. (2013). Investigation on the people's expectation from municipalities in the area of sport and recreational services in Iran. *Journal of Physical Education and Sport*, 13(3), 458-463.
- İşık, Ş. (2005). Türkiye'de kentleşme ve kentleşme modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14(1-2), 57-71.
- İrdem, İ., & Lenger, A. (2021). 1923-1950 arası dönemde ankara kentleşmesi ve sorunları. *Gazi Akademik Bakış*, 14(28), 331-357. Doi:https://doi.org/10.19060/gav.948981
- İskender, A. (2019). Boş zaman ve rekreasyon ile turizm arasındaki ilişki üzerine akademik bir araştırma. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 22(1), 50-59.
- İslamoğlu, E., Yıldırım, S., & Benli, A. (2014). Türkiye’de tersine göç ve tersine göçü teşvik eden uygulamalar: İstanbul ili örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 3(1), 68-93.
- Jackson, S. B., Stevenson, K. T., Larson, L. R., Peterson, M. N., & Seekamp, E. (2021). Outdoor activity participation improves adolescents’ mental health and well-being during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(5), 1-18. Doi:https://doi.org/10.3390/ijerph18052506
- Jain, J., Walia, N., Singh, S., & Jain, E. (2021). Mapping the field of behavioural biases: A literature review using bibliometric analysis. *Management Review Quarterly*, 1-33. Doi:https://doi.org/10.1007/s11301-021-00215-y
- Jan, A. (2012). Services marketing theory revisited: an empirical investigation into financial services marketing. *Journal of Business and Management*, 4(4), 36-45.
- Jankowska, E. (2014). Social indicators and the measure of the quality of life. *Toruńskie Studia Międzynarodowe*, 1(7), 5-13. Doi:http://dx.doi.org/10.12775/TIS.2014.001
- Jansen-Verbeke, M. C., & Ashworth, G. (1990). Environmental integration of recreation and tourism. *Annals of Tourism Research*, 17(4), 618-622.
- Jayne, M., & Hall, S. M. (2019). Urban assemblages,(in) formality, and housing in the Global North. *Annals of the American Association of Geographers*, 109(3), 685-704. Doi:https://doi.org/10.1080/24694452.2018.1505481
- Jensen, C. R., & Guthrie, S. (2006). *Outdoor recreation in America*. Human Kinetics. ABD: Burgess Publishing Company.
- Jervis, B. (2018). Assemblage urbanism. Becoming urban in late medieval Southampton. *Archaeological Dialogues*, 25(2), 135-160. Doi:http://dx.doi.org/10.1017/S138020381800017X
- Ji, L., & Zhang, W. (2019). Fiscal incentives and sustainable urbanization: Evidence from China. *Sustainability*, 12(1), 1-12. Doi:10.3390/su12010103
- Johnson, H. A., Huff, J. M., & Csorba, J. J. (1969). Private outdoor recreation enterprises in rural Appalachia. *Economic Research Service*, 429. US Department of Agriculture

- Jordan, E. J. (1976). *Management considerations in operating water and related land based recreation enterprises in Oklahoma*. Oklahoma State University. Published Doctoral Thesis.
- Jordan, E. J., & Badger, D. D. (1977). Oklahoma agricultural experiment station, bulletin: Management considerations in operating municipal lake recreation enterprises in Oklahoma. *Oklahoma Agricultural Experiment Station, Projec Nı:1567*, 1-37.
- Kabakulak, A., Başar, B., & Soybalı, H. H. (2020). Rekreatif etkinliklerin seçiminde kişilik özelliklerinin etkisi:Turizm rehberliği öğrencileri üzerine bir araştırma. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 3(2), 74-89. Doi:<https://doi.org/10.34090/tured.742892>
- Kahraman, A., Dogru, A. O., Seker, D. Z., Ulugtekin, N. N., Terzi, F., Turkoglu, H., & Goksel, C. (2019). Examination of the green spaces based on spatial sufficiency and accessibility through GIS. *Feb-Fresenius Environmental Bulletin*, 28/2, 529-534.
- Kanai, J. M. (2014). On the peripheries of planetary urbanization: Globalizing manaus and its expanding impact. *Environment and Planning D: Society and Space*, 32(6), 1071-1087. Doi:10.1068/d13128p
- Kang, L., Yang, Z., & Han, F. (2021). The impact of urban recreation environment on residents' happiness—based on a case study in China. *Sustainability*, 13(10), 1-14. Doi:<https://doi.org/10.3390/su13105549>
- Kang, N., Wang, E., Yu, Y., & Duan, Z. (2021). Valuing recreational services of the national forest parks using a tourist satisfaction method. *Forests*, 12(12), 1-15. Doi:<https://doi.org/10.3390/f12121688>
- Kara, F. M., & Ayverdi, B. (2018). Rekreatif spor tesislerinde marka kimliğinin ve imajının belirlenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(2), 75-84.
- Karaca, C. (2007). Çevre, insan ve etik çerçevesinde çevre sorunlarına ve çözümlerine yönelik yaklaşımlar. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 1-19.
- Karacar, E. (2016). *Rekreatif faaliyetlerde çevreye yönelik tutumların ve destinasyon imajının tekrar ziyaret niyetine etkisi: Ilgaz dağı milli parkı örneği*. T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Rekreatif Yönetimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Karaçar, E. (2014). Boşa zaman ve rekreasyonun tarihsel gelişimi. A. Yaylı (Ed.), *Rekreasyona giriş*. (1. Basım), (ss.69-78). Ankara:Detay Yayıncılık.
- Karaçar, E., & Göker, G. (2019). Boş zaman ve rekreasyonun tarihsel gelişimi. Ö. Yaylı ve E. Karaçar (Ed.), *Rekreasyon yönetimi (Güncel animasyon uygulamaları)*. (1. Basım), (ss.19-26). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karadağ, A. A., & Akpınar, N. (2003). Eğ irdir ilçesinin rekreasyon kaynaklarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi. *Journal of Agricultural Sciences*, 9(02), 189-196. Doi:10.1501/Tarimbil_00000000789
- Karagöz, Y., & Bardakçı, S. (2020). *Bilimsel araştırmalarda kullanılan ölçme araçları ve ölçek geliştirme*. (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karahan, H. (2021). Gastronomi temalı rekreasyon etkinlikleri. S. Kül-Avan, E. Şimşek, Ö. Yayla ve M.C. Birinci (Ed.) *Rekreasyon ve Turizm Araştırmaları* (ss. 41-52). İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Karaküçük, S., & Gürbüz, B. (2007). *Rekreasyon ve kent (li)leşme*. Ankara:Gazi Kitabevi

- Karaküçük, S. (2014). *Rekreasyon: boş zamanları değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Karanikola, P., Tampakis, S., Tsantopoulos, G., & Digbasani, C. (2014). The public zoo as recreation and environmental education area: Visitor's perceptions and management implications. *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 10(1), 81-91.
- Karasakaloğlu, B. (2020). Kış turizmi çalışmaları üzerine bibliyometrik bir inceleme. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 17(3), 407-426. Doi:10.24010/soid.726176
- Karaşah, B. (2017). Kentsel ve kırsal rekreasyon alanlarına yönelik kullanıcı tercihlerinin belirlenmesi 'Artvin kenti örneği'. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 19(1), 58-69. Doi:10.24011/barofd.291998
- Karazincir, S. E. (2024). Deprem ve göç ilişkisi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1-Deprem Özel Sayısı-), 366-383. Doi:10.54688/ayd.1412380
- Karlis, G., & Dawson, D. (1996). Native culture and recreation: A preliminary inquiry. *Native Studies Review*, 11(2), 157-166.
- Kataoka, T., Nihei, Y., Kudou, K., & Hinata, H. (2019). Assessment of the sources and inflow processes of microplastics in the river environments of Japan. *Environmental Pollution*, 244, 958-965. Doi:https://doi.org/10.1016/j.envpol.2018.10.111
- Kaya, A., Demirel, M., & Harmandar Demirel, D. (2021). Ciddi serbest zaman ve rekreasyon uzmanlığı arasındaki ilişkinin kavramsal açıdan incelenmesi. A. Kaya ve S. Uslu (Ed.), *Akademik serbest zaman ve rekreasyon araştırmaları*. (1. Basım), (ss.4-22). Konya: NEÜ Yayınları.
- Kaya, Ç. M., & Yücel, B. (2022). Karmaşık bir sosyo-ekolojik afet olarak göç ve göç araştırmalarında CBS. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(2), 380-394. Doi:10.35341/afet.1086790
- Kaya, L. G., & Aytekin, A. (2009). Determination of outdoor recreation potential: case of the city of Bartın and its environs, Turkey. *PSP*, 18/8, 1513-1524.
- Kaypak, Ş. (2013). Modernizmden postmodernizme değişen kentleşme. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 2(4), 80-95.
- Keane, L., Hoare, E., Richards, J., Bauman, A., & Bellew, W. (2019). Methods for quantifying the social and economic value of sport and active recreation: a critical review. *Sport in Society*, 22(12), 2203-2223. Doi:10.1080/17430437.2019.1567497
- Keith, K. D. (2001). International quality of life: Current conceptual, measurement, and implementation issues. In *International review of research in mental retardation*, Elsevier, 24/49-74. Doi:https://doi.org/10.1016/S0074-7750(01)80005-7
- Keleş, H., & Akmeşe, H. (2022). Turizm sektöründe yerel halkın yaşam kalitesi kavramı. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 110-125. Doi:https://doi.org/10.58455/cutsad.1217665
- Kelly, B. L., & Doherty, L. (2016). Exploring nondeliberative practice through recreational, art, and music-based activities in social work with groups. *Social Work with Groups*, 39(2-3), 221-233. Doi:http://dx.doi.org/10.1080/01609513.2015.1057681
- Kement, Ü. (2014). Rekreasyonun diğer alanlar ile ilişkisi A. Yaylı (Ed.), *Rekreasyone giriş*. (1. Basım), (ss.79-136). Ankara: Detay Yayıncılık.

- Kement, Ü. (2019). Üniversite öğrencilerinin ticari nitelikli rekreasyon etkinliklerine katılım sıklıklarının ve harcama düzeylerinin incelenmesi: Bingöl üniversitesi örneği, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 676-692. Doi:10.26677/TR1010.2019.185
- Kement, Ü., & Demirci, B. (2017). Ekolojik farkındalığın çevre dostu rekreasyon davranışına etkisi: turizm eğitimi alan öğrenciler üzerine bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(3), 135-148. Doi:https://doi.org/10.24010/soid.369930
- Kement, Ü., & Gökçe, F. (2020). Kültür turları kapsamında karadeniz bölgesini ziyaret eden bireylerin çevre dostu rekreasyon davranışlarının incelenmesi. *Akademik Matbuat*, 4(2), 115-130.
- Ken Cordell, H., Bergstrom, J. C., Ashley, G. A., & Karish, J. (1990). Economic effects of river recreation on local economies 1. *JAWRA Journal of the American Water Resources Association*, 26(1), 53-60. Doi:https://doi.org/10.1111/j.1752-1688.1990.tb01350.x
- Keskin, M. (2023). İşletmelerdeki rekreasyon etkinlikleri ile çalışan verimliliği arasındaki ilişki. *Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences (JOSHAS)*, 9(66), 3122-3131. Doi:http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.70438
- Keskin, U., & Bayram, A. (2018). Rekreatif aktivitelerin tüketim ürünleri sınıflandırması bağlamında değerlendirilmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 1-13.
- Khan, H., Ali, F., Khan, H., Shah, M., & Shoukat, S. (2014). Estimating willingness to pay for recreational services of two public parks in Peshawar, Pakistan. *Environmental Economics*, 5(1), 21-26.
- Khan, M. H., & Iqbal, M. (1982). Socio-economic indicators in rural Pakistan: Some evidence. *The Pakistan Development Review*, 21/3, 217-230.
- Khatam, A., & Haas, O. (2018). Interrupting planetary urbanization: A view from middle eastern cities. *Environment and Planning D: Society and Space*, 36(3), 439-455. Doi:10.1177/0263775818759334
- Khosravi, N., Raheb, G., A'rshi, M., & Eghlima, M. (2015). The relationship evaluation between physical disabled's social support and life quality in Raad's education centers. *Rehabilitation*, 16(2), 176-185.
- Kılıç, B., & Eleren, A. (2010). Termal otel işletmelerinde hizmet kalitesinin ölçülmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(3), 119-142.
- Kılıç, M., & Şener, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin rekreasyon etkinliklerine katılımlarındaki sosyolojik etkenler ve yapısal kısıtlamalar. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3), 220-227. Doi:10.5961/jhes.2013.080
- Kılıçman, İ., & Er, Y. (2021). Üniversite öğrencilerinin yaşam tatminine ulaşmaları yolunda, rekreasyonel farkındalık ve sosyal medya bağlılığının olası etkileri, İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Kılınç, Z. (2019). Batman ilinde görev yapan kadın öğretmenlerin fiziksel aktivite mekan seçimi ve fiziksel aktiviteye katılım sıklığını engelleyen unsurların incelenmesi. T.C. Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- Kızanlık, M. (2014). Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında rekreasyon eğitiminin yapısı. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 1), 46-60. Doi:10.14486/IJSCS72
- Kızılaslan, N., & Solmaz, E. (2021). Kırdan kente göç eden ailelerin kız çocuklarına yönelik tutum ve davranışları (Tokat ili merkez ilçe araştırması). *Uluslararası Tarım ve Yaban Hayatı Bilimleri Dergisi*, 7(3), 465-476. Doi:10.24180/ijaws.933067
- Kızıloğlu, E. (2021). İş yerinde mutluluk kavramına ilişkin makalelerin bibliyometrik analiz ile incelenmesi. *Kapadokya Akademik Bakış*, 5(2), 43-61.
- Kim, D. (2017). The effects of a combined physical activity, recreation, and art and craft program on ADL, cognition, and depression in the elderly. *Journal Of Physical Therapy Science*, 29(4), 744-747. Doi:https://doi.org/10.1589/jpts.29.744
- Kiper, T. (2009). Namık Kemal Üniversitesi ziraat fakültesi (Tekirdağ) öğrencilerinin rekreasyonel eğilim ve taleplerinin belirlenmesi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 191-201.
- Kocalar, A. C. (2020). Rekreasyon/rekreatif-oyun-spor alanlarının (rosa) kentsel tasarımı ve planlanması (uygulama örnekleri). *İdealkent*, 11(31), 2054-2083. Doi:10.31198/idealkent.613331
- Kocalar, A. C. (2019). Şehirlerin gelişiminde rekreasyon faaliyetleri ile spor ve oyun alanlarının planlanmasının önemi: Türkiye'deki uygulamalar. II. *International Physical Education, Sport, Recreation and Dance Congress*, Alanya/Antalya Turkey.
- Koç, E. (2021). *Hizmet pazarlaması ve yönetimi*. Ankara: Seçkin.
- Koç, N. E. (2018). Şiddet içerikli dizilerin popülerite sebepleri. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 2(1), 26-36. Doi:10.17932/IAU.EJNM.25480200.2018.2/1.26-36
- Koçan, N. (2007). Geleneksel sporlarımızdan ciritin rekreasyon amacı ile günümüze uyarlanması. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri*, 2(1), 31-39.
- Koçan, N. (2012). Kızılcahamam-Çamlıdere jeoparkında kırsal peyzaj ve rekreasyon planlama. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi*, 28(1), 38-46.
- Koçan, N., & Cengiz-Gökçe, G. (2021). Sulugöl (Tokat-Niksar) Çevresi Rekreasyon Alanına Yönelik Öneri Peyzaj Tasarımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi*, 24(1), 90-98. Doi:https://doi.org/10.18016/ksutarimdog.vi.679180
- Koçk, L., Mlezana, N. B., & Frantz, J. M. (2021). Perceptions, attitudes and understanding of health professionals of interprofessional practice at a selected community health centre. *African Journal of Primary Health Care & Family Medicine*, 13(1), 1-6. Doi:https://doi.org/10.4102/phcfm.v13i1.2724
- Kolakowsky-Hayner, S. A., Miner, K. D., & Kreutzer, J. S. (2001). Long-term life quality and family needs after traumatic brain injury. *The Journal Of Head Trauma Rehabilitation*, 16(4), 374-385.
- Komisyonu, A., & Şubesi, M. O. A. (1996). *Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi*. 1-37.
- Komugabe-Dixson, A. F., de Ville, N. S., Trundle, A., & McEvoy, D. (2019). Environmental change, urbanisation, and socio-ecological resilience in the Pacific: Community

- narratives from Port Vila, Vanuatu. *Ecosystem Services*, 39. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2019.100973>
- Kono, S., Ito, E., & Gui, J. (2022). Empirical investigation of the relationship between serious leisure and meaning in life among Japanese and Euro-Canadians. *In Leisure and Wellbeing*, Routledge, 131-145. Doi:<https://doi.org/10.1080/02614367.2018.1555674>
- Korkmaz, İ. H., & Çetinkaya, C. (2019). Post-graduate thesis on logistics and supply chain in Turkey: A bibliometric analysis. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(1), 479-493.
- Korkutata, A. (2017). Amerika ve Türkiye’de rekreasyon öğretim programlarının karşılaştırılması a comparison of recreation curriculum between United States of America and Turkey. *Education*, 7(3), 515-524. Doi:10.19126/suje.317781
- Korkutata, A., & Halis, M. (2015). Sportif rekreasyon işletmelerinde müşterinin personelden memnuniyetini belirleyen unsurlar: Private training studio örneği. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 16-24.
- Korotayev, A., & Grinin, L. (2006). Dünya sisteminin kentleşmesi ve siyasi gelişimi: Karşılaştırmalı niceliksel bir analiz. *Tarih ve matematik: tarihsel dinamikler ve karmaşık toplumların gelişimi*, P. Turchin, LE Grinin, VC de Munck, AV Korotayev, eds, Moscow: KomKniga.
- Korotayev, A., & Grinin, L. (2012). Global urbanization and political development of the world system. *Globalistics and globalization studies*, 28-78.
- Kosanic, A., & Petzold, J. (2020). A systematic review of cultural ecosystem services and human wellbeing. *Ecosystem Services*, 45, Doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2020.101168>
- Koseoglu, M. A., Rahimi, R., Okumus, F., & Liu, J. (2016). Bibliometric studies in tourism. *Annals Of Tourism Research*, 61, 180-198. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.annals.2016.10.006>
- Kostrzewski, M., & Melnik, R. (2021). Condition monitoring of rail transport systems: A bibliometric performance analysis and systematic literature review. *Sensors*, 21(14), 1-63. Doi:<https://doi.org/10.3390/s21144710>
- Kothencz, G., Kolcsár, R., Cabrera-Barona, P., & Szilassi, P. (2017). Urban green space perception and its contribution to well-being. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 14(7), 1-14. Doi:10.3390/ijerph14070766
- Kourgiotis, P. (2022). Urbanization and “re-islamization” in postcolonial egypt: al-jam‘iyyāt al-islamiyya and the muslim brotherhood. *Islamic Inquiries*, 1(1), 7-26. Doi:10.22034/IS.2021.137401
- Kriel, P. J. (2006). *The relationship of morality, ethics and justice to quality of worklife*. Southern Cross University. Published Doctoral Dissertation.
- Krupnick, A., & Holmes, R. (1994). *The benefits of improving recreation quality and quantity* (No. INIS-XA-N--159). 1-13.
- Kruszyna, M., Śleszyński, P., & Rychlewski, J. (2021). Dependencies between demographic urbanization and the agglomeration road traffic volumes: Evidence from Poland. *Land*, 10(1), 1-22. Doi:<https://doi.org/10.3390/land10010047>

- Kubat, R. (2023). *Kamuda gmvrev yapan öğretmenlerin rekreasyonel farkındalık düzeyleri ile yaşam doyumlarının karşılaştırılması*. T.C. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kulaksizoglu, D. M. (2023). *The effect of recreational service quality on customer satisfaction and revisit intention: hot air balloon example*. Turizm Organizasyon Yönetimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kuller, M., Bach, P. M., Roberts, S., Browne, D., & Deletic, A. (2019). A planning-support tool for spatial suitability assessment of green urban stormwater infrastructure. *Science Of The Total Environment*, 686, 856-868. Doi:https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2019.06.051
- Kumar, M., & Moorthy, A. L. (2011). Bibliometric analysis of DESIDOC Journal of Library and Information Technology during, 2001-2010.
- Kumar, S., & Mishra, K. (2014). Marketing of services: challenges and opportunities in today's global competitive business environment. *International Journal on Recent and Innovation Trends in Computing and Communication*, 2(11), 3628-3632.
- Kurar, İ., & Baltacı, F. (2014). Halkın boş zaman değerlendirme alışkanlıkları: Alanya örneği. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 2), 39-52. Doi:10.14486/IJSCS177
- Kurbanova, B., & Yuldasheva, M. K. (2023). Promising development of parks of culture and recreation in the city of samarkand. *Central Asian Journal Of Arts And Design*, 434-437.
- Kurdoğlu, B. Ç., & Kurt-Konakoğlu, S. S. K. (2018). Amasya kent örneğinde rekreasyon alanları bilgi sistemi oluşturulmasına yönelik bir çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 19(1), 66-79. Doi:10.17474/artvinofd.273783
- Kuşlivan, S., Yücel, O., Van Isacker, K., Dias, A. S., Grudeva, P., Nıcası, F., & Wltavsky, Z. (2019). Avrupa'da termal spa terapi uzmanı mesleğinin yeterlilik alanlarına ve eğitim ihtiyacına ilişkin bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 79-92. Doi:10.26677/tutad.2019.49
- Kuş-Şahin, C., Akten, S., & Erol, U. E. (2009). Eğirdir meslek yüksekokulu öğrencilerinin rekreasyon faaliyetlerine katılımlarının belirlenmesi üzerine bir çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 62-71.
- Kutup, N. (2010). İnternet ve sanat, yeni medya ve net. art. *Akademik Bilişim*, 10(9). 9-20.
- Kül-Avan, S. & Karaküçük, S. (2024). Rekreasyonel hizmet kalitesi ve davranışsal niyet arasındaki ilişki içerisinde heyecan arayışının düzenleyici rolü. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences (ATRSS)*, 7 (1), 92-110. Doi:10.53353/atrss.1345102
- Kül-Avan. S. (2023). Rekreasyon kavramı, özellikleri ve sınıflandırılması. Sevinç Yılmaz ve M. Çolak (Ed.), *Spor bilimlerinde multidisipliner yaklaşımlar* (ss.23-35). İzmir:Duvar Yayınları.
- Külekcı, M., & Dönmez, R. (2014). Trabzon ili Uzungöl doğa parkı'ndan rekreasyonel ve turizm amaçlı yararlanmanın ekonomik değerinin belirlenmesi: seyahat maliyeti uygulaması/determining the economic value of benefiting from trabzon uzungol nature park for recreational and travel purposes. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 45(1), 1-7.

- Kwai-lin, C. (1993). *Quality of financial services conceptual issues and a case study in the Australian credit union industry*. University Of Wollongong. Department of Management. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Lahoti, S., Lahoti, A., & Saito, O. (2019). Benchmark assessment of recreational public Urban Green space provisions: A case of typical urbanizing Indian City, Nagpur. *Urban Forestry & Urban Greening*, 44, 1-14. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.ufug.2019.126424>
- Lan, F., Gong, X., Da, H., & Wen, H. (2020). How do population inflow and social infrastructure affect urban vitality? Evidence from 35 large-and medium-sized cities in China. *Cities*, 100, Doi:<https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.102454>.
- Land, K. C., Michalos, A. C., & Sirgy, M. J. (2011). Prologue: The development and evolution of research on social indicators and quality of life (QOL). *Handbook Of Social Indicators And Quality Of Life Research*, 1-22. Doi:10.1007/978-94-007-2421-1_1
- Lankia, T., Lintunen, J., Neuvonen, M., Pouta, E., & Store, R. (2023). Piloting accounts for recreational ecosystem services: Quality, use, and monetary value of freshwaters in Finland. *Water Resources and Economics*, 41, 1-16. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.wre.2022.100215>.
- Lapa, T. Y., Köse, E., & Günbayı, İ. (2018). Türkiye’de yapılan rekreasyon araştırmaları: Sistematik bir derleme. *Spor Bilimleri Dergisi*, 29(2), 87-102. Doi:10.17644/sbd.349989
- Laukkanen, L., Suhonen, R., & Leino-Kilpi, H. (2016). Solving work-related ethical problems: The activities of nurse managers. *Nursing Ethics*, 23(8), 838-850. Doi:10.1177/0969733015584966
- Lee, T. H., & Jan, F. H. (2015). The effects of recreation experience, environmental attitude, and biospheric value on the environmentally responsible behavior of nature-based tourists. *Environmental Management*, 56, 193-208. Doi:10.1007/s00267-015-0488-y
- Legg, S., & McFarlane, C. (2008). Ordinary urban spaces: between postcolonialism and development. *Environment and Planning A*, 40(1), 6-14. Doi:<https://doi.org/10.1068/a40104>
- Lester, D. (2013). Measuring Maslow's hierarchy of needs. *Psychological Reports*, 113(1), 15-17. Doi:10.2466/02.20.PR0.113x16z1
- Li, L., Ma, S., Zheng, Y., & Xiao, X. (2022). Integrated regional development: Comparison of urban agglomeration policies in China. *Land Use Policy*, 114, Doi:<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105939>
- Li, X., & Lu, Z. (2021). Quantitative measurement on urbanization development level in urban Agglomerations: A case of JJJ urban agglomeration. *Ecological Indicators*, 133, 1-12. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2021.108375>
- Li, Y., Li, Y., Zhou, Y., Shi, Y., & Zhu, X. (2012). Investigation of a coupling model of coordination between urbanization and the environment. *Journal Of Environmental Management*, 98, 127-133. Doi:10.1016/j.jenvman.2011.12.025
- Li, Z., Zou, F., Tan, Y., & Zhu, J. (2021). Does financial excess support land urbanization—an empirical study of cities in China. *Land*, 10(6), 635, 1-17. Doi:<https://doi.org/10.3390/land10060635>

- Lian, H., & Lejano, R. P. (2014). Interpreting institutional fit: Urbanization, development, and China's "land-lost". *World Development*, 61, 1-10. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2014.03.026>
- Liburd, J. J., Benckendorff, P., & Carlsen, J. (2012). Tourism and Quality of Life: How Does Tourism Measure Up? In M. Uysal, R. Perdue & J. Sirgy (Eds.), *Handbook of Tourism and Quality-of-Life Research: Enhancing the Lives of Tourists and Residents of Host Communities*. New York: Springer Publishers.
- Lima, S., & de Assis Carlos Filho, F. (2019). Bibliometric analysis of scientific production on sharing economy. *Revista de Gestão*, 26(3), 237-255. Doi:10.1108/REGE-01-2019-0018
- Lin, L., Liu, Q., Xiao, X., & Luo, Q. (2022). Perceived constraints on active recreational sport participation among residents in Urban China. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 19(22), 1-18. Doi:<https://doi.org/10.3390/ijerph192214884>
- Lin, X., Wu, M., Shao, X., Li, G., & Hong, Y. (2023). Water turbidity dynamics using random forest in the Yangtze River Delta Region, China. *Science of The Total Environment*, 903, 1-11. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2023.166511>
- Lindsey, R. R. (2012). The benefits and satisfaction of participating in campus recreational sports facilities and programs among male and female African American students: A pilot study. *Recreational Sports Journal*, 36(1), 13-24. Doi:<https://doi.org/10.1123/rsj.36.1.13>
- Lisée, C., Larivière, V., & Archambault, É. (2008). Conference proceedings as a source of scientific information: A bibliometric analysis. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 59(11), 1776-1784. Doi:10.1002/asi.20888
- Liu, H. S., Caneday, L., & Tapps, T. (2013). An exploratory study of serious leisure and lifestyle for amateur athletes. *Larnet: The Cyber Journal Of Applied Leisure And Recreation Research*, 16(3), 13-22.
- Liu, H., Cui, W., & Zhang, M. (2022). Exploring the causal relationship between urbanization and air pollution: Evidence from China. *Sustainable Cities and Society*, 80, 1-12. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.scs.2022.103783>
- Liu, K., Wang, J., Kang, X., Liu, J., Xia, Z., Du, K., & Zhu, X. (2022). Spatio-temporal analysis of population-land-economic urbanization and its impact on urban carbon emissions in Shandong Province, China. *Land*, 11(2), 1-20. Doi:<https://doi.org/10.3390/land11020266>
- Liu, R., Dong, X., Wang, X., Zhang, P., Liu, M., & Zhang, Y. (2023). Relationship and driving factors between urbanization and natural ecosystem health in China. *Ecological Indicators*, 147, 1-15. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2023.109972>
- Liu, Y., Liu, Y., & Wang, Z. (2008). Study on indexes weighting of the physical quality of life evaluation of rural migrant workers application of combined weighting method based on AHP and ANN. In *2008 Fourth International Conference on Natural Computation*, 2, 172-177. Doi: 10.1109/ICNC.2008.677
- Liu, Y., & Avello, M. (2021). Status of the research in fitness apps: A bibliometric analysis. *Telematics And Informatics*, 57, 1-18. Doi:10.1016/j.tele.2020.101506

- Liu, Y., & Han, Y. (2021). Impacts of urbanization and technology on carbon dioxide emissions of yangtze river economic belt at two stages: Based on an extended stirpat model. *Sustainability*, 13(13), 1-18. Doi:<https://doi.org/10.3390/su13137022>
- Liu, Y., Yao, C., Wang, G., & Bao, S. (2011). An integrated sustainable development approach to modeling the eco-environmental effects from urbanization. *Ecological Indicators*, 11(6), 1599-1608. Doi:10.1016/j.ecolind.2011.04.004
- Lloyd-Smith, P. (2020). The economic benefits of recreation in Canada. *Canadian Journal Of Economics/Revue Canadienne D'économique*, 54(4), 1-38. Doi:<https://doi.org/10.1111/caje.12560>
- Long, T., Ellis, G., Trunnell, E., Tatsugawa, K., & Freeman, P. (2001). Animating recreation experiences through face-to-face leadership: Efficacy of two models. *Journal of Park and Recreation Administration*, 19(1), 1-22.
- López-Muñoz, F., Alamo, C., Rubio, G., García-García, P., Martín-Agueda, B., & Cuenca, E. (2003). Bibliometric analysis of biomedical publications on SSRI during 1980–2000. *Depression And Anxiety*, 18(2), 95-103. Doi:10.1002/da.10121
- Lord, J. E., & Stein, M. A. (2009). Social rights and the relational value of the rights to participate in sport, recreation, and play. *BU Int'l LJ*, 27, 249-281.
- Lotka, A. J. (1926). The frequency distribution of scientific productivity. *Journal Of The Washington Academy Of Sciences*, 16(12), 317-323.
- Lucena, P. L. C., Costa, S. F. G. D., Batista, J. B. V., Lucena, C. M. F., Morais, G. S. D. N., & Costa, B. H. S. (2018). Scientific production on workplace bullying and nursing: a bibliometric study. *Revista da Escola de Enfermagem da USP*, 1-9. Doi:<http://dx.doi.org/10.1590/S1980-220X2017029103354>.
- Luo, Y., Xiang, P., & Wang, Y. (2020). Investigate the relationship between urbanization and industrialization using a coordination model: A case study of China. *Sustainability*, 12(3), 1-17. Doi:10.3390/su12030916
- Ma, S., Li, Z., Li, L., & Yuan, M. (2023). Coupling coordination degree spatiotemporal characteristics and driving factors between new urbanization and construction industry: evidence from China. *Engineering, Construction and Architectural Management*, 30(10), 5280-5301. Doi:10.1108/ECAM-05-2022-0471
- Ma, X., Li, N., Yang, H., & Li, Y. (2022). Exploring the relationship between urbanization and water environment based on coupling analysis in Nanjing, East China. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(3), 4654-4667. Doi:<https://doi.org/10.1007/s11356-021-15161-1>
- Maes, M. J., Jones, K. E., Toledano, M. B., & Milligan, B. (2019). Mapping synergies and trade-offs between urban ecosystems and the sustainable development goals. *Environmental Science & Policy*, 93, 181-188. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.envsci.2018.12.010>
- Mansur, B. (2021). *Bir rekreasyon işletmesi olarak spor salonlarında müşterilerin hizmet kalite algılarının değerlendirilmesi: Konya Selçuklu belediyesi fitness salonu örneği*. T.C. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Mansuroğlu, S., & Baytekin, C. (2011). Akseki (Antalya) ilçesinin turizm ve rekreasyon potansiyelinin peyzaj planlama ilkeleri doğrultusunda belirlenmesi. *Akdeniz University Journal of the Faculty of Agriculture*, 24(2), 79-86.

- Mansuroğlu, S., & Dağ, V. (2019). Peyzaj mimarlığı bölümü öğrencilerinin dış mekan rekreasyon eğilimleri: Akdeniz Üniversitesi örneği. *Journal of the Institute of Science and Technology*, 9(3), 1692-1703. Doi:10.21597/jist.492697
- Manthiramoorathi, M., & Thamaraiselvi, M. (2016). Bibliometric analysis of national conference proceedings: a study. *International Research: Journal of Library and Information Science*, 6(1), 104-111.
- Marconi, M., Giglio, V. J., Pereira-Filho, G. H., & Motta, F. S. (2023). Effects of the COVID-19 pandemic on SCUBA diving experience in marine protected areas. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 41, 1-11. Doi:10.1016/j.jort.2022.100501
- Marczewska, M., & Kostrzewski, M. (2020). Sustainable business models: A bibliometric performance analysis. *Energies*, 13(22), 1-30. Doi:10.3390/en13226062
- Marić, D., Marinković, V., Marić, R., & Dimitrovski, D. (2016). Analysis of tangible and intangible hotel service quality components. *Industrija*, 44(1), 7-25. Doi:10.5937/industrija1-8437
- Marín-Marín, J. A., Moreno-Guerrero, A. J., Dúo-Terrón, P., & López-Belmonte, J. (2021). STEAM in education: a bibliometric analysis of performance and co-words in Web of Science. *International Journal of STEM Education*, 8(1), 1-21. Doi:https://doi.org/10.1186/s40594-021-00296-x
- Markaki, M. (2022). Kentos: Socio-ecologies of care. *Frontiers of Architectural Research*, 11(6), 1047-1061. Doi:https://doi.org/10.1016/j.foar.2022.04.009
- Markus, Z., Perovic, D., Pekovic, S., & Popovic, S. (2019). Assessing tourist revisit intention through the sports and recreational services offered. *Business Systems Research: International journal of the Society for Advancing Innovation and Research in Economy*, 10(2), 141-150. Doi:10.2478/bsrj-2019-023
- Marlow, E. C., Chmutina, K., & Dainty, A. (2023). Interpreting sustainability and resilience in the built environment. *International Journal Of Disaster Resilience In The Built Environment*, 14(3), 332-348. Doi:https://doi.org/10.1108/IJDRBE-07-2021-0076
- Martinez, R., Bunnell, T., & Acuto, M. (2021). Productive tensions? The “city” across geographies of planetary urbanization and the urban age. *Urban Geography*, 42(7), 1011-1022. Doi:10.1080/02723638.2020.1835128
- Maslow, A., & Lewis, K. J. (1987). Maslow's hierarchy of needs. *Salenger Incorporated*, 14(17), 987-990.
- Max-Neef, M. (1995). Economic growth and quality of life: a threshold hypothesis. *Ecological Economics*, 15(2), 115-118.
- McCall, S. (1975). Quality of life. social indicators research. *Springer*, 2/2, 229-248.
- McClimans, L. M. (2021). First person epidemiological measures: vehicles for patient centered care. *Synthese*, 198(Suppl 10), 2521-2537. Doi:https://doi.org/10.1007/s11229-019-02094-z
- McConnell, K. E., & Strand, I. (1981). Measuring the cost of time in recreation demand analysis: An application to sportfishing. *American Journal of Agricultural Economics*, 63(1), 153-156.
- McCurdy, D. R. (1963). *Ohio's Private Outdoor and Forest Recreation Enterprises*. Central States Forest Experiment Station, US Department of Agriculture, Forest Service. Ohio.

- McDonald, T. (2016). Supporting the pillars of life quality in long-term care. *Journal of Religion, Spirituality & Aging*, 28(3), 167-183. Doi:<https://doi.org/10.1080/15528030.2016.1143906>
- McFarlane, C. (2008). Governing the contaminated city: Infrastructure and sanitation in colonial and post-colonial Bombay. *International Journal Of Urban And Regional Research*, 32(2), 415-435. Doi:<https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2008.00793.x>
- Mcharg, I. (2002). An ecological method-1967. S. Swaffield (Ed.), *Theory in landscape architecture* (ss. 21-31). ABD: University Of Pennsylvania Press.
- McLean, H. (2018). In praise of chaotic research pathways: A feminist response to planetary urbanization. *Environment and Planning D:Society and Space*, 36(3), 547-555. Doi:[10.1177/0263775817713751](https://doi.org/10.1177/0263775817713751)
- Melchiorri, M., Florczyk, A. J., Freire, S., Schiavina, M., Pesaresi, M., & Kemper, T. (2018). Unveiling 25 years of planetary urbanization with remote sensing: Perspectives from the global human settlement layer. *Remote Sensing*, 10(5), 1-19. Doi:[10.3390/rs10050768](https://doi.org/10.3390/rs10050768)
- Mellaku, M. T., Melka, Y., Ayenew, B., Teshale Taye, T., & Tilahun, A. (2022). The contribution of local outdoor recreational services to the sustainable management of environmental resources: the case of tabor mountain recreational park in Hawassa City, Ethiopia. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 18(1), 70-80. Doi:[10.1080/15487733.2021.2023291](https://doi.org/10.1080/15487733.2021.2023291)
- Mendoza-Muñoz, M., Vega-Muñoz, A., Carlos-Vivas, J., Denche-Zamorano, Á., Adsuar, J. C., Raimundo, A., ..., & Muñoz-Urtubia, N. (2022). The bibliometric analysis of studies on physical literacy for a healthy life. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(22), 1-14. Doi:<https://doi.org/10.3390/ijerph192215211>
- Meng, Y., Cave, M., & Zhang, C. (2020). Identifying geogenic and anthropogenic controls on different spatial distribution patterns of aluminium, calcium and lead in urban topsoil of greater London authority area. *Chemosphere*, 238, 124541. Doi:[10.1016/j.chemosphere.2019.124541](https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2019.124541)
- Mercado, L., & Lassoie, J. P. (2002). Assessing tourists' preferences for recreational and environmental management programs central to the sustainable development of a tourism area in the Dominican republic. *Environment, Development and Sustainability*, 4, 253-278.
- Merom, D., Bauman, A., & Ford, I. (2004). The public health usefulness of the exercise recreation and sport survey (ERASS) surveillance system. *Journal Of Science And Medicine In Sport*, 7(1), 32-37. Doi:[https://doi.org/10.1016/S1440-2440\(04\)80041-0](https://doi.org/10.1016/S1440-2440(04)80041-0)
- Mesjasz, C. (2008). Ekonomik Güvenlik. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18), 125-150.
- Metin, A. E., & Yılmaz, S. (2015). Kütahya Simav ilçesi'nin rekreasyonel potansiyelinin peyzaj mimarlığı açısından değerlendirilmesi. *Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 146-158.
- Metin, T.C., Kesici, M., & Kodaş, D. (2013). Rekreasyon olgusuna akademisyenlerin yaklaşımları. *Journal of Yaşar University* 30(8), 5021-5048.
- Michalos, A. C. (2004). Social indicators research and health-related quality of life research. *Social Indicators Research*, 65, 27-72.

- Mishra, D. K., Gawde, M., & Solanki, M. S. (2014). Bibliometric study of PhD thesis in English. *Global Journal of Academic Librarianship*, 1(1), 19-36.
- Miskiewicz, R. (2020). Internet of things in marketing: bibliometric analysis. *Marketing and management of innovations*, 3, 371-381. Doi:<http://doi.org/10.21272/mmi.2020.3-27>
- Moberg, D. O. (1979). The development of social indicators for quality of life research. *Sociological Analysis*, 40(1), 11-26. Doi: <https://doi.org/10.2307/3710493>
- Moeller, S. (2010). Characteristics of services—a new approach uncovers their value. *Journal Of Services Marketing*, 24(5), 359-368. Doi:10.1108/08876041011060468
- Mohammadyari, F., Zarandian, A., Mirsanjari, M. M., Suziedelyte Visockiene, J., & Tumeliene, E. (2023). Modelling impact of urban expansion on ecosystem services: A scenario-based approach in a mixed natural/urbanised landscape. *Land*, 12(2), 1-24. Doi:<https://doi.org/10.3390/land12020291>
- Moilanen, T., Pietila, A. M., Coffey, M., & Kangasniemi, M. (2019). Developing a scale: adolescents' health choices related rights, duties and responsibilities. *Nursing Ethics*, 26(7-8), 2511-2522. Doi:<https://doi.org/10.1177/0969733019832952>
- Moomaw, R. L., & Shatter, A. M. (1996). Urbanization and economic development: a bias toward large cities?. *Journal of Urban Economics*, 40(1), 13-37. Doi:<https://doi.org/10.1006/juec.1996.0021>
- Moore, E. J. (1964). *Rural recreation enterprises in new england: investments, returns, and problems* (No. 1473-2020-1025). Resource Development Economics Division, Economic Research Service, US Department of Agriculture.
- Mora, L., Bolici, R., & Deakin, M. (2017). The first two decades of smart-city research: A bibliometric analysis. *Journal of Urban Technology*, 24(1), 3-27. Doi:<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10630732.2017.1285123>
- Moral-Muñoz, J. A., Herrera-Viedma, E., Santisteban-Espejo, A., & Cobo, M. J. (2020). Software tools for conducting bibliometric analysis in science: An up-to-date review. *Profesional de la Información*, 29(1), 1-20. Doi:<https://doi.org/10.3145/epi.2020.ene.03>
- More, T. A., & Averill, J. R. (2003). The structure of recreation behavior. *Journal Of Leisure Research*, 35(4), 372-395. Doi:<https://doi.org/10.1080/00222216.2003.11950002>
- Mumcu, H. E., Aligül, B., Karakullukçu, Ö. F., & Paktaş, Y. (2021). Büyükşehir belediyelerinin sportif ve rekreatif hizmetlerinin niteliklerinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(36), 2841-2867. Doi:10.26466/opus.806302
- Mumford, L. (2007). *Tarih boyunca kent kökenleri, geçirdiği dönüşümler ve geleceği*, (Çev: Gürol Koca-Tamer Tosun). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Munn, I. A., Hussain, A., Spurlock, S., & Henderson, J. E. (2010). Economic impact of fishing, hunting, and wildlife-associated recreation expenditures on the southeast US regional economy: an input–output analysis. *Human Dimensions of Wildlife*, 15(6), 433-449. Doi:10.1080/10871209.2010.508193
- Müezzinoğlu, T. (2005). Yaşam kalitesi. *Üroonkoloji Bülteni*, 1, 25-29.
- Mwonzora, G. (2022). Local governance and wetlands management: a tale of Harare City in Zimbabwe. In *Urban Forum. Dordrecht: Springer Netherlands*. 33/3, 309-328. Doi:<https://doi.org/10.1007/s12132-021-09448-2>

- Naish, C., McCormack, G. R., Blackstaffe, A., Frehlich, L., & Doyle-Baker, P. K. (2023). an observational study on play and physical activity associated with a recreational facility-led park-based “loose parts” play intervention during the COVID-19 Pandemic. *Children*, 10(6), 1-17. Doi:10.3390/children10061049
- Nandimandalam, J. R., Sharma, K., & Alagappan, R. (2023). Preliminary investigation of saline water intrusion (SWI) and submarine groundwater discharge (SGD) along the south-eastern coast of andhra pradesh, India, using groundwater dynamics, sea surface temperature and field water quality anomalies. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(10), 26338-26356.
- Nazzal, A., Sánchez-Rebull, M. V., & Niñerola, A. (2023). Foreign direct investment by multinational corporations in emerging economies: A comprehensive bibliometric analysis. *International Journal of Emerging Markets*. 1-26. Doi:10.1108/IJOEM-12-2021-1878
- Nelson, J. G., & Butler, R. W. (1974). Recreation and the environment. *Perspectives on Environment*, 290-310.
- Nguyen, C. P., Binh, P. T., & Su, T. D. (2023). Capital investment in tourism: A global investigation. *Tourism Planning & Development*, 20(5), 805-831. Doi:https://doi.org/10.1080/21568316.2020.1857825
- Nichol, A. D., Higgins, A. M., Gabbe, B. J., Murray, L. J., Cooper, D. J., & Cameron, P. A. (2011). Measuring functional and quality of life outcomes following major head injury: common scales and checklists. *Injury*, 42(3), 281-287. Doi:10.1016/j.injury.2010.11.047
- Nijhuis, S., & de Vries, J. (2020). Design as research in landscape architecture. *Landscape Journal*, 38(1-2), 87-103. Doi:https://doi.org/10.3368/lj.38.1-2.87
- Nikiforov, A. I., Ryazanova, N. Y., Shishanova, E. I., Lyzhin, D. N., & Lebedeva, O. Y. (2018). Economic and legal support for the use of coastal territories in a tourism-recreation sector. *International Journal of Civil Engineering and Technology*, 9(13), 1048-1054.
- Nikulin, I., Sobyenin, F., Voronkov, A., & Konik, A. (2013). Recreation and health-improving athleticism training of students in higher education institutions. *вісник кам'янець-подільського національного університету імені івана огієнка. фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*, (6), 7-10.
- Nissan, E. (1997). Rating and ranking metro areas in the united states and canada for the arts and recreation. *Journal of Regional Analysis and Policy*, 27, 47-54.
- Noll, H. H. (2004). Social indicators and quality of life research: Background, achievements and current trends. In *Advances In Sociological Knowledge: Over Half A Century* 151-181.
- Nottle, C. & Young, J. (2019). Individuals, instinct and moralities: exploring multi-species leisure using the serious leisure perspective, In multispecies leisure: Human-animal interactions in leisure landscapes, *Leisure Studies*, 1-14. Doi:10.1080/02614367.2019.1572777
- Okuyucu, A. (2020). Rekreatyonel Talepler ve sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişkiler: Bilecik şehri örneği, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2622-2639.

- Ongun, G. K., Özkaymak, M., Acar, B., Aktaş, M., & Dağdeviren, A. (2023). Experimental investigation of freeze-dried kanlıca mushroom (*Lactarius salmonicolor*). *Politeknik Dergisi*, 26(1), 223-230. Doi:<https://doi.org/10.2339/politeknik.991782>
- Orøy, A., Strømskag, K. E., & Gjengedal, E. (2015). Do we treat individuals as patients or as potential donors? A phenomenological study of healthcare professionals' experiences. *Nursing Ethics*, 22(2), 163-175. Doi:10.1177/0969733014523170
- O'Sullivan, J., Edmond, D., & Ter Hofstede, A. (2002). What's in a service?. *Distributed and Parallel Databases*, 12, 117-133.
- Othman, J., & Jafari, Y. (2019). Economic valuation of an urban lake recreational park: Case of taman tasik cempaka in bandar baru bangi, Malaysia. *Sustainability*, 11(11), 1-15. Doi:10.3390/su11113023
- Öksüz, H., & Malhan, S. (2005). *Sağlığa bağlı yaşam kalitesi kalitemetri*, Ankara:Başkent Üniversitesi.
- Ökten-Sipahioğlu, B. Ö. (2024). Göç ve afet ilişkisi: deprem göçü. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1-Deprem Özel Sayısı-), 292-313. Doi:10.54688/ayd.1375491
- Ömür, B. (2006). *Rekreasyon yönetiminde rekreasyon programının yönetsel süreçlerinin değerlendirilmesi (Düzce-Akçakoca festival program örneği)*. T.C. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ören, K., & Yüksel, H. (2013). Türkiye’de konut sorunu ve temel dinamikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 47-84.
- Öz, N. D. (2022). *Spor yönetiminde eğitim ve uygulama erkinin rekreasyon politikalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. T.C. Selçuk Üniversitesi sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Özcan, K. (2000). Arazi kullanım kararları ve açık-yeşil alan verilerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma; *Kırıkkale örneği*. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* 2 (2), 37-48.
- Özdemir, A.S., Göçer, E., & Karaküçük, S. (2016). Rekreasyon ve turizm. S. Karaküçük (Ed.), *Rekreasyon bilimi* (ss.313-392). Ankara:Gazi Kitabevi.
- Özdemir, H. (2012). Türkiye’de iç göçler üzerine genel bir değerlendirme. *Akademik Bakış Dergisi*, 30(11), 1-18.
- Özdemir, Ü., Zaman, S., & Sever, R. (2011). Rekreasyonel açıdan Ulukaya şelalesi ve kanyonu/ulukaya waterfall and canyon respect to recreational. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(12), 207-220.
- Özdemir-Akgül, S., & Güneş, S. G. (2019). Türkiye’de rekreasyon yönetimi bölümünde okuyan öğrencilerin kariyer beklentilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 725-744. Doi:10.26677/TR1010.2019.188
- Özen, Ö., & Kartelli, F. (2017). Türkiye’de yayın yapan çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddet olgusunun analizi. *Marmara İletişim Dergisi*, (27), 81-93. Doi:10.17829/midr.20172729523
- Özer, E.Z., & Çavuşoğlu, F. (2014). Rekreasyonel bir faaliyet olarak yerel etkinliklerin kırsal turizme etkisi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 2), 191-202. Doi:10.14486/IJSCS191

- Özer, M.A. (2004). Türkiye’de kentleşme sorunu. 14-26.
- Özgül, B. (2019). Siyasi partilerde yandaşların liderlik beklentilerini etkileyen sosyal faktörler. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 60-88. Doi:<https://doi.org/10.46236/jovosst.605138>
- Özhancı, E., & Yılmaz, H. (2011). Rekreatyon alanlarının görsel peyzaj kalitesi yönünden değerlendirilmesi; Erzurum örneği. *Journal of The Institute of Science And Technology*, 1(2), 67-76.
- Özkan, D. G. (2016). Kentsel rekreatyon alanı olarak alışveriş caddelerinin incelenmesi: Trabzon örneği. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 2(2), 444-453. Doi:<http://dx.doi.org/10.21733/ibad.365102>
- Özmekik, İ. M., & Göktuğ, T. H. (2023). Salda Gölü Tabiat Parkı’nın rekreatyonel taşıma kapasitesinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20(1), 83-90. Doi:10.25308/aduziraat.1202980
- Öztunç, N.C. (2022). Üniversitede öğrenim gören amatör futbolcuların rekreatyonel etkinliklere katılımını etkileyen faktörlerin yaşam doyumu düzeylerine etkisinin incelenmesi. T.C. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Öztürk, B., & Kalonya, D. H. (2021). Güvenli kentler perspektifinden Denizli’de göç alan mahallelerin değerlendirmesi. *Sketch: Journal of City and Regional Planning*, 3(01), 28-60. Doi:10.5505/sjcrp.2021.80299
- Öztürk, M., & Altuntepe, N. (2008). Türkiye’de kentsel alanlara göç edenlerin kent ve çalışma hayatına uyum durumları: Bir alan araştırması. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 3(11). 1587-1625.
- Öztürk, O. (2021). Bibliyometrik araştırmaları tasarımına ilişkin bir çerçeve. O. Öztürk ve G. Gürler (Ed.), *Bir literatür incelemesi aracı olarak bibliyometrik analiz*. (2. Basım), (ss.33-48). Ankara: Nobel.
- Öztürk, Y. (2018). Boş zaman, rekreatyon ve turizm kavramları arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı bir analizi. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(2), 31-42.
- Öztürk, Y. (2018). Yerel halkın boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının belirlenmesi üzerine bir araştırma: Çankırı örneği. S. Devecioğlu (Ed.). *Uluslararası Beden Eğitimi, Spor, Rekreatyon Ve Dans Kongresi 2018 “Sporda Küresel Hedefler” In Kongre Kitapçığı/Congress Proceedings Book*, (ss, 124-132.) İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi.
- Öztürk, Y., & Öztürk, A. (2017). Rekreatyon alanlarında hizmet kalitesinin servqual yöntemi ile ölçülmesi: Ilgaz dağı milli parkı’nda bir uygulama. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4(2), 30-43.
- Öztürk, Y., & Şahbaz, R. P. (2018). Rekreatyonel faaliyetlerin algılanan kalitesinin destinasyon imajına etkisi: Ilgaz dağı milli parkı örneği. *Journal of International Social Research*, 11(56), 1120-1130. Doi:<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185639077>
- Packer, J., & Ballantyne, R. (2004). Is educational leisure a contradiction in terms? Exploring the synergy of education and entertainment. *Annals of Leisure Research*, 7(1), 54-71. Doi:<https://doi.org/10.1080/11745398.2004.10600939>
- Paggi, M. E., Jopp, D., & Hertzog, C. (2016). The importance of leisure activities in the relationship between physical health and well-being in a life span sample. *Gerontology*, 62(4), 450-458. Doi:<https://doi.org/10.1159/000444415>

- Pala, A., & Kolayış, H. (2012). Farklı bölgelere göre 11-15 yaş grubu çocukların rekreatif faaliyetlerinin karşılaştırılması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 1007-1016.
- Palmer, A. (2013). *EBOOK: Principles of services marketing*. McGraw-Hill Education.
- Pangburn, W. W. (1940). Play and recreation. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 212(1), 121-129. Doi:https://doi.org/10.1177/000271624021200118
- Papazoglou, M. P., & Georgakopoulos, D. (2003). Service-oriented computing. *Communications of the ACM*, 46(10), 25-28.
- Parks, D. (2020). Promises and techno-politics: Renewable energy and Malmö's vision of a climate-smart city. *Science as Culture*, 29(3), 388-409. Doi:https://doi.org/10.1080/09505431.2019.1705274
- Parry, J. (2019). E-sports are not sports. *Sport, ethics and philosophy*, 13(1), 3-18. Doi:https://doi.org/10.1080/17511321.2018.1489419
- Parry, S. W., Steen, N., Galloway, S. R., Kenny, R. A., & Bond, J. (2001). Falls and confidence related quality of life outcome measures in an older British cohort. *Postgraduate Medical Journal*, 77(904), 103-108. Doi:https://doi.org/10.1136/pmj.77.904.103
- Patra, S. K., & Mishra, S. (2006). Bibliometric study of bioinformatics literature. *Scientometrics*, 67, 477-489. Doi:10.1556/Scient.67.2006.3.9
- Pattaroni, L., & Pedrazzini, Y. (2010). Délinquance, insécurité et ségrégation l'urbanisme de la peur ou l'insoutenable développement des villes. *15 Textes Qui Ont Marqué Notre Histoire*. 169-179.
- Paylı M., & Çevik, A. (2022). Rekreatif etkinlik zamanları. S. Aktaş (Ed.), *Rekreatif etkinlikler*. (1. Basım), (ss. 29-39). İstanbul: Efe Akademi.
- Paylı M., & Çevik, A. (2022). Toplumsal açıdan rekreasyon. S. Aktaş (Ed.), *Rekreatif etkinlikler*. (1. Basım), (ss.57-70). İstanbul: Efe Akademi Yayıncılık.
- Peake, L., Patrick, D., Reddy, R. N., Sarp Tanyildiz, G., Ruddick, S., & Tchoukaleyska, R. (2018). Placing planetary urbanization in other fields of vision. *Environment and Planning D: Society and Space*, 36(3), 374-386. Doi:10.1177/0263775818775198
- Pearson, D., Nawaz, M., & Wasson, R. (2019). Creating sustainable future landscapes: a role for landscape ecology in the rangelands of Northern Australia. *The Rangeland Journal*, 41(1), 13-21.
- Pehlivanoğlu, M. T. (1976). Rekreasyon ve orman içi rekreasyon planlaması. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 26(2), 142-170.
- Pelletier, M. C., Heagney, E., & Kovač, M. (2021). Valuing recreational services: A review of methods with application to New South Wales National Parks. *Ecosystem Services*, 50, 1-15. Doi:https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2021.101315.
- Peng, J., Tian, L., Liu, Y., Zhao, M., & Wu, J. (2017). Ecosystem services response to urbanization in metropolitan areas: Thresholds identification. *Science of the Total Environment*, 607, 706-714. Doi:https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2017.06.218
- Perkumienė, D., Atalay, A., Safaa, L., & Grigienė, J. (2023). Sustainable waste management for clean and safe environments in the recreation and tourism sector: A case study of

lithuania, turkey and morocco. *Recycling*, 8(4), 1-21.
Doi:<https://doi.org/10.3390/recycling8040056>

- Pham, K. T., & Lin, T. H. (2023). Effects of urbanisation on ecosystem service values: A case study of Nha Trang, Vietnam. *Land Use Policy*, 128, 1-10.
Doi:<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2023.106599>.
- Phongphon, B., Chumpavan, S., & Kardkarnklai, U. M. (2019). Persuasive linguistic features used in the consequence of setting in tourism brochures produced by a tourism organization in Thailand. *Periscope Humanities*, 121-137.
- Pinheiro, R. T., Marcelino, D. G., & de Moura, D. R. (2018). Impacto da implantação do BRT na arborização da região central de Palmas, Tocantins. *Desenvolvimento e Meio Ambiente*, 46, 211-228.
- Pizzani, L., Lopes, J. D. F., Manzini, M. G., & Martinez, C. M. S. (2012). Bibliometric analysis of theses and dissertations on prematurity in the capes database. *Jornal de Pediatria*, 88, 479-482. Doi:<https://doi.org/10.1590/S0021-75572012000600006>
- Polat, E., & Polat, M. S. (2023). *Antroposen çağı'nda kenti yeniden yazmak ve okumak, dirençli şehir yolunda toplum politikaları*, (s.s. 55-74), Ankara:Nobel.
- Portnov, B. A., & Paz, S. (2008). Climate change and urbanization in arid regions. *Annals of Arid Zone*, 47(3&4), 1-15.
- Prevezas, C., Katoulis, A. C., Papadavid, E., Panagakis, P., & Rigopoulos, D. (2019). Short-term correlation of the Psoriasis Area Severity Index, the Nail Psoriasis Area Severity Index, and the Dermatology Life Quality Index, before and after treatment, in patients with skin and nail psoriasis. *Skin Appendage Disorders*, 5(6), 344-349.
Doi:<https://doi.org/10.1159/000499348>
- Price, D. D. S. (1976). A general theory of bibliometric and other cumulative advantage processes. *Journal of the American society for Information science*, 27(5), 292-306.
Doi:<https://doi.org/10.1002/asi.4630270505>
- Puczkó, L., & Smith, M. (2010). Tourism-specific quality-of-life index: The Budapest model Budapest model. In *Quality-of-life community indicators for parks, recreation and tourism management* (ss. 163-183). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Putri, R. F., Abadi, A. W., & Kafafa, U. (2020). The correlation analysis between urbanization phenomena and landuse change in Jakarta Special Province. In *E3S Web of Conferences*, 200/6, 1-6. Doi:<https://doi.org/10.1051/e3sconf/202020005003>
- Qiu, Z., Guan, Y., Zhou, K., Kou, Y., Zhou, X., & Zhang, Q. (2024). spatiotemporal analysis of the interactions between ecosystem services in arid areas and their responses to urbanization and various driving factors. *Remote Sensing*, 16(3), 1-24.
Doi:<https://doi.org/10.3390/rs16030520>
- Quigley, J. M. (2009). Urbanization, agglomeration, and economic development. *Urbanization and Growth*, 115, 1-36.
- Rahman, T., Mittelhammer, R. C., & Wandscheider, P. (2005). *Measuring the quality of life across countries: A sensitivity analysis of well-being indices* (No. 2005/06). WIDER Research Paper.
- Rahman, T., Mittelhammer, R. C., & Wandschneider, P. (2001). measuring the quality of life across countries: A sensitivity analysis of well-being Indices. *Department of Agricultural and Resource Economics Washington State University Pullman*, 1-44.

- Rahman, T., Mittelhammer, R. C., & Wandschneider, P. R. (2011). Measuring quality of life across countries: A multiple indicators and multiple causes approach. *The Journal of Socio-Economics*, 40(1), 43-52. Doi:10.1016/j.socec.2010.06.002
- Rahmiati, F., Ismail, Y., Amin, G., Simatupang, T., Larso, D., & Othman, N. A. (2019). Exploring the characteristics of tourism industry and antecedents to competitive advantage creation. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 377, 305-308.
- Rajev, M. K. G., & Joseph, S. (2016). A bibliometric analysis on Malaysian Journal of Library and Information Science. *International Research: Journal of Library and Information Science*, 6(1), 159-174.
- Ramseook-Munhurrin, P., Lukea-Bhiwajee, S. D., & Naidoo, P. (2010). Service quality in the public service. *International Journal Of Management And Marketing Research*, 3(1), 37-50.
- Rao, J. (2022). Comprehensive land consolidation as a development policy for rural vitalisation: Rural in situ urbanisation through semi socio-economic restructuring in Huai Town. *Journal of Rural Studies*, 93, 386-397. Doi:https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.09.009
- Raphael, D., Renwick, R., Brown, I., & Rootman, I. (1996). Quality of life indicators and health: Current status and emerging conceptions. *Social Indicators Research*, 39, 65-88.
- Ravenscroft, N., & Gilchrist, P. (2010). Outdoor recreation and the environment. In *The new politics of leisure and pleasure* (ss. 45-62). London: Palgrave Macmillan UK.
- Recepoğlu, Ş. (2022). *Rekreatif etkinlikler yürüten işletmelerde algılanan hizmet kalitesinin müşteri sadakati ve müşteri tatminine etkisi* Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Rekreatyon Yönetimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Reçber, N., & Şengül, H. (2018). Türkiye’de hızlı kentleşen 10 ilin kentleşme seviyesi tespiti çalışması. *Sosyoekonomi*, 26(36), 49-63. Doi:10.17233/sosyoekonomi.2018.02.03
- Rejeb, A., Rejeb, K., Simske, S. J., & Keogh, J. G. (2021). Blockchain technology in the smart city: A bibliometric review. *Quality & Quantity*, 56, 2875-2906. Doi:https://doi.org/10.1007/s11135-021-01251-2
- Ren, L.J., Cui, E. Q., & Sun H.Y. (2014). “Temporal and Spatial Variations in the Relationship between Urbanization and Water Quality”, *Environmenal Science and Pollution Research*, (21), 13646-13655. Doi:10.1007/s11356-014-3242-8
- Reynolds, J. F. (2017). Jane Addams’ forgotten legacy: Recreation and sport. *Journal of Issues in Intercollegiate Athletics*, 10/2, 11-18. Doi:https://scholarcommons.sc.edu/jiia/vol10/iss2/6.
- Ribeiro, L., & Barao, T. (2006). Greenways for recreation and maintenance of landscape quality: five case studies in Portugal. *Landscape and Urban Planning*, 76(1-4), 79-97. Doi:10.1016/j.landurbplan.2004.09.042
- Ricca, N., & Guagliardi, I. (2023). Evidences of soil consumption dynamics over space and time by data analysis in a southern Italy urban sprawling area. *Land*, 12(5), 1-22. Doi:https://doi.org/10.3390/land12051056
- Roberts, L. W., & Clifton, R. A. (1991). Measuring the quality of life of university students. *Research Monograph Series*. 1, 1-90.

- Roberts, L., & Hall, D. (Eds.). (2001). *Rural tourism and recreation: Principles to practice*. (ss. 1-229). New York: Cabi.
- Robinson, P., Lück, M., & Smith, S. (2020). *Tourism*. Boston: CABI.
- Rodrigues-Santana, L., Adsuar, J. C., Denche-Zamorano, Á., Vega-Muñoz, A., Salazar-Sepúlveda, G., Contreras-Barraza, N., ..., & Louro, H. (2022). Bibliometric analysis of studies on whole body electromyostimulation. *Biology*, 11(8), 1-14. Doi: <https://doi.org/10.3390/biology11081205>
- Rodríguez, A. (2010). Leisure and relationship to quality-of-life satisfaction. In *Quality-Of-Life Community Indicators For Parks, Recreation And Tourism Management* (ss. 23-39). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Rogers, M. A., & Zaragoza-Lao, E. (2003). Happiness and children's health: An investigation of art, entertainment, and recreation. *American Journal Of Public Health*, 93(2), 288-289. Doi: <https://doi.org/10.2105/AJPH.93.2.288>
- Rojas, M. (2009). The measurement of quality of life: Conceptualization comes first a four-qualities-of-life conceptual framework and an illustration to Latin America. In *ISQOLS Conference: Measures And Goals For The Progress Of Societies*, 1-72.
- Romano, B., Zullo, F., Fiorini, L., Marucci, A., & Ciabò, S. (2017). Land transformation of Italy due to half a century of urbanization. *Land Use Policy*, 67, 387-400. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.06.006>
- Rosenberger, R. S., Sneh, Y., Phipps, T. T., & Gurvitch, R. (2005). A spatial analysis of linkages between health care expenditures, physical inactivity, obesity and recreation supply. *Journal of Leisure Research*, 37(2), 216-235. Doi: <https://doi.org/10.1080/00222216.2005.11950051>
- Ross, E. (2018). African urban history and historiography. In *Oxford Research Encyclopedia of African History*. History. Doi: 10.1093/acrefore/9780190277734.013.58
- Rotherham, I. D. (2008). Tourism and recreation as economic drivers in future uplands. *Aspects of Applied Biology*, 85, 93-98.
- Rubin, R. M., & Chang, C. F. (2003). A bibliometric analysis of health economics articles in the economics literature: 1991-2000. *Health Economics*, 12(5), 403-414. Doi: 10.1002/hec.802
- Ruddick, S., Peake, L., Tanyildiz, G. S., & Patrick, D. (2018). Planetary urbanization: An urban theory for our time?. *Environment and Planning D: Society and Space*, 36(3), 387-404. Doi: 10.1177/0263775817721489
- Saçlı, Ç., & Kahraman, C. Ö. (2019). Açık alan rekreasyonu olarak yamaç paraşütü etkinliğine katılanların motivasyonları ve etkinlik memnuniyetlerinin belirlenmesi: Arsuzfest örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1249-1269. Doi: 10.16953/deusosbil.498463
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.
- Sağlam, S. (2016). 1923-1950 yılları arasında Türkiye'de kent ve kentleşme olgusu. *İstanbul Journal of Sociological Studies*, 53/1, 257-274. Doi: 10.18368/IU/sk.09525
- Sallis, J. F., McKenzie, T. L., Alcaraz, J. E., Kolody, B., Faucette, N., & Hovell, M. F. (1997). The effects of a 2-year physical education program (SPARK) on physical activity and fitness in elementary school students. *Sports, Play and Active Recreation*

for Kids. *American Journal Of Public Health*, 87(8), 1328-1334.
Doi:10.2105/AJPH.87.8.1328

- Sancar, C., Akbaş, Y. E., & Can, E. (2021). Harris todaro modeli ve todaro paradoksunun trb1 trb2 trc1 trc2 ve trc3 düzey 2 bölgeleri için test edilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 1211-1225.
Doi:http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.2964
- Sandıkçı, M., & Günay, F. (2012). Rekreasyon alan ve faaliyetlerinin turizm talebine etkisi: Afyonkarahisar örneği. 13. *Ulusal Turizm Kongresi*, Antalya, 1278-1257.
- Sandıkçı, M., & Günay, F. (2014). Afyonkarahisar'ın rekreasyon alan ve faaliyetlerinin konaklama süresi üzerindeki etkisi. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 16(1). 43-64. Doi:10.5578/JSS.7508
- Saracho, O. N., & Spodek, B. (2003). Understanding play and its theories. *Contemporary perspectives on play in early childhood education*, USA:IAP
- Sassen, S. (2018). *Cities in a world economy*. Sage Publications.
- Sava, A. M. (2016). Consumer preferences and drivers of choice regarding local recreation services. *Cross-Cultural Management Journal*, 18(01), 23-29.
- Schalock, R. L., & Verdugo-Alonso, M. (2002). *Handbook on quality of life for human service practitioners*. D. L. Braddock (Ed.) (ss.1-430). Washington, DC: American Association on Mental Retardation.
- Schalock, R. L., Verdugo-Alonso, M., Jenaro, C., Wang, M., Wehmeyer, M., Jiancheng, X., & Lachapelle, Y. (2005). Cross-cultural study of quality of life indicators. *American Journal on Mental Retardation*, 110(4), 298-311. Doi:https://doi.org/10.1352/0895-8017(2005)110[298:CSOQOL]2.0.CO;2
- Schmid, C. (2018). Journeys through planetary urbanization: Decentering perspectives on the urban. *Environment and Planning D: Society and Space*, 36(3), 591-610. Doi: https://doi.org/10.1177/0263775818765476
- Scholl, K. G., Dieser, R. B., & Davison, A. (2005). Together we play: An ecological approach to inclusive recreation. *Therapeutic Recreation Journal*, 39(4), 299-311.
- Schumann, J. H. (2009). *The impact of culture on relationship marketing in international services*. Münih: Gabler.
- Schwarz, E. C., & Tait, R. (2007). Recreation, arts, events and festivals: Their contribution to a sense of community in the colac-otway shire of country Victoria. *Rural Society*, 17(2), 125-138. Doi:https://doi.org/10.5172/rsj.351.17.2.125
- Schwenkel, C. (2014). Socialist Palimpsests in Urban Vietnam. *ABE Journal: Architecture Beyond Europe* (6),1–22. Doi:https://doi.org/10.4000/abe.909
- Serdar, E., & Ay, S. M. (2016). Üniversite öğrencilerinin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden tatmin olma ve algılanan özgürlük düzeylerinin incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 6(2), 34-44.
- Sever, A. S., Karaküçük, S., & Silik, C. E. (2023). Spor turizmi hizmet kalitesi algılarının demografik değişkenler yönünden incelenmesi: futbol kulüpleri kapsamında bir inceleme. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 28(3), 196-205. Doi:10.53434/gbesbd.1264842

- Sevinç, G., Kantar-Davran, M., & Sevinç, M. R. (2018). Türkiye’de kırdan kente göç ve göçün aile üzerindeki etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 70-82. Doi:<https://doi.org/10.25204/iktisad.330930>
- Seyhan, S., & Kurdoğlu, B. Ç. (2022). Gençler için rekreasyon. G. Sandal Erzurumlu (Ed.), *Topkapı sarayı müzesinin peyzaj yer döşemelerine özgü alternatif olarak üretilen yer döşemesi harçları üzerine yapılan deneysel çalışmalar*. (1. Basım), (ss.95-110) Ankara:Gece Kitaplığı.
- Seyhan, S., & Kurdoğlu, B. Ç. (2021). Relating the recreation service offered by urban open-green areas with quality of life and sustainable city criteria. *Recent Academic Studies in Sciences*, Sofia: St. Kliment Ohridski University Press. 45-64.
- Sezer, B., & Akova, O. (2016). Kent sakinlerinin rekreasyon tercihleri, rekreasyon alanlarının algılanan değeri ve gerçek kullanımı arasındaki ilişki. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 5(2), 94-115.
- Sezer, İ. (2021). Rekreasyonel ve Etkinlik (Festival) Amaçlı kullanımların korunan alanlara etkileri: Aymaç tabiat parkı örneği. *Turkish Studies-Social Sciences*, 16(6). 2089-2125. Doi:<https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.54689>
- Shafer, C. S., Lee, B. K., & Turner, S. (2000). A tale of three greenway trails: user perceptions related to quality of life. *Landscape and Urban Planning*, 49(3-4), 163-178. Doi:[https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(00\)00057-8](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(00)00057-8)
- Shanahan, D. F., Astell-Burt, T., Barber, E. A., Brymer, E., Cox, D. T., Dean, J., ... & Gaston, K. J. (2019). Nature-based interventions for improving health and wellbeing: The purpose, the people and the outcomes. *Sports*, 7(6), 1-20. Doi:[10.3390/sports7060141](https://doi.org/10.3390/sports7060141).
- Shannon, C. S. (2013). Bullying in recreation and sport settings: Exploring risk factors, prevention efforts, and intervention strategies. *Journal of Park and Recreation Administration*, 31(1). 15-33.
- Sharma, P. (2003). Urbanization and development. *Population monograph of Nepal*, 1, 375-412.
- Sharma, V., Srinivasan, K., Jayakody, D. N. K., Rana, O., & Kumar, R. (2017). Managing service-heterogeneity using osmotic computing. *arXiv preprint arXiv*, 1-7. Doi:<https://doi.org/10.48550/arXiv.1704.04213>
- Sharpley, R. (2006). Travel and tourism. *Travel and tourism*, 1-240.
- Shaw, R. (2014). Beyond night-time economy: Affective atmospheres of the urban night. *Geoforum*, 51, 87-95. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2013.10.005>
- Shen, J., Wong, K. Y., & Feng, Z. (2002). State-sponsored and spontaneous urbanization in the Pearl River Delta of south China, 1980-1998. *Urban Geography*, 23(7), 674-694. Doi:<https://doi.org/10.2747/0272-3638.23.7.674>
- Shen, L., Peng, Y., Zhang, X., & Wu, Y. (2012). An alternative model for evaluating sustainable urbanization. *Cities*, 29(1), 32-39. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.cities.2011.06.008>
- Shen, X., Zheng, H., Jiang, M., Yu, X., Xu, H., & Zhong, G. (2022). Multidimensional impact of urbanization process on regional net co2 emissions: Taking the Yangtze River economic belt as an example. *Land*, 11(7), 1-16. Doi:<https://doi.org/10.3390/land11071079>

- Sherriff, S. L., Baur, L., Lambert, M., Dickson, M., Eades, S., & Muthayya, S. (2019). Aboriginal childhood overweight and obesity: the need for aboriginal designed and led initiatives. *Public Health Research & Practice*, 29(4). Doi:10.17061/phrp2941925
- Shi, L., Halik, Ü., Mamat, Z., Aishan, T., Abliz, A., & Welp, M. (2021). Spatiotemporal investigation of the interactive coercing relationship between urbanization and ecosystem services in arid northwestern China. *Land Degradation & Development*, 32(14), 4105-4120. Doi:10.1002/ldr.3946
- Shi, X., Zhou, Y., & Li, Z. (2022). Bibliometric analysis of the doctor of nursing practice dissertations in the proquest dissertations and theses database. *Journal Of Advanced Nursing*, 78(3), 776-786. Doi:10.1111/jan.15006
- Shivers, J. S. (2021). *Foundations of Recreational Service Management*. McFarland. ABD:Kongre Kütüphanesi Yayın Evleri.
- Simon, D. (1989). Colonial cities, postcolonial Africa and the world economy: A reinterpretation. *International Journal of Urban and Regional Research*, 13(1), 68-91. Doi:https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.1989.tb00109.x
- Sims, C. B., Hodges, D. G., & Scruggs, D. (2004). Linking outdoor recreation and economic development: a feasibility assessment of the Obed Wild and Scenic River, Tennessee. *In Aspects and Recreation Research Symposium*, San Francisco, California, San Francisco State University, 89-95.
- Singh, J. K. (2015). Bibliometric analysis of ph. d theses in lis during 1993-1997. *International Journal of Digital Library Services*, 5(4), 44-53.
- Singh, S., & Bashar, A. (2023). A bibliometric review on the development in e-tourism research. *International Hospitality Review*, 37(1), 71-93. Doi:10.1108/IHR-03-2021-0015
- Sinthumule, N. I., & Mudau, N. V. (2019). Participatory approach to flood disaster management in Thohoyandou. *Jàmbá: Journal of Disaster Risk Studies*, 11(3), 1-7. Doi:https:// doi.org/10.4102/jamba. v11i3.711
- Sivri-Gökmen, H. (2013). Çocuk dostu kent üzerine stratejiler. *TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu*, 821-829.
- Siwach, A. K., & Kumar, S. (2015). Bibliometric analysis of research publications of Maharshi Dayanand University (rohtak) during 2000-2013. *DESIDOC Journal of Library & Information Technology*, 35(1). 17-24. Doi:10.14429/djlit.35.1.7789
- Skute, I., Zalewska-Kurek, K., Hatak, I., & de Weerd-Nederhof, P. (2019). Mapping the field: a bibliometric analysis of the literature on university–industry collaborations. *The Journal Of Technology Transfer*, 44, 916-947. Doi:10.1007/s10961-017-9637-1
- Slack, E. (2003). Municipal funding for recreation. *Actions Speak Louder: Making The Case For Youth Recreation*.
- Slater, D., & Meade, M. A. (2004). Participation in recreation and sports for persons with spinal cord injury: Review and recommendations. *NeuroRehabilitation*, 19(2), 121-129. Doi:10.3233/NRE-2004-19206
- Słota, Z. (2023). Safety document for excavations used for tourism and recreation in the aspect of the new geological and mining law-theory and practice. *In IOP Conference*

Series: *Earth and Environmental Science*, 1132/1, 1-9. Doi:10.1088/1755-1315/1132/1/012009

- Smigaj, M., Hackney, C. R., Diem, P. K., Ngoc, N. T., Du Bui, D., Darby, S. E., & Leyland, J. (2023). Monitoring riverine traffic from space: The untapped potential of remote sensing for measuring human footprint on inland waterways. *Science of the Total Environment*, 860, 1-9. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.160363>
- Sol, D., Trisos, C., Múrria, C., Jeliaskov, A., González-Lagos, C., Pigot, A. L., ..., & Pavoine, S. (2020). The worldwide impact of urbanisation on avian functional diversity. *Ecology Letters*, 23(6), 962-972. Doi:<https://doi.org/10.1111/ele.13495>
- Song, Z., & Zhu, Q. (2020). Spatio-temporal pattern and driving forces of urbanization in China's border areas. *Journal of Geographical Sciences*, 30, 775-793. Doi:<https://doi.org/10.1007/s11442-020-1755-2>
- Sowier-Kasprzyk, I., & Widawska-Stanisz, A. (2020). Changes in attitudes of consumers of sports and recreational services in the context of Covid-19. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(5), 2939-2944. Doi:10.7752/jpes.2020.s5399
- Soybalı, H. H., Kabakulak, A., & Başar, B. (2020). Üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin rekreasyon faaliyetlerine katılım düzeyi üzerindeki etkisi: Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 7(2), 107-134. Doi:<https://doi.org/10.31771/jrtr.2020.57>
- Spence, M., Annez, P. C., & Buckley, R. M. (2008). *Urbanization and growth*. World Bank Publications. Doi:10.1596/978-0-8213-7573-0
- Stalp, M. C., & Conti, R. (2011). Serious leisure in the home: Professional quilters negotiate family space. *Gender, Work & Organization*, 18(4), 399-414. Doi:10.1111/j.1468-0432.2009.00444.x
- Stebbins, R. A. (2004). Serious leisure, volunteerism and quality of life. *Work and leisure*, 200-212.
- Stebbins, R. A. (2011). The semiotic self and serious leisure. *The American Sociologist*, 42, 238-248. Doi:10.1007/s12108-011-9126-1
- Stevens, J., & De Meulder, B. (2019). On allotopia: The spatial accumulation of difference in Bixiga (São Paulo, Brazil). *Space and Culture*, 22(4), 387-404. Doi:<https://doi.org/10.1177/1206331218760772>
- Stevenson, J. L., Birkel, C., Comte, J. C., Tetzlaff, D., Marx, C., Neill, A., ..., & Soulsby, C. (2023). Quantifying heterogeneity in ecohydrological partitioning in urban green spaces through the integration of empirical and modelling approaches. *Environmental Monitoring and Assessment*, 195(4), 1-26. Doi:<https://doi.org/10.1007/s10661-023-11055-6>
- Stojković, T. S., Hadži, P. M. L., Savić, N. S., & Stojković, I. S. (2015). Evaluation of life quality in patients with psoriasis. *Psihologija*, 48(3), 267-277. Doi:10.2298/PSI1503267S
- Strain, E. M. A., Alexander, K. A., Kienker, S., Morris, R., Jarvis, R., Coleman, R., ... & Bishop, M. J. (2019). Urban blue: a global analysis of the factors shaping people's perceptions of the marine environment and ecological engineering in harbours. *Science of the Total Environment*, 658, 1293-1305. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.12.285>

- Streimikiene D. (2015). Environmental indicators for the assessment of quality of life. *Intelektinė Ekonomika*, 9(1), 67-79. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.intele.2015.10.001>
- Štreimikienė, D. (2014). Comparative assessment of environmental indicators of quality of life in Romania and Lithuania. *Economics And Sociology*, 7, 11-21. Doi:10.14254/2071-789X.2014/7-1/2
- Streule, M., Karaman, O., Sawyer, L., & Schmid, C. (2020). Popular urbanization: Conceptualizing urbanization processes beyond informality. *International Journal of Urban and Regional Research*, 44(4), 652-672. Doi:<https://doi.org/10.1111/1468-2427.12872>
- Stringer, L. C., Fraser, E. D., Harris, D., Lyon, C., Pereira, L., Ward, C. F., & Simelton, E. (2020). Adaptation and development pathways for different types of farmers. *Environmental Science & Policy*, 104, 174-189. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.envsci.2019.10.007>
- Subramanyam, K. (1983). Bibliometric studies of research collaboration: A review. *Journal of Information Science*, 6(1), 33-38. Doi:<https://doi.org/10.1177/016555158300600105>
- Sultana, R., Suhi, K. F. F., & Mahboob, M. (2022). A multivariate statistical study of dhaka's quality of life based on residents' perception. *International Review for Spatial Planning and Sustainable Development*, 10(2), 256-273. Doi:http://dx.doi.org/10.14246/irpsd.10.2_256
- Sumbo, D. K., Anane, G. K., & Inkoom, D. K. B. (2023). 'Peri-urbanisation and loss of arable land': Indigenes' farmland access challenges and adaptation strategies in Kumasi and Wa, Ghana. *Land Use Policy*, 126, Doi:<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2022.106534>
- Sun, B., Fang, C., Liao, X., Guo, X., & Liu, Z. (2023). The relationship between urbanization and air pollution affected by intercity factor mobility: A case of the Yangtze River Delta region. *Environmental Impact Assessment Review*, 100. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.eiar.2023.107092>
- Surat, H. (2017). Kent parklarının görsel peyzaj algısının peyzaj mimarlığı öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 19(1), 70-80. Doi:10.24011/barofd.295860
- Sü-Ersöz, S., & Aslan, E. (2017). Istanca yıldız ormanlarının rekreasyon potansiyelinin Gülez metodu ile değerlendirilmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, (9), 83-107.
- Szabo, A., Tóth, E., Kósa, L., Laki, Á., & Ihász, F. (2020). Increased exercise effort after artificially-induced stress: laboratory-based evidence for the catharsis theory of stress. *Baltic Journal of Sport and Health Sciences*, 4(119), 24-30. Doi:10.33607/bjshs.v4i119.1016
- Széchy, A., & Szerényi, Z. (2023). Valuing the recreational services provided by hungary's forest ecosystems. *Sustainability*, 15(5), 1-16. Doi:<https://doi.org/10.3390/su15053924>
- Şahbaz, R. P., & Altınay, M. (2015). Türkiye'deki milli parkların rekreasyon faaliyetleri açısından değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*. 3/3, 125-135.

- Şahbaz, R. P., & Gül, T. (2016). Konaklama işletmelerinde çalışan işgörenlerin boş zaman davranışı (Kuşadası Örneği). *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(1), 32-43.
- Şahin, İ., & Kocabulut, Ö. (2014). Sportif rekreasyon aktivitelerine düzenli katılımı engelleyen faktörlerin incelenmesi: Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 1(2), 1-21.
- Şahin, N. E., & Emiroğlu, O. (2014). Huzurevinde yaşayan yaşlıların yaşam kalitesi ve yaşam kalitesini etkileyen faktörler. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 1(1), 57-66.
- Şanlı, E. (2022). *Beden eğitimi ve spor öğrencilerinin rekreatif faaliyetler hakkında görüşlerinin incelenmesi*. T.C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şenel, E. (2021). Boş Zaman, Rekreasyon ve Turizm. M. Dalkılıç (Ed.), *INSAC Advances in Social and Education Sciences*. (ss. 91-104). İzmir: Duvar Kitapevi.
- Şimşek, D. S., & Korkut, A.B. (2009). Kıyı şeridi rekreasyon potansiyelinin belirlenmesinde bir yöntem uygulaması: Tekirdağ merkez ilçe örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(3), 315-327.
- Şimşek, K. Y. (2022). Structure of Turkish leisure industry: Türk rekreasyon endüstrisinin yapısı. *Journal of Human Sciences*, 19(2), 133-149. Doi:10.14687/jhs.v19i2.6227
- Şimşek, K. Y., & Hızal, A. (2023). Ticari rekreasyon işletmeleri için belediye etkinlik duyurumlarının incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(2), 468-478. Doi:10.33459/cbubesbd.1292501
- Şimşek, K.Y. (2018). Ticari rekreasyon, Ankara. Detay Yayıncılık.
- Şimşek, K.Y. (2022). Rekreasyon uzmanının mesleki yeterlilik ölçeğinin geliştirilmesi. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences (ATRSS)*, 5 (2), 94-106. Doi:10.53353/atrss.1050381
- Şimşir, İ. (2021). Bibliyometri ve bibliyometrik analize ilişkin kavramsal çerçeve. O. Öztürk ve G. Gürler (Ed.), *Bir literatür incelemesi aracı olarak bibliyometrik analiz*. (2. Basım), (ss.7-31). Ankara: Nobel.
- Tadjibaeva, A. (2023). Organization of physical culture and recreation work in teaching english. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(10), 25-29.
- Taher, A., & El Basha, H. (2006). Heterogeneity of consumer demand: opportunities for pricing of services. *Journal of Product & Brand Management*, 15(5), 331-340. Doi:10.1108/10610420610685884
- Taherdoost, H., Sahibuddin, S., & Jalaliyoon, N. (2014). Features' evaluation of goods, services and e-services; electronic service characteristics exploration. *Procedia Technology*, 12, 204-211. Doi:10.1016/j.protcy.2013.12.476
- Tairovich, S. M. (2023). Trends in the development of international tourism and recreation. *Asia Pacific Journal Of Marketing & Management Review ISSN: 2319-2836 Impact Factor:7.603*, 12(06), 29-34.
- Takvi, S. A., Amponsah, O., Darko, G., Peprah, C., Apatewen Azerigyik, R., Mawuko, G. K., & Awolorinke Chiga, A. (2022). Urbanization against ecologically sensitive areas: effects of land use activities on surface water bodies in the Kumasi

- Metropolis. *International Journal of Urban Sustainable Development*, 14(1), 460-479. Doi:<https://doi.org/10.1080/19463138.2022.2146121>
- Tao, H., Zhou, Q., Tian, D., & Zhu, L. (2022). The effect of leisure involvement on place attachment: Flow experience as mediating role. *Land*, 11(2), 1-21. Doi:<https://doi.org/10.3390/land11020151>
- Tarrant, M. A., & Green, G. T. (1999). Outdoor recreation and the predictive validity of environmental attitudes. *Leisure Sciences*, 21(1), 17-30. Doi:<https://doi.org/10.1080/014904099273264>
- Tatlıdil, E. (1993). Türkiye'de kentleşme ve işgücünün değişen nitelikleri. *Sosyoloji Dergisi*, (4), 59-72.
- Tekin, A., Tekin, G., & Aykora, E. (2016). Theories of play in the context of leisure. A. A. Çamlı, R. Arabacı ve R. Efe (Ed.) *Recent Advances in Health Sciences*, (ss. 690-703). Sofya: St. Kliment Ohridski Üniversitesi Yayınları.
- Tezcan, E. (2023). Rekreasyon ve teknoloji. E. Tezcan ve o. Kusan (Ed.), *Rekreasyonda güncel konular ve yeni trendler*. (1. Basım), (ss.7-20). İstanbul: Efe Akademi.
- Thanuskodi, S. (2010). Journal of Social Sciences: A bibliometric study. *Journal of Social Sciences*, 24(2), 77-80.
- Thanuskodi, S. (2011). Bibliometric analysis of the indian journal of chemistry. *Library Philosophy and Practice*, 1-7. Doi: <http://unllib.unl.edu/LPP/thanuskodi-bibmet.pdf>.
- Theodori, G. L., Luloff, A. E., & Willits, F. K. (1998). The association of outdoor recreation and environmental concern: Reexamining the dunlap-heffernan thesis 1. *Rural Sociology*, 63(1), 94-108. Doi:<https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.1998.tb00666.x>
- Thorpe, H., Lok, S., & Kavanagh, T. (2023). The changing nature of asian participation in play, active recreation and sport voices from the community. *Methods*, 3, 1-54.
- Titiz, G.H. (2021). *Yönetim ve organizasyon anabilim dalında yapılan lisansüstü çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmesi*. T.C. Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Titze, S., Merom, D., Rissel, C., & Bauman, A. (2014). Epidemiology of cycling for exercise, recreation or sport in Australia and its contribution to health-enhancing physical activity. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 17(5), 485-490. Doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.jsams.2013.09.008>
- Togonbayeva, Z., & Kholmo'minov, M. (2023). Attention to culture and recreation parks. *Евразийский Журнал Социальных Наук, Философии И Культуры*, 3(5), 68-70. Doi:<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7905718>
- Toker, A. (2021). Boş zaman ve rekreasyonun tarihsel perspektiften sosyolojik bir değerlendirmesi. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(10), 1000-1013. Doi:<https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.858>
- Toker, F., & Güçlü Nergiz, H. (2023). The role of recreation in preventing delinquency and misdemeanor in children. *University of South Florida (USF) M3* 3, 1-9. Doi:<https://www.doi.org/10.5038/9781955833110>
- Tomblin, D. C. (2016). The White Mountain recreational enterprise: bio-political foundations for white mountain apache natural resource control, 1945–1960. *Humanities*, 5(3), 1-14. doi:10.3390/h5030058

- Tong, S., Bambrick, H., Beggs, P. J., Chen, L., Hu, Y., Ma, W., ... & Tan, J. (2022). Current and future threats to human health in the anthropocene. *Environment International*, 158, 1-14. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.envint.2021.106892>
- Tontu, M. (2021). Kömür yakıtlı termik santralin çalışma esnekliğinin incelenmesi. *Politeknik Dergisi*, 24(3), 893-902. Doi:10.2339/politeknik.719875
- Top, M. Ş., Özden, S. Y., & Sevim, M. E. (2003). Psikiyatride yaşam kalitesi. *Düşünen Adam*, 16(1), 18-23.
- Toprak, L., Serçek, S., & Serçek, G. Ö. (2014). Öğrencilerin üniversiteden rekreasyon aktiviteleri konusunda beklentileri. *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, Kuşadası/Aydın. 592-604.
- Torkildsen, G. (2012). *Leisure and recreation management*. London:Routledge. Doi:<https://doi.org/10.4324/9780203477571>
- Tosun, A. (2022). Kentsel dönüşümün kapitalist bir yansıması: ekonomi-politik yaklaşım. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 9(89), 2190-2209. Doi:<https://doi.org/10.26450/jshsr.3312>
- Tran, T. H., & Kummer, S. (2015). Service supply chain risk management: Distinctions from manufacturing. In *Innovations and Strategies for Logistics and Supply Chains: Technologies, Business Models and Risk Management. Proceedings of the Hamburg International Conference of Logistics (HICL)*, 20, 503-532.
- Tresch, S., Frey, D., Le Bayon, R. C., Zanetta, A., Rasche, F., Fliessbach, A., & Moretti, M. (2019). Litter decomposition driven by soil fauna, plant diversity and soil management in urban gardens. *Science of the Total Environment*, 658, 1614-1629. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.12.235>
- Tribe, J. (2020). *The economics of recreation, leisure and tourism*. London:Routledge. Doi:<https://doi.org/10.4324/9780429278259>
- Tsaur, S. H., Liang, Y. W., & Lin, W. R. (2012). Conceptualization and measurement of the recreationist-environment fit. *Journal of Leisure Research*, 44(1), 110-130. Doi:<https://doi.org/10.1080/00222216.2012.11950257>
- Tsay, M. Y. (2011). A bibliometric analysis and comparison on three information science journals: JASIST, IPM, JOD, 1998–2008. *Scientometrics*, 89(2), 591-606. Doi:10.1007/s11192-011-0460-4
- Tsay, M. Y., & Yang, Y. H. (2005). Bibliometric analysis of the literature of randomized controlled trials. *Journal of the Medical Library Association*, 93(4), 450-458.
- Tseng, Y. S. (2023). Assemblage thinking as a methodology for studying urban AI phenomena. *AI & SOCIETY*, 38(3), 1099-1110. Doi:<https://doi.org/10.1007/s00146-022-01500-4>
- Tulumello, S., & Allegretti, G. (2021). Articulating urban change in Southern Europe: Gentrification, touristification and financialisation in Mouraria, Lisbon. *European Urban and Regional Studies*, 28(2), 111-132. Doi:10.1177/0969776420963381.
- Tuominen, L., Leino-Kilpi, H., & Suhonen, R. (2016). Older people's experiences of their free will in nursing homes. *Nursing Ethics*, 23(1), 22-35. Doi:<https://doi.org/10.1177/09697733014557119>
- Turanovičová, M., & Rózová, Z. (2018). Vplyv kvality manažmentu na úžitok kultúrnych ekosystémových služieb. *Geografické Informácie*, 22(2), 315-326.

- Turgut, G. E., Zengin, M., & Dağ, V. (2021). Denizli kenti bazı rekreasyon alanlarının görsel peyzaj kalitesi açısından değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 12 (Ek (Suppl.) 1), 419-433. Doi:<https://doi.org/10.29048/makufebed.986333>
- Turgut, T., & Ardahan, F. (2013). Suya dayalı rekreasyon işletmelerinin profilleri: Antalya örneği. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(1), 1-15.
- Tutal, O. (2015). Üniversite yerleşkeleri, rekreasyon ve engelliler. *Rekreasyon Araştırmaları Kongresi*, Eskişehir, 1-10.
- Tütüncü, Ö. (2022). Ekonomik yapı ile fertlerin rekreatif seyahat harcamaları arasındaki ilişki. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 33(2), 87-96. Doi:<https://doi.org/10.17123/atad.1186701>
- Tütüncü, Ö., Akgündüz, Y., & Yeşilyurt, C. (2019). Rekreasyon yönetimi ve turizm işletmeciliği bölüm müfredatlarının karşılaştırılması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30(2), 112-124. Doi:<https://doi.org/10.17123/atad.636862>
- Uçak, N. Ö., & Al, U. (2009). The differences among disciplines in scholarly communication. A bibliometric analysis of theses. 166-179. Doi:<https://doi.org/10.1515/libr.2009.016>
- Uğurel, I., & Morali, S. (2008). Matematik ve oyun etkileşimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 75-98.
- Ulutaş, M. (2018). İş-aile çatışmasının göç bağlamında değerlendirilmesi. *Uluslararası Orta Asya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 117-125.
- Utama, D. I. (2007). Landscape and leisure outdoor recreation in Gieten-Drenthe, Netherlands. 1-19. Doi:<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2630862>
- Uysal-Şahin, Ö. (2020). Yaşam kalitesi-kamu maliyesi kalitesi ilişkisi Avrupa Birliği ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme. Rating Academy Ar-Ge Yazılım Yayıncılık Eğitim Danışmanlık ve Organizasyon Ticaret Limited Şirketi.
- Uysal-Şahin, Ö. (2022). Yaşam kalitesi ve eğitim ilişkisi: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Journal of Awareness (JoA)*, 7(4), 179-197. Doi:10.26809/joa.7.4.06
- Uzun, S. (2019). Sakarya il ormanı tabiat parkı'nın rekreasyonel kullanımı ve kullanıcıların farkındalığı. *Konferans: III. Uluslararası Avrasya Tarım ve Doğa Bilimleri Kongresi*. 415-423.
- Ünal, M. (2009). Çocuk gelişiminde oyun alanlarının yeri ve önemi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 95-110.
- Van Meeteren, M., Derudder, B., & Bassens, D. (2016). Can the straw man speak? An engagement with postcolonial critiques of 'global cities research'. *Dialogues in Human Geography*, 6(3), 247-267. Doi:<https://doi.org/10.1177/2043820616675984>
- Van Nunen, K., Li, J., Reniers, G., & Ponnet, K. (2018). Bibliometric analysis of safety culture research. *Safety Science*, 108, 248-258. Doi:<https://doi.org/10.1016/J.SSCI.2017.08.011>
- Vapur, M. (2017). *Rekreasyon işletmelerinde çalışanların iş koşullarının örgütsel bağlılık üzerine etkisi: Ankara il örneği*. T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Vapur, M. (2023). Öğretmenlerin rekreasyonel aktivitelere katılım düzeyleri ile iş tatminleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 10(3), 67-79. Doi:<https://doi.org/10.5281/zenodo.8393291>
- Vapur, M., & Sevin, H. D. (2017). Rekreasyon işletmelerinde çalışanların iş yükünün örgütsel bağlılık üzerine etkisi: Ankara il örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4(2), 78-91.
- Vargo, S. L., & Lusch, R. F. (2004). The four service marketing myths: remnants of a goods-based, manufacturing model. *Journal Of Service Research*, 6(4), 324-335. Doi:10.1177/1094670503262946
- Vargo, S. L., & Lusch, R. F. (2008). Why “service”? *Journal of The Academy of Marketing Science*, 36, 25-38. Doi:10.1007/s11747-007-0068-7
- Varol, E., & Tutkun, M. (2023). Kullanım çeşitliliği açısından kent parklarının değerlendirilmesi. *YDÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 5(1), 45-55. Doi:<https://doi.org/10.32955/neujfa202351702>
- Vassiliadis, C., Siomkos, G., & Mylonakis, J. (2006). Sporting and recreational services demand constraints in ski centres: a segmentation research study based on the annual frequency of arrivals. *International Journal of Sport Management and Marketing*, 1(4), 411-428.
- Veal, A. J. (1992). Definitions of leisure and recreation. *Australian Journal of Leisure and Recreation*, 2(4), 44-48.
- Veenhoven, R. (1996). Happy life-expectancy: A comprehensive measure of quality-of-life in nations. *Social Indicators Research*, 39, 1-58.
- Veenhoven, R. (2000). The four qualities of life. *Journal of Happiness Studies*, 1, 1-39. Doi:10.1007/978-94-007-5702-8_11
- Veenhoven, R. (2014). Quality of Life (QOL), an overview. *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*, 5668-5671.
- Vegliò, S. (2018). Planetary urbanization and postcolonial geographies: What directions for critical urban theory?. In *Unsettling Eurocentrism in the Westernized University* (ss. 116-130). London:Routledge.
- Ventegodt, S., Hilden, J., & Merrick, J. (2003). Measurement of quality of life I. A methodological framework. *The Scientific World Journal*, 3, 950-961. Doi:10.1100/tsw.2003.75
- Ventegodt, S., Merrick, J., & Andersen, N. J. (2003). Measurement of quality of life II. From the philosophy of life to science. *The Scientific World Journal*, 3, 962-971. Doi:10.1100/tsw.2003.76
- Vilko, J., & Ritala, P. (2014). Service supply chain risk management. *Operations and Supply Chain Management: An International Journal*, 7(3), 114-120. Doi:<http://doi.org/10.31387/oscm0180117>
- Voigt, A., Kabisch, N., Wurster, D., Haase, D., & Breuste, J. (2014). Structural diversity: a multi-dimensional approach to assess recreational services in urban parks. *Ambio*, 43, 480-491. Doi:10.1007/s13280-014-0508-9
- Vollero, A., Palazzo, M., Siano, A., & Sardanelli, D. (2017). Communicating CSR for legitimacy: A comparison between service and product companies. In *Proceedings of*

the 20th Excellence in Services International Conference, Verona, Italy (pp. 7-8). 825-834.

- Wallin, J. A. (2005). Bibliometric methods: pitfalls and possibilities. *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology*, 97(5), 261-275. Doi:https://doi.org/10.1111/j.1742-7843.2005.pto_139.x
- Wang, F., Shaheen, A., Yousefi, R., Ge, Q., Wu, R., Lelieveld, J., ..., & Zhou, Y. (2024). Long-term dynamics of atmospheric sulfur dioxide in urban and rural regions of China: urbanization and policy impacts. *Remote Sensing*, 16(2), 1-22. Doi:<https://doi.org/10.3390/rs16020391>
- Wang, J. J., Chen, H., Rogers, D. S., Ellram, L. M., & Grawe, S. J. (2017). A bibliometric analysis of reverse logistics research (1992-2015) and opportunities for future research. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 47(8), 666-687. Doi:<https://doi.org/10.1108/IJPDLM-10-2016-0299>
- Wang, M. (2021). Integrated development of agricultural recreation and health and wellness industry in the big health era. *Asian Agricultural Research*, 12(8), 6-12. Doi:[10.22004/ag.econ.309810](https://doi.org/10.22004/ag.econ.309810)
- Wang, M. H., Yu, T. C., & Ho, Y. S. (2010). A bibliometric analysis of the performance of water research. *Scientometrics*, 84(3), 813-820. Doi:[10.1007/s11192-009-0112-0](https://doi.org/10.1007/s11192-009-0112-0)
- Wang, X., Xu, Z., & Škare, M. (2020). A bibliometric analysis of economic research-ekonomska istra zivanja (2007–2019). *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 33(1), 865-886. Doi:[10.1080/1331677X.2020.1737558](https://doi.org/10.1080/1331677X.2020.1737558)
- Wang, Z., Liang, L., Sun, Z., & Wang, X. (2019). Spatiotemporal differentiation and the factors influencing urbanization and ecological environment synergistic effects within the Beijing-Tianjin-Hebei urban agglomeration. *Journal Of Environmental Management*, 243, 227-239. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2019.04.088>
- Wangping, Y., & Xiaolu, L. (2016). An assessment of China's new urbanization level: Based on the vertical and horizontal levels of the grade method. *Ekonomski Horizonti*, 18(3), 201-213.
- Warinda, P., & Van Der Merwe, C. D. (2023). Tourism and recreation in protected areas: An exploration of community based tourism and local participation in Zimbabwe. *Studia Periegetica*, 43(3), 65-86. Doi:<https://doi.org/10.58683/sp.574>
- Watt, P. (2016). A nomadic war machine in the metropolis: En/countering London's 21st-century housing crisis with focus E15. *City*, 20(2), 297-320. Doi:<http://dx.doi.org/10.1080/13604813.2016.1153919>
- Wei, G., Sun, P., Jiang, S., Shen, Y., Liu, B., Zhang, Z., & Ouyang, X. (2021). The driving influence of multi-dimensional urbanization on PM2. 5 concentrations in Africa: New evidence from multi-source remote sensing data, 2000–2018. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(17), 1-22. Doi:<https://doi.org/10.3390/ijerph18179389>
- Wei, Y. D., & Ye, X. (2014). Urbanization, urban land expansion and environmental change in China. *Stochastic Environmental Research And Risk Assessment*, 28, 757-765. Doi:[10.1007/s00477-013-0840-9](https://doi.org/10.1007/s00477-013-0840-9)
- Weijers, D. (2021). Wellbeing and the four qualities of life. In *The Pope of Happiness: A Festschrift for Ruut Veenhoven* (ss. 277-290). Cham: Springer International Publishing.

- Werbińska-Wojciechowska, S., & Winiarska, K. (2023). maintenance performance in the age of industry 4.0: A bibliometric performance analysis and a systematic literature review. *Sensors*, 23(3), 1-55. Doi:<https://doi.org/10.3390/s23031409>
- Whittaker, J. C. (1968). *Land Leasing: An Aid to Developing Outdoor Recreation Enterprises in Indiana, Kentucky, and Ohio*. 113. Northeastern Forest Experiment Station, Forest Service, US Department of Agriculture.
- Wilczkiewicz, M. Z. (2016). The role of artificial landscape in recreational parks–selected examples. *Geomatics, Landmanagement and Landscape*, (1), 105-117. Doi:<https://doi.org/10.15576/GLL/2016.1.105>
- Williams, A. M., & Shaw, G. (2009). Future play: tourism, recreation and land use. *Land Use Policy*, 26, 326-335. Doi:10.1016/j.landusepol.2009.10.003
- Williams, D. J., Strean, W. B., & Bengoechea, E. G. (2002). Understanding recreation and sport as a rehabilitative tool within juvenile justice programs. *Juvenile and Family Court Journal*, 53(2), 31-41.
- Wilson, D., & Jonas, A. E. (2018). Planetary urbanization: New perspectives on the debate. *Urban Geography*, 39(10), 1576-1580. Doi:<https://doi.org/10.1080/02723638.2018.1481603>
- Wilson, J. O. (1968). Quality of life in the United States--an excursion into the New Frontier of Socio-Economic Indicators. 1-46.
- Wirtz, J., Holmqvist, J., & Fritze, M. P. (2020). Luxury services. *Journal of Service Management*, 31(4), 665-691. Doi:10.1108/JOSM-11-2019-0342
- Wish, N. B. (1986). Are we really measuring the quality of life? Well-being has subjective dimensions, as well as objective ones. *American Journal Of Economics And Sociology*, 45(1), 93-99. Doi:<https://doi.org/10.1111/j.1536-7150.1986.tb01906.x>
- Wolniak, R. (2019). The problems of quality of working life measure. *Zeszyty Naukowe Organizacji Zarządzanie/Politechnika Śląska*, (138), 253-262. Doi:<http://dx.doi.org/10.29119/1641-3466.2019.138.20>
- World Health Organization (2002). Urbanization: an increasing risk factor for leishmaniasis. *Weekly Epidemiological Record=Relevé Épidémiologique Hebdomadaire*, 77(44), 365-370.
- Wu, H., Gai, Z., Guo, Y., Li, Y., Hao, Y., & Lu, Z. N. (2020). Does environmental pollution inhibit urbanization in China? A New Perspective through Residents' Medical and Health Costs. *Environmental Research* 182. Doi:10.1016/j.envres.2020.109128
- Wyllis, R. E. (1981). *Empirical and theoretical bases of Zipf's law*. 53-64.
- Xiao, R., Huang, X., Yu, W., Lin, M., & Zhang, Z. (2019). Interaction relationship between built-up land expansion and demographic-social-economic urbanization in Shanghai-Hangzhou Bay metropolitan region of Eastern China. *Photogrammetric Engineering & Remote Sensing*, 85(3), 231-240. Doi:10.14358/PERS.85.3.231
- Xiaomin, G., Chuanglin, F., Xufang, M., & Dan, C. (2022). Coupling and coordination analysis of urbanization and ecosystem service value in Beijing-Tianjin-Hebei urban agglomeration. *Ecological Indicators*, 137, 1-15. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2022.108782>

- Yağbasan, M., & Kurtbaş, İ. (2015). Şiddet ve tüketim kısılcacında çocukluk: Televizyon üzerine ampirik bir çalışma. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 15-31.
- Yanfeng, G., Qinfeng, X., & Ziwei, Y. (2023). Matching degree evaluation between new urbanization and carbon emission system in China: A case study of Anhui Province in China. *Scientific Reports*, 13(1), 1-14. Doi:<https://doi.org/10.1038/s41598-023-38971-4>
- Yang, Y., Li, L., Chan, P. W., Zhou, Q., & Sheng, B. (2022). Intercomparison of Local Warming Trends of Shanghai and Hong Kong Based on 120-Year Temperature Observational Data. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(11), 1-18. Doi:<https://doi.org/10.3390/ijerph19116494>
- Yang, Y., Wang, Z., & Lin, G. (2021). Performance assessment indicators for comparing recreational services of urban parks. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(7), 1-21. Doi:<https://doi.org/10.3390/ijerph18073337>
- Yao, J., Xu, P., & Huang, Z. (2021). Impact of urbanization on ecological efficiency in China: An empirical analysis based on provincial panel data. *Ecological Indicators*, 129, 1-16. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2021.107827>
- Yavuz, E., & Küçük, K. (2017). Örgütlerde düzenlenen rekreasyon etkinliklerinin çalışanların yabancılaşma düzeyleri ile ilişkisi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4(2), 58-77.
- Yavuzçehre, P. S., & Torlak, S. E. (2006). Kentsel yaşam kalitesi ve belediyeler: Denizli Karşıyaka örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 184-207.
- Yeler, O., & Işık, Z. (2023). Peyzaj tasarımlarında tusaga-aktif sistemi noktaları kullanılarak kıyı rekreasyon alanı örneğinde jeoid modellemesi. *Peyzaj*, 5(1), 18-29. Doi:[10.53784/peyzaj.1286360](https://doi.org/10.53784/peyzaj.1286360)
- Yerlisu Lapa, T., & Ardahan, F. (2009). Akdeniz üniversitesi öğrencilerinin serbest zaman etkinliklerine katılım nedenleri ve değerlendirme biçimleri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 20(4), 132-144.
- Yersüren, S., & Özel, Ç. H. (2020). Boş zaman ve rekreasyon konulu tezler üzerine bibliyometrik bir çalışma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1139-1159.
- Yetişkul, E. (2020). Kentler ve Yeni Kentsel Kuramlar: Kentleşmeyi Merkezine Alan Üç Kuram Üzerine. *Planlama*, 30(3), 332-341. Doi:[10.14744/planlama.2020.81488](https://doi.org/10.14744/planlama.2020.81488)
- Yıldırım, M. (2022). Ailelerin şehir içi rekreasyonel algı ve eğilimlerinin belirlenmesi: İlkadım (Samsun) örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 63-82.
- Yıldırım, M., Kuvetli, E., & Kıran, Ö. (2022). Atakum (Samsun) ilçesinde halkın rekreasyon algısı üzerine bir araştırma. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(41), 536-570. Doi:<https://doi.org/10.14520/adyusbd.1061496>
- Yıldırım, Ş. (2022). *Uluslararası rekreasyon işletmelerinde marka kişiliğinin benlik-imaj uyumuna etkisi: Starbucks Coffee örneği*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Yıldız, G., & Akgündüz, Y. (2016). Rekreatyon araştırmaları kongrelerinde sunulan bildirilerde yararlanılan teoriler. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(2), 1-12.
- Yılın, A. (2022). Rekreatyon. A. Alpullu (Ed.), *Rekreatyon ve yaşam becerisi*. (1. Basım), (ss.1-69). İstanbul: Efe Akademik Yayıncılık.
- Yılın, A. (2022). Rekreatyon ve yaşam becerisi. A. Alpullu (Ed.), *Katılım Motivasyonu ve Teori Üzerine Yaklaşımlar*. Efe Akademi Yayınları. (1. Basım), (ss. 13-69). İstanbul: Efe Akademi.
- Yılmaz A., & Öcal T. (2021). Aksaray İlindeki çocuk oyun alanlarının çeşitli değişkenler ağıından incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 15(1), 162-171.
- Yılmaz, B. (1989). Boş zaman ve halk kütüphanesi: kavramsal bir yaklaşım. *Türk Kütüphaneciliği III*, 4, 200-206.
- Yılmaz, C (2017). Türkiye’de kırdan kente göç sürecinde etkili olan aracı faktörler., O. Köse (Ed.), *Geçmişten günümüze göç*, (1. Baskı), (ss. 1023-1029). Samsun: Uğur Ofset.
- Yılmaz, C. (2009). Türkiye’de kırdan kente göç sürecinde etkili olan faktörlerden biri; evlilik yoluyla göç. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(21), 221-232.
- Yılmaz, E., & Çiftçi, S. (2011). Kentlerin ortaya çıkışı ve sosyo-politik ağıdan Türkiye’de kentleşme dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.
- Yılmaz, H., Karaşah, B., & Yüksel-Erdoğan, E. (2009). Gülez yöntemine göre Kafkasör Kent ormanının rekreatyonel potansiyelinin değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10(1), 53-61.
- Yılmaz, N. (2004). Farklılaştıran ve ayrıştıran bir mekanizma olarak kentleşme. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 48). Istanbul University. 249-267.
- Yılmaz, O., Kurum, E., & Akpınar, N. (1996). Çevre planlama ve tasarımına bütüncül yaklaşım sempozyumu. 1-12.
- Yiğit, O. (2023). Çok Amaçlı Rekreatyonel Spor Tesislerinde Hizmet Kalitesi. *Spor Bilimlerinde Öncü ve Çağdaş Çalışmalar*, 139-156.
- Yousefi, K. (2016). The Impact of rural tourist recreational space design on tourism development and tourist attraction in Iran. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication –TOJDAC*, 1432-1437. Doi:10.7456/1060AGSE/027
- Yozcu, S., & Demirkol, ř. (2019). Osmanlı’da rekreatyon kuruluşu olarak vakıfların faaliyetleri. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 22(2), 188-207. Doi:10.34189/tfd.22.2.003
- Yu, J., Ma, G., Ding, W., Mao, J., & Wang, J. (2022). Structural model for the relationships between age-friendly communities and quality of life of older adults in Hefei, China. *Engineering, Construction and Architectural Management*, 29(3), 1376-1395. Doi:https://doi.org/10.1108/ECAM-08-2020-0647
- Yu, Y., Xu, T., & Wang, T. (2020). Outmigration drives cropland decline and woodland increase in rural regions of southwest China. *Land*, 9(11), 1-23. Doi:10.3390/land9110443
- Yüksel, M., & Yeşil, M. (2017). Kent ve rekreatyon (Ordu kenti örneği). *Mavi Atlas*, 5(2), 355-382. Doi:10.18795/gumusmaviatlas.351369

- Zaki, M. R. M., & Aris, A. Z. (2022). An overview of the effects of nanoplastics on marine organisms. *Science of the Total Environment*, 831. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.154757>
- Zan, B.U. (2012). *Türkiye’ de bilim dallarında karşılaştırmalı bibliyometrik analiz çalışması*. T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi Ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Zan, B. U. (2019). Doğrudan atıf, ortak atıf ve bibliyografik eşleşme yaklaşımlarına dayalı olarak araştırma alanlarının değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 501-516.
- Zaytsev, V. P., Manucharjan, S. V., Prusik, K., Prusik, K., Cieslicka, M., ve Szark-Eckardt, M. (2013). Methodology of physical recreation: problems, experience, recommendations. *Pedagogics, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training And Sports*, 17(4), 13-20.
- Zeithaml, V. A., Berry, L. L. & Parasuraman, A. (2004). Communication and control processes in the delivery of service quality. *Journal of Marketing* 52, 35-48. Doi:<https://doi.org/10.1177/002224298805200203>
- Zhang, B., Zhang, J., & Miao, C. (2022). Urbanization level in Chinese counties: imbalance pattern and driving force. *Remote Sensing*, 14(9), 1-22. Doi:<https://doi.org/10.3390/rs14092268>
- Zhang, H., Chen, M., & Liang, C. (2022). Urbanization of county in China: Spatial patterns and influencing factors. *Journal of Geographical Sciences*, 32(7), 1241-1260. Doi:<https://doi.org/10.1007/s11442-022-1995-4>
- Zhang, M., Du, H., Zhou, G., Mao, F., Li, X., Zhou, L., ..., & Huang, Z. (2022). Spatiotemporal patterns and driving force of urbanization and its impact on urban ecology. *Remote Sensing*, 14(5), 1-19. Doi:<https://doi.org/10.3390/rs14051160>
- Zhang, Q., Wu, Z., Yu, H., Zhu, X., & Shen, Z. (2020). Variable urbanization warming effects across metropolitans of China and relevant driving factors. *Remote Sensing*, 12(9), 1-29. Doi:<https://doi.org/10.3390/rs12091500>
- Zhang, W., & Xu, H. (2017). Effects of land urbanization and land finance on carbon emissions: A panel data analysis for Chinese provinces. *Land Use Policy*, 63, 493-500.
- Zhou, J., Zhang, X., & Shen, L. (2015). Urbanization bubble: Four quadrants measurement model. *Cities*, 46, 8-15. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.cities.2015.04.007>
- Zhou, M., & Wang, F. (2024). The driving factors of recreational utilization of ecological space in urban agglomerations: The perspective of urban political ecology. *Ecological Indicators*, 158, 1-9. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2023.111409>
- Zhou, Q., & Tong, C. (2022). Does rapid urbanization improve green water-use efficiency? Based on the investigation of guangdong province, China. *Sustainability*, 14(12), 1-12. Doi:<https://doi.org/10.3390/su14127481>
- Zhou, W., Cai, J., & Chen, K. (2022). Connecting Recreational Service to Visitor’s Well-Being: A case study in Qianjiangyuan National Park. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(18), 1-17. Doi:<https://doi.org/10.3390/ijerph191811366>

- Zhou, Y., Zhu, X. P., Shi, J. J., Yuan, G. Z., Yao, Z. A., Chu, Y. G., ..., & Hu, Y. H. (2021). Coronary heart disease and depression or anxiety: a bibliometric analysis. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-13. Doi:10.3389/fpsyg.2021.669000
- Zltonikov, M. S., Telnikh, V. V., Mutovin, S. I., Demchenko, S. K., & Suslova, J. J. (2017). Estimation of prospects related to developing tourism and recreational services in the Krasnoyarsk territory. *Journal of Environmental Management & Tourism*, 8(2/18), 366-372. Doi:http://dx.doi.org/10.14505/jemt.v8.2(18).09
- Zowisło, M. (2010). Leisure as a category of culture, philosophy and recreation. *Physical Culture and Sport. Studi.* 66-71. Doi:10.2478/v10141-010-0024-y
- Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472.
- <http://bilsenbesergil.blogspot.com/p/scientometri-scientometrics.html> 18.09.2023
- <https://sozluk.gov.tr/> 14.10.2023
- <https://sozluk.gov.tr/> 17.10.2023
- <https://jcr.clarivate.com/jcr/browse-journals> 20.06.2024
- <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964> 01.07.2024
- <https://www.hotcourses-turkey.com/study/rankings/the-world-university.html> 01.03.2025
- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-66762157> 01.03.2025

REKREASYONEL HİZMETLER, YAŞAM KALİTESİ VE KENTLEŞME
ARAŞTIRMA KONULARINA ODAKLI ÇALIŞMALARIN
BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: WEB OF SCIENCE ÖRNEĞİ (2019-
2023)

ORJİNALLIK RAPORU

%**4**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**3**

İNTERNET KAYNAKLARI

%**3**

YAYINLAR

%**2**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Gürbüz, Zeki. "TRB1 bölgesinde yaşayan Yerel Halk algısıyla Turizmin Etkilerinin yaşam Kalitesi ile ilişkisi", Necmettin Erbakan University (Turkey), 2023
Yayın	<% 1
2	pdfs.semanticscholar.org
İnternet Kaynağı	<% 1
3	dergipark.org.tr
İnternet Kaynağı	<% 1
4	acikbilim.yok.gov.tr
İnternet Kaynağı	<% 1
5	kdm.eskisehir.edu.tr
İnternet Kaynağı	<% 1
6	d-nb.info
İnternet Kaynağı	<% 1
7	docplayer.biz.tr
İnternet Kaynağı	<% 1
8	www.researchgate.net
İnternet Kaynağı	<% 1
9	Akyürek, Suat. "Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerinin Yurt İçi Turizm Talebi ve	<% 1

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER		
Adı Soyadı:	Muhammet PAYLI	
E-Posta:		
ORCID ID:	0009-0003-9927-7666	
EĞİTİM BİLGİLERİ		
Derece	Üniversite/Fakülte/Enstitü/Bölüm/Ana Bilim Dalı	Mezuniyet Yılı
Lisans	Eskişehir Anadolu Üniversitesi/İşletme Fakültesi/İşletme ABD	03.06.2013
Yüksek Lisans	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İşletme (Tezli)/İşletme ABD	24.11.2017
İŞ DENEYİMLERİ		
Görevi	Kurumu	Süresi
TSK Personeli	Kara Kuvvetler Komutanlığı/Jandarma Genel Komutanlığı	13 Yıl
VHKİ	Karaman Belediyesi	10 Yıl
Müdür V.	Karaman Belediyesi	1 Yıl
YAYINLAR (Kitap, Kitap Bölümü, Makale ve Bildiriler)		
1. Paylı, M. (2025). Ticari Rekreasyon Araştırma Konusunda Kapsamlı Bibliyometrik Analiz: WoS Veri Tabanı Örneği (1986-2023). <i>Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi</i>, 7(3), 922-954. 2. Paylı, M., & Çevik, O. (2025). Bibliometric Analysis of Scientific Productivity of Selçuk University in Academic Studies: WoS Case (2019-2023). <i>Turkish Journal of Engineering</i>, 9(1), 129-151. 3. Paylı, M. (2024). Turizm İşletmelerinde Rekreasyon Deneyiminin Memnuniyet ve Tekrar Ziyaret Etme Niyeti Üzerindeki Etkisinde Otel İmajının Aracılık Rolü: Antalya İlinde Bir Uygulama. <i>International Journal of Holistic Health, Sports and Recreation</i>, 3(2), 36-62. 4. Bay, M., & Paylı, M. (2023). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi'nin 2007-2022 Yılları Arası SCI-Ex, ESCI ve SSCI Alan İndexlerinde Yayınlarının Bibliyometrik Analizi. <i>Üniversite Araştırmaları Dergisi</i>, 6(3), 264-278. 5. Bay, M., Er, Y., & Paylı, M. (2023). The mediating effect of positive psychological capital in determining the types of leisure activities of ethical climate: an application at Karamanoğlu Mehmetbey University. <i>PODIUM Sport, Leisure and Tourism Review</i>, 12(2), 367-395. 6. Er, Y., Bay, M., & Paylı, M. (2022). The intermediary role of recreation in service quality in customer service: an implementation in a four-star hotel management in Karaman, Türkiye. <i>Synesis (ISSN 1984-6754)</i>, 14(2), 360-382.		

7. Bay, M., & Paylı, M. (2022). Kontrol teorisi ile müşteri tatmini arasındaki ilişkinin yapısal eşitlik modeli (yem) ile analizi: Karaman'da hizmet işletmesinde bir uygulama. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11(4), 2222-2241.
8. Paylı, M., & Şen, H.F. (2022). Rekreatif aktiviteye duyulan ihtiyaç. S. Aktaş (Ed.), Rekreatif etkinlikler (ss.5-16). İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
9. Paylı, M., & Şen, H.F. (2022). Rekreasyon alanları. S. Aktaş (Ed.), Rekreatif etkinlikler (ss.17-28). İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
10. Paylı, M., & Çevik, A. (2022). Rekreatif etkinlik zamanları. S. Aktaş (Ed.), Rekreatif etkinlikler (ss.29-44). İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
11. Paylı, M., & Çevik, A. (2022). Toplumsal açıdan rekreasyon. S. Aktaş (Ed.), Rekreatif etkinlikler (ss.57-70). İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
12. Bay, M. & Paylı, M. (2021). Etik Liderliğin Çalışan Performansı Üzerindeki Etkisinde Örgütsel Güvenin Aracılık Rolü. *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) 7 (92), 5586-5595.
13. Bay, M., & Paylı, M. (2017). Örgüt kültürü ve stratejik planlama süreci; Karaman belediyesinde bir uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 839-859.